ENGİN ARDIÇ

TEĞEL TEĞEL HÜZÜN

cep
aniati

2. BASKI

TEĞEL TEĞEL HÜZÜN

Engin Ardıç

Cep Kitapları - 1991

Engin Ardıç

Nokta ve Tempo dergilerinde "İzlenimler" sütununu, Sabah gazetesinde ise "Değinmeler" sütununu izleyen okurların yakından tanıdıkları bir isim.

Galatasaray Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi Siyasal Bilimler mezunu olan Ardıç önceleri Tiyatro, Yeni Dergi, Yeni Ortam, Politika, Cumhuriyet gibi dergi ve gazetelerde tiyatro ve edebiyat eleştirileri yazdı. Londra'da BBC Türkçe Yayınlar Servisi'nde program asistanlığı ve sunuculuk yapan Ardıç, Dünya gazetesinde dış haberler şefliği ve köşe yazarlığı yaptı.

Nokta dergisinde yayın danışmanlığı ve sütun yazarlığı 1988'e dek, iki yıldan fazla sürdü; bu yıllara ait izlenimlerinin ve yazılarının bir derlemesi ilk yapıtı olan Doğru Söyleyeni Dokuz Köyden... adlı kitapta yayınlandı.

Bir yıl kadar Tempo, Elele, Playmen dergilerine yazan Engin Ardıç, 1989 sonunda Sabah gazetesinde günlük köşe yazıları yazmaya başladı. Ayrıca PS haftasonu ekinde ve Kapris dergisinde de yazan Engin Ardıç'ın bir yıl içinde İslam Teksas'ta ve Kadın Suretleri adlı iki kitabı daha yayınlandı. Yaklaşık bir yıllık bir süre içinde üç kitabı da üçer baskı yapan Engin Ardıç'm, kendine özgü üslubu ve mizah anlayışı, kısa zamanda bir "Ardıçkolik" çevresi oluşturdu.

Bölüm 1: Düne Doğru

HOYDA BRE!

Efendim biz Bağdat'ı iki kere almıştık bundan önce, yaa...

Kanuni almıştı, sonra kaptırdık, Dördüncü Murat gene aldı. Sonuçta İngiliz'in eline kaldı.

Kanuni'nin seferini, Osmanlı ordusuna subay olarak katılan Matrakçı Nasuh dedemiz, Beyan-ı Menazil-i Sefer-i İrakeyn adlı eserinde tatlı tatlı anlatır... "İki Irak seferinin menzilleri hakkında bildiri"... (Merhum Nasuh "İki Irak" diyor, çünkü merkezi Bağdat olan "Arap Irak"ı ayrı, merkezi Hamedan olan "Acem Irak"ı ayrı "mütalaa" ediliyor...)

Muhteşem Süleyman, 11 Haziran 1534 günü İstanbul'dan ayrılıyor... Üç gün Üsküdar "sahrasında" kalacak, on yedi gün sonra Kütahya'ya varacaktır. Bu arada, sekiz ay önce, "önden" sefere çıkmış olan ünlü Damat İbrahim Paşa, geçerken, Van, Ahlat, Adilcevaz, Erciş taraflarını toparlayıveriyor! Padişah gelip yetişene kadar Pasinler, Oltu, Ağrı, Doğubeyazıt bizim oluyor.

(1534'ten beri tuttuğumuz toprakları neden bırakmaya niyetimiz olmadığını anladınız mı şimdi? Ermenilere söylüyorum.)

Osmanlı Ordusu 13 Temmuz'da Tebriz'e de giriyor.

Damat İbrahim Paşa, Tebriz'den sağa sola, Iran içlerine "Serasker Sultan" imzasıyla ferman yağdırıyor mu sana... İleride başını yiyecek, "makbul" İbrahim Paşa'lıktan "maktul" İbrahim Paşa'lığa terfiini sağlayacak (!) olan yanlış adımlarından biri, galiba birincisi... Ancak, bu konuda "ulema" arasında "ihtilaf mevcut"... Bazı tarihçiler, "sultan" sanının bizde padişah için, Acem'lerde de sıradan genel valiler için kullanıldığını hatırlatarak, İbrahim Paşa'nın kötü niyetli davranmış olmadığını, yalnızca "paşa" diye imza atması Acem'i yeterince etkilemeyeceğinden 'onların anladığı dilden konuşmaya çalıştığını' ileri sürüyorlar...

Bu arada Kanuni 20 Temmuz 1534 günü Konya'ya, 31 Temmuz'da Kayseri'ye varıyor. 8 Ağustos'ta Sivas, 20 Ağustos'ta Erzincan derken, 5 Eylül'de Erzurum. 28 Eylül'de, İbrahim Paşa'nm komutasındaki Tebriz'e şanlı şerefli girişini yapıyor.

Bağdat'ın fethi de, 28 Kasım 1534 günüdür.

Kalenin anahtarını törenle padişaha sunan Cafer Bey'e 500 Duka Altını "müjde bahşişi" verilmesine dair ferman-ı şahane çıkarılmış. Şair Fuzuli, Ebced hesabıyla hicri 941 tarihini veren ünlü dizesini patlattığında, "geldi burc-u evliyaya padişah-ı namdar" dediği zaman da, kendisine günde 9 akçe maaş bağlanmış!

O zamanlar devlet güçlü olduğundan, kimse masrafa girmekten kaçınmıyor, üç milyar dolar zararımız oldu, nereden karşılarız diye kara kara düşünmüyormuş anlaşılan!...

Bağdat'ı ikinci kere fetheden, daha doğrusu Safevi Şahı'ndan geri alan da elbette Sultan Murad Han. Dördüncü Murad.

(Hani hep "geleneksel Türk-İran dostluğu"ndan söz edip dururlar ya. Osmanh'nın İran'la kaç kere savaştığını oturun bir hesaplayın.)

11 Ocak 1624'ü 12 Ocak 1624'e bağlayan gece, Bağdat, İran ordusu tarafından yeniden ele geçiriliyor...

Şehri satan da, Bağdat merkez komutanı Bekir Paşa'nın oğlu Derviş Mehmet Ağa!

Şah Abbas, bakmış Bekir Paşa direniyor, teslim olmaya niyeti yok, el altından Derviş Mehmet'e haber etmiş, şehri versin, onu Bağdat'a vali yapayım!

İşte o 11/12 Ocak 1624 gecesi, kale kapılarını gizlice açıp İran ordusunu içeri alan bu soysuz Mehmet... Paşa babası, üzüntüsünden, utancından elbette kahrolmuş.

Hatta, Bekir Paşa, Bağdat vilayeti defterdarı kardeşi Ömer Efendi'yle birlikte tutuklanıp yaka paça Şah'ın huzuruna çıkarıldıklarında, Şah neden direndiğini sormak amacıyla demiş ki:

"Niçün böyle yaman iş etdün?"

Bekir Paşa, Şah'ın yanıbaşında dikilip pis pis sırıtan oğlunu göstermiş:

"Şah'ım... Yaman işi ben etmedüm... İşte bu veled-i zina etdü!"

Şah Abbas, ince ruhlu bir hergele olduğundan (!), önce Bekir Paşa'ya yedi gün yedi gece işkence ettiriyor, sonra da beraberinde Bağdat kadısı Ömer Nuri Efendi'yle Bağdat Büyük Camii hatibi Mehmet Efendi olduğu halde, neft yüklü bir kayığa bindirip kayığı ateşe veriyor, Dicle Nehri'ne salıyor!

Sonra da dönüp, "pederine böyle hıyanet eden merhametsiz kâfirin bana ne hayrı ola deyüp", Derviş Mehmet'i de gebertiyor.

1638'e kadar on dört yıl sürüyor savaş.

8 Mayıs 1638'de Dördüncü Murad İstanbul'dan sefer-i hümayuna çıkıyor... 24 Aralık'ta Bağdat'ı geri alacaktır...

(Yolda, 'Sakarya Şeyhi' namıyla maruf bir celaliyi de yakalayıp idam ettirmiş. Bu adamın asıl adı Ahmet, fakat kendine İsa Ruhullah dedirtiyor, Mehdilik iddiasındaymış... Üzerine gönderilen Anadolu Beylerbeyi Ali Paşa'nm ordusunu bozmuş da, Çiftelerli Osman Ağa'nın kuvvetlerine karşı koyamayıp teslim olmak zorunda kalmış... Meşhur Cellatbaşı Kara Ali Ağa, padişahtan, asinin her bir organını ayrı ayrı kırıp kesmek emrini alıyor... Sakarya Şeyhi, bedeninin her bir bölümü koparılırken, durup durup Kara Ali'ye 'acele etmeyesün cellad ağa, elün yavaş tut, hoşça vakit geçür' deyip eğlenirmiş!)

Naima dedemiz böyle yazıyor.

Bağdat'ı kırk bin Safevi askeriyle savunan garnizon komutanı Bektaş Han, şehir düştükte, Dördüncü Murad'ın huzuruna getiriliyor... Aralarında şöyle bir 'muhavere' geçiyor:

"Sen kimsün? Adın nedür? Niçün geldün?"

"Kal'a-i Bağdat hakimi Bektaş Han kulunam... Kal'ayı padişahıma teslüm etmeye geldüm..."

Bunun üzerine Dördüncü Murad diyor ki:

"Ya niçün karşı koydun?... Bu kadar muhalefet neden lazım geldü?... Dahi evvel kulluk etsen olmaz mı idü?..."

Bektaş Han, "Çünkim velinimetüm uğuruna kadir olduğum mertebe duruşmak uhdemize lazım idü, neteküm saadetlu padişah kulları dahi uğur-u hümayunlarına sarf-ı iktidar ederler... işte bir avuç kanım, ve dahi bâşımla cânım... Huzur-u şeriflerüne geldüm, dilersen affeylersün, istersen katleylersün" şeklinde yanıt veriyor.

Bu dürüst ve mert tutumdan hoşlanan padişah da "Hele böyle olur... Efendüne hizmet etmek ise ancak olur... Sana ve askerüne aman verdüm" diyor, iş tatlıya bağlanıyor...

Bunu anlatan da Peçevi İbrahim Efendi merhum...

Hey gidi, dünya tatlısı Osmanlı vakanüvisleri!

Ve Bağdat, 1917 yılına kadar bizde kaldı.

Kanuni aldığında 89 yıl 1 ay 4 gün Osmanlı idaresinde kalmıştı Bağdat; Dördüncü Murad'ın yeniden fethinden sonra da tam 278 yıl 3 ay 2 gün bizimdi... Toplam 367 yıl 4 ay 6 gün eder...

Bunu neden mi yazıyorum?

Saddam Hüseyin Arapça'ya tercüme ettirsin de okusun diye yazıyorum. Irak'ın Ankara Büyükelçiliği bu sayfayı koparıp gönderiversin bir zahmet kendisine...

Sayın Başkan'm tarihe meraklı olduğu, gazete haberlerinden anlaşılıyor... Özellikle hangi toprakların kime ait bulunduğunu, nerenin kimin yönetiminde ne kadar kaldığını incelemek başlıca 'hobisi' sanırım...

Eh, biz de haddimiz olmayarak, tarih bilgisini arttırmasına karınca kararınca, kendi çapımızda yardımcı olalım dedik!

Ürkütücü bir çekicilik, utanç verici bir lezzet, kötü bir pırıltı vardır eski boğuşmalarda, karanlığı ışıltı saçar, ya da ışıltısı karanlık.

İnsan hem nefret eder hem de ilgilenmekten kendini alamaz.

Kimbilir kaç bininci kere, orta halli herhangi bir İkinci Dünya Savaşı filmini yeniden seyreden yeniyetme heyecanı değildir bu, hayır, (Fransız direnişçileri hep dağın başında pusularını kuruyorlar, Alman generali hep burunlu Mercedes arabasıyla -flaması gamalı haç elbette- ağır ağır dönemeçleri dönüp yaklaşıyor, falan... Eyvah 'esas kız', 'esas çocuğun' tapon telsizini nereye saklayacak, tepesinde döner anteniyle Alman kamyonu telsizin yerini bulmak üzere ağır ağır sokaklarda dolaşıyor bile... Yakışıklı paraşütçü teğmen gece vakti İngiliz uçağından Normandiya'ya atlayacak da karşısına çıkan köylü kızına aşık olmayacak, hiç olur mu? Allah'ın emri! Filmin sonunda ya kız ya çocuk vurulmazsa yakışmaz!)

Hayır. Bu değil mesele.

Hep üzerlerinden yıllar ve yıllar geçmiş savaşların alanlarını gezip yazmak istemişimdir, bir türlü kısmet olmadı.

İngiliz tarihçisi Alistair Home, 1916 boğuşmasından elli yıl sonra bile, Verdun taraflarının 'bütün Avrupa'da çöle en yakın şeye benzediğini'

söyler, obüs patlamalarından delik deşik topraklar gene öyle duruyorlarmış, üzerlerini çalılar, yaban böğürtlenleri falan bürümüş ama bunlardan başka 'ot bitmiyor', hele ağaç hiç arama. Bütün Avrupa'da en çok tetanos vak'asının görüldüğü yer de elbet orası; ayağının ucuyla eşelesen ya bir şarapnel parçası, ya bir Prusya miğferinin sivri ucu, ya bir mermi kovanı çıkıyor... (Sanki bizim Çanakkale farklı mıdır?).

Geceleri kimse gezinmeye cesaret edemezmiş Verdun şehrinin çevresindeki ıssız bölgede, çalı diplerinden gizli fısıltılar, derin homurtular, sanki 'muzdarip' ruhların iç çekişleri gibi kısık iniltiler duyulurmuş... Çoban çocukları, Kuzeydoğu Fransa köylüleri, üzerine para versen karanlık çöktükten sonra evlerinden çıkıp dolanmaya yanaşmıyorlar.

Zaman zaman, küçük taşra kentinin askeri müzesinin kapısının önünde, bir bacağının yerine bastonuna dayanan, pantalonunun tek paçası kıvrılıp bel kayışının içine sıkıştırılmış sırım gibi bir ihtiyarla (saçları belki de gençliğinde sapsarıymış, şimdi ak pak, bıyığı pos, gözleri şahin bakışlı), gene başka bir ihtiyara rastlanıyor: Bunun da sağ ya da sol kolu yok, ceketi boşlukta sallanıyor, kafası dazlak, modası geçmemiş olsa gözüne 'monokl' da takacak ama uzun süredir bağa çerçeveli 'yakın gözlüğü' kullanıyor...

Oralarda birbirinin gırtlağına sarılmış bir İngiliz ve bir Alman...

Birbirlerinin boynuna sarılmazlarmış ama, kısa ve kesik bir 'baş selamıyla' birbirlerinin hatırını sormayı da ihmal etmezlermiş...

Waterloo'da, savaş alanının tam göbeğindeki Hougomont ve La Belle Alliance yerleşim merkezleri durup duruyorlar: Biri bir malikâne, öteki de bir handır yanılmıyorsam, gidip bakınca bugün, kapıları pencereleri bile, 1815'in gravürlerinde gözlenen kapı ve pencerelerin tıpkılarının aynıları. Hatta 1860'larda galiba, hanın bahçesindeki kör kuyuyu kazıp temizlediklerinde, birbirine sarılmış kırk-elli kadar iskelet bulmuşlar. Orası, 18 Haziran 1815 akşamına doğru, muharebenin talihi artık Napoleon'un aleyhine dönmeye başladığında, (hava kararıyor, son Fransız süvari saldırısı da İngiliz piyade hatlarını söktüremedi; uzakta görünen toz bulutunu kaldıran, imparatorun yardımına koşan Grouchy'nin birlikleri değil, Wellington'a ulaşan General Blücher'in ordusu!) kuyunun çevresinde son bir 'kare kuran Fransız askerlerinin 'bire kadar kırıldıkları' köşe.

Körfez savaşının ikinci günüydü galiba, CNN televizyonuna çıktı, mutlaka izlemişsinizdir; John Keegan, günümüzün önde gelen askeri

tarihçisidir, (‘hiçbir savaşa katılmadım ama bellibaşlı bütün savaş alanlarını gezdim’ diyor bir kitabının önsözünde, ne keyif!) ‘gidişat’ hakkında fikrini soruyor, yorum yapmasını istiyorlardı; o da tuttu, çarpışmaların beklenenden uzun süreceğini, sanıldığından çok daha acılı geçeceğini, umulandan daha fazla kan dökületeceğini ama sonunda ‘müttefiklerin’ kazanacağını söyledi, yanlış hatırlamıyorsam. .

Keegan, (John Keegan bu, futbolcu Kevin Keegan’la zinhar karıştırılmaya), muharebelerin hiç kimsenin düşünmediği, akıl etmediği yanlarını araştırıp kağıda dökmesiyle ünlüdür. Gürültüyü anlatır sözgelimi, teri, kokuyu; sıkıştıran ‘küçük su dökme’ derdini! (Ne diyordu, Çorum’un Sungurlu ilçesinden, bir zamanlar Dağlar Kumandanı Çöllo’nun yanında yetişmiş ‘emekli eşkıya’ Uzun İskender? "Müsademede küçük su fena sıkıştırır oğlum Maraz Ali!")

Ortaçağ muharebelerinde, o anlı şanlı şövalyelerin, o amansız çelik zırhlar içinde nasıl piştiklerini anlatır Keegan, okların nasıl ete saplanırken zırh parçalarını, kumaş kopuklarını da insan vücudunun içine soktuklarını; at uşağın yardımına koşsa, çekip çıkarsa bile, birkaç gün sonra ya peritonitten gidiyorsun ya da septisemiden. (Fransız okçuları ok tüfeği kullanıyorlar, -arbalet-, yaylı, çekilip kurulup bırakılan, epey vakit alan bir zamazingo bu; buna karşılık İngiliz okçusu, yayı boyundan büyük ama çok çabuk ve çok seri atış yapan hafif oklarla ‘mücehhez’. Ok demetlerini bizim Osmanlı askeri gibi sadakta tutmazlar, savaş başlamadan önce hepsini önlerine, yere toprağa yan yana şaplarlarmış, oradan çekip çekip alıyorlar, sürüp sürüp atıyorlar... Bu Fransız ordusunu amansız bir bozguna uğratıyor mesela Azincourt savaşında, 25 Ekim 1415 günü İngiliz kralı Beşinci Henry’nin işgal ordusu, tıpkı Topal Timur’un Yıldırım’ı bozmasına benzer bir sonuç yaratacaktır...

Da, okla yalnızca yaralanıp, hemen ölümden kurtulan Fransız askerini, tam sevinirken, birkaç gün sonra bu sefer okun ucunda birikmiş toprak parçasının taşıyıp getirdiği mikroplar ‘götürüyorlar’! Zavallı Ortaçağ askerleri, uzun süre, düşman ordusunun ‘zehirli ok’ attığını sanıp durmuşlar.)

Yaralı kolların bacakların nasıl kesildiğini de anlatır Keegan, anestezi diye bir kavram duyulmamış, mikrop tanınmıyor; çarpışma sonrasının ölüm döşeğinde, sonunun savaş alanında bir çırpıda gelmemiş olduğuna lanet ediyorsun, ölümü yudum yudum karşılarken...

(Hangi çarpışmaydı o, güneyli general ‘Taşduvar’ Jackson, bir bacağını oracıkta bırakıyor da, gömüp başına da taş dikiyorlar: General Jackson’m bacağı burada gömülüdür! Bugün gidip bakınız, ben

fotoğrafını gördüm, Jackson'ın 'bacak mezarı' yerli yerindedir!)

Hani şu ünlü 'garp cephesinin' Somme kesiminde, Alman 75, 88 ve 150'liklerinin mermilerinden kulakların nasıl günlerce sağır kesildiğini anlatır. Toprağın nasıl günlerce sürekli deprem oluyormuş gibi titreyip durduğunu.

Tabii eskiden böyle Si En En Mi En En yoktu, anında izlenemiyordu savaşlar, ya yaşanılıyor, ya da dededen babadan dinleniyorlardı 'uzun kış gecelerinde' ocak başında, ya da kitaplardan okunuyorlardı.

Atının adı Gezgin'di, Traveller. Upuzun yeleli, kara kuyruklu, suratı pek hüzünlü beyaz bir at. Dört yıl süren iç savaş boyunca hep ona binmiş, savaştan sonra, yenik ama onurlu bir Amerikan paşası eskisi yazıldığı günlerde onu bırakmamıştı. Çok yaşlanmıştı Gezgin ama, hep onu taşıdı durdu.

Şimdi onu, yenildikten, teslim belgesinin altına imzasını bastıktan sonra, (General Robert E. Lee, Amerika Konfedere Devletleri Başkomutanı), Gezgin'in sırtında, bitkin, bezgin, uykusuz, buruk, ama başı dik, çamur içinde, sırtında dört yıl boyunca çıkarmadığı ve ölümüne kadar hiç çıkarmayacağı külrengi üniformasıyla evine dönerken izliyorum... Appomattox'da teslim olduktan sonra kilometrelerce at sürüp evine dönüyor, Virginia Eyaleti'nin Richmond kentine, o, dört yıl boyunca ayrılıkçı güney devletinin başkenti olmuş Richmond'daki kira evine; Washington yakınlarındaki kendi malikânesine, bahçesi yüzlerce hektara yayılan Arlington'a çoktan kuzeyliler el koymuşlardı, topraklarının bir kısmını da, Lee'ye inat, askeri mezarlık yapmışlardı üstelik...

Külrengi güney üniformasını beş yıl sonra, 1870'deki ölümüne kadar üzerinden hiç çıkarmadı. "Apoletlerini" sökmüştü elbet, kılıcını artık duvara asıyordu, bir de üzerlerinde CSA, Confederate States of America yazan ceket ve kol düğmelerini; zaten kanun vardı, yasaklamıştı kuzeyliler, üzerinde CSA yazan herhangi bir düğme, şapka, kep, çanta, kılıf, beygir üzengisi, kâğıt, çorap, kalem, vesaire vesaire bulundurmak, taşımak, kullanmak, şiddetle yasaktı.

Çünkü artık CSA derler bir devlet yoktu, yalnız ve yalnız USA vardı ve olacaktı eskiden bulunduğu gibi.

Siz, 1861 yılından 1865 yılma kadar orada iki ayrı devlet yaşadığını ve USA ile CSA'nın birbirlerinin gırtlaklarına sarıldıklarını elbette hatırlayacaksınız, altı yüz yirmi bin kişi öldü Amerikan İç Savaşı'nda.

"Manyaklık" değil mi, ben de daldım Amerikan İç Savaşı'nın içine,

Manassas muharebelerini, Fredericksburg kuşatmasını, Shiloh kilisesinin çevresinde kanın nasıl gövdeyi götürdüğünü, Vicksburg'un düşüşünü en hurda ayrıntılarına kadar inceledim.

Önde gelen tarih bilimcilerinden James M. McPherson, konuyla ilgili olarak yayınlanmış kitap, anı, harita, kroki, inceleme, araştırma, şu bu sayısını tastamam elli bin olarak belirtiyor yüz yirmi beş yıl içinde! Hadi gel de özetle yedi sayfada olayı.

O zaman ne edeceksin? Dört yıllık amansız savaşın girdaplarına dalmayı okuyucunun "sütüne bırakacak", belki kolej okumuş hanımların gidip Tepebaşı'nda Amerikan Kitaplığı'ndan ya da Arnavutköy'ün, Bebek'in umman kütüphanelerinden "eski mezun" sıfatıyla edinebilecekleri bir sürü kaynağa güveneceksin.

Sana da burada, kısacık, daracık yerde, üç-beş kırıntı üzerine de hüzünlenme fırsatı kalırsa kalacak.

Hani o uzun uzadıya "poz verdirilip" çekilen, sehpası üç ayak, flaşı magnezyum tozlu da harr diye parlayan, sanatçısının da kapkara örtünün altına girip dakikalarca uğraştığı eski usul fotoğraf makinelerinde ıslak cam üzerine çekilmiş ilk fotoğraflardan izleyeceksin bir süre iç savaşı, on yedinci yaşını görememiş, Georgia eyaletinden, güneyden bir çocuğun soluk ve masum yüzü, üzerinde yakası altın düğmeli o boz üniforma; kuzey ordusunun lacivert ceketini sırtına geçirip davulcu yazılmış, daha da küçük, on üçlerinde bir zenci çocuğun azıcık korkulu, çokça fırlama sureti, elinde "bagetler"... Andersonville esir kampında çadırlarının hemen dibine işeyen kuzeyli tutsak neferler, hava eksi on beş midir?... General Grant'ın viski tutkunu torbalı gözleri derin derin gülümsüyor; General Sherman'ın, o bütün Georgia ve Carolina eyaletlerini yakıp yıkan, bugün bile, yüz yirmi beş yıl sonra bile güneyde herkesin nefretle andığı, güneyli kadınların bebelerini "yemeğini bitirmezsen Sherman geliyor haa, seni ona veririm" diye korkuttukları kızıl saçlı, sivri kafalı çipil gaddarın elini ceketinin sol yanına Napoleon gibi sokmuş afisi...

Dört yıl boyunca savaştılar. Ayrılmak, ayrı bir devlet kurmak dilemişlerdi. Soylu havalarından ve hele zenci kölelerinden vazgeçmek istemiyorlar, işin ilginç yanı, Amerika'nın asıl temel ilkelerini, kuruluş amaçlarını savunanların kuzeyliler değil de kendileri olduklarını söylüyorlardı. Bayrakları, kuzeyin bugün bildiğimiz lacivert üzerine yıldızlı, kırmızı beyaz enine çizgili bayrağı yerine, zemini kırmızı, dört köşesinden lacivert üzerine çapraz şerit içinde yine yıldızlı ayrı bir bayraktı.

Dört yıl direndiler. Erkekçe dövüştüler. Bugün hâlâ zencileri adam yerine koymazlar ve kuzeylilerden, Yankee'lerden de nefret ederler.

Yandılar yıkıldılar. Rüzgâr Gibi Geçti filminden, Atlanta'nın alazlarını, ince bıyıklı hergeleyi oynayan Clark Gable'ın (Rhett Butler), çıtkırıldım ve burnu havada Vivian Leigh'i (Scarlett O'Hara) Atlanta yangınından at arabasıyla nasıl kaçırdığını hatırlayınız hele bir...

O Atlanta işte. 1996 Olimpiyatları'nda Atina'yı sollayıp geçen şehir, Coca Cola'nm vatanı, bugün dört bir yanında gökdelen yükselen o Atlanta.

Benim adamım Robert E. Lee oralı değildi, Virginia'lıydı. Amerikan ordusunda uzun süre subaylık yaptıktan, üstelik Güneyin birlikten kopup ayrılmasına da hiç razı gelmedikten sonra, "Virgina'ya ihanet edemem, hele Virginia'nın çiğnenmesine hiç gelemem" deyip, lacivert ceketini çıkarmış, boz renkli ceketini giymişti.

Yenilip teslim olduktan sonra beş yıl boyunca, ölümüne kadar sırtından hiç çıkarmadı. Hep atı Gezgin'e bindi, hep derme çatma "kamp yatağında" yattı uyudu.

Ve ölümünde, ona kuzeyliler, güneylilerden belki de daha çok ağladılar.

Onu Virginia'da Washington College'e başkan yapmışlar, adı şimdilerde "Washington and Lee University" olan okula. Yılda on bin dolar da maaş alırmış. Ölümüne kadar orada güneyli çocukları yetiştirmiş, dört yıl savaşıp da okuma fırsatı bulamamış olan gençlere babalık etmiş.

Kızları hiç evlenmemişler. Peşlerinde dolaşan çok çocuk varmış ama hiçbiri gidip de "Meryem'in emri, İsa'nın kavliyle General Lee'den kızının dest-i izdivacına talip olmaya" cesaret edemiyormuş... Kızları da, (sanırım boy sırası üç kız), babalarını gölgeleyebilecek bir babayiğit görmediklerinden çevrelerinde, evde kalakalmışlar...

Ve General Lee, kendisini ezip perişan eden, teslim alan düşmanı General Grant'a korkunç bir saygı duyarmış, çevresinde hiç, hiç kimseye Grant'ın aleyhinde en küçük bir söz söyletmezmiş, biliyor musunuz? Söylemeye kalkanı kibarca kovarmış, ya da kovmaktan beter edermiş ayaküstü.

General Grant da, savaştan sonra, kuzey yönetiminin General Lee'yi tutuklayıp yargılamaya, "silahlı ayaklanmaya tam teşebbüs" suçundan hatta asmaya niyetli olduğunu sezince, "kılına dokunursanız istifayı

basarım, bir daha yüzümü göremezsiniz" demiş de, koskoca Amerika Birleşik Devletleri yönetimi, hem Temsilciler Meclisi hem Senato, koskoca Kongre, Abraham Lincoln'un bir tiyatro locasında John Wilkes Booth tarafından vurulup öldürülmesinden sonra yerine geçen yardımcısı Andrew Johnson, Grant'ı darıltmayı göze alamayıp ilişmemiş Lee'ye...

Oysa, Amerika Konfedere Devletleri Başkanı Jefferson Davis, şaka maka tam üç yıl hapis yatmıştı Monroe Kalesi'nde, üstelik bileğinden ayağından düpedüz zincire vurulmuş olarak, bir hücrede, saman yığınları üzerinde, kara tayına, kuru ekmekle ekşi suya talim ederek!

Umman bir konudur Amerikan İç Savaşı.

Biz bizim buralarda pek bilmeyiz.

Üzerine yazılmış kitapların sayısı elli bini aşıyormuş. Gel de yedi sayfada özetle.

Birkaç mini mini çizgi aktarayım size, gerisini kendiniz araştırınız ne olur: Diyelim, o yıllarda daha "mikrop" denen yaratık Louis Pasteur'ün mikroskobu altına yatmamış olduğundan, küçük küçük sıyrıklardan ölüp giden binlerce çocuk... Diyelim, o namludan dolmalı, sen ateş edip temizleyene, yeniden doldurana kadar düşmanın gelip seni şişlediği göğüs göğüse çarpışmalar... Diyelim, çamur dolu hendeklerde kıvrılıp kalmış insanlar, çoğu zaman iki ceset birbirlerinin gırtlağına sarılıp ikisi birden ölmüşler, biri Mississippi'den, biri New Jersey'den, birinin sırtında mavi ceket birinin gri, ikisi de aynı dili konuşuyorlar, aynı dinin aynı mezhebinden, ikisi de yaralandıklarında, bundan önceki çarpışmalarda, ötekinden aynı dilde su istemişlerdi...

Ama benim aklıma takılan, belki General Robet E. Lee değil de, Albay Robert Gould Shaw.

Kuzeyli bir albaydı Shaw, üstelik gencecik. Üçüncü Napoleon'a özenen bir de keçi sakalı vardı.

Kuzey ordusunda ilk kez kurulan zenci taburunun komutanıydı Shaw.

Önceleri zencilerin de asker yazılmasına çok tepki göstermişti kuzey, bunları kölelikten kurtarıp insan düzeyine yükselten gene kendileriydi ama, asker, o başkaydı...

Yavaş yavaş bu düşünceye de alıştılar, sonraları zencilere oy hakkı tanımaya, kendi kızlarının zenci erkeklerle evlenmelerine ufaktan ufaktan alışacakları gibi.

Bir zenci taburu kurdular, başına da Albay Shaw'u verdiler.

Elli Dördüncü Massachussetts Taburu dediler adına.

Güneylilerin elinde bulunan Wagner Kalesi'ne düzenlenen büyük saldırıda, 18 Temmuz 1864 gecesi, Elli Dördüncü Massachussetts Piyade Taburu, mevcudunun çoğunu yitirdi. Bir bölük bile geriye, kendi saldırı mevzilerine dönemedi.

Albay Shaw, en önde, püsküllü kılıcı elinde, altıpatlar Colt tabancası belinde koştuğu Wagner Kalesi dibinde, yüreğine yediği bir güney kurşunuyla kalakaldı.

Filmi var. Filmin adı Zafer. Glory.

Paris'te seyretmiştim. Edvvard Zwick adında, bilemediğim bir yönetmenin eseri. Albay Shaw'u, çocuksu, çok hüzünlü ama bir o kadar da erkek yüzüyle Matthew Broderick oynuyordu.

O zenci taburu, o bir zamanlar insan yerine bile konmayan insanlar, 18 Temmuz akşamı, Wagner Kalesi'ne saldırıya kalkmadan önce... Ki, gidişlerinin dönüşü olmadığını, pek çoğunun öleceğini komutanları da kendileri de biliyorlardı.

Albay Shaw, biraz da zenci neferlerinin de en az beyazlar kadar insan olduğunu ispatlamak için bu çok güç göreve gönüllü olmuş, kendini ve onları ölüme götüreceğini bile bile istemişti en ön safta dövüşmeyi...

O gece bir ateş yaktılar, çevresinde bir blues söylediler hep bir ağızdan.

İçlerinden biri, en dikbaşlısı, en az zapt-u rapta, sıkıya, disipline geleni, (sanırım Denzel Washington adında bir zenci oyuncu canlandırıyordu onu), kalktı, korkmayın ulan dedi, biz insanız, biz erkeğiz, gider erkek gibi dövüşür, ölürüz, ne korkuyorsunuz?

Ertesi gün gidip öldüler. Biliyorlardı öleceklerini, o gece o kamp ateşinin çevresinde, tüfekler çatılmış, omuzlarında ordu işi battaniyeler, oralarda yaz gecesi epey serin, "blues" söylediler, ağlıyorlardı.

Ama, hem güneye, hem kuzeye, beyazlardan hiçbir, ama hiçbir farkları olmadığını gösterdiler.

Albay Shaw da öldü. Ayaklarından çizmelerini aldı güneyliler çünkü güneyde ayakkabı fabrikası yoktu, deniz ablukası yüzünden

Avrupa'dan ithal de edemiyorlardı ve güneyli askerlerin ayakları çoğunlukla çıplaktı.

Güneyin, kendi askerinin ayağını sıcak tutabilmek için kuzeyli cesetlerini soymaya ihtiyacı vardı.

Çizmelerini alıp sallasırt ettiler. Yüzlerce cesedin üstüste atıldığı bir çukura savurdular. Üzerine toprak attılar.

Güneyliler Shaw'un babasına mektup yazmışlar, oğlunu, zenci piçleriyle birlikte eşek cennetine yolladık, hepsini birlikte gömdük gitti, demişler.

Baba Shaw da, kuzeyli arkadaşlarının, savaştan sonra mezarı açtıralım, albayın kemiklerini çıkarıp âlâ-yı vâlâ ile şehitliğe, bizim buraya "nakledelim", ona anıt mezar yapalım tekliflerini, bir subayın yattığı yer neferlerinin yanı olmalıdır, onlarla birlikte kalacak sonsuza kadar benim biricik evladım, deyip reddetmiş...

Yaa, eskiden bunlar yalnız Vietnam'a, Körfez'e, Saddam'a, oraya buraya saldırmazlardı, birbirlerini yedikleri bir dönem de görüldü!

Hani son zamanlarda savaş da Amerika da çok güncel ve gözde ya, ben de ayaküstü bunları hatırladım..

ESKİ TARİH KİTAPLARI

Ortaöğrenim yıllarımda hep içime dert olmuştu; nerde bizim "Emin Oktay", nerde Frenklerin o cici bici tarih kitapları!

Mektep medrese görmüş, mürekkep yalamış, tebeşir tozu yutmuş, üzerine çakıyla "aslan GS, kova FB, aaah Ayşe" kazılı tahta sıralarda ömür değilse bile dirsek çürütmüş üstüste birkaç kuşağın karabasanıdır, yazanı Emin Oktay ya da Niyazi Akşit, farketmez; hani o, diplomayı alıp cebine koyar koymaz, "merasimle" yaktığın, külünü yele verdiğin tarih-coğrafya-fizik-kimya vesaire kitapları içinde en dayanılmazı. Tarih. İlle de tarih.

Tarih gibi son derece keyifli bir "disiplinden" milyonlarca Türk çocuğunu nefret ettirmeyi başarmış o tarih kitapları! Talim ve Terbiye Kurulu onayıyla işlenmiş günahların yatakları; kötü baskılı, siyah-beyaz resimli, Osmanlı padişahlarına gözlük takılan, Roma imparatorlarına sakal-bıyık yapılan tarih kitapları. "Osmanlı İmparatorluğu'nda toprak onu işleyen, ekip biçenin malıydı" gibi alçakça yalanlar sıralayan tarih kitapları. O kitaplarda hep, "Almanya'da Karl Marx admda bir Yahudi, komünizmin esaslarını tesbit edip" geçer... Hep, "Birinci Dünya Savaşı'nda müttefiklerimiz yenildikleri için biz de yenik sayılırız!"

Biz Mekteb-i Sultani'de okuduk. Galatasaray yani. Düşmanı boldur, bilmeyen onu da bir Fransız okulu sanır. Ya da öyle görmek hoşuna gider. Ama, fen bilimleri o ülkenin dilinde, o ülkenin kitabından, o ülkenin hocası tarafından öğretiliyor ya, tarih, coğrafya gibi dersler mis gibi yerli Maarif Vekaleti müfredatı... Bu ne demek? Şu demek ki, dön dolaş ya Emin Oktay'a mahkûmsun ya Niyazi Akşit'e.

Oysa gerçek "Frenk mekteplerinde tahsil edenler", (canım yalnız Henri IV, Saint-Louis gibi Paris liseleri değil, bizim Saint-Michel, Saint-Joseph, Saint-Benoit takımı da buna dahil olsa gerek), bir Maillard-Millet İkilisinin adı anılınca nasıl matematiğin tadına doyulmaz keyfini akıllarına getirirlerse, sözgelimi Malet-Isaac lafı geçince de tarihin lezzetini duyarlar damaklarında.

Bu Albert Malet, Fransa'nın Emin Oktay'ı mı oluyor, Jules Isaac da Niyazi Akşit'i?

Her ikisi de "burjuva tarihçisi" olmasına öyledirler, domuzuna "resmi tarihçidirler", mesela Paris Komünü'nü üç satırla karalayıp geçerler

ama, (bugünlerde ne hikmetse 1870-1871 Fransası'na "taktım"), arada kaç kat "gömlek farkı" var!

Tuğla gibidir bir kere keferenin lise tarih kitabı. Bakaloryaya hazırlanırken adamın canına okur.

Ve, bir Fransız lise mezunu, bizim üniversite diplomalımızdan beş kere daha çok, daha ayrıntılı ve daha sağlıklı tarih de bilir, coğrafya da, her bir şey de.

Yahu biz bu lafı neyin üzerine getirecektik?

Dün elime geçti, kitaplığımı karıştırıp "PS konusu" ararken üzerine düştüm de...

1953 baskısı, lise son sınıflar için bir Malet-Isaac; 1852-1939 yıllarını kapsıyor. Ve de tam 708 sayfa!

Kimbilir hangi Beyazıt eskicisinden, Sahaflar Çarşısı'nda artık Muzaffer'den mi, Turan'dan mı kimden, kaç liraya almışım kaç yıl önce...

Açtım karıştırıyorum.

Taktım ya son günlerde "İkinci İmparatorluk dönemine", Prusya ordusu karşısında uğradıkları amansız bozgunun "evveliyatına" bir uzanayım dedim.

Bir okuma parçası çıktı karşıma.

Okudum da dehşete kapıldım.

Şimdi siz Türkiye'de baskı var diyorsunuz değil mi, özgürlük yok, demokrasi nanay... Hele "eskilere" gidince... Diyelim 1946 yılının erken seçimleri CHP diktası, Milli Şef sultası altında yapılmıştı, yaşınız tutuyorsa hatırlıyorsunuz, tutmuyorsa muhakkak bir yerlerde okudunuz...

Bakınız bakalım, büyük Napoleon'un yeğeni Üçüncü Louis-Napoleon döneminde, hani şu cumhurbaşkanı seçilip de bir hükümet darbesiyle imparator kesilen keçi sakallı adamcağızın zamanında... (Hani canım, şu Abdülaziz'in Beylerbeyi Sarayı'nda "götürdüğü" İmparatoriçe Eugenie'nin dümbük kocası!)

Bakın bakalım, 1859 seçimlerinde sözgelimi, nasıl bir baskı varmış...

Fougeres ili vali yardımcısı, 1859 seçimleri öncesinde, belediye

başkanma gönderdiği resmi yazıda diyor ki:

"Reis Beyefendi... Malum-u aliniz olduğu üzre, rey verme muamelesi yarın yapılacaktır... Sabah duasından hemen sonra sandıkların yerleştirilmesini, ve de sandık başlarında namzetlerden Mösyö Dalmas'ın adını taşıyan rey pusulalarından kâfi miktarda bulundurulmasını, başka hiçbir listenin ortaya çıkarılmamasını hassaten reca ederim. Elleri Mösyö Dalmas'ın ismini havi reylerle mücehhez zeki ve itaatli insanların Şehremaneti civarında dolaşarak rey verecek müntehiplere yardımcı ve de hata yapmalarına da mani olmaları iktizadır!

Gene malumunuz üzre, vilayetimiz hudutları dahilinde intihabata üç namzet katılmaktadır. Bunlar;

-İmparator hazretlerinin kâtib-i hususi muavinleri Monsieur de Dalmas,

-Monsieur Le Beselm de Champsavin,

-ve, Monsieur Garnier-Pages'in damadı Mösye Dreo'dan ibarettir.

Mösyö de Dalmas, hükümete ve düzene olan bağlılığıyla ilimize hizmet verebilecek tek adaydır.

Saygıdeğer Mösyö De Champsavin elbette bu gerçeği görerek adaylıktan çekilmelidir...

Mösyö Dreo'ya gelince, o, cumhuriyeti, sosyalizmi ve sefaleti temsil etmektedir!

Sayın başkan, seçmenlerin kitle halinde hükümetin adayı Dalmas'a oy vermelerini temin ediniz. Bu şekilde imparatorumuza ve ülkemizin genel çıkarlarına da hizmet etmiş olacaksınız."

Bu bir tarih belgesidir.

Lezzetli olsun diye Osmanlıca başladım Türkçe bitirdim çevirisini.

Ve Fransız liselerinin tarih kitaplarında aynen yer alabiliyor.

Soyadı Oktay mı Akşit mi neyse, bu memlekette de bir tek okul kitabı yazarı çıksın da, bir tek yakın ya da uzak tarih olayı konusunda tavır takınsın be!

Artık hangi babayiğit Milli Eğitim Bakanı onaylayacak, hangi babayiğit Talim-Terbiye tayfasından geçecek, hangi babayiğit okul

müdürü kabul edecek, hangi babayiğit öğretmen okutacaksa çocuklara?...

ÖLÜMÜN KOKUSU

Askeri müze gezmeyi sever misiniz?

Bizimki gibi katakofti olmayacak ama, Paris'teki Invalides gibi içerisi ölüm kokacak.

Ki o zaman savaşın ne olduğu daha iyi anlaşıla, barışın kıymeti biline... "Sulh-u salah" uğruna cenge hazır olunca, nelerin tepildiği, kimlerin kurban edildiği daha iyi öğrenile...

Hotel des Invalides, On Dördüncü Louis'nin savaş sakatları için yaptırmış olduğu bir büyük konak, "malul gaziler yurdu". Koğuşları, avluları, yemekhaneleriyle. İri kesme taşları iğri büğrü, zamana direniyorlar, hani iç avluda insan sıksa kılıç şakırtıları, mahmuz şıkırtıları, araba tekerlekleri duyacak... Kilisesinin giriş bölümünde, koskocaman kubbenin altında da (mimar Le Vau'nun muydu o görkem?), Napoleon yatıyor. Anıt-kabir görmek isteyen de gidip görebilir, sonra bizim Rasattepe'yle ya da Bayrampaşa türbesiyle kıyaslayabilir dilerse.

Tek biletle (sanırım otuz beş frank kadar olsa gerektir şimdilerde), hem imparatorun mezarı hem de askeri müzenin iki ayrı bölümü gezilebiliyor... Fakir-ül hakir, daha çok maketler, paftalar, haritalardan oluşan Birinci ve İkinci Dünya Savaşları "seksiyonuna" yüz vermez de, (pek pek Auschwitz toplama kampından lacivert-beyaz çubuklu bir Yahudi üniformasının iç bulandırıcı gerçekliği...), sıra sıra, takım takım şövalye zırhlarından da fazla etkilenmez, ille gider on altıncı, on yedinci, on sekizinci, on dokuzuncu yüzyıllar kısmına takılır.

Orada sözgelimi, bir "mousquetaire" üniforması vardır; hani Athos, Portos, Aramis, D'Artagnan ve arkadaşlarının kılığı; kalın deri kemeri, baldır boyu çizmeleri, tüylü geniş şapkası bütün şakada şukada "kılıç dövüşlü" tarihi filmlerdekilerden elbette daha canlı.

Peki "kırmızı ceketlilerin" kırmızı ceketlerini de görmek istemez misiniz? Kimbilir Fontenoy muharebesinde öldürülen bir İngiliz askerinin sırtından mı soyulup çıkarılmıştır da 1750 yılından beri Invalides'in bir köşesinde durmaktadır o üniforma, hani sivri teneke şapkalarının üzerinde de GR yazıyordu (George Rex, İngiltere kralı George'un ordusu), Çelik Bilek'in serüvenlerinden hatırlayınız... (Kırmızı ceketliler! Smack! Pack! Pam pam! Zıp zıp! Hay aksi!)

O Fontenoy muharebesi, belki de tarihin en son "centilmen" çarpışmasıydı; açık arazide karşı karşıya gelmişler, Fransız komutanı "İngiliz baylar, önce siz ateş ediniz" diyordu da hani (Marechal de Saxe mıydı?), İngiliz komutanı da "hayır, bana ne bana ne, oynamam valla... önce siz ateş ediniz" diye tutturmuş, iki tarafın askerleri de bir türlü birbirlerini öldürmeye koyulamamışlardı kaç saat!...

Peki ya Fransız üniforması? Subayı mavi, neferi beyaz giyinir yanılmıyorsam, krallık devri.

Üzülmeyiniz, orada, mavi-kırmızı-beyaz cumhuriyet askeri kıyafeti de bolcadır.

Başlıkları ters çevrilmiş irice bir oturağı andırır. İmparatorluk generallerinin (Ney, Murat) harita çantaları, derileri artık epey eprimiş, dürbünleri, üzengileri, bindikleri beygirin içine saman tepilmiş derisi bile ayakta, durup duruyorlar camların ardında...

Belki en hüzünlüsü de, imparatorun şapkası... Hani şu, elini göğsünden içeri sokmayı pek severdi, kafasında da iki yana kıvrık tuhaf şapkası bulunurdu ya... (Aslında "bicorne" tesmiye edilen o şapka 1790'lardan başlayarak artık devrini doldurmuş olan, on sekizinci yüzyılın ortalarında pek moda sayılmış "tricorne"dan, üç köşeli şapkadan ayrılıyor; uçları öne ve arkaya getirilip kafaya geçirilecek, oysa Napoleon herşeyiyle ters bir herif ya, çevirip giyiyor bicorne'u, sağdan sola ya da soldan sağa doğru...)

Wellington, gerektiği gibi giyerdi, usul ve adaba, erkâna uygun. Waterloo Savaşı'nı da, kuralları çiğneyen değil, kurallara uyan kazandı!

İşte Napoleon'un iki köşeli şapkası da, elini göğsünden içine soktuğu boz renkli redingotu da Invalides müzesinde durup duruyorlar... Ve de hüzünle ölüm kokuyorlar... Bizcileyin hüzün seviyorsanız, ve gene bizcileyin ölüm kokusundan da ürkmüyorsanız, eğilip Saint Helena adasında can verdiği kamp yatağını da görebilirsiniz kaim bir perdenin arasından... Ingilizlerin emriyle doktorunun zehirlediği söylenir; işin bizim açımızdan kötüsü, iki ayrı kamp yatağı var, hangisinde öldüğü bilinmiyor. Odasının bütün "mefruşatını" getirip olduğu gibi müzenin bir köşesine kurmuşlar.

(Hanım okuyuculara özel not: Bundan yirmi yıl kadar önce, yanlış hatırlamıyorsak, imparatorun mumyalanmış bedeninden küçük bir parça açık arttırmayla satıldı! Evet, parça da gerçekti, mezat da. Eh, parçanın, Napoleon'un bedeninden hangi bölüm olduğunu anlamak da

ferasetinize kalmış!)

İsterseniz Kırım Savaşı bölümüne bir göz atabilirsiniz, ama bana söz veriniz: Camekânın altında, Sivastopol siperlerinde vurulup düşmüş bir Türk askerinin cesedinin cebinde bulunmuş eski yazı Kur'an-ı Kerim'i görünce gözleriniz dolmayacaksa...

Ben Invalides Askeri Müzesi'nde en çok 1870-71 Paris kuşatmasının ve Commune deneyinin acı kalıntılarını severim.

Kepler vardır o salonda... Kırmızıdırlar.

Bayraklar da.

Namludan dolmalı "chassepot" tüfekleri vardır.

Eski Paris sokaklarının soluk fotoğrafları vardır, kesme kaldırım taşları, "omnibus" (atlı tramvay) tekerlekleri, şarap fıçıları, kum torbaları, ağaç diplerinin ızgaraları mazgalları barikatlara yığılmışlar; ortalıkta kara barut kokusu, kırmızı pantalonlu askerler, mavi üniformalı Commune gönüllülerini katlediyorlar...

Topu topu yetmiş iki gün sürmüş olan o ilk sosyalist yönetim deneyinin anıları... Otuz bin kişi boğazlanmış, Versailles'da üslenen "hükümet askerleri" şehri teslim aldıkları zaman.

Piç olmuş, piç edilmiş umutlar.

Sanki bugün yaşadığımız ne? İkincisi yetmiş iki gün değil de yetmiş iki yıl sürdü, sonuç? Sıfıra sıfır, elde var sıfır.

KARANLIKLARIN KADINI

Derler ki, çırılçıplak soyunur, bütün bedenine bir merhem sürer "ve bu suretle" istediği duvardan geçip gidermiş!...

Kedi miyavlamasını "gayrı kabil-i tahammül" buluyor; istavroz görmeye dayanamıyor, kendinden geçip çığlıklar atmaya koyuluyor... Sarmısaktan korkar mı bilmem! O vampir kovmaya yarardı galiba, değil mi, karıştırıyorum.

Asıl adı Marie-Madeleine d'Aubray, daha çok Marquise de Brinvilliers sanıyla bilinir... "Gölgelerin ve karanlıkların" kadınıymış, üç yüz yıl sonra onun hayatını yazan Catherine Hermary-Vieille nam hemşiremiz böyle diyor.

Kırk altı yaşında ölmüş. Duruşması 29 Nisan'dan 16 Temmuz'a kadar sürüyor, yıl 1676'dır. O çağların barbarca bir uygulamasına göre, suçlarını itiraf ettirmek için "sorgusu" da yapılmış, su işkencesiyle! Gene çırılçıplak soyuyorlar, gırtlağına kocaman bir huni dayayıp, suçlu olduğunu kabul edinceye kadar su döküyorlar boğazından içeri... Sonunda, boynuna ip bağlamışlar, elbette yalınayak, sürükleye sürükleye Greve Meydanı'na götürmüşler (Belediye Sarayı'nın önündeki fıskiyeli kocaman alandır bugün, o tarihte çamurlu pis bir toprak parçası), cellat tek bir balta darbesiyle başını gövdesinden ayırmış... Soylu ya, adi suçlular, "halktan kişiler" gibi asılmıyor yakılmıyor da herhangi bir büyücü karı misali, başını kesiyorlar. Cellat, sol koltuğunun altına Brinvilliers Markizi'nin bedenini sıkıştırıyor, zaten ufacık tefecik bir kadınmış, sağ eline de kafasını alıp, saçlarından tutarak alanı dolduran ve vahşi çığlıklar ata ata kendinden geçmiş halka gösteriyor.

Suçu ağırdır Marie d'Aubray'ın: Cinayet. Arsenikle zehirleme. Ara sıra da "değişiklik olsun için", cıva klorürle.

Marie d'Aubray bir katildir. Üstelik zevk için öldürür.

Büyücülüğü de vardır derler.

(Orasını bir de, Marie d'Aubray üzerine koskoca ve enfes bir roman kuran John Dickson Carr ustamıza danışalım. Hani söz vermiştim ya, Dokuz Düğümlü İp apayrı, kendi başına bir yazı konusudur diye, işte tuttum.) Yirmi bir yaşma gelince, babasının zoruyla kumarbaz ve zampara bir serseriye, Brinvilliers Markisi'ne varıp markiz sırasına

girecek olan Marie, 1630 doğumludur; öyle pek degüzel bir kız sayılmazmış gençliğinde, ufak tefek, sarışın, mavi gözlü gerçi. Çirkinmiş aslında ama, çok çekiciymiş.

Dünya detektiflik tarihi gibilerden tuğla gibi bir kitabın (Written in Blood, A History of Forensic Detection) yazarı Colin Wilson ustamız da, "çekici olmakla kalmamıştı, düpedüz erkek delisiydi" buyuruyor. Nemfomanyak yani. Hem de "ensest" eğilimli. Hem de hukuk dilinde "doğal olmayan yollardan birleşme" denilen çeşitlemenin tutkunu. 1676'daki duruşmasında, daha yedi yaşında öz erkek kardeşlerinin "sodomi" deneylerinde kobaylık etmenin tadını almış olduğunu söyleyecektir açık açık... Kocası marki, albaymış (devrim öncesi yalnız ve ancak soylular subay olabiliyorlar ya orduda...), bir krallık alayında komutan. Elbette soğuk, sevimsiz, kaba bir herif, işi gücü kafayı çekip çıtı pıtı hizmetçi kızlara saldırmak. İki yıl sonra Marie, genç ve yakışıklı bir yüzbaşıyla tanışıyor, Gau-din de Sainte-Croix.

Kollarına atılacağını kestirmek için müneccim olmak gerekmez. Marie'yi arseniğe de sonradan dostu alıştırıyor; kocası olacak dümbük aldırmıyormuş Gaudin'le kırıştırmasına ama, babası Vikont d'Aubray gidip krala, Ondördüncü Louis'ye şarlayınca yüzbaşıyı Bastille'e tıkıyorlar, orada kiminle aynı hücreyi paylaşıyor bir süre bakalım? Ünlü zehir uzmanı, sinsi katil, Exili denilen bir herifle! "Zenaat" öğreniyor.

Bu Exili, arseniği bir kurbağaya iğneyle "zerkeder", kurbağanın ölümünden sonra leşinin çürümesini bekler, onu alıp damla damla damıtırmış, imbiğin dibinde biriken yeşil sıvı süte, çorbaya, içkiye katılıyor; katresi mandayı temizlemeye yeter!"

(Üstad-ı muhterem bu konuda Borgia ailesinden ayrılıyor, apayrı bir yöntem bu kurbağa meselesi, toprakları bol olsun, Borgia'lar, arseniği bir ayıya, evet, ayıya içirirler, sonra ayının cesedini tavana başaşağı asarlar ve ağzından süzülen salyayı biriktirirlermiş bir kapta... Böğğkk!)

Marie, kasıklarını kavuran kadınlık tutkusunun yalazlarına kendini en küçük bir kısıtlamaya boyun eğmeden koyuvermeyi çoktan öğrenmişti ya, insan zehirlemenin, adam öldürmenin, çarpık, sapık tadını da böyle keşfedecek, ve bir daha da artık hiç vazgeçmeyecektir bu "hobisinden"...

İlk kurbanı, elbette mirasından pay almak amacıyla, ihtiyar Vikont d'Aubray, kendi babası!

Çorbasına azar azar arsenik katıp içirirmiş; yaşlı adamın can çekişmesi, şiddetli mide ağrıları içinde, altı ay kadar sürmüş.

(Tabii, babasına vereceği zehiri önce kimin üzerinde denemiş? Elbette oda hizmetçisi Françoise derler kızcağızın. Bir tabak dolusu ağaç çileği vermiş kıza yesin diye, zavallı Françoise da, aman ne hoş, bu günü de mi görecektim, madamla markiz beni insan yerine koydu, meyve verdi diye mideye indirince frambuazı, neye uğradığım anlayamadan ölüp gidiyor...)

Marie bu arada "yakaladığı adamı götürüyor", önüne gelen erkeği sıraya diziyor, sevgilileri arasında çocuklarının özel öğretmeni Briancourt, kocasının kuzeni Nadaillac, vergi müfettişi Pierre-Louis de Penautier de var (adamcağız kral adına devletin vergisini tahsil etmeye gelmiş şatoya, beş "louis" ya da üç "sou" bile alamadığı gibi, -hanımefendi vergilerini "nakden" değil de "malen" ödüyorlar!-, bir de markizin bitmek, doymak bilmez lüks tutkusuna para yetiştirebilmek uğruna sağdan soldan çalıp çırpıp kadına koşturmaya çalışır olmuş!)...

Marie cadısının, kuzeninden bir kız çocuğu oluyor. "Esas sevgilisi" Gaudin'den de iki oğlan. Marie, öz kızını da, öz babası ve öz kardeşleri gibi "geleneksel yöntemleriyle" ortadan kaldırmış.

Haa, bu arada, "vale dö şambrının" da "tadına bakmayı" ihmal etmemiş haspa, ara sıra da "domestik takılıyor", kocasının özel sekreterinin yeminli ifadesi var mahkemede, günün birinde markizin "buduvarma" girdiğinde, hanımını, uşak Jean'la "çok samimi, hatta uygunsuz durumda" yakalamış! (Erkek sekreterin, Marie'nin odasına ne halt etmeye öylesine pat diye daldığı, bu cüreti nereden bulduğu da, sorulmaya değer bir sorudur ya...)

Bu arada, yalnız doludizgin cinselliğini yaşamakla yetinmeyip, hayatta her şey seksten ibaret değil ya kardeş mantığıyla, görümcesi Marie-Therese'in de işini bitiriveriyor! Bu kez arsenik mi kullanmış cıva bileşiği mi, duruşmada açıklanmamış.

Bir yandan da, çorbacığını pişirip pişirip Hotel-Dieu hastanesinde (Notre-Dame'ın hemen sol yanındadır) zavallı yoksul hastalara götürüyor... Çorbanın yanı sıra bisküviler, pastalar, kekler, çörekler, kurutulmuş meyveler... Rahibeler "ne asil, ne hanımefendi kadın", diyorlar arkasından, "koskoca markiz, işini gücünü bırakıp buraya hasta bakmaya, doyurmaya geliyor, ne iyilikseverlik, İsa efendimiz günahlarım bağışlasın"...

İyi de, hastalar arasında "ölüm vakaları" hatırı sayılır derecede

artmaya koyuluyor! Üstelik, -tuhaf şey-, hemen herkes mide sancısından boyluyor öte yanı, baş ağrısından, kıç ağrısından yatanlar bir süre sonra mideden "gidiyorlar"...

Elbette Marie, Hotel-Dieu'deki bir sürü garibanın yanları sıra, hani küçüklüğünde, üstelik "doğal olmayan yollardan" seviştiği iki kardeşini de bir şekilde ahrete göndermeyi ihmal etmemiş, usturubuyla.

1672 yılında, "asıl yavuklusu" Gaudin de Sainte-Croix da ölmüş. Şayanı hayret şekilde, mide sancıları içinde kıvranarak! Marie çok üzülmüş, uzun süre yasını tutmuş.

Oysa beriki akıllı: Günün birinde başına gelecekleri kestirebildiği için tutmuş, olan biten her bir şeyleri, Marie'nin yediği bütün haltları bir güzel deftere yazmış. Defter, kırmızı deri kaplı bir kutunun içinde. Kutu, Sainte-Croix öldüğünde polise gönderilecek.

İş açığa çıkınca kaçıyor. Önce soluğu Almanya'da alıyor, oradan, Liege'de bir manastırda. François Desgrais, ya da Desgrez, ya da Desprez (o yıllarda isimleri çok çeşitli yazarlarmış, imla kuralları oturmamış daha) adında bir görevli, (ey Anjelik okurları, bu isim size bir şeyler söylüyor mu ha?) onu yakalayıp Paris'e geri getirecektir: Karı erkek budalası ya, eh, şu dünyada insanın da başına meraktan neler gelmiyor... Marie'yi cezbedip odaya atması, atar atmaz da ağzını tıkayıp elini kolunu bağlaması, derdest edip arabaya tıkması, "mevcutlu olarak" götürmesi zor olmamış!

(Papaz kılığına girip manastıra dalıyor, kadının çevresinde dolaşmaya koyuluyor, Marie manyağına da herhalde bir papazla "münasebette bulunmak" pek ilginç geldiğinden, zokayı yutmuş.)

Peki, John Dickson Carr? Okuyun o romanı. Dokıız Düğümlü İp adıyla, 1963 mü ne, Hayat Yayınları'ndan çıkmıştı. O zaman arkasında yazan ederi iki buçuk lira, şimdilerde sahaflarda iki bin liraya bulursunuz azıcık aramak zahmetine girmek kaydıyla. Bulunuyor.

Ya da "orijinali": The Buming Court.

Ya da Fransızcası: La Chambre Ardente.

(Kusura bakmayın Almancasmı bilemeyeceğim.)

Okuyunuz. Orada, üç yüz yıl sonra Marie d'Aubray'i hortlamış olarak göreceksiniz. Gaudin de Sainte-Croix'ya yeni bir kazık atıyor...

Bu sefer arsenikli çorbayı içirdiği kurbanı kim mi?

Amerika Birleşik Devletleri'nin Philadelphia eyaletinde yaşayan malikane sahibi ihtiyar Miles Despard.

Kendisi, François Desgrais, ya da Desgrez, ya da Desprez'nin bilmem kaçıncı kuşaktan torunu oluyor.

Karıdaki kine bak! Hortlamış da kendisini tutuklayan adamın torununun torununun torununu gönderiyor çıkıp geldiği gölgeler ve karanlıklara!

Aman okuyun. Pek keyifli ve de ürkünçlü ve de korkunçlu ve de tırsınçlıdır o roman.

Orada, Philadelphia'da bir yayınevinde redaktör olarak çalışan Ted Stevens adında kendi halinde genç bir adamcağız, birdenbire, bir Paris gezisinde tanıştığı, sırılsıklam abayı yakıp evlendiği Mary d'Aubray adındaki kadınm, aslında yaşayan ölü olduğundan şüphelenecektir...

Hadi canım, isim benzerliği...

Peki neden hanım hanımcık sevgili eşi huni görünce kendinden geçip çığlıklar atmaya koyuluyor, ağzı burnu köpürüyor öyleyse?

Neden, ihtiyar Despard'ın köşkünün merdiven aralığında, hemen hepsi on yedinci yüzyıldan kalmış o portreler galerisinde, genç bir markizi gösteren o garip tablonun üzerine kezzap atılmış, markizin yüzü tanınmayacak kadar kazınmış?

Neden, Stevens'in bir raslantı sonucu tanıştığı, sonunda gelip cinayetin -görünürdeki- failini açıklayacak adamın adı Gaudan Cross?... Gaudan... Gaudin... Cross.... Croix... Vay canına!

Ve neden Cross ölüyor romanın sonunda? Acaba Marie, bu kez kancayı Ted'e takmış da, çooook eski sevgilisini artık ayağının altından çekmeye mi çalışıyor? ("Ted'i seviyorum, günün birinde onun da bizlere katılması için elimden geleni yapacağım!")

Peki, Despard'ın cesedi nerede? Mezarı açıyorlar, tabut boş çünkü...

Kuzum bulup okuyunuz şu romanı, pek seveceksiniz, söz...

BELKİ HİTLER HAKLIDIR!

Ben o gaz odalarını kendi gözümle gördüm!

Hani şu Yahudileri sabun yaptıkları toplama kampını...

Hani filmlerde, televizyon dizilerinde seyrettiğiniz, çok da fazla aklınız yatmadan, "hadi canım, bu kadar da olur mu" deyip geçtiğiniz ölüm yuvalarını.

Dachau Kampı'nı gezmişliğim var, gözlerim faltaşı gibi açık...

Dachau gene de ufak ve önemsizlerinden biriydi, en "babası" elbette Auschwitz-Birkenau, hemen onun ardından Treblinka, Bergen-Belsen, Maidanek ve Sobibor geliyorlar.

Sobibor... Hani günaşırı üç bölüm, sizin de gözleriniz faltaşı gibi izlediğiniz ölüm kampı.

Sobibor'dan Kaçış dizisini seyrederken, acaba aklınıza, "Hitler haklıymış, ben olsam bütün Yahudileri, hepsini sabun yapardım" demiş bulunan Refah Partili Şanlıurfa Belediye Başkanı da düştü mü bilmem...

Düşmeliydi...

Auschwitz, Bergen-Belsen, Maidanek, Treblinka, Sobibor, bunlar hep, Nazi işgali altında Polonya'da kurulmuş kamplar. Oralarda Yahudi ve Çingene kesiliyor.

Buchenwald, daha altı ay öncesine kadar Doğu Almanya denilen topraklarda. Özellikle yabancı ülkelerden derlenip toparlanmış komünist ve sosyalistlere ayırılmıştı.

Dachau da, "hassaten" Almanlara, "yerli" solculara tahsis edilmiş.

Çok kişi bu kamplarda yalnız Yahudi öldürüldüğünü sanır, oysa Naziler, onların yanı sıra, Çingeneleri de "aşağı ırk" sayıp yoketmeye, bire kadar kırmaya, köklerini kazımaya çalışıyorlardı...

Solcuları sokak ortalarında çokça vurup öldürmüşlerdi ya eskiden, artık tutuklayıp kampa tıktıklarını pek "kesmiyor", ayak işlerinde kullanmayı tercih ediyorlardı.

Eşcinselleri de.

Her "aşağı yaratık", kendi "ırkına", siyasal eğilimine göre, meşrebi uyarınca özel bir yıldız taşımakla yükümlüydü göğsünde... Hem "şehirde", hayatın içinde, hem kampta.

Yahudilerin yıldızı sarı, eşcinsellerinki pembeydi.

İşin artık matrağı mı, acısı mı bilmem, Nazi Partisi yöneticileri arasında da eşcinsel sayısı hayli fazlaydı üstelik!

İşte ben o toplama kampını kendi gözümle gördüm. Bir baştan bir başa gezdim.

Keşke imkân olsa da, Şanlıurfa Belediye Başkanı'nı da götürüp gezdirebilsem...

Sobibor'da 250 bin Yahudi öldürülmüş.

Bütün Avrupa'da öldürülen 6,5 milyon Yahudi'nin ufak bir kısmı.

Dachau'da kaç kişi gitmiş, bilmiyorum. Açıp kara kaplıları bakmak lazım.

Vagonlara yüklüyorlardı. Büyük baş hayvan, sığır, inek, manda taşımakta kullanılan vagonlara.

Vagonların kapıları kilitleniyor, günlerce, haftalarca açılmıyordu. Aç, susuz, havasız, kendi dışkılarının içinde, tutukluların yarısı zaten daha kampa varmadan trende ölüyordu.

Trenler kamplara gece geliyorlardı.

Işıldaklar... Makineli tüfek sesleri... Durmadan havlayan kurt köpekleri... "Alman çobanı" cinsi, hani bizim göçük gibi "tabii âfetlerde" toprağın altından adam çıkarmak için Almanya'dan getirttiğimiz köpeklerin dedeleri!

Ve durmadan havlayan SS erleri... Schnell!... Los los los!...

Onlar da, şimdilerde "Türken raus" şeklinde havlayan Neo-Nazi Alaman itlerinin babaları!

Güçlülerle zayıfları ayırıyorlardı. Güçlüler, kampın pis işlerinde kullanılmak üzere barakalara götürülüyorlardı... Zayıflar, kadınlar ve erkekler diye ikiye bölünüp anadan doğma soyuluyorlardı.

"Duş yapacaksınız, bitleriniz kırılacak" diyorlardı onlara.

Ve "banyoya" itekleniyorlardı.

Ama banyoda, tavan deliklerinden, duştan, su yerine Zyklon-B gazı geliyordu.

Yarım saat kadar sonra kapılar açıldığında, içeride, üst üste yığılı, ağızlarından burunlarından kan sızmış, kendi idrarları içinde yüzen cesetler kalıyordu.

En zayıflar en altta. En güçlüler en üstte. Kimi zaman bebekler, analarının kucaklarında. Kimi zaman da, analar, çocuklarının üzerlerine basıp altta kalmamaya çalışmışlar...

Ama altta kalanın da, üste çıkanın da canı çıkıyor.

Ben bu olayların geçtiği yerleri kendi gözlerimle gördüm.

Almanlar, Dachau Toplama Kampı'nın yolunu bir türlü tarif etmiyorlardı!

1973 yazıydı, Münih'in o bir kavuran, on dakika sonra kara bulutları toplayıp şakır şakır sağanak bastırtan yazı. Ya da sabah sırtında yağmurluk, elinde şemsiyeyle çıkıyorsun da, öğleden sonra hepsini atıp kısa kollu gömlekle dönüyorsun evine ya da oteline.

Allah selamet versin, bizim Galatasaraylı Asker Haluk'la (İşmen, şimdilerde müteahhit) Münih'in ortalık yerinde turluyoruz.

Schwabing'de, Leopoldstrasse taraflarında gezindik, geçmiş gün, serde gençlik var, iki de Taylandlı kız tavladık. O zamanlar Türkiye'de pek yasak, bizim buralara "gelmesi" de epey hayal olan Paris'te Son Tango filmini de seyrettik. Marienplatz'da dolaştık, İngiliz Bahçesi'nde piknik yaptık. Bol bira içtik, bol hardallı sosis yedik. Yapacak iş kalmadı.

Dachau Toplama Kampı'nı gidip gezelim dedik.

Demez olaydık.

Gidene kadar göbeğimiz çatladı. Münihliler, öldür Allah yolunu göstermiyorlar. Kime sorsan, "Ich weiss nicht"...

Köpek gibi utanıyorlardı elbette vaktiyle yemiş oldukları boklardan.

Hauptbahnoftan trene bindik. Yirmi yirmi beş dakika kadar gittik. Dachau İstasyonu'nda indik. Bizim İstanbul'a oranla say ki Florya-

Yeşilköy'e falan "tekabül" etsin.

Kamp, yakındı.

İşte orada, bütün o gaz odalarını, içinde ceset yakılan fırınları kendi gözlerimle gördüm.

Koca koca kapakları vardı fırınların.

Cesetleri içlerine sürmek için raylı yatakları vardı.

Kampın bir barakasını müze yapmışlar, resimler ve kalıntılar sergileniyor.

Dikine mavi çubuklu "üniforma". Tahta ayakkabılar. İçinden hem yemek yenen, hem su içilen teneke taslar.

Barakaları gördüm.

İki ranza sırası arasında on santimetre açıklık vardı.

Alt yatakla üst yatak arasında da kafanı kaldırman mümkün değil.

Fotoğraflarını bilirsiniz.

O ranzalardan, gözleri içine kaçmış, avurtları çökmüş, iskelet benzeri boş boş bakan Yahudi gözlerini hatırlayacaksınız.

Belki kampın avlusunun bir köşesinde yığılı, kerpetenle sökülüp çıkarılmış altın dişleri, gözlük çerçeveleri, köklerinden kesilmiş upuzun kadın saçlarını da hatırlarsınız.

Belki yağlarından sabun yapılmış kız çocuklarını, derilerinden abajur yapılmış oğlanları da duymuşluğunuz vardır.

Kampm kapısında, her dilden Bir Daha Asla yazıyor. Nie Wieder, Never Again, Plus Jamais.

Son yıllarda da, Kanada'da Profesör Faurisson derler bir herif çıktı, şu kampların gaz odaları ve fırınları meselesinin "hikâye" olduğunu, evet, bunların aslında mevcut bulunduğunu, ama Yahudileri sistemli olarak yoketmek amacıyla değil, kampta çıkan salgın hastalıklarda ölenlerin cesetlerini içlerinde "sağlık güvenliği nedeniyle" yaktıkları sıradan "krematoryum"lar amacıyla kullandıklarını, olayın bundan öteye gitmediğini öne sürüyor.

Kimbilir, belki de Hitler haklıdır, sizin de fikrinize göre!

MEĞER TURGUT BEY

Meğerse olayın açığa çıkmasına Turgut Bey yol açmış!

Turgut Bey deyince hemen aklınıza Özal gelmesin canım, en değerli diplomatlarımızın birinden, Turgut Menemencioğlu'ndan söz ediyoruz...

Altan Öymen'in hazırlayıp sunduğu İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye dizisini izlediniz mi televizyonda? Tanzimat'tan Bugüne belgeseliyle birlikte, TRT'nin yüzünü ağartacak en iyi iki dizi.

(Canım hep de "Yalan Rüzgârları"ndaki yeşil gözlü fıstıkla fotoroman yakışıklısı Amerikan oğlanlarını seyredecek değilsiniz ya, ya da gidip ille de "2000 Yılına Doğru" dizisindeki Amanda Keller'e bakacak, ara sıra bu tür programlara da bakınız...)

Bir bölümünde Altan Öymen, İsmet Paşa'nm katıldığı Kahire görüşmesiyle Ankara'da patlak veren casus Cicero olayına varmıştı... Daha doğrusu, kimi zaman kendisi anlatıyor, kimi zaman ustaca yaptırdığı montajla olayların hayatta kalmış birinci elden tanıklarını konuşturuyordu, her hafta dizinin her bölümünde uyguladığı yöntemle...

Turgut Menemencioğlu da, tuttu, Cicero'yu anlattı...

Meğer bilmeden o yol açmış Cicero'nun yakalanmasına!

Ah, sonradan anılarını yazan Alman istihbarat görevlisi Moysich, ya da o kitaptan enfes bir film çeken İngilizler bunu bilselerdi! Casusu James Mason'ın, güzel ve üçkağıtçı Polonya kontesini Danielle Darrieux'nün oynadığı Beş Parmak filminde elbet Turgut Bey'i canlandıran yakışıklı bir aktör de bulunurdu!

İlahi Turgut Bey, ne büyük fırsat kaçırmışsınız... Bu, tutup da kırk altı yıl sonra açıklanır mı böyle pat diye? O sıralar neden konuşmadınız kuzum?

Kahire görüşmelerinde, Churchill İsmet Paşa'ya savaşa girmesi yönünde "bastırıyor" ya, bunu hepimiz biliriz... 1943 yılı Aralık ayıdır, Kahire'den iki özel askeri uçak gönderiyorlar bizim heyeti Adana'dan almaya, pırpırlı tayyare! Amerikan uçağını Roosevelt'in damadı kullanıyor da, Ingiliz uçağında Churchill'in oğlu Randolph var... Amaç, Milli Şef İnönü'nün gözünü boyayıp kafakola almak hani...

(Nitekim, İsmet Paşa Kahire'de, kafasında dönüp dolanan tilkilerin kuyruklarını ustaca birbirinden uzak tutup Churchill'in isteklerine boyun eğmeyince, bizim hariciye heyetini Adana'ya dönüş yolunda döküntü bir nakliye uçağına tıkıp postalayacaklardır!)

Churchill, 15 Şubat 1944 gününe kadar sivil giyinmiş İngiliz subaylarının Mısır'dan Mersin üzerinden başta İzmir olmak üzere bizim Ege üslerimize yerleştirilmesini istiyor, sonra soracaklarmış Türkiye'ye savaşa giriyor musun bizim yanımızda diye ama, asıl amaç, işi bir oldubittiye getirip Alman işgali altındaki Yunan adalarına saldırmak... İsmet Paşa da, İstanbul, Ankara ve o zamanlar stratejik yakıt olan kömürün bulunduğu Zonguldak havzasının korunma garantisinin somut adımları atılmadan böyle bir emr-i vakiye yanaşmıyor... Kahire'yi koruyan İngiliz uçaksavarlarının güçsüz olduğunu Churchill'in itiraf etmesi üzerine, o dillere destan ve kulaklarımızda hâlâ yankılanan kısık sesiyle, gördünüz mü, daha burada sizi koruyamayan Royal Air Force bizim büyük şehirlerimizi nasıl koruyacak diye sormuş da, ihtiyar Türk tilkisi Churchill'i mat etti diye basmış kahkahayı Roosevelt...

İşte, İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir Knatchbull-Hugessen'in uşağı Arnavut da (Allah Allah, biz "kavas" diye bilirdik) bu sıralar Alman Elçiliği'ne gizli belge satma yolunda epey adım atmış durumda. 1943 Teşrin-i evvel ayında (o yılların "modernize" edilmiş deyişiyle İlkteşrin, sonraları Ekim ayı olacaktır!) başlayan satış, '44 Şubatı'na kadar epey ilerlemiş, ardından, Haziran ayında yapılacak Normandiya çıkartmasının planları, açılması eli kulağında ikinci cephenin son derece gizli ve ayrıntılı harekât planı gelecektir!

Ne ki, Üçüncü Reich'ın Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop, Ankara Büyükelçisi Franz von Papen'i sevmiyor ve de güvenmiyor ona... Dolayısıyla Berlin, başından beri bu müthiş casusluk başarısına soğuk bakmış, hatta başkente çağrılan Moysich, hani şu Ankara'daki elçilikte ticaret ataşesi görünüp de aslında istihbaratla görevli, belgeleri Cicero'dan alıp parayı veren adam bir güzel "fırçalanmıştır"... İnanmıyorlar, gizli belgeleri İngilizler özellikle hazırladı, Almanları kandırmaya çalışıyorlar sanıyorlar... Berlin, Von Papen'ın kendisine "Cicero" kod adıyla rapor ettiği casusun gerçek kimliğini öğrenmek istiyor, Cicero da bunu açıklamaya yanaşmıyor bir türlü...

Adı, Elyeza Bazna'dır...

1969 yılı haziran ayında, Münih'te, oğlu Atilla'yla tanışmıştım!

Cicero, Almanlar'dan alıp durduğu üç yüz bin sterlin kadar büyük

parayla İstanbul'a yerleşip "iş kurmuş", paranın, Berlin baskısı mükemmel sahte banknotlardan oluştuğunun ortaya çıkması üzerine sersefil kalmış, sonra da gidip Münih'e yerleşmişti ya... Atilla da oralarda cazbant davulcusu olmuştu, Türkiye'ye pek uğramıyordu galiba, iki yudum çay arası, benim babam, dedi, meşhur Cicero'dur, duymuşsunuzdur...

O zamanlar yaş on sekiz, başımızda kavak yelleri, ah Atilla, bugün görüşmeliydik ki seninle, ne müthiş bir yazı çıkardı bundan! "Bugünkü aklım olsaydı" seni karşıma oturtup ses alma aracını da çalıştırmaz mıydım?

O sıra, "yaa öyle mi" falan dedim, üzerinde durmadım geçtim elbette...

Dedim ya, yıl 1969... Bana neydi Cicero'dan Platon'dan falan?

(Siz filmine bakmayın... Hoş, TRT'nin cilvesi, olayı anlatan Beş Parmak filmi de Altan Öymen'in tam da Cicero'ya değindiği dizi bölümünden bir hafta önce televizyonda oynayınca tadından yenmiyor ya, Ankara'da bir akıllı uslu adam çıkıp da şu iki programı, dizinin o bölümüyle filmi mesela aynı akşam arka arkaya koymayı da düşünmemiş, bunu da geçelim... Ama filmde Cicero'yu oynayan James Mason, paralarla Rio'ya kaçıyordu, gerçekte bizim Atilla'nın babası İstanbul'a gitmiş... Üstelik Danielle Darrieux'nün oynadığı Polonyalı kontes, işin tuzu biberi, filme heyecan katmak için uydurulmuş bir kişi...)

Menemencioğlu, Alman Elçiliği'nde görevli, sonradan İngilizlere sığınıp Mısır'a kaçan Cornelia Kapp admda bir dilber-i rânâdan sözetti, acaba bu kadın ondan mı "mülhem"?

Hoş, ona bakarsanız, Elyeza'nın adını da Dyelo yapmışlardı, nedendir bilinmez, "film icabı" olsa gerek!

Bizim cazbant davulcusu Atilla'nm babası, şifresini çözdüğü İngiliz Büyükelçiliği kasasını açıp gizli evrakı çıkarıyor, elçinin çalışma odasının başucunda dikilip duran lambanın ampulunu da değiştirip daha güçlü bir ampul takıyor, sonra belgeleri iskemlelerin üzerine yayıp cebindeki Leica'yla şakır şukur çekiyor fotoğraflarını... Bir gece, 1943 Ekimi'nde, Moysich'i ziyarete gelmiş, elimde, demişti, çok önemli İngiliz belgeleri var, peyderpey getireceğim, ben elçilikte görevliyim ama adımı açıklamam, şu sterlinlerin ucunu görelim hele bir!

İmdii...

Günlerden bir gün, Von Papen, Turgut Menemencioğlu'nu elçilikte akşam yemeğine çağırmış... Kurallar gereği Hariciye Vekâleti memuru Cemal Efendi'nin kara kaplı defterine yazdıracaksın adını, kim hangi mahfilde nereye ne demeye gidip geliyor, bakanlık bilecek!

Bir de büyükelçi davetliymiş, ama, koskoca büyükelçi Cemal Efendi'ye gidip de imza verir mi, bildirmemiş adam... Turgut Bey, tek çağrılı Türk diplomatı görünüyor, üstelik o tarihte de çiçeği burnunda bir genç... Hayırdır inşallah!

Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu, sert ki barut! Aynı zamanda da Turgut Bey'in amcası!

Çağırmış yeğenini makamına, bana bak, demiş, bu herif seni babasının hayrına, kara kaşların kara gözlerin için davet etmez bu yemeğe... Bana göndermek istediği önemli bir mesaj olsa gerektir... Gözünü kulağını dört açacak, yarın sabah vakitlice bana gelip anlatacaksın, neler konuşuldu... Dikkat et, içkiyi de sakın fazla kaçırayım deme!

Turgut Bey, dizide Altan Öymen'e ya da kameraya anlatırken olayı, Alman Elçiliğindeki dilberleri, Von Papen'in sarışın kerimesini falan artık biraz kapalı geçiyordu, eh, ne de olsa, o zamanlar genç ama, bugün yaşını başını almış muhterem bir adam!

Yemekten sonra hanımları bir köşede kendi hallerine bırakıp, Fransız konyağıyla Havana purosu içmeye çekiliyorlar... Von Papen'in bir kolunda Turgut Bey, öbür kolunda, adı açıklanmayan büyükelçi...

(Yahu, yoksa Fatin Rüştü falan olmasın?)

Turgut Menemencioğlu, Mekteb-i Sultani'den ağabeyimiz, kibar bir salon adamı, incelikli, işbilir bir diplomat, uzun uzadıya içilen şarapları, yenilen yemekleri övüyor... Fransa Alman işgalinde ya, oradan kasa kasa şarap gelirmiş Von Papen'e...

Von Papen, koca kurt, "o da bir şey mi canım", diyor Menemencioğlu'na, "sizin İzmir'de sivil gezinen İngiliz subayları sandık sandık viski götürüyorlar her akşam, üstelik size de ikram ediyorlar"...

Menemencioğlu'nun tuhafına gitmiş... Ertesi sabah bakan amcasına sözlü raporunu verirken, efendim, demiş, bu adam dün akşam öyle bir laf etti, ne demek istedi anlayamadım..

(Davette bulunan büyükelçi pek şaşırmış, İzmir'de sivil İngiliz subayları mı var diye sormuşmuş da, Von Papen, hadi hadi, sizi gidi

sizi, biz her şeyi biliyoruz gibilerinden bir cevap vermişmiş gülerek...)

Hariciye Vekili Numan Menemencioğlu'nun birdenbire tüyleri diken diken oluveriyor! İzmir'de sivil İngiliz subayı yok ama, Kahire'de Churchill'le İsmet İnönü arasında böyle bir tartışma konusu geçtiğini bilen, pek pek üç-beş kişi bizim bakanlıkta ve de bütün Türkiye'de! Bizden bilgi sızmasına imkân yok, öyleyse... Öyleyse,

Von Papen, İngiltere'nin Ankara Büyükelçiliği'nden ediniyor bu istihbaratı, ya orada bir casusu, ya da oradan "sızdıran" bir hain var!

Hemen Sir Knatchbull-Hugessen'e açmış telefonu...

Tabii İngilizler şiddetle karşı çıkıyorlar, bizim elçilikten dışarıya bir sır sızması olacak iş değil ekselans!

Ama kulaklarına da kar suyu kaçıyor...

İşte telaşa düşmeleri, Londra'dan özel bir ajanın soruşturmayı yürütmek üzere kalkıp gelmesi, bizim davulcu Atilla'nın babasının kimliğinin açığa çıkmasına varacak zincirleme olayların ivme kazanması böyle başlıyor...

Ve de tarihe biçim verenlerden biri olarak, dolaylı da olsa, Cicero meselesinin aktörlerinden biri sıfatıyla Turgut Menemencioğlu, kırk altı yıl sonra anlatıyor bunu, bir akşam, bir televizyon programında...

Vay anasını sayın okuyucular!

O GÜZELİM KATHARLAR

Kılıçlarından kan damlayan şövalyeler zırhlarını şakırdatarak gelip Engizisyon Başpapazı Arnaud Amaury'nin huzurunda diz vurdular...

"Sapkınlar çoluk çocuk kiliseye sığınmışlar... Onları korumak isteyen halk da, hem Katolik'i hem Yahudi'siyle aralarına karışmış... Tanrı'nın kullarını sapkınlardan nasıl ayıracağız?"

Başpapaz bir süre düşündü, keçi sakalını kaşıdı... Sonra:

"Hepsini öldürün!" dedi, "Tanrı kendi kullarını ayırır!"

Kaç gündür Kathar halkıyla birlikteyim... Onların, bedenlerinden yedi yüz elli yıl kadar önce ayrılmış, üstelik kanla da değil, ateşle bedenlerinden koparılmış ruhlarına dualar gönderiyorum...

Kathar da neymiş diyorsunuz...

Hıristiyanlığı yeniden yorumlayan, ona "insancıl" bir çehre kazandırmaya çalışan bir mezhep... Onikinci yüzyılda belirmiş, onüçüncü yüzyılda başı ezilmiş, tek tük kalıntılarıyla ondördüncü yüzyıla kadar sürmüş bir Hristiyan mezhebi, Batı'da...

Yakalanıp ateşlerde diri diri yakılmışlar!

Onlar ortadan kaybolurlarken, bizde de Simavna Kadısı oğlu Şeyh Bedreddin çıkıyor... Onun da sonu Serez çarşısında asılmak...

Şeyh Bedreddin'in kurduğu da, çağına göre çok ileri, çok çok ileri bir Müslüman mezhebi...

Ne Batı Kathar'ları affetmiş, ne Doğu Bedreddin müritlerini... İkisi arasında da büyük benzerlikler var!

Onlar kendilerine "Tanrı'nın Dostları" adını takmışlar, din adamları da "Kusursuzlar" diye çağırılıyorlar ya, mezhebin yerleşip yayıldığı Güney Fransa'da, halk, eski Yunanca'dan galat, "temiz, arınmış" anlamına gelen Cathare ismini uygun görmüş onlara...

Kilisenin baskısına karşı çıkmışlar... Hazret-i İsa'nın adını kullanıp yapmadık namussuzluk, rezillik bırakmayan kiliseye... Halk aç gezerken yemeğin, şarabın ve hatta kadının âlâsını lüpleten besili domuz yavrusu kılıklı papazlara başkaldırmışlar... Kilise de bunu asla

bağışlamamış... O dehşet verici Engizisyon Mahkemesi'ni işte bu nedenle kurmuş, öyle bir mahkeme ki bu, savunma yapmak yasak, temyizi yok, yargıçlar kilisenin özel atadığı en gözü kanlı sefiller, en alçak papazlar, sorgulama da mutlaka ve mutlaka işkence yöntemiyle yapılıyor! İki tür karar çıkabiliyor mahkemeden, ya, binde bir oranında aklanma, ya da ateşte yakılarak ölüm!

O çağlarda, bütün akıl hastalarını "içine şeytan girmiş, çıkarmak için yakmak lazım" görüşüyle ateşte öldüren Engizisyon, Papa'nın Hıristiyanlık yorumuna en küçük bir şekilde uyumsuzluk göstereni de "dinsiz, sapkın" yaftasını yapıştırıp ortadan kaldırıyor...

Hay Allah, bu size birşeyler çağrıştırmıyor mu? Ortaçağ'dan değil, badembıyıklı bir diktatörü, posbıyıklı bir başka diktatörü de hatırlatabilir hani...

İşte Kathar'lar da, böyle Hıristiyanlık olmaz, bu sizin uyguladığınız Hıristiyanlık değil düpedüz rezillik, dedikleri için bire kadar kırılmışlar Engizisyon tarafından.

Peki ne istemişler bu Kathar'lar? Neyi nasıl uygulamışlar?

Bir dini kabul etmek, kişinin kendi özgür seçimiyle olabilir ancak, demişler, insanoğlu aklını mantığını kullanıp şu dini ya da bu dini seçer, böyle seçmelidir inancını... Bu yüzden de ergen olmayan çocukları henüz ümmetten saymıyorlar, büyüyünce onları özgür bırakıyorlarmış dinini seçmekte... İsteyen Kathar'lara katılıyor, isteyen Katolik oluyor, dileyen gidip Müslüman bile yazılabiliyormuş!

Şiddeti reddediyorlarmış, herhangi bir nedenle adam öldürmeyi en büyük günah sayıyorlarmış...

Kadın, erkekle eşittir, diyorlarmış... Bu nedenle, din görevlileri arasında erkekler olduğu gibi kadınlar da varmış!

İsa'yı çok seviyorlar, ama onun "Tanrı'mn oğlu olduğu" şeklindeki saçma sapan öğretiyi reddediyorlarmış... Puta, haça, heykele tapmak da çok büyük bir günah sayılıyormuş, haç çıkarmayı, haçın önünde diz çökmeyi, kiliselere İsa heykelleri, ermiş tasvirleri asmayı büyük suç sayıyorlarmış!

İsa'nın peygamber olduğunu kabul ediyorlarmış ama, onu "Tanrı'nın sözcüsü" olarak görüyorlarmış, onun insanlar arasında sevgi ve kardeşliği yaymak için seçilmiş olduğunu savunuyorlarmış... Ama ibadette haç kullanmak yasakmış, neden diye soranlara, Kathar rahipleri, "İsa haç üzerinde can verdi, senin babanı assalar, onun

boynuna dolanan ipe tapar mıydın?" diye cevap veriyorlarmış!

Mucizeye inanmıyor, cennete cehenneme bel bağlamıyor, İsa'nın dirildiği ya da günün birinde dirileceği görüşüne hiç iltifat etmiyorlarmış...

Evliliği kilisenin kutsaması saçma geliyormuş onlara... Nikâh kıyan papazları "pezevenklik etmekle" suçluyorlarmış!

Ve de... Belki de en önemlisi... Bütün insanların kadınıyla erkeğiyle eşit olduğuna inanıp, mülkiyeti ortadan kaldırmışlar, kazançları, servetleri ortak bir kasada toplanıyor, buradan işsize iş, açа aş sağlanıyormuş, aralarında zengin, yoksul, efendi, köle, senyör, serf yokmuş!

Tıpkı, Bedreddin'in, "yarin yanağından gayrı her şeyde, hep beraber" demiş olduğu gibi...

Bu mezhebin Güney Fransa'da, Pirene Dağları'nın eteklerinde, Oksitanya bölgesinde çıkıp yayılması da raslantı değil... Çünkü Güney Fransa, Ortaçağ'ın ortalarında çok gelişmiş, zamanına göre çok kalkınmış, özgür ruhlu bir bölge, şatolarda soylular şiire, müziğe düşkün, düğünler dernekler kuruluyor, içine baharat katılmış ılık şaraplar içiliyor, güzel hanımlarla yakışıklı beyler birbirleriyle gönül serüvenlerine girişiyorlar... Buna karşılık kuzey, yani Paris'te yaşayan kral ve ona bağlı baronlar, kendi aralarında sığır gibi tepişip ancak kalkınmış güneyden vergi almayı biliyorlar...

Papa bu yeni mezhebi yasa dışı ilan edince de, kılıçlarını kapıp hemen güneylileri kesmeye koşuyorlar elbette...

Kendileri bu mezhebe girmemiş olmasalar bile düşünce özgürlüğüne saygı gösterip, halklarına din ve vicdan özgürlüğü tanıyıp Kathar'ları koruyan güneyli soyluları da hiç bağışlamıyorlar, hem onların yağmalanacak nice servetleri de var! Toulouse Kontu Raymond, yiğitler yiğidi şövalye Trencavel, kuzeyden kopup talana yumulan Simon de Monfort, Hugues des Arcis gibi çapulcuların gaddar kılıçlarına çok uzun boylu karşı koyamıyorlar... Kathar'ların sığındığı kartal yuvaları, Beziers, Carcassone, Puylaurens, Peyrepertuse, Puivert, Queribus gibi kaleler, sonunda da Monsegur (Emindağ!) birer birer düşüyor...

İnancını reddetmeyi nefretle karşılayan, böylece bağışlanmayı onuruna yediremeyen binlerce Kathar mezhebi üyesi, güle oynaya, kendiliğinden, bir büyük şenliğe koşar gibi gidip sıra sıra ateşe atlıyor, Engizisyon'un hemen düşürülen kalelerin duvarları diplerine

kuruverdiği odun yığınlarına...

Ama o günden beri de, Güney Fransa kendini her zaman ayrı duymuş Paris beylerinden, uzak saymış, ısınamamış bir türlü onlara, yedi yüz elli yıl önce yaptıkları kırımın acısını hiç unutmamış...

Geçen yıl, Seul Olimpiyatları kapanınca, gelecek oyunlara ev sahipliği yapmak için Paris ile Barcelona çekişmişlerdi, hatırlayacaksınız, sonunda Paris kaybetmiş, Barcelona kazanmıştı yarışı... Fransız radyosu, Toulouse halkının görüşüne başvuruyor, biri çıktı, "Paris'in kaybetmesine doğrusu hiç üzülmedik" dedi, "Barcelona daha yakın, hem de bizden sayılır!"

Çünkü ayrı bir soy bunlar, Katalan soyu, Fransa ile İspanya arasında paylaşılmış Katalan ülkesinin halkı... Kendilerini önce Katalan, sonra Fransız ya da İspanyol sayıyorlar, daha doğrusu hiç saymıyorlar!

Bugün Güney Fransa'da gözlenen, önce bir yanaktan, sonra öbür yanaktan, sonra gene ilk yanaktan üç kere öpüşme alışkanlığı da Kathar'lardan kalmaymış!

Kendi lehçelerini de ısrarla koruyorlar, yirminci yüzyılın son yıllarında bile, kuzeyli bir Fransızla bir Oksitanyalı'nın rahat söyleşmesi, anlaşması güç... Apayrı, bambaşka bir Fransızca konuşuyor güneyliler, Paris züppeleri de ancak dalgalarını geçiyorlar bu ağızla...

(Ama kimse çıkıp da yasaklamayı falan aklına getirmiyor tabii, yedi yüz elli yıl önceki gibi ateşte yakacak halleri yok elbette onları da, kimse Oksitanya halkına "dağ Fransızları" falan diye zulmedemiyor artık!)

Güzelim Kathar'lar... Yedi yüz elli yıl sonra, ruhlarınız için dua ediyorum...

Sizler insanlığın yüz akı oldunuz çünkü... Yedi yüz elli yıl sonra sizin ulaştığınız insanlık düzeyinin uzağından bile geçemeyenler var aramızda çünkü...

Konu ilginizi çektiyse, daha da ayrıntısını öğrenmek isterseniz, sevgili meslekdaşımız Mine Saulnier'in kitabına bir göz atınız muhterem okuyucular...

Gülün Öteki Adı... kitabın ismi. Kathar şövalyelerinden Şeyh Bedreddin yiğitlerine bir denemeler toplamı...

Pek keyifli, hem de pek hüzünlü bir kitap.

Pişman olmayacaksınız.

KASIMPAŞA CANAVARI MASON MUYDU?

Son zamanlarda ila maşallah bir canavar modasıdır aldı gidiyor... Vaktiyle Türk Canavarlık Tarihi'ne geçmiş Kasımpaşa Canavarı, Ayaspaşa Canavarı gibi milli değerlerimiz vardı, şimdi de Asansör Canavarı çıktı... Canavarlar da mı çağ atlıyordur nedir?

Televizyonda da kaç hafta sürdü, Londra Canavarı Jak! Meşhur "Karındeşen Jak", Jack the Ripper...

(Bu arada benim ahbabım iki tane karın deşmeyen Jak var, Musa Peygamber ümmetinden, biri yazar Jak Deleon, öteki hırdavatçı Jak Levitas, onları tenzih ederim, iyi çocuklardır!)

Pek keyifli bir diziydi, üçüncü programda izledik, "hafiyesi" Frederick Abberline'ı, Scotland Yard'ın genellikle külyutmaz ama bu kez yutan dedektifini de Michael Caine oynuyor.

İyi de, dizi bitti, Jak'ın gerçek kimliği karanlık.

Çünkü gerçekte de karanlık.

Bu arada, ne yorumlar ne yorumlar.

Geçen sonbahar, ünlü Jak'ın ünlü cinayetlerinin tam yüzüncü yıldönümüydü, hop oturdu hop kalktı Londra... Tabii elalem uyanık, bunların dini imanı para ya, herşeyi sattıkları gibi Jak'ı da sattılar allem edip kallem edip, kırmızı renkli Ripper tişörtleri mi istersin, yoksa Jak'ın kurbanlarından Mary Kelly'nin "muntazaman devam edegelmiş olduğu"On Çan pabında" bardağı bir sterline koyu kırmızı, kan kızılı Ripper kokteyli mi?...

Jak'ın gezindiği mahalleye, kızcağızları bıçaklayıp karınlarını deştiği köşelere turistik gezi bile düzenlediler geçen sonbahar boyunca... Whitechapel metro istasyonundan kalkıyordu turlar, kırk beş meraklı bir araya gelince düşüyor önlerine bir rehber, efendim şurası Jak'ın ilk kurbanının cesedinin bulunduğu yer, burası ikinci fahişeyi bıçakladığı kapı aralığı, işte şu da üçüncü kızın evi, falan...

Bu Jak olayı bir ay içinde başlamış, ayyuka çıkmış ve gene sessiz sedasız yüzyıl sürecek bir sır olmak üzere kapanmış gitmiş... 31 Ağustos 1888 sabahı, demek ki tam yüz bir yıl iki ay önce, Buck's Row

denilen "mahalde" bir ceset bulunuyor...

Adı, Mary Ann Nicholls. Kırk iki yaşında, geçkin bir "hayat kadını", çevrede "Polly" kod adıyla "icra-yı sanat" edermiş, hani bizim Sündüs'ün "Leyla", Sultan'ın "Suzi", Vicdan'ın "Oya" olması gibi! Yakınlarda bir kira odasında "iş tutarmış" kızcağız, saati dört pence, bizim bugünkü parayla yalnızca yüz elli liraya!

(Artık o zamanın Osmanlı kuruşuyla kaça geliyor bilemem.)

Alt sınıftan bir İngiliz garibanı gibi aşırı cin tüketiyor, ayık gezdiği görülmemiş, o korkunç sefilliğe, o yürek burucu mesleğe cin mi dayanır hem?... 30 Ağustos 1888'i 31 Ağustos 1888'e bağlayan gece, o zamanlar gaz lambasıyla aydınlatılan yani doğru dürüst aydınlatılamayan, üzerinde boylu boyunca çöp tenekelerinin, yanık yağ kokularının, ağlayıp zırlayan çocukların uzandığı Buck's Row "mevkiinde" müşteri ararken bizim Jak'la karşılaşmış.

Kafası ezilmiş, bağırsakları dışarı uğramış cesedi, ertesi sabah çöplüğün bir köşesinde bulunmuş.

Orada şimdi bir park var. İkinci Dünya Savaşı'nda bir V2 bombası düşmüş de buralara, yıkıntıları kaldırıp park yapmışlar.

Az ötede, köşeyi dönünce, Hanbury Street'te de (o zamanlar çok kötü şöhretli, çok pis, karanlık basınca yakınına sokulunamaz mahalleler buraları, şimdi de göçmen aileleri oturuyor, Bangladeşli çocuklar oynuyor Hanbury Sokağı'nda...) ikinci ceset meydana çıkmış, kırk yedi yaşında, gene "hayat kadını" Anne Chapman'ın paramparça, gene karnı deşilmiş, bağırsakları dökülmüş kalıntısı... 8 Eylül 1888...

Öbür köşedeki Ten Bells (On Çan) meyhanesinde, görgü tanıkları üçüncü kurban Mary Kelly'nin son saatlerini kafayı çekerek geçirdiğini, parayı ödeyip dışarı çıkınca pelerinli, silindir şapkalı, "kerli ferli" bir beyin ona yaklaşıp pazarlığa koyulduğunu anlatıyorlar...

Jak'ın yüz yıl boyunca ortalığı titreten, düşlere girip çıkan pelerini, silindir şapkası, bastonu "imajı" da böyle doğuyor. Kılığı, o yılların "standart" erkek modasına uygun; derli toplu, bakımlı, varlıklı her beyefendinin giydiği şeyler bunlar.

Mary Kelley'nin cesedi de White's Row'da bulunmuş. Cesedin parçalarını sağdan sola toplamak altı saat sürmüş!

İşte tam bu arada, bizim Jak, Scotland Yard'a bir mektup yazıp

"karıları ben kestim abi" diyor! Haber Londra'da bomba gibi patlıyor... Arkasından, Londra Merkez Hastanesi'ne bir paket gönderiliyor mu sana, içinden çıka çıka bir kadın böbreği, bir de İngilizcesi bozuk mektup; "Ötekini pişirip yedim abiler, acayip lezzetliydi, lan azıcık beklerseniz size kanlı bıçağı da gönderirim Allahıma...", bu mealde bir kaç satır.

Oysa Scotland Yard, Jak'ın "üst sınıftan" biri olduğundan, polisi yanıltmak amacıyla cahil ayağına yattığından emin... Jak, özellikle "nice" kelimesini "nis" olarak, "knife" kelimesini "knif" şeklinde, "wait"i de "wate" diye yazıyor, şaşırtmaca vermek için.

30 Eylül 1888 sabahı da Mitre Square'in bir ucunda Catherine Eddowes adlı başka bir fahişenin gene delik deşik cesedi de bulunuyor mu üstüne üstlük?

Bu kez böbreğin sahibi de meydana çıkmış oluyor... Üstelik hunhar Jak, zavallı kadının rahmini de söküp götürmüş!

"Sıradan bir cani olamaz bu" diyor polis, "anatomi bilen birisi, büyük bir ihtimalle cerrah!"

Onlar tartışadursun, Jak gene kendini karanlık sokaklara vurup bu sefer de Elizabeth Stride'ı temize havale ediyor.

Ondan sonra da, yüz yıl boyunca tartışılmak üzere, geldiği yere dönüyor, kayıplara karışıyor...

Başmüfettiş Frederick Abberline ile yardımcısı Çavuş George Godley de saçlarını başlarını yoluyorlar uzun süre.

Geçen sonbahar boyunca, yüzlerce gezgin, Jak'ın ayak izlerini sürüp, adım adım, balık, patates kızartması, çürük meyve kokan dar sokaklarda, kahverengi suratlı o sevimsiz Londra binalarının arasında, çöp tenekelerini tekmeleyerek, bodrum katlarından, çatı aralarından yükselen dumanları içlerine çekerek Londra'nın kenar mahallesinde, West End taraflarında Whitechapel yöresinde dolandılar... Sonra da İngilizlerin ITV Televizyonu dizisini yaptı işte, biz de keyifle izledik, tabii o pisi pisine ölüp giden zavallı kızcağızlara hiç acımadan, durup iki dakika onları düşünüp üzülmeden, neden üzülecektik ki, olayın üzerinden tam yüz yıl geçmiş, o zavallıcıkların kemikleri bile kalmamıştı!

Şu yüz yıl boyunca, "Karındeşen Jak" muamması üzerinde kaç kitap yazılmış biliyor musunuz? Tam iki yüz cilt! Her biri ayrı bir "spekülasyon" peşinde koşuyor, dönemin bütün İngiliz soyluları zan

altında... Jak'ın Oscar Wilde olduğunu ileri süren bile çıktı, hani şu ünlü ve de eşcinsel İngiliz şairi...

Tabii, dizinin yönetmeni David Wickes ile senaryosunun yazarı Derek Marlowe da işin içinden çıkamadıklarından, tam dört ayrı "final" çekmişler, herbirinde katil ayrı bir kişi çıkıyor, artık hangi ülkenin televizyonunu yönetiyorsan, kafana göre, seyircinin havasına, meşrebine, muhtemel tepkisine göre seçip yayınlıyorsun!

Bu arada Jak'ın kim olabileceği hakkında tartışmalar da sürüyor... Bir tanesi çok ilginç... Ama bu bir tanesi üzerinde bizim yerli malı köşe yazarlarından birinin yaptığı yorum var ki, o başlıbaşına bir dehşet, akıllara seza bir buluş, yorum ve de basiret nümunesi, bir zekâ ve de feraset şaheseri!

Şimdi bakın, dizinin yönetmeni diyor ki, her beş kurban da birbirine beş yüz yarda uzaklıkta oturuyor, beşi de birbirini tanıyor, bu saptandı, üstelik, iki kadın aynı evde kalıyorlarmış, diğer üçü de sokak üzerinde! Bu ne anlama gelir?

Katil... Evet, katil, yönetmenin ileri sürdüğüne göre, operatör doktor Sir William Gull! Catherine Eddowes'ın böbreklerini ve rahmini bu kadar az kan çıkararak kesip almış olması da bir kanıt...

Cinayetleri de devrin başbakanı Lord Salisbury'nin emri üzerine işlemiş! Kraliçe Victoria'nın o zamanlar yirmi dört yaşında torunu Albert'in bir tezgâhtar kızdan olma çocuğu meydana çıkmasın diye!... Albert'in gizlice evlenip bir de çocuk yaptığı Annie Crook adında kızcağız, öldürülen her beş kadının da yakın arkadaşıymış!... Başbakanın emriyle, doktor Sir William Gull, bu sırrı bilenleri temizledi diyorlar!

Kızlar, saraya imzasız mektuplar gönderip sırrı açıklamakla tehdit ediyorlarmış Victoria'yı, para sızdırıyorlarmış.. Doktor Sir William da almış neşteri eline, hepsini birer birer ortadan kaldırmış, cinayetlere de sapık bir kadın düşmanının marifeti süsünü vermiş...

Bu, bir görüş. Yönetmen Wickes'ın buluşu da değil üstelik, bu iddiayı 1973 yılında yazar Stephen Knight ortaya atmıştı, Jack the Ripper: The Final Solıution adlı kitabında.

İyi de... Bizim Taha'ya ne demeli?

Efendim, şeriatçı Zaman gazetesi yazarlarından Taha Kıvanç beyefendi biraderimiz, "mes'ele üzre hassasiyetle eğildiği makalesinde", geçenlerde, Sir William Gull'ın mason olduğunu ve cinayetlerin mason

kardeşleri tarafından örtbas edildiğini ileri sürdü!

Üstelik katil bir kişi değil, katiller üç kişiymişler, "dengesiz bir mason ve onun iki de gene mason yardakçısı!"

Yok yahu?

Taha Kıvanç Bey biraderimiz, buraya kadar Stephen Knight'ın iddialarını izliyor da, bir noktada sapıtıyor... Kızların ortadan kaldırılıp, Prens Albert'in gizlice evlenmiş olduğu kadının bir akıl hastanesine tıkıldığını, "infaz" emrini Sir William'a Başbakan Lord Salisbury'nin bizzat vermiş olduğunu kabul ediyor da... Sir William demiş ki başbakana, kadınlar, "mason törenlerinde icra edildiği üzere vatan hainleri olarak öldürülecekler!"

Vay anam vay! Ulan ne biçim törendir? Masonlar böylece kaç kişi temizlemiş bugüne kadar, "vatan haini olaraktan" ha? Ufak at da civcivler de yesin Taha!

Londra Emniyet Müdürü Sir Charles Warren, son cesedin bulunduğu "vak'a mahaline" vardığında, Karındeşen Jak'ın duvara tebeşirle yazmış olduğu "masonik bir mesaj" bulmuş; bunlar da Hazreti Süleyman'ın başmimarı, hani şu tapmağı inşa eden Hiram'ın öldürülmesini anlatan satırlarmış... Sir Charles, hemen duvardaki yazıyı silmiş, katilin (katillerin) mason olduğunun anlaşılmasını önlemiş!

Zaten bu Sir Charles, 1861 yılında "üstad-ı âzam" olmuşmuş.

Belki... Belki de, Taha muhterem, hangi masonun bu şekilde kaç kişiyi öldürmüş olduğunu, mason localarında "törenle vatan haini ilan edilip öldürme" geleneği ve uygulaması görülüp görülmediğini açıklayıp kanıtlamak zorundadır.

Ben mason değilim, ama bu kadarı da fazla!

Zibidiliğin lüzumu yok Taha!

Hem bakınız ne diyor... "Acaba bizde de bu tür karışık olaylar oluyor mu? Ne dersiniz?" diye soruyor Taha Bey.

Valla olur mu olur!... Belki, bakarsın, Kasımpaşa Canavarı maşrık-ı âzam çıkıverir, Ayaspaşa Canavarı da Nur-u Ziya Sokağı müdavimlerinden!... Şu kadınları kızları korkutup çantalarını kapan "asansör sapığı" da, kimbilir, Tepebaşı 111 numaraya mı gidip geliyordur nedir?

Bunlar da köşe yazarı oluyorlar bu memlekette...

İlahi Taha, sen çok yaşa e mi?... Televizyon dizisini tanıtan imzasız bir yazı yayınlayan "solcu bir gazetemiz" de konunun "1888'li yıllarda geçtiğini" söylemiş miydi geçenlerde? Tam ağzımı açıp sormaya hazırlanıyordum, bre şaşkınlar, acaba kaç adet "1888'li yıl" var, söyleseniz de öğrensek diye... Şimdi de bu Taha çıktı başımıza!

Akşam olunca eve gidip bakayım, Kur'ân-ı Kerim'de yalancılar üzerine âyet-i kerime var mıdır?

ŞANLI ATALARIMIZ YEDİKULE ZİNDANLARINDA...

Cümle kapısından girip dönün, karşınıza Stephanus Alberti çıkacak.

1699 yılından beri orada yaşıyor.

Ne zaman öldüğünü bilmiyorum, ama kendisi şimdi orada. Ara sıra gidip konuşuyorum onunla. Bana nasıl Türklere tutsak düştüğünü, Yedikule'de geçen günlerini anlatıyor...

Beni arkadaşlarıyla tanıştırıyor, işte Julius Andrea Rasina... Korinthos savaşında teslim olan düşman subaylarından biri, 29 Eylül 1690 günü ele geçmiş, İstanbul'a getirip buraya kapamışlar... Serbest bırakıldığı gün, kısa saplı bıçağıyla duvara tarih düşmüş, "Liberatianno Pacis 1699"

1699... Karlofça mı? Koskoca Macaristan'ın elimizden gittiği yıl. "Barış yılı" demiş Rasina, dokuz yıllık esirlikten kurtulmanın sevinciyle, barış, Macaristan bahasına...

16 Ekim 1699'da salıvermişler. Acaba Alberti ne zaman bırakıldı?... Bunu anlatmıyor, o silik bir sis şimdi, mahmuzlarının şakırtısı artık Yedikule mapusunun iri kesme taşları üzerinde şakırdamayan bir hayalet, göğsü fiyongalı, kolları bol, yenleri fırfırlı ak gömleği sırtında, ama kafasında perukası yok, saçları kısa kesilmiş, kılıcını da almışlar elinden elbet, Kitabeli Kule'nin kapı yanına, duvar taşlarından birine anısını kazımak için belki bıçağı da ödünç almıştır kale içinde garnizon kurmuş yeniçeri ortalarından birinin çavuşundan.

Prens Esterhazy de buralarda, o da 19 Eylül 1698'den 15 Nisan 1699'a kadar burada kalmış, Karlofça barışının imzalanıp Macaristan'ın elden çıkmasından birkaç hafta sonra, artık özgür ülkesine geri gönderilmiş... Venedik elçilik kâtibi Domenico Francesdıı 1714'te tutuklanmış, önce Tophane-i Amire'ye kapatmışlar, sonra alıp buraya getirmişler, can sıkıntısının üstesinden gelebilmek için Yedikule'nin duvarlarına Ahd-i Atik'ten dualar kazıyor...

Bunlar benim dostlarım. Hepsini tanıyorum, hepsiyle gidip gidip görüşüyorum.

Yedikule zindanında. Zindanın bahçesinde.

Artık kaleyi korumakla görevli yeniçeri ortasının küçük camii yok avluda, yerinde yeller esiyor, artık o çerilerin ayak izleri de kalmamış, Yedikule bomboş, çok, çok sessiz, gereğinden fazla sessiz, insanı ürkütecek kadar sessiz... Bir yaz günü giderseniz, iri incir yapraklarının, eğrelti otlarının, katırtırnaklarının arasından at sinekleri vızıldıyor, kertenkeleler kaçışıyorlar, ortalık hepten sarı çiçeğe kesmiş, ara sıra da kurumuş dışkı kalıntıları...

Çünkü burayı gezenler, avlusunda Stephanus Alberti'nin, Julius Rasina'nın, Domenico Franceschi'nin, Esterhazy'lerin dolandığı zindanı, açık hava kenefi, havadar def-i hacet mahalli olarak kullanıyorlar!

Tarihi çok seven, ona çok saygılı insanlarızdır ya...

Sultan Osman'ın boynu bükük bir kuzu yavrusu gibi geçirilip çekiştirildiği yerlere, onun anısına en büyük, en iğrenç saygısızlığı yapıp kakamızı ediyoruz, büyük abdestimizi, sonra da eve dönüp Viyana kapılarına dayanan şanlı atalarımızı anıyoruz...

Az ötede duvara, 1801 yılında Navarin'de esir düşen bir Fransız, "Osmanlı zincirleri altında ölen bütün Fransızlar için" diye kazımış.

Sonra da, "yaşasın Fransız cumhuriyeti" yazısı... Çok silinmiş, uçtu uçacak, çok zor okunabiliyor artık... 1800 tarihli...

O duvarın dibinde de bir Türk cumhuriyetçi kakası...

Ve de yaşasın Yedikule Müzesi!

Trenden inince hat boyunca yürüyeceksiniz, solda karşınıza heyula gibi dikilecek... Hemen karşı alandan da belediye otobüsü kalkıyor, Yedikule-Eminönü, isterseniz taksi tutup da varabilirsiniz, ya da özel arabanızla...

Kapıda bir süre bekleyin. Çünkü kapıcı yok. Bilet kesilmiyor. Biletsiz dalmayın içeri, girerken dert değil de, çıkışta sorgu sual ederler, başınıza iş açılır. Kapıcı-biletçiyi ararsanız, otobüs durağının ötesinde, alanın öbür ucunda Yedikule Karakolu'nun sundurması altında oturmuş polislerle tavla atıyor!...

Bu yaz raconu tabii, şimdilerde, bakanlığın bir türlü çıkaramadığı üç kuruş ödenekle güç bela odunu alınıp yakılan Şakir Zümre sobasının başında, zağar gibi titreye titreye iliğini kemiğini ısıtmaya uğraşıyordur...

Kimbilir kaç lira maaş-ı asli alır Kültür Bakanlığı kadrosundan?

Ben son gittiğimde Yedikule Müzesi'ne giriş bileti 100 Türk Lirası'ydı da.

Onu ödemek için de gidip adamcağızı tavla başından kaldırıp getirmek gerekiyordu, üstelik pek şaşıyordu, kapıyı ardına kadar açık bulunca içeri dalmayıp ille de bilet almaya çalışan birini görünce... Kitap mitap, broşür mroşür sorunca satın almak için, daha bir şaşıyordu, koskoca Türkiye Cumhuriyeti'nin anlı şanlı Kültür Bakanlığının Yedikule Müzesi'nin minicik bir kitapçığı, risalesi, tek sayfa tanıtıcı basılı kâğıdı yoktu çünkü!

Hem Yedikule'yi gezmeye de gelse gelse benim gibi delibozuklar geliyordu, belki bir de Çelik Bey gibi nesli tükenmiş kişiler... Yo, gençlerin hakkını yemeyelim, iki biletle girip sekiz saat gezilebilen Yedikule surları, kule tepeleri, mazgal aralıkları, duvar kuytuları, mükemmel sevişme bölgeleri!... Dapdaracık merdivenlerden, bir zamanlar o artık erimiş eprimiş taşları titreten yiğitlerin kılıç şakırtılarıyla "Yektir Allah yek!" naralarını hatırlayıp tırmanırken azıcık öhö öhö falan diye gürültü etmek gerekiyordu, yukarıdan dudak şapırtılarıyla karışık "canım... cicim... ruhum... hayatım... beni seviyorsun değil mi... beni babamdan ne zaman isteyeceksin..." fısıltıları kulağa çalınırdı genellikle.

Oysa dedim ya, bunlar yaz muhabbetleri, size esaslı bir "tüyo" verdim gençler, ama mevsim uygun değil, ilkbahara kadar sabredeceksiniz!

Belki onlar, üç yüz yıl önce buralarda gezinmiş kefere tutsaklarının da, o mermerli kulelerden deniz tarafmdakinin zindanında alçakça öldürülmüş Sultan Osman'ın da anısına daha bir saygılıydılar, burcu burcu yalnızlık, umarsızlık, işkence, ölüm kokan Yedikule'yi sevgi yuvasına çevirmişlerdi çünkü...

Yedikule'nin tatlı tarafı bu işte... Şimdi tutup da malumatfuruşluk etmenin ne gereği var, efendim Fatih Mehmet Bizans duvarına kuleler ekleyip ardını çevirmiş de bir şato oluşturmuş, 1458, devlet hâzinesi burada korunuyor... Zindana dönüşmesi bir sonraki yüzyılın işi, kefere sefinelerinin kaptanları, tacirler, Osmanlı'nın hırlaştığı devletlerin elçileri, savaşlarda ele geçen önemli komutanlar, subaylar, gözden düşen kapıkulları, vezirler, kazaskerler, ve hatta Sultan İkinci Osman, "genç" sanıyla bilinen delikanlı... Bizans zafer anıtı, anıtkapısı, Hrisaporta örülmüş de, Vezir-i Azam Mahmut Paşa'nın kapatıldığı kule hangisi de Tunus Beyi'nin tıkıldığı delik neresi?... Geçelim bunları, kitaplarda var nasıl olsa.

Ama Osman... Bakın o ayrı bir yürek yarasıdır.

Osman'ın hücresi gezilemiyor... Deniz yönündeki mermerli kulenin hemen dibindeki küçük demir kapı kapalı, zincirli, içeri girmek ne mümkün... Neden kapalı? Neden gezilemiyor? O da belli değil... Sayın Kültür Bakanı bu konuda ne düşünüyor, onu bilebilmek hiç olacak iş değil!

Yoksa utanıyor muyuz milletçe? Osman'ın orada nasıl alçakça öldürüldüğünü hatırlamak mı istemiyoruz? Ele güne göstermekten mi çekiniyoruz onun hücresini, kendimiz de gidip bakmaya mı korkuyoruz?

Osman'ın nasıl küfür kıyamet Ağakapısı'ndan ata bindirildiğini, Beyazıt-Laleli-Aksaray-Davutpaşa yoluyla nasıl Yedikule'ye getirildiğini hatırlamak gerekecek çünkü ardından... Yolda yeniçeri tarafından baldırlarının nasıl sıkıldığını, edep yerine el atıldığını, kalçasına olmadık rezilliğin yeltenildiğini Naima'dan, olayı konağın cumbasından seyreden Peçevi İbrahim Efendi'nin tarihinden açıp bakmak iktiza edecek... Osmanın nasıl ağladığını, nasıl kahrolduğunu bilmek gerekecek.

Sonra laf dönecek dolaşacak, o 20 Mayıs 1622 gecesi Yedikule'de, deniz tarafındaki mermer kulenin bodrumunda neler olup bittiğine gelip dayanacak...

Ve o gece orada, yeniçerinin Sultan Osman'ın önce ırzına geçip ondan sonra öldürdüğü meydana çıkacak... Herkesin bildiği ama söylemeye kimsenin dilinin varmadığı bu gerçek, kabak gibi patlayacak orta yerde!

Ve bizim padişahının ırzına geçmeyi bile başarmış insanlar olduğumuz açık edilecek böylece...

Evet ya efendiler, atalarımız bunu da yaptılar, Viyana kapılarına dayanan şanlı atalarımız...

Ondan sonra da şaşıyoruz, yahu bu memleket neden belini doğrultamıyor diye...

Neden doğrultsun ki?

REFİK HALİD'İ BİLDİNİZ Mİ?

Son günlerde ona sardım da...

Anılarına dalıp dalıp gidiyorum... Refik Halid oluyorum... Kimi zaman Skating Palace'a takılıyorum, paten salonuna, sonraları Emek Sineması olacak hani... Bir kolumda Sofia, öbür kolumda Katina... Mustafa Kemal Bey uzaktan, salonun öbür köşesinden beni soruşturup "aferin çocuğa, yamanmış" diye parmak ısırıyor...

Sonra, sırtımda yatak yorgan dengi, bir yanımda Mustafa Suphi, öbür yanımda Refii Cevat, Sinop'ta sürgün vapuru Bahr-i Cedid'den iniyorum... Liman yok, vapura yanaşan kayığa atlamak gerekiyor dalgaların üzerinden, elim kolum dolu...

İttihatçıların bizi aşağılamak amacıyla aramıza özellikle kattıkları adi suçlulardan Karmanyolacı Kara Sotiri'ye bir mecidiye bahşiş verip yatağı taşıtmalı... 1912'dir... Sofia, istersen yanına geleyim, vakit daha kolay geçer diye bana mektup yazıyor İstanbul'dan... Bir de resmini göndermiş, Sebah-Joaillier'de çektirmiş...

Ya da Beyrut'un kıyısında, Cuniye kasabasında Sabih Şevket'le tuttuğumuz evin taraçasında, kahvemi içmiş, kekikli zeytinyağına ekmek banıp yemişim, anılarımı yazmaya karar veriyorum sıcağın altında, vakit geçsin diye...

Mustafa Kemal Paşa haber göndermiş, Şişli'de yeni taşındığı evde beni bekliyormuş... Sabah onda burada olsun demiş... Rauf Bey de hazır bulunacakmış, bizim Karpuz Arif, "aman git," diyor, "çok seveceksin paşayı"... Tramvay işçileri ünlü grevlerine başlamışlar, Feneryolu'ndan trenle Haydarpaşa'ya inip vapurla Köprü'ye geçiyorum da oradan nasıl gidilecek ta Şişli'ye kadar?... Hadi Yüksekkaldırım'ı tırmandın, Taksim'e de çıktın ama... Sonrası uzun iş!

Üşeniyorum... Vazgeçiyorum... Bir tramvay grevinin bütün hayatımın akışını nasıl değiştiriverdiğini bilemem daha o sıra...

Dolmabahçe Sarayı'na Abdülhamid'in bayram selamlığını görmeye gidiyorum, yaşım on üç... Padişah tahta kurulmuş, etek de değil, saçak öptürüyor... Muayede Salonu'nun amansız kalabalığında babam Hadi Bey beni omuzuna almasa hiçbir şeyi göremeyeceğim... Salona ulaşana kadar geçtiğimiz içiçe odalarda, masaların üzerlerinde tabak tabak yaldızlı salon cıgaraları duruyor, en âlâ İskeçe tütününden yapılmış

olacaklar, ortalıkta yoğun duman...

İstanbul Muhafızı Cemal Bey'in jandarması tutuklamak üzere beni arıyor, Balo Sokağı'nda bir Fransız'ın evinde saklanıyorum, yemekler de Auziere'in lokantasından tepsiyle geliyor...

Bekirağa Bölüğü'nde şakırtılar, inlemeler... Bilecik sürgününden izinli gelip dönmediğim günlerde, Cağaloğlu'nda, Pembe Konak'ın az ötesindeki gizli işkence yuvasına kapatılıyorum... Kapıcıyla Ziya Gökalp'e kâğıt göndereceğim, belki akşam olmadan beni buradan çıkarır, bugün cuma, tatil günü, çıkamazsam pazar sabahına kadar, yatak değil, uzanacak boş merdiven aralığı bile yok, tutuklulardan kimisi üç yıldır buradaymış!

Yirmi yıl soma gidip o sokaktan geçiyorum, İttihat ve Terakki Fırkası Merkez-i Umumisi Pembe Konak, Cumhuriyet gazetesi olmuş, yakışır! Gizli zindan, işkence evi de olduğu gibi duruyor...

Yok, en iyisi daha geriye gitmeli, Tepebaşı'nda operet kızlarının peşine düşmeli, şampanya ısmarlamalı onlara, şişesi yüz on kuruş! Sonra cebimizde para çıkışmayınca rezil kepaze olmalı!

Gidip Beyazıt Meydanı'nda yer kapmalı... Hükümete bağlı avcı taburları mevzi almışlar, Sultanahmet taraflarından bir uğultu yükseliyor, tekbir sesleri... Ayaklanan askerler Beyazıt'a yürüyorlar... Bir çavuş, "şincik ateşe başladık mıydı çil yavrusu gibi dağılırsınız, arkağızdan sapan daşı yetişmez" diyor...

Sonra onlar da isyancılarla kucaklaşıp öpüşecekler... Yaylım ateş başlayınca ben Vezneciler tarafına tabana kuvvet koşacağım, bir elimle kalıbı bozulmuş fesimi bastıra bastıra...

Mekteb-i Sultani'den sınıf arkadaşım Araplar, Halep sokaklarında beni tanımazlıktan gelecek, kafalarını çevirecekler...

Tepebaşı'nda maskeli baloda tanıştığım meçhul bir kadın beni evine çağıracak ertesi gün, alafranga saat beşte Rue Glavani'deki adresinde bekliyor, Rue Glavani, Kallavi Sokağı... Tramvay parasını denkleştiremediğim için kaçıracağım fırsatı...

Aceleden, kâğıt mağıt da yok, kadının adresini kolalı gömleğimin kolluğuna yazmıştım, kadının elindeki "carnet de bal"in, dans karnesinin kurdeleli ufacık kurşun kalemini alıp...

Bu öyle bir deftercik ki, dansa kalkılan beylerin isimleri ve de edilen polkalar kadriller valsler bir bir sırayla not ediliyor!

Smokinimin ipek astarına sürtüne sürtüne silinmemiş mi!... Okuyana kadar akla karayı seçtim, Rue Glavani, altmış üç nümero...

Savaşın son yılında, uskumru-ekmek elli kuruş gibi akıl almaz bir fiyatla satılıyor... Kokusu insanı imrendiriyor... Biz, değil uskumru balığı, eşek eti bulamıyoruz yemeye... Bahçede turp, salatalık, maydanoz yetiştiriyoruz... Vesika ekmeğini kesince içinden çöp, saman, toz toprak, bir miktar da süpürge tohumu dökülüyor... Katık, ya kıymasız soğansız mercimek, ya bakla ezmesi...

Cemal Paşa, kendi bakanlığının memurlarına bembeyaz "bahriye ekmeği" yediriyor ama... Bizim kemirdiğimiz somun, İaşeci Topal İsmail Hakkı'nın öbür ayağına isabet etse adam bu sefer kötürüm olur!

Ekmek yok ama, kiloluk Umurca rakısı sebil, bir liraya! Kâğıt liranın üzerinde elbette Hüseyin Cahit, Talat ve Cavit imzaları var.

Koleradan ya da İspanyol nezlesinden ölenlerin cesetlerini çöp arabalarına üstüste yığmışlar, Altıyol'dan Kadıköy iskelesine götürüyorlar...

Yoksa ilkgençliğime dönüp, Rum berber Aris'ten beş tıraş on kuruşa kuponlu karne almalı da, yüz yirmi kuruş ödeyip kazık yediğimiz İngiliz jilet makinesinden vaz mı geçmeli?... Savaşın son yılında Almanya'dan ithal hamamotu gelecek, yanında bir de tahta bıçak, çelik yok, çelikten top ve mermi yapılıyor... Kremi suratına sürüp beş dakika bekliyorsun, sonra tahta bıçakla kazıyorsun, kıllar dökülüyor!

Türk basınında, geride bıraktığım eski dostlarım benden o kadar nefret ediyorlar ki, 1927 yılında hakkımda "Refik Halid Beyrut'ta bir aşiftenin şerefine masayı şampanyayla yıkamış" diye yalan haberler çıkıyor...

Ben de oralarda, Hatay'ın Türkiye'ye katılması için uğraşıyorum...

Galata rıhtımından gizlice Pierre Loti vapuruna binip kaçmıştım... İngilizler gelip Taşkışla'ya götürmüşlerdi, "kendi güvenliğim için" mi yoksa Mustafa Kemal'e yaranmak için mi bilmem, gece orada kalmıştım... 9 Kasım 1922 Perşembe günü ayrıldım İstanbul'dan... Siz şimdi kasım diyorsunuz, biz o zaman Teşrin-i Sani derdik... Hava öyle kötü, siyim siyim yağmur yağıyor. Sarayburnu açıklarında arkama dönüp, şehre bakıp üzülecek zamanım bile olmamıştı...

Son akşam yemeğimi çok iyi hatırlıyorum: Balık, fırında makarna, Sisam şarabı.

Sonra beni bir kamyona tıkıp Taşkışla'ya götürdüler. Taşkışla İngilizlerin elindeydi.

Beni de Ali Kemal gibi linç edeceklerinden korkuyordum. Refet Paşa İstanbul'a girmişti. Refet Paşa İstanbul'a girmiş olduğuna göre benim İstanbul'dan çıkmam gerekiyordu!

Son yıllarda hiç bu kadar lezzetli bir kıraat etmemiştim dostlar.

Aman Refik Halid'in anılarını okuyunuz.

Canım, benim yazılarımı bırakıp bir yana, onu okuyunuz!

MUSTAFA İLE LATİFE

Hani o, baskı döneminin en koyu ayları... ("Hangi baskı döneminin" diyeceksiniz şimdi, öyle ya, sen Türkiye'de baskı döneminden bol bir şey mi arıyorsun? En sonuncusunun canım, 12 Eylül devrinin.)

Partiler kapatılmış. Basının üzerinde Damokles kılıcı sallanıp durmakta. Ağzını açıp, gıkını çıkaran kendini "içeride" buluyor. Beri yandan, harıl harıl adam asmalar... Muhalefet, hem siyasi muhalefet hem toplum tepkisi, fısıltı gazetesine sığınmış...

Hani, Kenan Evren'le "Mustafa Kenan" şeklinde dalga geçildiği yıllar.

Çok, çok sevdiğini, pek çok sevdiğini hepimizin bildiği değerli eşinin ölümünün üzerinden kısa zaman geçmiş... Üretilip fısıltı gazetesine düşen fıkra şuydu:

Ölenle ölünmez ya... Kenan Paşa yeniden evlenmek istermiş.. Çevresi de teşvik ediyor, ama bir türlü yeni bir birliktelik ufukta görünmüyor...

Sormuşlar, "paşam, niçin evlenmiyorsunuz?"

"Aaah, ah," demiş Kenan Paşa, "evlenmesine evleneceğim de, adı Latife olan bir hanım karşıma çıkmadı henüz!"

Şaka, şakalığın ötesinde, depedüz gaddarlıktı elbette.

(Ama 12 Eylül rejiminin de gaddarlık dozunun düşük tutulmuş olduğunu kim ileri sürebilecek ki şimdi?)

Olan oldu, ölen de öldü, geçti gitti o dönem. Artık değerlendirilmesi tarihçilere kalsın, "gelecek kuşaklara" deyip sıyıralım kendimizi.

De, şimdi bu latif olmayan Latife latifesi nereden aklıma düştü?

Bir refikimizde bir haber okudum da yurt dışından döndüğümde.

Halit Refığ ustamız, Kültür Bakanlığı'na, bir "Atatürk filmi" çekecekmiş; daha doğrusu, bakanlığın açtığı yarışmayı kazanmış da proje, (Refik Erduran ustamızın bir başka projesiyle birlikte), Erler Film söz konusu yapımı gerçekleştirip bakanlığa teslim edecek galiba, maliyet şimdilik beş milyar dolaylarında görünüyor, paradevletten, gayret Türker İnanoğlu ve Halit Refiğ ile ekibinden...

Konu da, öyle Sakarya Muharebesi, "aslında devrim mevrim olmayan şapka devrimi" falan değil. Atatürk'ün Latife Hanım'la yapmış ve yıkmış olduğu mutsuz evlilik!

Bakalım kaç "gardrop Atatürkçüsü", kaç İttihatçı olmadığını ileri süren bürokrat ruhlu, beyni Ankara'nın kalorifer dumanı kokulu Kemalist hop oturup hop kalkacak?

Çünkü bir tabu daha yıkılıyor... Atatürk'ün özel hayatı tabusu...

Daha doğrusu, bakalım Halit Refiğ o tabuyu hangi "limit"e kadar sarsabilecek? Bütün bütüne yıkması, Atatürk'ü Koruma Kanunu yürürlükte kaldığı sürece asla ve kat'a söz konusu olabilemez çünkü.

Zarar yok. Türkiye'nin vardığı bu noktada, bir "Mustafa ile Latife" filmi yapılabilir olması da az gelişme değildir. Daha düne kadar bu alanda Kerem ile Aslı'lardan, Tahir ile Zühre'lerden, Arzu ile Kamber'lerden, hele hele Yusuf ile Züleyha'lardan ileri gidemiyorduk! (Bunu en iyi Halit Refiğ bilir, "Karılar Koğuşu" gibi enfes bir hüzün ve onur destanının altına imza atan da kendisi, efendim, başrollerini Orrrhan Abimiz ve de Gülşen Bubikoğlu'nun paylaştıkları arabesk fiyaskoyu çeken de gene o...)

Geçenlerde, Özal, "Atatürk de hata yapabilir" dedi de yer yerinden oynadı.

İttihatçı olmadıklarını ısrarla ileri sürüp ağlaşan sözümona gardrop Kemalistleri kıyametleri kopardılar; utanmasalar Atatürk hüda-yı nabittir, hata yapmaz, yapamaz, yapması mümkün değildir, yapabileceğini, yaptığını ileri süren doğruca cehenneme gider diyecekler!

Kimilerinin elinden ila maşallah her türlü melanet geliyor, ama "erbabı habaset"in dışında çoğunun da ar damarı bütün bütüne çatlamış sayılmamalı elbet: Utanıyorlar.

Utandıkları için de, lafı kıvırtıyorlar, nelermiş bakalım Atatürk'ün hataları, Özal söylesin de öğrenelim diyorlar.

Cumhurbaşkanı'ndan önce bu fakir söylesin öyleyse de öğrensinler. İşte Atatürk'ün hatalarından biri de, Latife Hanım'la yaptığı ve yürütemediği evliliğidir.

Evet, tastamam iki yıl altı ay dört gün sürebilen evliliği.

Başından sonuna kadar yanlış bir iştir.

Çünkü ikisine de Allah rahmet eylesin, ne Gazi Mustafa Kemal Paşa herhangi bir evlilik yürütebilecek adamdı, ne de Uşşakizade Latife Binti Muammer Hanım, onun gibi bir adamla evlilik yürütebilecek bir kadın.

Yanlışı gördüler, ve fazla uzatmadan döndüler, vazgeçtiler bu sevdadan.

Yanlışı görene kadar da epey sıkıntı çekildi, epey kırgınlıklar yaşandı, epey gözyaşı döküldü, epey sinir krizi geçirildi tabii.

Çankaya'da nice geceler sabahlara kadar çok rakılar içildi, ve üst katta bulunan yatak odasının tabanı da sabahlara kadar iskarpin topuklarıyla dövüldü...

Oysa iki buçuk yıl kadar önce Göztepe'nin bir köşkünün bir balkonunda, çırpınan körfez denizine ve arkada kıpkızıl yanan İzmir'e karşı aşk yeminleri edilmiş, "önce nikâh" denilmiş -tuhaf şey?-, Gazi Paşa da bunu kabul edivermişti...

Bir ayağı çukurda Zübeyde Hanım'ın eli öpülmüş, hayır duası alınmıştı...

Gazi Paşa, bir halı tacirine damat gidiyordu!

Ve Gazi Paşa, Latife Hanım'a, Latife değil de "Latif' diyordu, "sen Latife değil, Latifsin çocuk!"

Ve, Ankara'da Fikriye adında dal gibi ince, saz benizli, veremli bir kız çocuğu, tabancayı şakağına dayıyordu...

Pangaltı'da Corinne adında bir başka kadın da, çocuğuyla birlikte Türkiye'den ayrılıp İtalya'ya göçecekti...

Latife Muammer Hanım, Latife Mustafa Kemal olarak Çankaya Köşkü'ne yerleşiyordu... Sonraları Mevhibe İsmet Hanım'ın, Reşide Mahmut Celal Hanım'ın, Atıfet Cevdet Hanım'ın, Emel Fahri Hanım'ın, Sekine Kenan Hanım'ın, Semra Turgut Hanım'ın yaşayacakları Çankaya Köşkü'ne...

Öğrendiğimize göre, Halit Refiğ, söz konusu filmde Atatürk'ün ünlü sofralarını da bol bol gösterecekmiş, rakı içerken görünecekmiş Gazi Paşa.

Kamerasına sağlık.

Çünkü biz, halkın araşma girip elindeki rakı kadehini kaldıran, vatandaşlar, bakın buna rakı derler, ben içiyorum, üstelik sizin sağlığınıza içiyorum, benim sizden saklım gizlim yok demiş olan adamın rakı içtiğini hatırlatmaktan da utanıp çekinen bir garip milletiz!

Biz, buna karşılık, Atatürk'ü "suretinin çizilip gösterilmesi yasak olan" Hazret-i Muhammed derecesine çıkarmaktan da utanmayıp, yıllarca ve yıllarca bir Atatürk filmi çekilmesini şu ya da bu şekilde, şu ya da bu yoldan engellemiş garip insanlarız! Yıllarca, efendim Yul Brynner mi oynasın Atatürk'ü yoksa Ahmet Mekin mi diye gevezelik ettik; asıl neden, toplumun, daha doğrusu halkın değil de asker-sivil Kemalist bürokratların kollektif bilinçaltının Atatürk'ün suretinin gösterilmesine izin vermemesiydi! Güya "Batılılaşmışlardı" hazretler, aslında mis gibi Doğulu ve de alaturkaydılar, kendilerini kandırıyorlardı!

(1930'larda, Atatürk'e buram buram aşşağılık yağcılık kokan "sensin yaratan, sensin olduran" dizeleriyle methiyeler düzüp, şiirler yazıp, adı geçtikçe, ondan "o" diye söz etmek gerektikçe, söz konusu harfi "O" şeklinde büyük yazmaktan da utanmamış mıydık?... Sanki Celle Celalehu Hazret-i Allah'tan dem vuruluyordu!)

Halit Refığ'in şimdilik yıkabileceği tabunun "limit"i budur. Bu bile az başarı değildir.

Günün birinde daha başka tabular da yıkılacaktır Türkiye'de. Ve o zaman, başta Atatürk olmak üzere birçok kişi, birçok kurum, birçok olay, daha da büyüyeceklerdir. Daha iyi tanınıp daha da sevileceklerdir. Doğrusuyla yanlışıyla, gerçeğiyle yalanıyla, her şey yerli yerine oturacaktır çünkü.

Gerçeklerden korkmayınız.

Korkmak için bir nedeniniz yoksa elbette! Gerçeklerin saklanıp gizlenmesinden her nedense medet uman soytarılardan değilseniz eğer!

Ya da, tabu üretmeyi kendi çapsızlık ve namussuzluklarına kılıf bilen yüreksizlerden sayılmıyorsanız.

Çünkü, böyle davrandığınız sürece, bazı tabuların altında yatanı merak eden çoluk çocuk, gidip mesela Atatürk konusunu Doktor Rıza Nur adlı psikopatın pislik dolu hezeyan sayfalarından araştırmak ihtiyacını duyuyor... Hayat ve Hatıratım, dört cilt; Türkiye'de basımı, dağıtımı ve satışı yasaktır, ederi, tezgâh altında bugünün "rayiciyle"

tam üç yüz bin papel...

Her şeyden önce paraya yazık be!

Bölüm 2: Nostalghia Express

HÜSAM

Siz Ferhan dersiniz ama, onun adı Hüsam'dır.

Biz Hüsam derdik. Hüsam denilmesini severdi. Mekteb-i Sultani'de herkese bir ad takarlar ya, (benimki "Hayvan Engin" dir, Allah'a şükür!), o da Hüsam'dır.

Kendi kendine takmıştı Hüsam'ı. Ben Galatasaray'da tastamam on iki yıl okudum, 1958'den 1970'e, kendi kendine lakap uyduran bir Baba Faruk'u gördüm, bir de bizim Hüsam'ı.

Bizim Hüsam canım. Siz, Ferhan Şensoy olarak tamyorsunuz şimdilerde.

Onu yazmaya çok çok öncelerden, 1977'de karar vermiştim, itiraf edeyim mi? Çetin Altan'ın "Bir Yumak İnsan"mı, o belki de Çetin Altan'ın yazıp yazacağı en güzel kitabı okuduğumda karar vermiştim. O zamanlar daha Ferhan Şensoy'u bilen yok "geniş kitlede", eski dostlarının dışında yalnızca "tiyatro camiası" ve bir avuç meraklı seyirci tanıyor.

Çetin Altan (835 Çetin, nasıl bu fakir 81 Engin, Hüsam da 1697 Ferhan ise), çok ünlü bir sınıf arkadaşını anlatıyordu da, "kasten kimsenin kendisini tanıyamayacağı bir biçimde" anlatıyordu.

Anası tatlı bir genç kadınmış, babasından ayrıymış, onu görmeye gelirmiş de pastalar getirir, durup durup yanaklarını öpermiş.

Ben kaçardım okuldan. Ferhan'ı görmeye kimse gelmezdi. Çoğu zaman birlikte kaçardık.

Çetin Altan'ın bu çok ünlü, adını vermediği arkadaşı, çok küçük yaşta tiyatroya bulaşmış, Darülbedayi'e takılmış, Paris'e gitmiş, sonra İstanbul'da radyo sunuculuğu, gazinolarda, eğlence yerlerinde "takdimcilik" yapmış, BBC'de bulunmuş Londra'da, bir ara bir reklam şirketi kurmuş. Çok içermiş, sık sık hayata yenik ve yorgun düşüp saçmalıklar edermiş.

Hay Allah, kim acaba!

İşte o gün karar vermiştim, ben Çetin Altan olacaktım, Hüsam da o çok ünlü "sahne yıldızı", günün birinde ben Hüsam'ı böyle yazacaktım, ben de.

Çetin Altan olamadım. Hüsam Ferhan Şensoy oldu.

"Bir Yumak İnsan" kitabının "Sınıf Arkadaşı" bölümünde, diyor ki usta, "işi biraz ciddiye alsa ve vitrin fiyakasına boş verse, gerçekten büyük sanatçılardan biri olacaktı. Ama sanatta hedefin on ikisini ıskalamış, atışlarını havaya harcamıştı"... Ve çok içiyordu.

Hüsam ıskalamadı. Ferhan Şensoy oldu. Çok dolu, çok sıkıntılı yaşadı, çok düştü kalktı. Şimdilerde duyduğuma göre "bok gibi" de para kazanıyormuş. Artık evli barklı. Aklımıza en son gelebilecek işi becerdi, gitti Derya'yla evlendi, askerlik arkadaşım Orhan'ın eski eşiyle, iki de nur topu gibi kız çocuğu. Büyük kızının adı Ferhan!

(Rahmetli Altan Erbulak'ın eski yuvası geliyor aklıma, okuyup okuyup gülerdik, 50'lerin sonları falan, Altan'ın kendisi de Altan, karısı da Altan, çocuğu da Altan'dı!)

Hüsam vitrin fiyakasına takılmamıştı, o ünlü ağabeyimiz, 835 Çetin'in sınıf arkadaşı 1150 Orhan gibi ama...

Oğuz bir gün bana "yazar olacak adama depresyon şart Enginciğim," demişti, nasıl unuturum, "ama sakın depresyonun esiri olma, hep depresyon içinde bulunacaksın ama o seni değil, sen onu kontrol altında tutacaksın". Oğuz Atay.

Keşke Hüsam da megalomani illetinin boyutlarını makul, sınırlarını dar tutabilseydi, yakasına yapışan o amansız hastalığı, geçirsin, atlatsın diyemiyorum ama, keşke "dozunda" bıraksaydı da gene dost kalsaydık.

Onu görmeyeli dört yıl var. Sokakta da kızını görsem tanımam.

Oysa ne isterdim, "Engin amcacığım" diye boynuma atlamasını.

"Bu senin baban olacak hergele var ya, bir gün hiç unutmam, sene 1962..." diye başlayan, abartı dozu da lafın tadı gelsin niyetiyle yüksek tutulmuş anılar anlatmayı ona. Sıkılıp kaçmasını, babamın arkadaşı Engin moruğu gene atıyor diye içinden oflayıp göğüs geçirmesini!

Akça pakça, tombalak bir oğlandı o "60'lı yıllarda", genç irisi. Sonra büsbütün boya gitti, yüzüne de erken inmiş bir erkek güzelliği çöktü, bütün kızları o tavlıyor, ben hava alıyordum. Bugün suratı kırışık, gözü torbalı, hor kullanılmış, kulis tozlarının da epey yıprattığı yorgun bir adam gibi gülümsüyor televizyonda, arasıra "çıkıyor" da izliyorum.

Pipo içmeyi bana o öğretti. "Pasajda", yanında yüz yirmi beş kuruşluk

tuzlu fıstık, iki buçuk liraya votkayla karışık esmer bira içmeyi de; o zamanlar "Arjantin" tabir ediliyor, "yakasız" olacak, köpüksüz, eski Frenk Mapache"larının deyimiyle "sans faux-col", burada sözü edilen yaka, boyunsuz gömlek üzerine takılan plastron yakası elbet... O zamanlar pasajın pasaj olduğu zamanlar, ucuz bir deyimle; böyle it kopuk birahaneleri türememiş, o zamanlar İstanbul'un da ucu, sonu. Biz, iki yeniyetme, ölümüne beş-on yıl kalmış bir İstanbul'un yakalayabildiğimiz, yetişebildiğimiz ucunu yaşamaya çalışıyoruz.

O zaman da çok içerdi. Sinüziti vardı. "A-ferin" ile "Cafergot" ilaçlarını kullanırdı. Tabii, birine aferin, ötekine Cafergöt diyor!

Bir ara bir kalpak modası çıktı, gittik beşer liraya Afgan kalpağı aldık, üç gün dolandık, "Giyim Kuşam Devrimi" ilkelerini çiğnediğimiz Beyoğlu'nun ortasında bir güvenlik görevlisi tarafından usulca hatırlatılınca çıkardık.

Vay canına, Hüsam'ı tanıyalı yirmi sekiz yıl!

"Abartma bir sükse çocuk şirinliğiyle" dolaşmazdı 1150 Orhan gibi, abartması dilindeydi, lafa takla attıran yaratıcı cambazlığında, süksesi de yerindeydi ya, şımarık değildi hiç.

Şimdi de değil. Şımarmadı. Yalnızca büyüklük hastalığının, nasıl derler, "pençesine düştü".

Artık ben de azıcık ünlendiğim, "büyüdüğüm" için ara sıra lütfedip asistanlarına aratıyor telefonla, hatırımı sorduruyor.

Sağolsun. Bütün bütüne de unutabilir, sokakta görünce, hay Allah, neydi yahu, Emin miydi, 581 değil mi, sakal var mıydı, saçını mı kısalttın numarasına yatabilir, çok sevdiği deyimle, "gibi yapabilirdi".

Bu öyle bir deyimdir ki, bütün "epik" tiyatro estetiğini, bizim gençliğimizde okur-yazar herkesin bildiği o ünlü "yabancılaştırma efekti" kavramını özetler. Bertolt Brecht sağlığında akıl edebilip bulsaydı bu kadar cuk oturtamazdı.

(Şimdi, yirmi-yirmi beş yıl sonra dönüp bakıyorum da, ne bizim gibi harıl harıl Brecht okuyan var, ne "epik mepik" takılan, ne Karagöz'le, Ortaoyunu'yla uğraşan... O salgını, o kasılıp kavrulmayı anlatamam sizlere, anlayamazsınız, yaşınız bizimkini tutmalı, "epik" yıllarını yaşamış olmalısınız ki anlayasınız...)

"Çoktandır gördüğüm yok. Duyduğuma göre daha sakin, daha huzurlu bir hayat yaşıyormuş artık" diyordu 835 Çetin, 1150 Orhan için.

Ben de günün birinde onun için aynı satırları yazacağımı sezdim de, on üç yıldır bu yazıya hazırlandım.

Ama yazamadım yazıyı. Yazılmamış bir yazıdır okuduğunuz.

Çünkü yazamayacağım çok şey var. Çok!

Allah geçinden versin, benden önce ölürse, belki yazarım.

Ben daha önce gidersem de, o otursun, üç-beş satır çızıktırsın.

Anlaştık mı Hüsam?

Çok içerdi, çok da yazardı. Ben tembel herifin tekiydim, ben yazmazdım. Günlük tutardı. Şiir yazardı, öykü yazardı, oyun yazardı, Notre Dame De Sion'da okuyan kızlara aşk mektupları yazardı. Otuz dokuz yılını, yüz otuz dokuz yıl gibi yaşardı Hüsam. Ben de otuz sekiz yılımı yetmiş sekiz yıl gibi geçirdim. O epey ileride sayılır. (Benden bir yaş büyüktür hem!)

Kadınlar onu çok sevdiler. O da kadınları çok sevdi.

Ben o zamanlar daha abazandım. Kadınları keşfetmem, kadınların da beni keşfetmeleri sonranın işidir.

Sonra, ne yalan söylemeli, içimde hep "Hüsam'a yetişme" telaşı, ben de dağıtmadım değil, ama o hep burun farkıyla önde gitti.

Şimdi ikimiz de evliyiz artık. Onun ilk, benim ikinci. Onun iki çocuğu var. Ben de, gündüz fazla gerilmemişsem, Özal'la İnönü'yle Demirel'le Bush'la Saddam'la uğraşmaktan çok yorulmamışsam, akşam az içmişsem, uykum erken gelmemişse, keyfim yerindeyse, sabah erken kalkmam gerekmiyorsa, okunacak gazeteler, dergiler, kitaplar, bültenler birikmemişse, bir tane yapacağım inşallah!

1962'de tanıdım onu. Pembe-beyaz, tombul bir oğlan çocuğuydu, ben de daha göbek salmamıştım, ben de kara-kuru, çirkin, çok gözlüklü bir oğlan çocuğuydum.

İkimiz de günün birinde "büyük adam" olacağımızı biliyorduk... Pöh!

Siz ne diyorsunuz, biz onunla okulda "müsamereye falan" çıktık!

O başından beri tiyatroyu seçti, tiyatroyu bırakmaya hiç yanaşmadı, ben epey yalpaladım.

Onun için şimdi çalakalem gidiyor, iki buçuk senede sekiz kitapla,

yitirdiğim yılların acısını çıkarmaya, açığım kapatmaya uğraşıyorum belki.

Hiçbir kitabımı imzalayıp göndermedim Hüsam'a. Duyduğuma göre, parayla alıp okuyormuş. Okuyor ya, eksik olmasın. O bana imzalayıp verdi kendi kitaplarının hepsini. Canım o da göndermedi elbette, Küçük Sahne'nin kulisine gidip kendim aldım.

Aramaz hergele. Sen onu arayacaksın!

Arayacaksın ama, çok işi vardır hep. Şöyle oturup da ağız tadıyla "nostalji" yapamazsın ki, Galatasaray'ın tebeşir tozu, mürekkep ve sperma kokan köhne dersliklerini, erken sökün eden kış akşamlarında Cadde-i Kebir'in tıpır tıpır yanıveren uzak ve büyülü ışıklarını, 11 numaralı yatakhanenin beyaz boyalı karyola demirlerinden, beyaz kırlentlerinden oluşan bembeyaz çölünü anamazsın.

Grand Cour'un aptesanesinde içilen uçsuz, paketi dört buçuk liraya Yeni Harman cıgaralarını. Beş yüz yirmi beş kuruşa hamamın hemen köşesindeki bakkaldan alınıp iki kanatlı ağır demir kapının altında kamançe edilen cep konyaklarını... Çehov, Labiche, Beckett oyunlarına çıkmadan önce fizik laboratuvarının asit kokulu loşluğunda yanmış şişe mantarıyla yaptığımız makyajı... Büyük Anfi'nin tozunu, arka bahçenin havuzunu, deniz kızı heykelini, ön bahçenin parmaklıklarını, sabahları daha kargalar kahvaltılarını etmeden o parmaklıklara koşulup alınan bol yağlı, pudra şekerli, iğrenç Kürt böreklerini (yetmiş beş kuruş!)

Akşamları, okuldan tüyemediğimiz o çok ender akşamları, parmaklıklara yaslanıp rahmetli Necdet Sander'in okulun hemen karşısındaki kitapçı dükkânının vitrinine, Viyana Modası mağazasının sergilediği sutyenlere, külotlara bakıp bakıp göğüs geçirmelerimizi... Dışarısının, okuldan başka bir dünyanın, hepsini mutlu, pırıltılı sandığımız insanlarını... Çin Pavyon'un, Karavan Pavyon'un, Büyük Londra Pavyon'un iri memeli orospularını, ha? Kamelya Buket! Okul kırılınca gidilen Karaköy Muhallebicisi, Amerikan Haberler Merkezi, İtalyan Kütüphanesi'nden bir kelime İtalyanca bilmeden arakladığımız kitaplar mesela.

Senin sinüzitin, günlüklerin, pipon ve kızlar... Benim yalnızlığım, kitaplarım, gene pipom ama olmayan kızlarım...

Ne dersin Hüsam, büyük adam olduk mu ha?

Olduk mu olamadık mı bilemem, "gelecek kuşaklar" değerlendirsinler ama, seni çok özledim ulan hergele...

Şimdilerde millet 1018 Pegasus Barış'ın (Manço) bıdık bıdık yumurcaklarla yaptığı televizyon programında görüyor, sarı kırmızı ışıklar da, tepede kocaman Atatürk portresi, sağ yanında Tevfik Fikret, sol yanında Keçecizade Fuat Paşa... Konferans Salonu, ikimizin de başını yiyen o muşamba döşeli dapdaracık sahne... Belki Çehov, belki "şamata gecesi"...

Söyle bakalım, "şano dahili" diye bir şalter hatırlıyor musun?

Hiç haricine çıkamadık ki.

"Antreler sortiler" değişti yalnızca, ikimiz de ayrı ayrı sahnelere düştük, ama hep aynı oyunu sürdürüyoruz biliyorsun.

Özledim ulan.

Keşke bir yazı yazabilseydim senin hakkında...

"Çevresinden ve şöhretinden yorgun genç bir Olimpos tanrısı gibi" demezdim, inan.

Onu 835 Çetin, 1150 Orhan için yazmış.

Oysa ben 81 Engin'im hâlâ.

Ya sen, 1697 Ferhan mısın? Söyle bakalım.

Ya da kısaca Hüsam.

TEĞEL TEĞEL HÜZÜN

Sahi ya, Nezihe Hanım haklı.

Eskiden kadınların üç ayrı terzisi olurdu, gündelikçiler, ‘orta halli’ elbiseleri dikenler, bir de ‘yabanlıkları’ yaratanlar...

(Sayın Nezihe Araz, Argos dergisinde eski terziler üzerine pek muhabbetli bir yazı yayınlamış, bu konuyu aklıma o düşürdü de).

"Konfeksiyon lafını daha o zamanlar kimseciklerin kullandığı yoktu" diyor...

Yahu, garip anamın bile iki ayrı terzisi vardı, biri Rum biri Ermeni... Biri eve gündeliğe geliyor da ötekine Tepebaşı’na kalkıp kendin provaya gidiyorsun. Abdülhamid devri değil, ne zamanlar, "50’ler", anam da babam da küçük memur alt tarafı.

"Hazır elbise" alınıyor, alınmıyor değil de, pahalıya geliyor! Daha çok çocuk giyiminde söz konusu, fakirin ciddi ciddi Frenk gömlekli, lastikli boyunbağlı, pantalonu kısa ama "mebus grisi" takımı mesela, Pangaltı’dan, hazırcıdan edinilme.

Oysa, o organzeler... O etekleri plili emprimeler... O iri tokalı, iri delikli kalın kemerler... Leylak kokulu sandıklardan çıkarılıp giyilen o taftalar... Bre bu benim anam mıdır, haftalık Yelpaze dergisinin kapağındaki İtalyan dilberi mi? (Mesela 1957, ne de olsa henüz otuzunu yeni dönmüş.)

Yok, Kalivroussi’ye yetişemedi elbette kadıncağız, eskinin namlı sosyete biçerdikerlerini bilmez, öyle Calibe’yi falan, ama İstanbul daha İstanbul iken, orta halli her kadının bile adı ya Eleni, ya Liza, ya Mari, ya Virjin, iyi kötü bir özel terzisi bulunurdu.

Eh, atla deve değildi ki!

Onların, ağustos sıcağında, in cin top oynayan Beyoğlu’nda, diyelim eskiden Fransız Hastanesi olan yeni konsolosluk binasının hemen önündeki asfaltın üzerine sivri topuklarıyla bıraktıkları delikleri hatırlarım. (Hani az altında, şimdilerde "züccaciyeci" olan Mavi Köşe Meyhanesi var da, burada demlenen badembıyıklar, az sonra, taş çatlasa yedi lira kırk beş kuruş gelecek hesabı ödeyip fırlamaya, peşlerine takılmaya hazırlar...)

Kışın da hotozlu gezerlerdi. Şapkanın tülü, üzeri benek benek, çeneye kadar örtüyor suratlarını, eldivenleri kara kadife, çorapları file de arkası çizgili.

Yaka elbette "rönar", tilkinin gâvurcası.

O omuzlardan, cam gözleriyle sarkıp ille de bana kötü kötü bakarmış gibi gelen tilki postlarının sivri ve hain burunları, kaç gece düşüme girmişlerdir kimbilir!

Ya, artık günahı söyleyenin boynuna, Tünel'deki terzihanesine "erkek de alan" tombul bayan, yeniyetme ruhumda derin yaralar açmadı mı?

Terziliğinin yanı sıra orospuluktan kazandığı parayı çarçur etmemiş, akıllı davranıp kendine Vouliagmeni ya da Palio Faliro taraflarında deniz kıyısı düz ayak bir ev uydurup artık eski İstanbul'u orada mı anıyordur dersiniz, derisi epey buruşuk, gözleri azıcık nemli?

Tövbe, anam öyle abuk sabuklara diktirmezdi elbiselerini.

Ana-kız çalışan, kara giysili kadıncağız dul da hâlâ kocasının yasını tutuyor, kerimesi lise ikiden terk hanım hanımcık namuslu insanlara verirdi helal parasını.

Teğel iğnesi batınca nasıl zıplardı yerinden, durunuz hanımcım, kıpranmayınız, prova şimdi bitooor!

Onlar, eski mantoları da ters yüz ederler. Etek boyu uzatıp kısaltırlar. Astar değiştirirler. Yaka takarlar, klapa keserler, vatka biçerler. Ellerinden her iş gelir.

Ve de, eğer anan ya da teyzen Pangaltı tarafına, Galatasaray'da Avrupa Pasajı'na, Haçopulo'ya çıkacak gibi değillerse, manifaturacıya gidip bilmem kaç numara masura, kuka almak da sana düşer evin ufaklığı olarak.

Ik vık edersin ama, gitmeye de can atarsın, çünkü senin o dükkânda asıl ilgini çeken, üzerinde çorap kaçığı örülen yumurta benzeri tuhaf araçtır!

Belki bir de, kocaman damacanadan, elinde götürdüğün şişeye doldurttuğun "açık kolonya" mı?

Yoksa, Tepebaşı'ndaki evinde, ananla birlikte gittiğin prova sırasında, (huysuzlanıyorsun, bir an önce elbise dikme faslı bitsin de iki on beşe Atlas Sineması'na kapak atılsın, belki Mihrace'nin Gözdesi, belki Hint

Mezarı, kimbilir belki de Sefiller ya da Notre Dame'ın Kamburu oynuyor!), madamın etek arasından görünüveren bembeyaz bacağı, bilezikli kolları mı? Hangi yıl bu, kaç yaşındasın, ne vakitten beri manifaturacı yumurtaları yerlerini terzi bayanların baldırlarına bırakmış ilgi evreninde?

Peki, önden düğmeli, bol ve geniş cepli, rahat ev giysilerini diken gariban gündelikçiye neden aynı "teveccühü" göstermezdin?

"Gâvur karısı, hele Rum dilberi" saplantın o zamandan mı belliydi?

Yoksa o kızcağız, yakasına siyah kadife çevrilmiş, manşetlerine siyah düğmeler konmuş "fiyakalı" elbiseler dikmediği için mi azımsıyordun gözünde?

Hayır, bu, kadınca bir tutum olmalı, Nezihe Hanım daha iyi bilir.

Peki, konfeksiyon icat oldu, mertlik bozuldu mu?

Bilmem. Kadınlar düşünsün.

Bizi, saray kırmızısı kaşmirler, frapan bukle kumaşlar, kloş modeller, ağzı büzgülü gümüş saplı çantalar, Lion Mağazası'ndan gece tuvaletleri, Tanca ya da Goya'dan iskarpinler değil, tramvay çançanına karışan çıngıraklı kahkahalar, elli kuruşluk Frigo yerken hatırlanan terzi madam gerdanları, gece buz gibi yatağa yatıp yorganı başımıza çekince, özlemle bilincine varılan makastar kirpikleri ilgilendiriyor.

Artık hiç biri geri gelmeyecek olan o eski lezzetler... Ne yıllar, ne tramvaylar, ne dondurmalar, ne terzi kadınlar...

GELİNLİK KIZIN RÜYASI

Merak etmeyin canım, pislik yapacak değilim! "Gelinlik kızın rüyası" deyince akla ne gelir diye sorup hınzır hınzır sırıtmayacağım, eski bir "reklam spotunu" hatırladım da...

Gelinlik kızın rüyası, elbette Zetina Dikiş Makinası!

Pekiii... Ya, "damat beyin arzusu?"

Gülmeee, gülmece! Hele hanım sen sen, ne kıkırdıyorsun orada öyle?

Damat beyin arzusu da, Zetina Radyosu!

Altmışlı yıllar ya, İstanbul Radyosu'nda "reklamlar geçidi" var, saat altıdan yediye, sonra da ondan on bire kadar, işte orada söylüyorlar.

Bilmem piyasada hâlâ Zetina bulunur mu? Bir de Siera vardı, Esiera şeklinde artık taklidi mi çeşitlemesi mi nedir bir marka daha çıktı.

Ama "en babası" elbette Singer'dir! Dikiş makinelerinin kralı Singer.

(Singer'in reklamını yapıp avanta alacak değilim canım, aklınıza öyle bir şey düşmesin. Üstelik TRT mi burası, en küçük bir marka adından korkalım da denetimden döndürelim, aman ne olur ne olmaz diye? Ama o sihirli kelime, beni alıp çocukluk günlerime, ayak pedalının langada lungada sesine, ikide bir yuvasından çıkan o yumuşak kauçuk ve kahverengi tekerlek kayışının çat etmesine, mekiğe saran ipliğe, çıt diye kırılan iğnelere götürüyor.

Bizim evde de bir Singer vardı, ne sandınız? Teyzem Olgunlaşma Enstitüsü'ne gidiyor da evde harıl harıl fırfırlı kloş etekler dikiliyor, kalın kemerli, ya minik çiçek desenli olacak, ya "taba" rengi, pek modadır!)

Bu gibi yazılarda alışıldığı üzere, şimdi sözün tam burasında "nostaljiyi" kesip azıcık bilgi vermek gerekiyor, dikiş makinesinin tarihçesi... Öyle ya, okuyucuya malumatfuruşluk etmeyeceksen neden oturup kaleme kâğıda sarıldın, bize ne senin çocukluk anılarından be herif?

Efendim, dikiş makinesi denen nesne, malum-u âliniz, 1790 yılında Thomas Saint adında bir İngiliz tarafından icat edilmiştir...

(Elbette bu bilgiyi bir gazetenin haftalık ekinden arakladım; hoş, o gazetenin o ekinde o makale çıkmış olmasaydı benim de aklıma oturup dikiş makinesi üzerine yazmak gelmeyecekti ya... Sen böyle ikide bir meslek sırlarını açıklarsan bu gidişle yemeye köfte-ekmek bile bulamaz, köşebaşmda limon satarsın Ardıç Kuşu!Canım ne yapalım, adımız Doğrucu Davut'a çıkmış bir kere. Üçkâğıtçılık, istesek de elimizden gelmiyor...)

Ayakkabıcıymış bu Thomas Saint dedikleri adam, oturmuş "dikiş diken bir makine" icat etmiş.

İğnesi tek gözlüymüş, dikine inip kalkıyor, kumaşı bastıran bir de kolu varmış makinenin. Yani, bugünkü dikiş makinelerinin de temel özellikleri daha 1790 yılında bulunmuşmuş.

Thomas Saint, bu harika buluşunun patentini Londra'da almış ama, iş o aşamada kalakalmış. Adamcağızın makinesini "seri" halinde üretip sattığını hiçbir kaynak yazmıyor.

Makineyi satmak üzere ilk kez gerçekleştiren, 1829 yılında Fransız terzi Bartholemy Thimonnier olmuş.

Elbette başına da gelmedik kalmamış. Askerlere üniforma dikip satan bir fabrikadan seksen makinelik bir sipariş alan Thimonnier, tam da bu fabrikanın müdürlüğüne getirilip dikiş makinesi adı verilen harika aleti tıkır tıkır yapıp yayacağı sırada, ekmekleriyle oynadığı diğer Fransız terzilerinin saldırısına uğramış!

İbrahim Müteferrika Türkiye'ye matbaayı getirdiğinde de, işsiz kalma tehlikesiyle karşılaşan divitçiler ayaklanıp makinesini kafasına geçirmişlerdi, bileceksiniz.

Thimonnier, tatlı canı zor kurtarıp, terzilerin parçalamayı başaramadıkları son ve tek makinesini alıp köyüne dönüyor... Hayli küskün tabii... Neyse ki on altı sene sonra, 1845 yılında, bu sefer Magnin adında gözüpek bir girişimci, Thimonnier'nin sonraları daha da geliştirdiği bu tek modeli "fabrikasyon" halinde üretmeyi öneriyor kendisine... Bu makine, dakikada iki yüz ilmek atıyormuş.

Ne var ki, çok hantal, ağır, dökme demir makineler bunlar ve ancak profesyonel terziler kullanabiliyorlar, o da, işte orduya üniforma falan gibi, gerçekten seri imalat isteyen ürünler için. Evlere giremiyor.

"Ev tipi" ilk dikiş makinesi, 1851 yılında Boston'da Isaac Merrit Singer adında birisi tarafından yapılıyor.

Aha, bildiğiniz Singer, işte o Singer!

Bizim Singer pırıl pırıl, 1958 modeliydi, koyu kahverengi.

Hâlâ da duruyor, kapı gibi maşallah.

Mekiğini misket yapıp oynardım da sopa yerdim.

Makinede kumaş yokken tıkıda takada çalıştırıp ipliği iğneye sardırmalar, iğneyi çatırt diye kırmalar cabası! Ayak pedalıyla "otobüsçülük" oynamalar, kayışı makaradan çıkarıp çıkarıp gerip bırakmalar, "ok atmalar", velhasıl her türlü rezilliği yapardım zavallı Singer'e...

Çamaşırın ağır, at ölüsü gibi, pırıl-pırıl kalaylı demir leğenlerde yıkandığı, gasilhanesinde su dökünülen, doğru dürüst yıkanmaya, o da haftada bir, çarşı hamamına gidilen, yemekleri fıs fıs gazocağında pişirilen, yemekleri buzdolabında değil tel dolapta saklanan, Adnan Menderes devrinin küçük memur evinde, Singer Dikiş Makinesi, yeni ve daha üstün bir evrene, daha ileri bir sınıfa atabilmeyi başardığımız ilk adım gibiydi...

Önce Singer Dikiş Makinesi girdi bizim eve, sonra, çok sonra buzdolabı, çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi.

O bizim ilk gözağrımızdır, teknolojiyle, rahatlıkla, kolaylıkla, o zamanlar Türkiye'nin az buçuk elde ettiği sanayi gelişmesiyle ilk bağlantımız. Dünya nimetlerinin ilki.

Unutulur mu? Hey gidi Baba Singer, "aile fertlerinden" biri gibiydi!

Tabii, asıl "Baba Singer", 1851 yılında seri üretime geçtiğinden çok kısa bir süre sonra, dikiş makinesini her orta sınıf mensubu ailenin evine sokmayı başarıyor... Avrupa'da ve de Amerika'da... Osmanlı İmparatorluğu'nda Singer, o zamanlar ancak Pera taraflarında Levanten bayanlarının kullanabildiği, özel olarak ithal edilmiş çok büyük bir ayrıcalık göstergesi.

1889'da elektriklisini de yapmış Singer bu makinenin.

Arkasından daha özel makineler sökün ediyor: İlik açma makineleri, düğme dikme makineleri, kesim makineleri, buharlı ütüler... Daha 1900 yılında, "Düvel-i Müttehide-i Amerika" giyim sanayii, bütünüyle "mekanize" olmuş bir devdir. Ayakkabının mekanize üretimi daha 1870'de başlıyor, Bay Goodyear'ın ayakkabı dikiş makinesiyle...

Bu o kadar böyle ki, 1900 yılında, Amerikan halkının yarısı "hazır giyim" kullanıyor, bu orana örneğin Almanya gibi bir ülkenin ulaşabilmesi daha kırk yıl alacak, Hitler'in son günlerini beklemek gerekecek!

Bugün, hazır giyim, dikiş makinesi, ahval-ı adiye'dendir.

Eteğini bluzunu gidip dükkândan alır, sırtına geçiriverirsin ama, evde lagada lugada o eski ve emektar Singer'de kendi eteğini kendin dikmenin de tadına doyum olmaz hanım! Feministler duymasın, sanırım bu da bir kadınlık keyfidir ve de ayıp da değildir günah da. "Evcimenlik" ve "muktesit davranma" boyutu cabası.

Ezcümle... Eteğini ara sıra evde kendi Singer'inde kendin dik, hem kendin sevin, hem de kocanı sevindir bayan...

TAYYARE SEYRİ

OK, birinci savaş yıllarında Süleymaniye üzerinde tur atan XI çift kanatlı Hawker-Siddeley'e yetişemedik canım. "İngiliz tayyaresi" cami minaresinin şerefesinden bizim Maxim mitralyözü cevap veriyor, "Alaman yardımı tertibinden" alınmış bir makineli tüfek bu, Wilhelm'in Enver'e gönderdiklerinden; at ölüsü gibi, üstelik daha o zamanlar "hava soğutmalı" değil, "su soğutmalı", cephede su bulamadın mı da namlunun çevresindeki soğutma borusunu açıp içine işeyeceksin!

Yetişemedik ama severiz o muhabbeti.

Hani ünlü Kızıl Baron vardır... "Snoopy" okuyanlar bilecekler, Baron Von Richtofen canım, Alaman hava kuvvetlerinin en birinciye gelen pilotudur... Kızıllığı da, "gomoniz momoniz" olduğundan değil, çok kan dökmesinden menkul...

Pekiii, siz, Feliks Fon Deliks'i bildiniz mi bakalım?

O da mı kim? Vecihi Hürkuş'un can düşmanı! Vecihi Hürkuş'un uçağı, pardon, tayyaresi, tepe üzerinden, "hatt-ı bâlâ"dan katır tepmesiyle hareket ediyor da, bulutlu göklerde, savaş yıllarında vurup düşürdüğü Alaman pilotu Feliks Fon Deliks'in hayaleti onu kovalıyor...

Feliks Fon Deliks'in alnında kocaman mitralyöz delikleri, elinin altında gene at ölüsü gibi Maxim.

("Hoş Memo" çizgi-romanmdan kahramanlar!)

Bizim havacılık tarihimizde gerçekten Vecihi Hürkuş adında bir'pilot bulunduğunu öğrendiğim vakit ne kadar şaşırmıştım!

Sus Bey'i anlatmış mıydım size? Von Schuss tabii de, Çankırılı Rıfat Çavuş'un ağzında öyle dönüyor... Alamanya'daki nişanlısına söz vermiş. Mavi Max nişanı almadan dönmeyecek memleketine... "Gel gör ki", kuşatma altındaki Kut-ül-Amare'den kalkan İngiliz tayyaresi, Sus Bey'i havada keklik gibi avlıyor.

Muhabettin üst tarafı, cicili bicili kitaplarda, hani Hachette'te falan satıyorlar, fiyatı anasının nikâhı da, çocuk görünce tutturuyor babacığım bundan isterim diye... Birinci Dünya Savaşı'ndan, İkinci Dünya Savaşı'ndan uçak modelleri...

Benim size anlatacağım "tayyare seyri", ellilerin sonlarının, altmışların başlarının işidir.

Biz o zamanlar Yeşilköy'e tayyare seyrine giderdik.

Elbette daha "Atatürk Hava Limanı" falan değildi, işte bildiğimiz Yeşilköy Havaalanı.

Bugünkü cicili bicili, yerleri üç dakikada bir paspas yapılan havaalanı değildi, o zamanlar ortalıkta "terörizm" derler bir kavram da bulunmadığından, ne Filistin Kurtuluş Örgütü ne ASALA henüz kurulmuş olduğundan, elini kolunu sallayan istediği gibi, gönlünün çektiğince girip çıkıyor. Saçma sapan polis barikatlarında kimlik ve uçak bileti göstermek gerekmiyor.

(Havaalanında uçak bileti satılıyor, hani Amerikan dizilerinde gördüğün gibi "biletimi oradan alırım" deyip hamle ettiysen, yanmışsın arkadaş... Polis bırakmaz! İlle de bilet sorar. Peki kardeşim, madem biletsiz salıvermeyeceksiniz, içerideki satışın ne anlamı kaldı?

Bu saçmalık Esenboğa'da başıma geldi de oradan biliyorum. Ya yolcu karşılamaya, yolcu geçirmeye gelen giden? Onlar necilik?

Bırak uçuşu muçuşu, o gün canım çekmiş olamaz mı, hadi üşenmeyeyim, şu havaalanına gideyim de orada bir yemek yiyeyim niyetine?)

İşte vaktiyle giderdik. Çay içerdik. Tayyare seyrederdik.

O zamanlar öyle "iç hatlar", "dış hatlar" ayırımı yok, zaten toplasan günde kaç uçak iniyor da kaç uçak kalkıyor?

Taraçası vardı. Oraya çıkılırdı. Bir yandan çay içilir, bir yandan inip kalkan uçaklar gözlenirdi.

Uçaklardan inen, uçaklara binen, daha yeni yeni görmeye alıştığımız, tek tük "değişik" insanlara merakla, hayretle bakılırdı: Sarı kafalılar, yabancılar, turistler, gâvurlar!

İnip kalkan kocaman motorlu kuşlar, tarih öncesi çağlardan birer Ichtyosaurus, birer Pterodactylus kalıntısı gibi görünürlerdi...

Daha hiç binmemiştik. Memur çocuğuyduk, nereden binebilecektik ki?

İstanbul-Ankara, o zaman yetmiş beş lira mı, yüz lira mı ne?

Tayyareler pırpırlı.

Viscount ya da Dakota.

Günün birinde üst kat Jumbo barlarında viski içeceğimiz aklımıza gelir miydi hiç?

Amma inişli çıkışlı geçti hayatımız yahu...

Dayımın arabasına doluşur giderdik. Cadillac mıydı, Pontiac mı? Ailede "arabası olan" bir tek o vardı, çünkü herkes memur, bir tek o "serbest meslek erbabı".

Ve niçin bizim babamızın, amcamızın da, dayımız gibi "memuriyetten" ayrılıp kendi hesabına bir iş tutmadığı sorusu, kafamızı hiç kurcalamazdı.

O çok para kazanıyordu ama azıcık küçümsenirdi ailede, ne de olsa, alt tarafı tacir! Bizimkiler memurdu, devleti kurtaracaklar, dimdik ayakta tutacaklardı, devlet onlardan soruluyordu.

Ama o kendi özel arabasıyla geziyordu, biz tramvaya biniyorduk. O Demokrat Parti'yi tutuyordu, biz Cumhuriyet Halk Partisi'ni.

Sanki babamızın oğluydu İsmet Paşa!

Sanki bizi, cümbür cemaat "hususi arabaya" koyup Yeşilköy'e tayyare seyrine gönderecekti onu tuttuğumuz için!

Demokrat Partili dayımızdı götüren bizi Yeşilköy'e.

"Hususi" arabasıyla.

(O eski plakaları hatırlar mısınız? Ara sıra televizyon dizilerinde falan göze çarpıyor, o yıllarda geçen eli yüzü düzgün filmlerde... Daha "34" motuz dört icat edilmemiş, plakanın üzerinde kafadan "İstanbul" yazardı büyük harflerle...)

Öyle ya, o zamanlar arabası olan parmakla gösterilirdi... "Yerli araba" kavramı da, ileride bir gün gerçekleşecek uzak ve büyülü bir düştü... Günün birinde memleket kalkınacak, mutlaka bunu da başaracaktık, "yerli araba" yapacaktık.

("İhtilalden" sonra yaptılar, adını da günün havasına uyup "Devrim" taktılar, getirip Cemal Gürsel'e gösterdiler... Üç-beş kilometre gidip şişmişti yanılmıyorsam, şimdi ya bir ya da iki adet olmalı örneğinden, kimbilir müzede midir herhangi bir hurdalıkta mı?)

Hani şimdi "Türkiye geri kalmış bir ülkedir" diyen şaşkınlar okusunlar

bunu... Evlerimizde "tel dolap" vardı, buzdolabı, soğutucu 1962 yılında girebildi.

Sonra, nereden nereye geldik...

O zamanlar tayyareyi, seyrederdik.

İlk kez 1969 yılında binebildim ben tayyareye. İstanbul-Bursa, öğrenci indirimli, yirmi sekiz lira.

Sonra cılkını çıkardım, her sabah uçakla İzmir'e gidip her akşam uçakla döndüğüm de oldu, Batı başkentlerinin birinden ötekine havadan seğirttiğim de...

Babam hâlâ binebilmiş değil. Yetmiş bir yaşındadır kendisi.

Parasızlıktan değil.

Çünkü memur.

Çünkü memur, ancak seyretmesini biliyor tayyareyi.

Çünkü, tayyareye binebilmek için memurluktan kurtulmayı düşünmüyor.

Cebinde parası da olsa, olmasa ben de "koltuk çıksam", hep tren kullandı, ya da otobüs, bir şehirden bir şehire giderken.

Uçaktan korktuğundan morktuğundan da değil canım.

Memur olduğundan!

O zamanlar tayyare seyrine giderdik... İncirli kavşağında Ömür'e uğrar, ayran içerdik... Dağ başıydı o taraflar, bugün E-5 denilen vızır vızır kocaman yol da, ortası çiçek tarhlı, daracık bir asfalt, Londra Asfaltı!

Babam artık seyretmekten de zevk almıyordur...

O zamanlar tayyare seyrine giderdik... Ben de, devlet memurluğunun bir para pul, bir varlıklılık-yoksulluk sorunu değil, bir insan türü, bir hayat tarzı, bir yaşama biçimi olduğunu, bir kafa yapısı, bir ruh hali sayılması gerektiğini; memurluktan, istifa da etsen, emekli de olsan kurtuluş, çıkış yolu bulunmadığını nereden bilecektim, bacak kadardım daha...

Bu yazıyı, 1990 yılında yazmıştım. Babam, 14 Temmuz 1991 gecesi

öldü. Ve hiç "tayyareye" binmedi.

GAZHANE TARAFI

O zaman ne zaman, bir deniz tarafı var, bir de gazhane tarafı.

Arkada kocaman kapkara havagazı deposu, önünde yığma duvar, üzerinde bacaklarını sallandırıp maç seyreden bedavacılar.

(Benzer avantacılar Gümüşsüyü'na çıkan yokuşun başında da sıralanıyorlar, o noktadan gazhane tarafındaki kale, sahanın da yarısına yakını çiçek gibi görünüyor ama, orası sonradan "yola gidecektir", bir ara da helikopter pisti!)

Yaa. O zamanlar, Teksas Tribünü bile var abilerim ablalarım, kenarı tırtırlı bir lirayı bastırıp giriyorsun da, boyun yetmediğinden, bir yerlerden boş portakal sandığı uydurup üzerine çıkman gerek, çünkü efendim maç sahasının zemininin altındadır meret, bu yetişmiyormuş gibi, önü de telörgüyle kapalı.

Az buçuk bacağın koşu kaldırıyorsa, kulüpten torpilini de uydurmuşsan, top toplayıcı yazılmak en akıllıcası, hem on lira veriyorlar iki maç için, (o zamanlar arka arkaya iki maç yapılıyor, genç takımları da katarsan etti mi dört maç, neredeyse sabah girip akşam çıkacaksın Şehzadebaşı'nda üç film gösteren sinemalar misali), o yıllarda görülmemiş büyüklükte bir para, hem de oyunu kale arkasından, taç çizgisi kenarından seyretmek, dışarı kaçan topu yakalayıp Lefter'e, Metin'e, Suat'a, Kadri'ye, Mikro Mustafa'ya getirip teslim etmek, bu masal kahramanlarını yakından, canlı görmek imkânı da mevcut! Sonra gelip mahallede anlatması az fiyaka mıdır, "Lefter'e bir top uzattım"...

Bu hülyalı ayrıcalığa kavuşamayan sıradan ölümlülerdensen eğer, itiş kakış açık tribünde dikilmeye razı olacaksın, "eski açık" elbet, yeni açık derler bir tribünün icat edilmesi 1965 yılıdır, gazhanenin yarısının yıkılması, kara depoların kaldırılmasından sonra... Çıkınca da Beşiktaş yönünde hızlı hızlı yürü, daha önce ağaç diplerinden birine doksan dakikadır tuttuğun küçük suyunu dökmeyi de hiç ihmal etmeden, camekân içinde cevizli çörek satan ihtiyardan otuz beş kuruşa sıcak sıcak karnım doyurursun...

Daha önce, "içeride" kaşar-ekmek yemediysen, ekşi ayran içmediysen... Sakın dışarıda sıra sıra dizilmiş bekleyen sucukçulara, köftecilere uyma, mide ağrısından üç gün kıvranacağının resmidir!

O zamanlar formalar da bir başka, üstler "çubuklu", altlar da resmen paçalı don!

Sahi, saha da topraktı o yıllarda yahu! "Artık Avrupa'ya ayıp oluyor" endişesiyle, ilk çimi biz 19 Mayıs 1967 günü gördük.

(İşitin de inanmayın, fakir o gün Mithatpaşa Stadı'nın ortasında, bacağında şort, elinde değnek, Gençlik ve Spor Bayramı gösterilerine katılıyor da "beden dersinden" on üzerinden on numarayı garantiye alıyor! Gevşeyip göbeklenmemiz, işi içkiye cıgaraya vurmamız elbette çok daha sonranın işi!)

Stadın duvarları koyu kahverengi, tribün girişlerinde parmaklık dipleri leş gibi çiş kokulu, adı da İnönü değil, Mithat Paşa.

Başka da stad mtad yok.

Tövbe, Şeref'i saymazsan. Ama Şeref, ya Beşiktaş takımının hafta içi günleri çalışma yaptığı döküntü saray bahçesi, ya da ikinci lig maçlarının oynandığı koftiden saha... Oraya gitmek, ancak, mahallenin iyice ayak takımının, hepten paspal ve iflah olmaz derecede futbol hastası kesilmiş, okulu da "istikbalini" de bu uğurda piç edip tüketecek enayilerin harcı...

Ali Sami Yen'in açılması, daha ilk açıldığı gün kapalı tribünün çöküp birkaç kişinin ölmesi için de, sanırım 1966 yılını beklemen gerekecek...

"Tabii, kurban kesmemişlerdir, ondan böyle oldu" diyecek evde haminnen.

İşte o "deniz tarafındaki kaleye" baka baka Eşref Şefik sütünü içerdi, "maç anlatıcısının" camlı kafesinde...

İşte o numaralıda, Matbaacı Manol, Lefter saha kenarından top sürerken "haydi ordinaryüs" diye bağırmış, sevgili Küçükandonyadis o günden kelli "futbolun ordinaryüsü" olmuştu kelek spor basının kaleminde.

Aynı Lefter'i, Kıbrıs çıkartması günlerinde Büyükada Karakolu'na çekip bir güzel hakaret ettiler, Rum diye.

Oysa elli kereden fazla, bizim spor servislerinin ağzıyla "milli formayı giymişliği vardı". Hepimizden daha bir Türk'tü Lefter Baba.

O zamanlar, doksan dakika dolduğunda hakem "uzatmaları" değil,

"inkıtaları" oynatırdı hem...

(Yok, abartmayalım, "merkez müdafii", "sağ muhacim", "sol-muavin" muhabbetine yetişmedik... Onu, Sait Çelebi'den soracaksınız, Taksim Stadı'nda, topçu kışlası avlusunda Fenerbahçe'yle mesela "İzmir muhtelitinin" maç "ettiği" 1930'lara gidiniz...)

O zamanlar ortalıkta pek Leblebi Mehmet falan da kalmamıştı, hani çektiği şutla mandayı deviriyor da Kuşdili Çayırı'nda, ortadan kaybolan kaleciden üç gün sonra telgraf geliyor, "topla beraber salimen Adapazarı'na vasıl oldum, stop, kaleci Mehmet!"

Ama Şenol ile Birol, o zamanlar hiç alışılmadık, yenilip yutulmayan, hoş karşılanmayan transfer paracıklarına dayanamayıp takım değiştirdiklerinde, "Şenol Birol gol" sloganı, "Şenol Birol s... ol" a dönüşü vermişti birdenbire!

O zamanlar ne zamanlar? Metin, Ayhan, Uğur üçlüsünün, Beşiktaşlı Koridor Yavuz'u turnikeye alıp ortada sıçan oynadıkları yıllar... Saçları erken dökülmüş zavallı Yavuz kan ter içinde bir o yana bir bu yana seğirtir, bir türlü kimsenin ayağından top alamazdı... Her bekten "adam geçer top geçmezdi" bizim bildiğimiz ya, Yavuz'dan top da adam da şimendifer de, her bir şey gelip geçiyordu!

(Hayattaysa Allah selamet, uzun ömür versin, otuz yıl öncesinin şu tatlı gırgırını hatırlattık diye de bize kızmasın ne olur...)

O zaman nasıl bir zaman? Muvakkar Ekrem, pazar akşamları radyoda spor saati sunuyor da, programın başında ve sonunda Eddie Calvert trompet çalıyor.

O zaman, ortalıkta şimdi artık hiç anılmayan, kimseciklerin bilemediği takımlar var: Hacettepe... Yeşildirek... Kasımpaşa... Beykoz... İstanbulspor!

Ekerbiçer var mesela... Rüzgârın Oğlu var...

Şimdi çıksalar, yaşları yetmişe yakın, bugünün şımarık haytalarından, bir yerine azıcık kol bacak değince kendini yere atıp yarım saat zırlayan hokkabazlardan daha iyi oynarlar bu adamlar, ama on dakika, ama on beş dakika, ama Kamerun'un canavar golcüsü Miller gibi bir devre yeter kondisyonları ama, oynarlar.

İstanbulsporlu Cemil vardı hani... Sonra Fenerli Cemil olmuştu...

Ali Kemal vardı...

Çilli Mehmet, Büyük Metin vardı... Yasin vardı, Gökmen vardı... Daha sonraları... Şimdilerde Selçuk'un bile adını anan kalmadı!

Futbolun hüzünlü tarafı işte bu... Bir dönem yerlere göklere sığdırılamayan "devlerin", gün geçiyor, yeni bir kuşak gelip yetişiyor, adlarının anılması bir yana, varlıkları bile hatırlanmaz oluyor... Onları hiç bilmeyen kopiller kaplıyor yeni yeni stadların yeni yeni tribünlerini... Eskiden birbirlerine sopayla, taşla, bıçakla, şişle girişmeyen "efendi" seyircilerin gönüllerinde kalmış, çoğu aldığı jübileparasını çarçur etmiş, kimisi akıllı çıkıp dükkân mükkân açmış eski yıldızlar...

Elleri kalem tutanlar, kafalarına göre bir gazete uydurup arka sayfasında spor yazarlığı yapıyorlar... Turgay'ın, Sanlı'nın, Can Bartu'nun bütün bütüne silinmemeleri nedendir? Buna karşılık Varol'un, Ege bölgesini kasaba kasaba gezen çadır kumpanyalarında çıkıp, yediği golleri anlatır olmasının?

Ya Vahap'ı, Vehbi'yi, Şerefi, Hakkı'yı, Şükrü'yü, Fikret'i anacaklar neredeler?

Hadi, Galatasaray kalecisi Emin Bülent, 1916-1917 mevsiminin o unutulmaz delikanlısı unutuldu, ya Ali Sami vakitlice sporculuktan idareciliğe geçmeseydi tanıyan bilen çıkacak mıydı?

Yıllardır maça falan gittiğim yok. TRT spikerleri çalçeneliği biraz daha sürdürürler, insanın kanını beynine sıçratan yanlışlar yapmayı az daha bırakmazlarsa, televizyonda da seyretmeyeceğim.

Galatasaraylıyım üzerinize afiyet. Ama bugünkü takımı say deseniz doğru dürüst sayamam.

Olsun. Nasıl olsa onlar da unutulacaklar.

Biz hâlâ "Turgay, Candemir, Büyük Ahmet, İsfendiyar, Talat, Turan..." yıllarında kalmaktan mutluyuz abi!

LANGIRT FACİASI

Bak şimdi nereden nereye...

Langırt Faciası'm hatırlar mısınız?

Yaşı kırkı tutmayana olacak iş mi? Adını bile duymamıştır langırt denen meretin, tilt olmak deyimi iyi kötü dillerde yaşıyor da, kökenini nereden kestirecek?

Oysa biz, ergenlik çağımızı oralara gömdük.

Biz, 1940'ların sonlarında, 1950'lerin başlarında doğup, erkek ya da kadın olduklarını da 1960'ların başlarında keşfedenler... Savaş sonrası kuşağının çocukları, kabaca ortalarsan "47'liler" hani, kimimiz üniversite kantinlerine devrimci yazılmıştı da artık o insanı bıktıran deyimiyle "60'lı yıllarda", çoğumuz da Langırt Salonu müdavimi kesilmişti daha önce...

Kapattılar da kurtulduk.

Ama unutmadık. Unutulacak gibi değildi.

Hadi hatırlayınız eski İstanbul kopilleri, önceleri sokak ortalarında birlikte dekmancılık oynadığımız, sonraları tilt makinesinden avans almaya didinen eski kulağı kesikler, sevgili kuşakdaşlarım... Bakın neleri yeniden yaşatacağım sizlere, suratı çamurlu, inci dişli mahalle çocukları, gönüldeşlerim; ayağı, "cumartesi pazarında" o zamanın parasıyla beş liraya satılan kauçuk ayakkabılı, hani parmak kısmı delikli de güneşten yanınca leke yapıyor, üzeri bantlı, bantının teneke tokası babanın beş liraya kıyıp alıp sana giydirdiğinin hemencecik ertesi günü paslanıyor, işte o çocuklar!

Benim kardeşlerim... Yoksul, kıytırık kenar semtlerin, ama sapına kadar İstanbullu veletleri! Beşiktaşlılar, Karagümrüklüler, Süleymaniyeli, Yenibahçeli, Aksaraylı, Davutpaşalı, Şehreminili, Langalı, Fatihliler!

Sizlere sesleniyorum, beni duyuyor musunuz otuz şu kadar yılın ötesinden?

Hadi gene iyisiniz, gelin sizi Langırt Salonu'na götüreceğim, langırt masasıyla tilt makinesi yirmi beş kuruşa açılıyor, plak çalan müzik dolabı daha pahalı, elli kuruş, iki beyaz yirmi beşlik ama, ben

çekeceğim paranızı, merak etmeyin!

(Ben büyük adam oldum ha, gazeteci-yazar diyorlar, "çizgili meslek", iyi kötü para da kazandım ama unutmadım sizleri, hiç unutmadım...)

Gelin gelin... Hangisine takılalım? Tivoli'ye mi, Süpermen'e mi?

Tivoli, Yeni Melek Sineması'nın az ilerisinde değil miydi, hani sonradan bizim Azmi'nin devralıp Galatasaraylılar Kahvesi yapacağı mekân? Yoksa az aşağıda, Lale İşkembecisi'nin bir sokak altında ya da üzerinde olanı mıydı Tivoli? Karıştırıyor muyum?

Ama bakın, Süpermen, Ağa Camii'nin arkasında, onu şaşırmam, hani canım Abanoz'a gider gibi yapıyorsun da gitmeyip sağa sapıyorsun...

Hayır, Ekspres bana göre değil, ben oranın eski şeklini, birahane halini severim bir kere; birahane dediysek, öyle bugünkü zonta bitirimhanelerine benzetme, "Arjantin'i köpüklü, ("yakalı" tabir ediliyor), "espresso" kahve satılır, sandviçi mortadellalı, istersen havyar bile var be! Çok canın çekiyorsa kasada oturan geçkince Ermeni bayana da asılabilirsin!

İstanbul'un birahanesi bu, o ancak bizim bilebileceğimiz "İstanbul gibi İstanbul'dun, langırt salonu da İstanbul langırtı, şimdiki, her nasılsa adı hâlâ İstanbul kalmış çirkin curcunanın, iğrenç cangılın yan ürünü değil. Biranın yanında motor yağında kızartılmış kötü lağım midyesi, üzerine ketçap niyetine ekşi domates salçası sıkılmış patates tava, kırmızı biber süsü verilmiş kiremit unuyla bezeli kokoreç yenmiyor; İbo daha Mardin'de inşaatlarda çalışıyor o sıralar, Ferdi Adana'da karanlık mahallelerin karanlık sokaklarında çaycılık yapıyor, Orhan Abi de Samsun barlarının saz heyetlerinde ayakçılık!

Okulu kıran da, bizim gibi, soluğu langırt salonunda alıyor...

Yirmi beş kuruşu bastırıyorsun masanın kenarına, geçmiş gün, yanlış olmasın, altı top geliyor galiba... Bundan sonrası, iki kişi karşılıklı, ya da ikişer ikişer takım yapıp, bir ucu tutamaklı sopalara geçirilmiş "futbolcular" vasıtasıyla topu kaleye atmak... Bildiğin futbol maçının bilardo masası gibi minik sahada, ileri geri hareket edebilen ama öne arkaya gidip gelemeyen, tahta üzerine plastik kaplanmış "oyuncularla" oynanan cinsi... Tacı var ama faulü, korneri, çift vuruşu, penaltısı yok.

Deyip de geçmeyelim, sıkı "bilek" ister, kolay oyun değildir.

Fırfır yapmalk yasaktır! Fırfır dedikleri, topu plastik futbolculardan birinin ayağına yerleştirip, ya da "gelişine vurup" langırt sopasını üç

yüz altmış derece ardı ardına çevirmek... Erkek gibi oynayacaksın, güveniyorsan kendine, topu iki "sabit" adamın arasında sağa sola kaydır, bir öndeki sopanın "adamlarına" pas ver, sonra da yallah karşı kaleye.

Yok, beceremeyeceksen, hiç langırta bulaşıp bizi de üzme, sinirlendirip kendine küfür ettirme, git tilt makinesinin başına...

Bu, "enayi eğlencesidir", sana doğru eğik, üzeri camlı bir masa düşün, dikine dikdörtgen; top yukarıdan aşağıya koyuverilmiş geliyor, önündeki delikten içeri kaçtı mı gitti, sen, makinenin iki yanındaki kulakları hareket ettirip topa vurmaya, mümkün olduğu, elinden geldiği kadar onu geri gönderip kutuya kaçırtmamaya, bu arada şangır şungur ışıklı köşelere çarptırıp puan almaya bakacaksın.

O kulakçıklara ne denirdi? Hadi hatırlayın bakalım...

Uğraşmayın, benim dün gibi aklımda:

Flipper!

Yüzlerle değil, binlerle sayılan birtakım ışıklı rakamlar yanıp sönüyor karşında, senin de yeniyetme ruhunda, henüz daha çocukluktan kurtulamamış beyninde fırtınalar kopuyor, bir şey kazandığını sanıp avunuyorsun...

Yalnız, çok sevinip, ya da topu içeri kaçırdığına sinirlenip makineyi fazla sallayayım deme! Aman, sakın ha!

Çünkü efendim, adı üzerinde, "tilt olur"!

Oyun biter, "biletler yanar", ışıklar söner, ziller çıngıraklar susar, makinenin kafasında "Tilt" yazısı çıkar.

O zaman, hadi bastır yeni baştan iki adet beyaz yirmi beşliği...

İşte böyle bir muhabbet.

Bir de, o zamanlar İstanbul'da hiç görülmemiş bir uygulama: Birtakım kalın kara bıyıklı, göbekli herifler, bel kayışlarına bağladıkları bozuk para çantalarıyla ortalıkta salınıyorlar, kâğıt iki buçukluğun falan var da bozdurmak istersen, hemen çil çil, yok, tövbe, çil çil değil, ak ak yirmi beşlikleri boca ediyorlar avucuna.

Ulan, Ağa Camii arkasında Süpermen Langırt salonu mudur, Münih'te Bavyera meyhanesi mi?

Bu fakir daha çok "çukulata makinesini" severdi... Aslında "cıgara makinesi", millet buna da iki yirmi beşlik atıp ileri ve yana hareket eden vinçle, aşağıda sıra sıra yatan Yeni Harman, Salem ya da Chesterfield paketlerinden birini kapmaya uğraşıyor... (O zamanlar öyle Marlboro, Camel, Kent pek yok ortalıkta, filtreli Samsun bile daha çıkmamış, Maltepe tanınmıyor...)

Ama, "keşlerin" dikkatlerini hiç çekmeyen, iştahlarını kabartmayan paketler, ara ara çukulata çeşitleriydi... Bendeniz bunların peşindeydim, fındıklı Nestle, yeşil fıstıklı Damak... Daha tütün denen zıkkıma gönül kaptırmamıza yıllar var ya...

Öyle de orostopollukla dizilip ayarlanmış ki ister cıgara olsun ister çukulata paketleri, sıkı durmazsan, usturuplu kapmaya çalışmazsan ya tutturamıyorsun boş dönüyor vinç, ya da, daha kötüsü, yakaladığın paketi tam geri gelirken düşürüveriyorsun, gitti elli kuruş!

Bir ara, bu langırt salonlarından kimilerine "sinema" da koymuşlardı...

Sinema dediğin, gözünü uydurup baktığın delikten, sekiz milimetrelik "o biçim" filmler... Başı sonu belirsiz, titrer, ikide bir kopar ya da sarar, kıl içinde birtakım karılar ortalıkta aval aval dolanıp duruyorlar, öyle "porno morno" sayılmaz, bir kere işin içinde erkek yok, kadın yapayalnız!

İşte, üniversiteli abilerin ablaların, Türk Milli Talebe Birliği midir, Türkiye Milli Talebe Federasyonu mu, artık TMTB mi TMTF mi hangi örgütse (bunların birincisi "sağcı", İkincisi "solcu" o sıralar), kafayı fena halde bu "langırt faciasına" takıp şiddetle hücuma geçmesi, o sıralar...

Bunların radyoda bir programları vardı, cumartesi günleri öğleden sonraları,. Gökçen Kaynatan ve Orkestrası çıkıp da elektrogitarlarını bağırttırmaya başlamadan önce, saat üç suları mı? Öyle ya, Gökçen'in konseri dörtte başlar...

(Hatta yanılmıyorsak, Türk Silahlı Kuvvetleri'yle "dönüşümlü" yapıyorlardı Gençlik Saati'ni, bir hafta askerler, bir hafta üniversiteliler...

Ne de olsa hemen 27 Mayıs sonrası günleri, yıllarıdır!

1965 sonbaharına, iktidarı eski DP, yeni AP yeniden ele geçirene kadar, beş yıl, askerle gençliğin zagonu yürürlükte, iktidar ortada aslında da, ordu, Halk Partisi ve Ankara bürokratları tarafından ortaklaşa götürülüyor iş...)

Çok uğraştılar. Çok bağırıp çağırdılar. Haftalarca, aylarca bütün o Gençlik Saati, "langırt faciasına hasredildi".

Sonunda kazandılar. Başardılar. Ve kapattırdılar langırt salonlarını sağolsunlar, bizi de bu rezilliklerden kurtarıp, kulaklarımızdan tuttukları gibi, dooooğru okula!

Çeyrek kalmıştı, elden gidiyorduk.

Şimdi ne zaman yolum Paris taraflarına düşse, çapaçul mahalle kahvelerinde langırt masalarının, tiltlerin başmda, yüzleri ışıklı ve büyülü bir dünyayı, ama sahte ve "fuzuli" bir dünyayı yeni keşfetmiş olmanın pırıltısıyla aydınlanmış, azıcık terlemiş, ciddi ciddi gol atmaya, sayı yapmaya çabalayan inci dişli, kıvırcık saçlı, avuç içleri pembe pembe Senegal, Fildişi Kıyısı, Gabon, Nijer delikanlılarını görsem, ilkgençliğimi hatırlarım...

Laf aramızda, bir tarihte Rue Soufflot'da bir "talebe kahvesinde" Türkiye-Vietnam milli langırt maçı bile yapmışlığımız var bizim!

Ama sizleri orada ne yazık ki başarıyla temsil edemedik sevgili mahalle çocukları, yanlış hatırlamıyorsam 8-0 mı ne yenilmiştik, o da ayrı hesap!..

ŞEVKET ABİ

Bu "kuşak farkı" dedikleri ne tuhaf şey, benim Şevket Abi diye çağırdığım adam Ali Sirmen'in ağzında "bizim Şevket".

Elbette öyle olacak: Sirmen benden tam on yaş ve on sınıf büyük Mekteb-i Sultani hesabıyla, Şevket Altuğ da ikimizin arasında bir yerlerde... Çünkü 373 Ali, 1960, 311 Şevket 1963 ve de 81 Engin de 1970 mezunlarından Galatasaray'dan.

Siz Şevket Altuğ'u "Perihan Abla'nın uzatmalı nişanlısı Şakir" niyetine tanırdınız, şimdilerde bir de "dağıtmayın" diye öğütler veren milli piyango reklamcısı. Aslında otuz yılı aşkın tiyatrocudur. Koskoca Bilge Zobu'nun yıllar yılı sahnelerde ter döküp günün birinde "Ahmet Bey'in televizyonu" sayesinde "geniş kitlelere mal olması" gibi, -bunun ayıbı o geniş kitlelere yeter-, Şevket Altuğ da Arena, Gülriz Sururi-Engin Cezzar, Dostlar Tiyatrosu gibi topluluklara gençliğini gömüp, nihayet size kendini televizyon yüzü suyu hürmetine kabul ettirebildi! Eksik olmayınız velinimet!

Oysa o, Ali Sirmen'in Şevket'i, benim de Şevket Abim.

Beni tiyatroya bulaştıran adam!

Sirmen'le de ara sıra "kapıştığımıza" bakmayın, (daha doğrusu ben ona durup durup laf dokunduruyorum da, o beni "bir çeşit Yalçın Küçük" gibi gördüğünden yanıt vermiyor), büyüklük elbet onda kalacak. Sultani zagonu, bilen bilir!

Evet, ben de Şevket Abi'yi ne zaman sahnede, perdede ya da ekranda izlesem, benim de "içimi bir sıcaklık kaplar."

Tutar, 1966 yılına giderim. Büyük Anfi'nin tebeşir tozu, klor-hidrik asit, sucuklu tost ve yalnızlık kokan havasını solurum yeniden... Grand Cour'da cıgara içip top oynayan çocukların çektiği şutlar güm güm telörgü kaplı camlarda patlarlar, öbür yandan yeni pişmekte olan akşam yemeğinin ılıklığı yükselir, mutfakla futbol sahası arasındadır Büyük Anfı. (Oysa küçük Anfi, orta avluya, tenis sahasına bakardı değil mi?)

Büyük Anfi'de, o sıralar Tiyatro Kolu toplantıları yapılıyordu; daha "son sınıflar merdiveninin" hemen bitişiğindeki odaya, hani şu millik camlarının biri enine, biri boyuna tırtırlı ve kapıyı açtırmak için elimizdeki sarı yirmi beşliği fırt fırt sürttüğümüz odaya geçmemiştik...

(Kapı güç açılıyor, çünkü içeride şarap marap içilmektedir! Müdür muavini damlarsa yandık!)

Ama sanırım o oda, bizden önce, "ellili yıllarda" gene tiyatro koluna ayrılmış, orada gene şaraplar içilmiş, kimbilir, kimbilir değil muhakkak, Dame De Sion'lu kızlar da sıkıştırılmıştı orda... Dolapların diplerinden çıkan eski, sararmış broşürlerde, 1011 Aydemir, 1352 Çetin, 434 Üstün gülümsüyorlardı... Artık okul numaralarıyla değil, Akbaş, İpekkaya, Kırdar soyadlarıyla tanınan ağabeyler... Pazar günleri soluk soluğa beklenen "konuk sanatçılar", Ani Şahnazar, Füsun Şahin, evlenmiş barklanmışlardı, biz artık yeni kızların peşinde koşuyorduk "tiyatro yapacağız dümeniyle"!

Hem artık, 1515 "koyun" Mehmet de Ulusoy olmuştu, 1258 Çetin, Özbayrak sanıyla Babıali'deydi ama, 1131 Ertuğrul Akbay'ın "gölge adamlığına" birkaç yıl vardı daha... 282 Altan Varol radyoda programlar sunuyor, 988 "atkafa" Asaf Savaş bilim adamlığına soyunuyor, 376 Mehmet Ali Birand haylazlığı bırakıp Türkiye'nin en beğenilen gazetecisi olmaya karar veriyordu!

Biz de o zamanlar, alt tarafı 81 Engin'dik.

(Şimdi bir şey olduk mu bilemem!)

Galatasaray'da bizden önce gelip geçmiş ağabeylerimizi, hep uzaktan, saygıyla karışık korkuyla, hayranlık bulanmış ürkeklikle sever, ne yapıyorlar ne ediyorlar izler, okul yıllarını soruştururduk.

Şimdi, on birinci yatakhanenin en dip köşesinde, soğuk ve kara kış akşamlarından birinde titreyen bir çocuk, ertesi sabah gireceği cebir yazılısından başını alıp, oralarda bir zamanlar bir de Engin Abi'nin dolanmış olduğunu düşünüyor mudur acaba?

Ne tuhaf, gelip geçiyor hayat, kuşaklar değişiyorlar... Ve yıllar sonra okuluna gittiğinde, ("pilav" günü, eski kart hergeleleri özlediğinde gittiğin gibi değil ama, herhangi bir okul günü içeri dalıp loş koridora seyirttiğinde mesela), şaşırıyorsun: Her şey tıpkı yirmi yıl önce bıraktığın gibi, ama insanlar farklı! İnsanlar değişik! Duvarlar, kapılar pencereler, kara tahta, sıralar, döşemenin köşesi kırık karosu, falan tamam da, bu çocuklar senin gözünün aşina olduğu çocuklar değil... Bambaşka kişiler!

Çok garip bir duyguya kapılıyor insan.

Hani tıpkı, o Allah'ın belası karabasanı, hiç sektirmeden, her yıl muntazaman gördüğü gibi... Yeniden dönmüşsün okula, pazartesi

sabahıymış, bir girmişsin ki, ancak cumartesi öğleden sonra çıkabileceksin dışarı! Yırtmıyorsun, bağırıp çağırıyorsun, yahu ben liseyi bitireli yirmi yıl oldu, yaşlandım, işim gücüm var, neden beni buraya getirdiniz tekrar, neden tutuyorsunuz beni burada? Kimseye anlatamıyorsun derdini... Nice sonra ter içinde uyanıyorsun, mutfağa koşup sıcak birşeyler hazırlıyorsun kendine, ondan sonra sabaha kadar uyku tuttur bakalım.

Bu kâbusu görmeyenimiz var mıdır?

Şevket Abi de, acaba, üç yıl sonra döndüğünde, çevresinde bizleri bulunca aynı hissi duymuş muydu? Her şey yerli yerinde ama çocuklar tanıdığı, bildiği, görmeye alıştığı çocuklar değil! Hani nerededirler kendi arkadaşları?

1963 mezunuydu. O sıralar Gülriz Sururi-Engin Cezzar Tiyatrosu'nda, Refik Erduran'ın "Direklerarası" müzikalinde mi oynuyordu? Takma sakalıyla Numan Paşa rolünde? Eski Elhamra Tiyatrosu'nun saat altı matinelerinde? (Ulan, bizdeki de hafıza değil kırkambar!)

Yumuşak bir insandı, tatlı sesli, gözleri gülen, iyi yürekli.

Büyük Anfi'de, tiyatro yapmak isteyen heveslileri okuma provasına sokmuştu, Sean O'Casey'nin "Sağlık Yurdu" oyununu koyacaktı sahneye.

Bu fakire, tuttu, eczacı rolünü verdi.

Ve fakirin, 1972 yılında uğrayacağı amansız hayal kırıldığına, dev sandığı tiyatroculara cüce çıkaran o müthiş "traumaya" kadar tam altı yıl sürdüreceği tiyatro serüvenini başlattı Şevket Abi.

İyi mi etti kötü mü, bilmem.

(Çok zaman sonra yazacağım 1972 yılını, çok çok zaman sonra, kimse üzülüp ürkmesin: Belki yazıp bırakırım, yayınlamadan, ölümümden sonra çıkar... Endişe etmesi gerekenler henüz etmesinler!)

Canım, bizim de bir "bizim Şevket"imiz var tabii.

Korhan Abay!

Şimdi ben de onu ne zaman sahnede, perdede ya da ekranda izlesem Ali Sirmen gibi seviniyorum, göneniyorum, "bizim Korhan'a bak, vay bacaksız, ne kadar ünlendi, nerelere geldi" diyorum kendi kendime. Peşimizde dolanan küçük bir çocuktu, "Engin Abi, Ferhan Abi

(Şensoy), beni de tiyatroya alsanıza" diye didinen. Akşamları, yemekten sonra "ikinci etütte" sınıfları dolaştırıp -elbette zorla!- bilet sattırarak, kapıda durdurup bilet kestirerek başlattık. Sonra bakın, Korhan Abay oldu.

Yaa, sevgili Korhan. Beni Şevket bulaştırdı bu işe, seni de ben galiba.

Umarım kötü ettiğimi düşünmüyorsundur ha!

ŞEVKİ KARINCA EZER MİYDİ?

Efendim, bizim zamanımızda...

("Nostaljik yazar" diyorlar ya, lafa elbet böyle girmek iktizadır!)

Bizim zamanımızda, İstanbul'da ne "çeşitler" vardı...

Birer birer ortalıktan çekildiler... Öldüler, yokolup gittiler... Onları bütün İstanbul tanır ve severdi, derli toplu bir büyük şehirde tek tük varlıkları hoş görülen, bir imparatorluk başkenti eskisine, bildik deyimle "renk katan" insanlardı onlar...

Bir kısmına elbette yetişemedik, yaşımız tutmuyor: Kafasında melon şapkası, ağzında purosuyla, ayağında iki renkli (yarısı kahverengi yarısı beyaz) Zoto yapımı kundurasıyla "tayyare piyangosuna" bilet satan Cüce Simon... Koca kafalı Pazarola Hasan Bey... Belediyede odacılık yapan, tuhaf bir hayvan türünün son örneği gibi bir şileple Amerika'ya götürülüp kapıda bilet kesilerek halka gösterilen Zaro Ağa... Kendisi 1934 yılında -nihayet!- öldü, 1777 doğumluydu! Askerliğini de, yanlış hatırlamıyorsak "Mısır cephesinde" yapmış, Akka Kalesi'ni kuşatan Napoleon birliklerine karşı çarpışmışlığı var!

Ama Beyoğlu'nda, Papağan Kuruyemişçisi'nin önünde dondurma satan cüceyi biliriz şükür. Otuz beş-kırk yaşlarında vardı, en çok kızıp köpürdüğü de kendisine "çocuk muamelesi" edilmesi...

Bizim Beşiktaş'm delisi Rafet, Sinan Paşa Camii'nin önünde oturup eliyle kendi kendini doyururdu sözgelimi, gelen geçen dehşet içinde, hele "aileler"... Alkolik gazete bayii Rauf vardı mesela, sabah kahvaltılarımıza demli çay, çilek reçeli, rafadan yumurta kokularının yanı sıra, günlük gazetelerin ispirto kokusu da karışıyor... Sonracığıma, Amigo çetesinin reisi Kafa Sabahattin... Transfer ayında kulüp adına futbolcu kaçırmaktan boş kaldıkça manav dükkânı işletirdi...

Bir de elbette, gelmiş geçmiş "çeşitlerin" en büyüğü, Karıncaezmez Şevki!

1967 midir nedir, dersteyiz.

Fransızca dersi. Karşımızda, şimdilerde Galatasaray'a "ders nazırı" olan Monsieur Charles Zemor, o sıralar daha tıfıl, "yeni gelmiş", kısa boylu, hemen kızarıp bozaran, yüreği pek yufka, tatlı, sevgili hocamız.

Kaptırmış gidiyor, artık bilmem o dersin konusu Camus müdür, Zola mıdır, Proust mu yoksa Flaubert mi?

Pat. Kapı açıldı. Ve içeriye, Monsieur Zemor'un dehşetten fal taşı gibi açılmış gözlerine hiç tınmadan... Karıncaezmez Şevki girdi!

Ne bilsin adamcağız, Şevki'nin Galatasaray Lisesi'ne "serbest giriş izni" olduğunu?

Üstad, İstiklal Caddesi'nde gönlünce yürür, Tilla Pastanesi'nin önüne gelince karşı kaldırıma geçer, sağ elinin iki parmağını o kendisinden başka hiç kimsenin beceremeyeceği şekilde bir tuhaf kıvırarak "saygı duruşunda" bulunurdu bir süre...

Efendim, Tilla'nın cümle kapısının tam üzerinde koskocaman sarı-kırmızı bir pano vardı da ondan! Şevki, renk aşkını dile getiriyor, sarı-kırmızıya "ihtiram"...

(Bugün gidip aramayın, bulamazsınız; çoktan kaldırıldı o pano, Tilla da yanılmıyorsam balık lokantası mı ne, panonun altından, birbirinin eşi üç tane yuvarlak demir döküm işlemeli ızgara çıktı, besbelli yüz yıl kadar yaşları var, Pera'nın Pera olduğu mutlu günlerden kalma bir anı...)

Şevki oradan gene karşı kaldırıma geçer, okulun yanında, hamama doğru gidip sapan sokağın dibindeki umumi aptesanede bir güzel küçük su döktükten sonra Galatasaray'ın bahçesine dalardı... Kapıcı tembihli, Şevki'ye engel olmak bir yana, elinden gelen her türlü saygıyı ve yakınlığı gösterecek, yoksa fırça yer! Kimden? Okul müdürü rahmetli Muhittin Sandıkçıoğlu'ndan önce, en başta bizlerden!

Şevki, çiçekli bahçenin iki yanına sıralanmış eski ve büyük Galatasaraylılar'ın, Tevfik Fikret'in, Recaizade Mahmut Ekrem'in, Keçecizade Fuat Paşa'nın, Behçet Bey'in büstlerine de, her birinin önünde ikişer dakika durup selamını vererek gerekli ilgiyi ve muhabbeti gösterdikten sonra binaya dalar, gözüne kestirdiği bir sınıfın kapısını açıp atar kendini içeri...

Ve çığlıklarla karşılanır. Çünkü ders, "kafadan" on beş-yirmi dakika kadar kaynamıştır böylece.

Şevki kürsüye yaklaşır, gene selamını çakar ve "Muhterem Galatasaraylılar... Sevgili kardeşlerim... Kıymetli genç arkadaşlarım... Sarılı kırmızılı renklerin bu mümtaz yuvasında tahsil görmekte olan siz asil evlatlarım..." falan filan şeklinde başlayan ve bir laf salatası halinde sürüp giden tiradmı atar...

Gerçi, hemen her sınıfta bulunan bir-iki "münafık" Fenerbahçeli ya da Beşiktaşlı, arka sıralardan, "yürrüüü..." şeklinde söz dokunduracak, "menfi tezahüratta" bulunacak olurlarsa da, dersten sonraki ilk teneffüste bizlerden sopa yiyeceklerini bildiklerinden, daha fazla konuşmaya pek cesaret edemeyip susarlar.

Şevki, Mazhar Osman'ın ya da Fahrettin Kerim'in "Akliye-Asabiye" kitaplarında pek güzel tanımladıkları "hezeyan" şeklindeki nutkunu hitama erdirdikten sonra gerisin geri döner, sınıfın kapısını açar, arkasından kibarca kapayaraktan da, gider...

Ne bilsin bunu garibim Monsieur Zemor?

Saçını başını yolmuştu... Kim bu adam? Nereden çıktı? Burada ne işi var? Kim salıverdi bunu?... Nasıl olabilir böyle bir şey?

Çok şükür biri çıktı, geçmiş gün, hangi hergeleydi hatırlamıyorum, muhteşem "Galatasaray Fransızcası"yla, müsyücüm, bak şimdi... diye açıkladı da, öğrendi.

Tabii siz şimdi Şevki'nin kılığını kıyafetini de bilemeyeceksiniz. Yaşı otuzun altında olan hiç hatırlayabilemez.

Pabuçlar, tıpkı Simon'un kahverengi-beyaz pabuçları gibi iki renk: yarısı elbette sarı, yansı elbette kırmızı. Gene sarı-kırmızı eşofman, Allah'ın emri. Hıncal Uluç misali sarı-kırmızı kaşkol ya da kravat.

Göğüs cebinde de çiçek, bir sarı, bir kırmızı.

Ama çiçek, içi su dolu bir bardakta duruyor! Yaaa. Göğüs cebinde.

(Bakalım Hıncal, kaşkola bu çiçek ve bardak motifini ne zaman ekleyecek? Şaka şaka. Kızmasın.)

Şevki, Galatasaray antrenmanlarından ve maçlarından, okul ziyaretlerinden arta kalan zamanlarda, dolmuş sürücülüğü yapardı.

Ekmek teknesi, külüstür bir düldül. Elbette onun da her yanı sarı-kırmızı alaca bulaca.

Evde eşine de Fenerbahçe forması giydirdiği söylenirdi.

Neden diyeceksiniz. Demeyiniz.

(Bizim sınıfta bir fırlama vardı, -ismi lazım değildir-, hafta sonları soluğu Abanoz Sokağı'nda alıyor, orada da aradığı, ille de Fenerbahçeli kadın! Neden mi? Hasta Galatasaraylı ya, maç kazanmış

sayıyor kendini, başka türlü tadı çıkmıyormuş!)

O yıllarda rivayet şeklinde dilden dile dolaşırdı, günün birinde Şevki'nin eşi boşanmak üzere mahkemeye başvurmuş... Bu adam bana her gece sarı-lacivert forma giydiriyor, sonra da yatağın üzerine çıkıp tepiniyor, cim bom bom, cim bom bom, re re re, ra ra ra... Dayanamıyorum artık hakim bey!

Bir keresinde Şevki'yle birlikte maça gittik. Fakir, rahmetli hocalarımız Motor Salih, Ülkü Abi, bir de Şevki. "Kapalıdayız". Şevki'nin elinde "devâsâ" bir bayrak.

Fener maçıydı. Fener mağlup durumda. Fenerlilerin ağızlarını bıçak açmıyor. Fener tribününde ölüm sessizliği.

Şevki bayrağı kaptı, öyle de iyi, yumuşak bir yüreği vardı, adı üstünde karınca ezmez... Fenerbahçelilere doğru seğirtti, üzülmeyin sevgili Fenerli kardeşlerimiz, futbol bu, top yuvarlaktır, yenmek de var yenilmek de, falan deyip teselli edecek.

Şevki'yi bir temiz dövdüler. Bayrağı elinden kapıp sopasını kırdılar, sopanın yarısını da kıçına sokup geri gönderdiler.

Altmış yaşında adamın çocuk gibi ağladığını gördüm.

Ben onların gönüllerini almak istemiştim, dedi.

Şevki ve Şevkiler, İstanbul'un şirinlikleriydiler.

Derli toplu bir büyük şehrin "tolere" edebileceği tuhaflıklar. Renkler.

Şimdilerde İstanbul'da ila maşallah "çeşit yaratıktan" geçilmiyor, sokakta gezinenlerin onda dokuzu çarpık çurpuk, onda sekizi manyak, sarsak.

Şevki de emekli oldu hem.

Bugünün İstanbulu Şevki'yi kaldırmazdı.

Hoş, Şevki de bugünün İstanbulu'na iki numara büyük gelirdi ya, ona bakarsanız!

NOSTALJİ OLSUN İÇİN

Son zamanlarda bakıyorum da, köyden çarığını çekip, yorgan dengini sırtlayıp gelen, sonra sonra eli kalem de tutan, ya da bütün bütüne gecekondu mahallesinde büyümüş çingene çocuğu bazı mizahçılar, dalga geçer oldular: Nostalji modasıymış!

Nereden çıktı nostalji modası? Gökten zembille inmedi ya; söz konusu olan, İstanbullu, gün görmüş yaş yaşamış aydının, İstanbul'un günden güne "elden gitmesine", mahvına duyduğu tepki, hem de anasının ak sütü gibi helal tepki...

Dozunu kaçırırsan ancak gülünç oluyorsun, aramızda büyük yengesinin "muhayyel" hatıra defterlerinden aktarmalar yapan "mitomanlar" bile türemedi mi, nostalji belasına? Bilmediği, yaşamadığı dönemlerin özlemini çeken, "aaah ellili yıllar" deyip deyip göğüs geçiren bin dokuz yüz yetmiş iki doğumlu gençler çıkmadı mı piyasaya bizlere kapılıp?

Bütün bunlar olacaktır. Kaçınılmaz. Hoşgörünüz. Nostalji modası dedikleri de, bütün modalar gibi, elbet geçip gidecektir.

Sonra ne halt edeceklerini, dağarcığında satacak başka malı olmayan "Beyoğlu bülbülleri", Orient-Express yolcuları, Pera Palas müşterileri düşünsünler.

Gene beni kızdırdılar da azıcık içimi dökeyim, dertleşeyim dedim. Kusura bakmayınız.

Yoksa, yazıya böyle başlanmaz. Hele pazar günü, ayağını uzatmışsın, geçmişsin koltuğuna, içeriden, mutfaktan mis gibi kızarmış ekmek kokusu, çay demliği fokurtusu, tereyağının üzerinde kan kırmızısı vişne reçeli, kime ne sabah sabah Türk aydınlarının kendi aralarında olup biten tepişmelerden?

Ben bugün size eski taksileri anlatacaktım.

Gazeteci arkadaşımız Güngör Gönültaş, geçenlerde kimi bulup da görüşmüş bakalım? Meşhuuur Çeşmemeydanlı Rüzgâr Ahmet'i. Yaa. Oradan aklıma geldi.

Sonra da, ulan yazsam mı yazmasam mı diye "tereddüde kapıldım", nostalji modası diyecekler, laf dokunduracaklar.

Amaaan, ne derlerse desinler.

Efendim bu Çeşmemeydanlı Rüzgâr Ahmet, kırk iki yıllık İstanbul şoförüdür. Şimdi Beşiktaş'ta oturuyormuş, bizim eski semtte. Ahmet Kolcu olarak da tanınır!

1929 model bir Ford kullanırdı eskiden.

Tevfık Remzi Bey'in (Kazancıgil) özel sürücüsü, aylık maaşı da tam iki yüz lira, fena para değil.

Sonra, elbette 1950 De Soto uydurup taksiciliğe vurdu işi.

Plakası İST 13018.

Evet, yalnızca bu.

Siz o, otomobillerin plakalarında "vilayetin" adı yazılı dönemi bilir misiniz? 34, 06 falan henüz icat edilmemişti, illeri numara sırasına koymak 1964 yılının mı işidir?

O zamanlar İstanbul'da toplam bin beş yüz araba ya var ya yok. Benzinin tenekesi yirmi lira. Taksimetre, ama sizin bildiğiniz elektronik zamazingo değil, arabanın sağ yanında, dışta, langır lungur çalışan, üzerinde Frenkçe birtakım yazılar, bir türlü de açtırılamayan taksimetre, yirmi kuruştan başlıyor yazmaya!

Trafik polisinin elinde kırmızılı yeşilli fener var, trafiği bununla yönlendiriyor.

En namlıları, Beşiktaşlı Taşbaş Şükrü, Üsküdarlı Cemal Abi, Mümin, Maltepeli Ahmet, Şehreminili Doğan.

Bir de, Parmaksız Zühtü!

Taksi şoförleri, trafik polislerinden Allah gibi korkuyorlar.

Kimler mi o şoförler? Önde gelenleri, Çingene Kemal, Vefalı Gazi, Pepe Osman, Doktor Ahmet, Arap Şükrü, Böbrek Ahmet, Kocamustafapaşalı Jet Nezih, Lüfer Ahmet, Tarzan Mehmet, Yahudi İshak.

Haa, bir de Asmalımesçit'te Pirzola Mehmet!

Çeşmemeydanlı Rüzgâr Ahmet'in belalısı da, Karaköy Meydanı'nında görevli Kör Rasim.

Rasim, her zaman görmüyor ama, gördüğü zaman da fena çarpıyor!

İstanbul'un taksi şoförleri, her sabah tıraş oluyorlar. Boyunbağı takıyorlar. Müşteriye kapıyı açıp "nereye efendim" diye soruyorlar.

Yani, arabalarının içi it ahırına benzemiyor. Koltuklar, kirli koyun postu kaplanmamışlar. Bangır bangır arabesk çalmıyor içeride. Şoför de kimbilir arkasında kaç "leşi" bulunan kanun kaçağı kılıklı maganda değil.

Geceyarısı, Muammer Karaca tiyatrosu dağıldığında, yalnız bir kadın, İstiklal Caddesi'nden taksi çevirip biniyor. Korkması için bir neden yok.

(Şimdi size masal gibi gelir ama, o döneme biz de ucundan yetiştik.)

Ve o zamanlar, İstanbullu taksi şoförleri, görevleri gereği, müşterileriyle anlaşabilmek için, çat pat Rumca, Ermenice de biliyorlar!

Şimdikilerin Türkçelerinin ne kadar yeterli olduğu çok tartışma götürür...

O zamanlar, İstanbullu taksi şoförleri, bütün sokakları adlarıyla tanıyorlar. Gideceğin sokağı, adıyla söylüyorsun, götürüyor, tıpkı Ankara'da olduğu üzere.

Bugünkü gibi, Taksim'den taksi çevirip "Cağaloğlu" dediğin zaman şoför davar gibi suratına bakmıyor, "bu Cağaloğlu ne taraf olüyür abey?"

İri burunlu, koca kıçlı arabalar dolanırdı o zamanlar İstanbul'da, ilk yıllarımdan hatırladığım birkaç soluk fotoğrafın içinde bir de kokulusu var: Taksim, Talimhane, keskin benzinle karışık sokak ışıkları, bir de taksi, Plymouth mudur Buick mi?

İnceden, ama soğuk yağmur yağıyor. Babamın elinden tutmuşum. Belki 1954 Kasım ayı.

(Yok, "teşrin-i sani" demiyorduk!)

"Yerli araba" henüz çok uzak bir düştü, mutlu bir gün gelip Türkiye kalkınınca belki üretilecek, henüz bize çok çok uzak bir hayal. Bunu Adnan Menderes'in bile başaracağı kuşkuluydu.

Nitekim başaramadı da. İlk Türk arabası, şimdi galiba müzeye konmuş

"Devrim"dir, "ihtilalden" sonra Cemal Gürsel'e tanıtmışlardı, iki tane mi ne yaptılar göstermelik olarak.

Birkaç kilometre gitti, tekledi kaldı.

Sonra, Süleyman Demirel adında genç bir mühendisin yıldızı ufuklarda parladığında, Vehbi Bey'e düştü bunun şerefi, "fiberglas" denir o cam elyafıyla tuttu Anadol'u yarattı.

(Günahı münafıkların boyunlarına, köy yolunun kenarına park edilmiş bir Anadol'un kaportasını ineğin yediği söylenirdi!)

Murat'lar, Renault'lar, arkasından sökün eden diğerleri, Türkiye'ye asıl 12 Mart rejiminin yadigârlarıdır.

Çünkü, Türkiye bayağı bayağı kalkınıyordu, "hamle yapmıştı", bizim arkadaşların ellerine tüfeği alıp devrim yapacağım diye dağlara çıktıkları sıralar... Onlara sorarsanız "emperyalizmin boyunduruğunda, yan feodal, yarı sömürge bir ülkeydi" burası, neler olup bittiğini göremiyorlardı. En olmayacak dönemde en olmayacak işlere kalkıştılar. Ve genç öldüler.

Onların ölümlerinden sonra, daha da fiyakalı arabalar çıktı piyasaya Türkiye'de.

Artık o koca kıçlı, iri burunlu "Bıyık'ların, Doç'ların, Palamut'ların" nesli tükenmiş birer balina ölüsü gibi otomobil mezarlıklarına terkedildiklerini, artık taksi şoförlerinin tıraş olup boyunbağı takmadıklarım, İstanbul'un sokak adlarını bilmediklerini, artık ne sürücüsünün ne polisinin, Lüfer Ahmet, Pirzola Mehmet, Parmaksız Zühtü gibi şirin şirin isimler taşıdıklarını görememişlerdi bizim arkadaşlar...

Artık taksi şoförü külhanbeyi, trafik polisi babacan değildi.

Artık ikisi kardeş değildiler.

Büyük bir başkent eskisinin çocukları değildiler, sürücüsü de polisi de. Başka başka köylerden kopup gelmiş, İstanbul'a yıkılmış, çok başka ve umulmadık kargaşaların, hırsların, umutların, didişmelerin, kavgaların insanlarıydılar.

Bizim arkadaşlar, bunu göremedikleri için yaşlanamadılar hiç, genç öldüler. Şimdi, sözgelimi eski İstanbul taksileriyle sosyo-ekonomik-politik Türkiye gerçeklerinin ne alakası var, diyeceksiniz değil mi?

Hiiiç, nostalji modası var ya, laf ola beri gele yazı yazalım dedik.

HAFİYESİ MAYK

Çağlayan Yayınlan'nın kitapları bir liradır ama Beşiktaş'ta Balıkpazarı'ndaki sahaftan elli kuruşa alabilirsin; ön kapağın altında boydanboya koşturan mavi banttan tanıyacaksın onları, ortada kocaman Ç harfinden, en dibinde haftalık Tef mizah dergisinin ilanı da çıkıyor (altı aylık veya bir "senelik" abone olmak için Akbank Galata Şubesi'ne banka veya posta havalesiyle 12 veya 24 lira göndermeniz kafidir!), ya da Opon, Gripin ilanları (biliyorsunuz, bayanların "muayyen zaman sancılarında" en yakın dostlarıdır!) ya da Adalar Güzellik Kraliçesi Ayten Çankaya'nın oynayacağı son "kordelanın" tanıtıldığı Puro-Fay sabunu reklamı... Ne de olsa "Türkiye'de ilk defa, Amerikan tarzı cep kitapları"!

İçini açınca şaşırma, 15 Eylül 1954, efendim, 1 Mart 1955 gibi tarihler göreceksin, zaten ben de ne zamanın bir işlerinden söz ediyorum, kafadan otuz beş yıl öncesinin bir işlerinden. Sen daha doğmamıştın! (Herhalde hiçbir kadın otuz beş yaşından yukarı olabilemez, şu gün elli kuruş ya da bir liraya kitap bulacağını umacak kadar da şabalak değilsin elbet!)

İşte, Hafiyesi Mayk'ın serüvenleri de o diziden çıkarlardı... Önceleri "tercüme eden" F.M. İkinci'dir. Sonraları, rahmetli Ertem Abi'yle (Eğilmez) Allah selamet versin Refik Erduran işin büsbütün bokunu çıkarıp açıktan açığa "Mayk Hammer'in yeni maceraları" başlığıyla "yazan F.M. İkinci" şeklinde geçiriyorlar kitapların iç kapaklarında.

Sakın bana, F.M İkinci'nin Kemal Tahir'in ta kendisi olduğunu bilmediğini söyleme şimdi!

Bilmem şimdilerde pek moda olan Magic Box kuruluşunun Star-1 televizyon kanalında izliyor musunuz, orada tabii "Mayk Hammer" gerçek kimliğine, "Mike Hammer"liğe kavuşmuştur ya, gene bir çeşit "yeni maceraları"... Pehlivan tefrikası misali, bitmek bilmeyecek gibi görünen bir dizi; Mike'ı ya da Mayk'ı Stacy Keach oynuyor, hani "Ressamın Kızı" dizisindeki kart hergele Mistral... (Herifin çizgileri fazla sert çizilmiş kukla suratına hangi kadın bayılır bilmem, ben hazzetmedim, üstelik "Ressamın Kızı" lafı bana gidip gidip "Fırıncının Kızı" gibi fırlamalıkları hatırlatmıyor mu?) İşte bu yeni Mayk, Kemal Tahir'in Çorum ağzıyla yapmış olduğu çevirilerin tadından çook uzak, daha sonra Afif Yesari merhumun iyiden iyiye suyunu koyuvermiş olduğu sefil Mayk serüvenlerinden pek daha kötü, zorlama, tatsız, lezzetsiz, günün ortalama seyircisini bile doyurmayan Amerikan

zirvası.

(Sanki Frenk milleti çok mu aşağı kalıyor bu tür ucuzluklarda: Koskoca Arsen Lüpen'i ne hale getirdiler, Rocky ya da Rambo gibi "tuttu" ya "orijinal" serüvenleri, yeni yeni ve kıytırık bölümler ekleyip uzat babam uzat; asıllarına olan saygımdan sevgimden, vallahi izlemiyorum, kasem ettim!)

Efendim, bu yeni Mayk'm eski Mayk'la tek yakınlığı, kafasındaki "foter". O kadar.

İyi de, 1947'nin koca Mayk'ını alıp 1991'e getirince, bütün o kırk dört yıl öncesinin büyüsünden soyutlanınca Mayk, işin büsbütün keyfi kaçıyor.

Oysa, romanın sonunda hep "pis bir alışkanlıkla karnına kırk beşliği boşalttığı karının" lüle saçları, mantar topukları, ucu minicik kırmızı güllü kara jartiyeri vardı, değil mi ya? Sabahlığı dallı güllü, geceliği ham ipek. Karı zengin arkadaş, karı vicdansız. Karı dolara dolar demiyor da haydut çetesinin de reisi! Yıl 1947'ydi, hemen savaş sonrası. Arabalar burunludur, ya Dodge, ya De Soto, kapı kulpları çay kaşığına benzer, erkeklerin paçaları "dubleli", ütüle ütüleyebilirsen, pantalonlar şalvar, ceket yakaları incecik, boyunbağları ip gibi. Telefon "ahizeleri" kocaman ve kapkara, kabloları kaim kaim. Başkan Harry Truman, Stalin daha ölmemiş, domuz gibi sapasağlam, İsmet Paşa da milli şeflikten muhalefet liderliğine düşmeye hazırlanıyor...

Hep öyle çıkardı, Mayk'ı severdi karı, Mayk da onu "gangaster taifesinden" korumaya çalışır da, çenesine yemediği yumruk, ensesine inmeyen tabanca kabzası kalmaz da, sonunda hep çetenin reisi karının ta kendisi çıkıverir! Bütün serüvenlerde dön dolaş aynı hesap. Hep de sarışındır ha kahpe!

Mayk, pis bir alışkanlıkla kırk beşliğin mermilerini karının karnına boşaltır, karıdır, "seviyordum Mayk" diye inler. Mayk tükürüp dışarı çıkar, dışarıda pis bir yağmur yağmaktadır, Mayk arabasına atlayıp kırk beşinci caddeden elli sekizinci sokağa kıvrılır. (Kemal Abi açıyor önüne New York planını, oradan bakıp bakıp sallıyor; ben de bakmadan sallıyorum şimdi, ne bileyim yahu kırk beşinci cadde elli sekizinci sokakla kesişir mi kesişmez mi Manhattan'da?)

Çünkü Mickey Spillane'in yazmış olduğu topu topu yedi adet "Mayk romanı", aslında Dashiell Hammett, Raymond Chandler gibi türün ustalarının kötü birer kopyasıdır.

Kemal Tahir tutup da Spillane'in kahramanlarını Orta Anadolu

Türkçesi'yle konuşturmasa hiç çekilmeyecekler!

O zaman Pat Chambers da ne oluyor mesela? "Nevyork polisinin cinayet kısmı şefi Pat Çambers" oluyor, yaaa... "Taharri memuru", gözaltına aldığı kuşkulu zenciye, "ben seni cenupta ele geçirmeliydim ki ne fayda" diyebiliyor... Mayk, kendisini bir otel odasında baygın ve yambaşında da bir cesetle bulan polislere, "dur herif, bırak, elverir" diye çıkışabiliyor! Nefes kesen kızıl saçlı Velda da, elbette "Mike'm sekreteri" değil, "Mayk'ın kâtibesi".

Oysa "romanın sonunda katil çıkan fıstık sarışın" motifi, Hammett'in o ünlü Malta Şahini'ndeki Brigit O'Shaughnessy'nin kopyasından başka birisi değildir (hani filminde Mary Astor oynuyordu); tıpkı Mayk'm kendisinin de, özel dedektif Sam Spade ya da Philip Marlowe'un üçüncü sınıf taklidi olduğu gibi...

Onlar daha az vur kır peşindeydiler. "Hafiyeliklerini" kafalarını da çalıştırarak ediyorlar, Mayk gibi her yumruğa çenelerini gönüllü uzatmıyorlar, çaktılar mı beş kişiyi devirmiyorlardı.

Canım sonunda Spillane de tuttu Yehova Şahidi oldu, vur kır romanları yazıp para kazanmaktan vazgeçti; sonra dayanamadı, ya "The Snake"i ya da "The Deep"i kaleme aldı, ama bu, asıl yedi serüven, "ilk Mayklar" kadar tutmamıştı galiba... Siz onu boşveriniz de, esas, Afif Yesari'nin bol keseden uydurduğu Mayk kitaplarının isimlerine bakınız: (İlk yedi serüven, Kara Nara, Kanun Benim, Kanlı Takip, Ecel Saati, Derini Yüzeceğim, Kahreden Kurşun ve İntikam Pençesi şeklinde sıralanıyorlar, yanılmıyorsam).

Oysa ötekiler... Ölüm Meleği... Tehlikeyi Severim... Yeşil Elli Katil... Seni Yaşatmayacağım!... Yosmam, Seni Kim Öldürdü?... Ölüm Avını Arıyor... Kanun Düşmanı... Kara Vampir... Kızıl Hançer... Saat On Bire Beş Kala... Mehtap Canavarı... Şimdi Sıra Bende... Ölmekten Korkmuyorum... Son Öptüğüm Şensin... Ben Varım Korkma... Son Nefese Kadar... Bu Gece Son Gecesi... Benim İçin Ağlama... Ama herhalde en ilginçleri şunlar olsa gerek:

Çıplak Kadınlar Delisi... Kanlı Bakire... Genç Kızlar Cehennemi... Yosmalar Feneri...

Aaah nerede o eski Mayklar yahu! Herif hafiye midir damızlık boğa mı anlamadık ki!

OSMANLI'NIN HÜZÜNLÜ MUTFAĞI

Siz hiç elma dolması yediniz mi?

Haydaaa... O da nereden çıktı? Elmanın da dolması olur muymuş?

Ne tatlı ne tuzlu, bir ilginç Türk yemeği işte... Unutulup gitmiş binlerce Türk yemeğinden biri... Elmanın içine pirinç, kıyma, karanfil ve de kişniş konarak hazırlanıyor!

(Şimdi aramızda "kişniş de ne ola ki" diye soracak Türk sayısı da az değildir ha! Batılılaşıyoruz ya ila maşallah, unuttuk bütün bunları...)

Pekiii... Arabaşı çorbası içtiniz mi hiç? Ya, büryan? Ya da tahinli turp salatası mesela? Perdeli pilav? Zeytinyağlı kereviz dolması? Ya Hamsiköy sütlacı tattınız mı?

Hadi keşkek meşkek sormuyorum, onu da hatırlayan, bilen, pişiren pek kalmadı ya, en azından adını duymuşlar az değil, "Ne güzel aşdu keşkek, kaşuğu aşdu keşkek" türküsünü mırıldanan artık çıkmasa da...

Yok abla, biz bunlara takılmayalım, biz gidelim Mac Donald'sa, eskiden Kristal gibi buram buram Türk kokan "milli büfelerde" çift kaşarlı tabir edilen hamburgeri, dabıl çiiiyz olaraktan isteyelim...

Artık Mac Donald's mı olur, King Burger mi, Kentucky Fried Chicken adıyla bilinen tavukçu mu, yoksa Pizza Hut mu, elin gâvurunun fast food dükkânında, yani ileri sanayi toplumunun o başdöndürücü çalışma temposu içinde öğle vakti hemen ayaküstü birşeyler atıştırıp bir an önce işyerine dönmek üzere kurulmuş tezgâhta, ufağından bir külah patates kızartması söyleyip dört saat masa iskemle işgal edelim... Öyle ya, hemen yenilip kalkılmak üzere hazırlanmış köşeleri millet, "konuştuğu kız ya da oğlanla buluşmak" amacıyla kullanıyor, Amerika'nın Türkiye'ye ihraç ettiği çılgın yaşama ritmine, ömür törpüsü koşuşturmaca önerisine, Türk milletinin artık bilmem sezgisiyle, bilmem geleneksel ağırlığıyla karşı koyma yöntemi bu... Hemen ye kalk mı diyor gâvur, hayır, iki hamburgerle saatlarca otururum arkadaş, acele işe şeytan karışır!

İyi de... Bizim mis gibi Osmanlı yemeklerini ara ki bulasın, ne ayaküstü büfesinde, ne de en saltanatlı lokantada!

Oysa hep biliriz, dünyada belli başlı üç "mutfak" var, bunlarm biri Çin, biri Fransız, biri de Türk mutfağı! Gerisi, diğer bütün milletlerin bütün

yemek listeleri, bu üç ana "ekolden" birinin çeşitlemesi, Almanlar ve İngilizlerinki, Fransız'ın kötü bir taklidi bile sayılmaz belki, Arap yemekleri Türk'ten tornistan, bütün Uzak Doğu da Çin'e bakıp hizaya geliyor...

Hani nerede o Türk mutfağı şimdi, hani nerede bıldır yağan kar misali?

Öldürdük. Çok şeyimizi silip yokettiğimiz gibi yemeklerimizi de tarihe gömdük.

Batılılaşıyoruz ya... Aslımızı inkâr etmekte çingeneden geri mi kalacağız?

Evet, biliyoruz, bizim yemeklerimiz ağırdır, yağlıdır, hazmı zor, hem de kolesterol neyin birikmesine yol açıyor kanda, anladık da... O damak tadı yok mu, o damak tadı? İşte o damak tadını veren yemeğin bir çatalına yekpare Acem mülkü feda!

Bulabilirsen bir yerlerde... Bilen, pişiren, yiyen kalmışsa.

Oysa tam 141 çeşit tatlımız, yalnız 81 çeşit pilavımız var, yaa, hiç aklınıza gelir miydi?

Allah bilir daha da fazladır, beslenme uzmanı Tuğrul Şavkay kardeşimize sorup öğrenmeli tam sayısını... Bu çeşitler, anlı şanlı Konyalı'nın bulup ara sıra, yıldan yıla da olsa tattırdıkları...

Konyalı, İstanbul'da Hilton Oteli'nde düzenlenen "Catering 90" fuarında, bu yazının başında size sayıp döktüğüm elma dolması, büryan, tahinli turp salatası, perdeli pilav, kereviz dolması gibi yemekleri sundu... Pek de iyi etti... Bu, koskocaman bir kültür hizmetidir ve de bankalarımızın yayınladıkları cicili bicili sanat tarihi kitaplarından, Ankara'da durup duran ama ne işe yaradığı, ne yapıp ne ettiği bilinmez, ismi var cismi yok, ama başında durup bakanı televizyon programlarında şiir okumayı maşallah pek iyi beceren Kültür Bakanlığı'nın icraatından çok daha önemli bir kültür hizmetidir... Bravo Konyalı!

(Yanlış anlamayın, Konyalı'da "beleş yemek yiyor" değilim bu yazının karşılığında! Şu sözünü ettiğim otel fuarında verdikleri yemeklere çağırmadılar bile üstelik, ama bu yaptıkları işin görkemini, sundukları kültür hizmetinin önemini herhalde düşürmeyecek, değil mi?)

1897'de açılmış Konyalı... Doksan üçüncü yılını kutluyor, yedi sene sonra yüz yaşına girecek.

Ve de Osmanlı mutfağının, Osmanlı uygarlığının, Türk kültürünün temel direklerinden, ayakta tek tük kalan nesli tükenmiş son örneklerinden biridir.

Batı'da olsa giderlerini devlet üstlenir, milyonlarca para yardımı yapılırdı kuruluşa, ülkesinin kültürüne ettiği hizmetlerden dolayı... Bizde, ağzının tadını bilen, kesesi de sağlam üç-beş müşterinin tabağa bıraktığı hesap, verdiği bahşişle idare ediyor durumu...

Topkapı Sarayı nasıl müzeyse, işte bu da "canlı müze"!

Hilton'daki fuarda Konyalı, lavaş ekmeği verdi yemeklerin yanında, bilir misiniz? Van'dan geliyor bu ekmek çeşidi... Koruk ve üzüm şerbeti içirdiler konuklara, bir de elbette ayran, o olmazsa olmaz!

Arabaşı çorbası Konya "spesiyalitesi" ... Büryan Erzurum'un, tahinli turp salatası Adana işi, perdeli pilav Siirt icadı, kereviz dolması İzmir'in, Hamsiköy sütlacı da bilin bakalım nerenin?

Arabaşı çorbası Konya'nın kış yemeğiymiş, üzerine pişmaniye çekeceksin, o yoksa kenevir helvası... Büryan bildiğimiz kuzu tandıra benziyor ama, kuzunun bütün kemikleri sıyrılıp ayıklanacak, biber ve yoğurtla terbiye edilecek... Turp salatasına sarmısak, tahin ve de turunç suyu katılıyor! Siirt'in düğün yemeği perdeli pilavında iki piliç gelinle damadı, pirinç, kurulacak yuvaya bereketi, badem taneleri doğacak sağlıklı çocukları temsil edermiş, pilavı kaplayan hamur "perdesi" de, gelin hanımın "evin sırrını dışarıya vermemesi gerektiğini" kibarca hatırlatıyormuş haspaya!

Zeytinyağlı deyince elbette Ege ya da Marmara'ya gelmiş bulunuyorsun, kereviz dolması sararken dikkat et, tuzlu limonlu sudan çıkarınca bekletmeden içini dolduracaksın, havuçla bezelye!

Ne keyiftir bütün bunlar yahu... Ne keyif...

Pişirmesi de, yemesi de...

Gerçi insanlar ikiye ayrılırlar, "kereviz sevenler ve kerevizden nefret edenler" şeklinde, bu fakir kulunuz İkincilerdendir ama, gel de yeme şimdi İzmir'in enginardan lezzetli kereviz dolmasını!

Bu sayıp döktüğümüz yemeklerin tariflerini Konyalı Lokantası yetkililerinden sorup edinmeye, pişirip tatmaya bakınız, çünkü değil İstanbul'da, kalkıp Konya'ya, Siirt'e bile gitseniz yiyebileceğiniz şüphelidir, ya birinin evine konuk ineceksiniz de hanımı işbilir olacak, yapacak.

Çünkü cennet vatanımızda, Allah'a şükür, bir Amerikan muhabbetidir gidiyor, varsa yoksa her köşebaşında Big Mac, Double Cheese, Milk Shake, Sundae furyası...

İki kat deve hamuru çiğnemenin İngilizcesi yani!

Oysa şu lahmacun işini İstanbul'a akın eden köylülerden öğrenseydik de hepten onların eline bırakmasaydık, minik lahmacunlar üretip Amerikan köfte ekmeğine "alternatif' Türk Hızlı Yemeği diye sunabilirdik mesela...

Bütün bu nesli tükenmiş yemekler köşebaşlarında minik kâğıt tabaklarda azar azar sunulamaz, ayaküstü yenilemez miydi?

Hayır. Olabilemezdi. Boş hayal bunlar.

Çünkü, Osmanlı mutfağı, özü gereği ağır bir mutfak, yemeklerinin hazırlanıp pişirilmesi saatlar alıyor, yenmesi de tantanayla, sofra başında, uzun uzadıya... İlle de rakıyla değil ama, öyle üç dakikada atıştırılıp kalkılacak yemekler sayılmaz hiçbiri bunların...

O yaşama biçimi ortadan kalkınca, nasıl kaftanı, sarığı kavuğu kalkıyorsa ortadan, yemeği de kalkacak elbette! Şimdi kim oturup da elmasiye hazırlar, ya da gerdaniye? Kalıba su döküp buz tutturacaksın da, o kalıbın şeklini almış buzdan çanağın içinde hoşaf sunacaksın iftara gelen misafire! Bu memlekette artık tavukgöğsü bile kargadan yapılıyor, kuzu gerdanının tatlısını kim pişirir de kim arar sorar?

Ama hiç olmazsa bütün bütüne unutulmasalardı bu yemekler... Müze misali lokantalarda arandıkça bulunsalardı, tanıtılsalardı... Abdullah'lar, Hacı Salih'ler, Konyalı'lar, Hacı Bekir'ler pıtırak gibi çoğalıp çok yanı kaplasalardı...

Boşverin. Mutfağa gidip hazır Calve çorbasını kaynatalım.

Bu şaşkınlığa o yakışır, çağ atlıyoruz ya.

Sarımsaklı cacığın, çemenli pastırmanın yanına viski şişesini de açalım, haddimizi bilelim, haddimizi!

İŞGAL ALTINDA SWING

O yıllar nasıl bir yıllar bakalım?

O yıllar epey hüzünlü bir yıllar, bir o kadar da tehlikeli...

Tekgözlüklü Alaman zabitanı kahvelerde başı türbanlı, ayağı mantar topuklu, entarisi çiçek desenli bayanlara asılıyorlar; pantalon paçaları kırk beş santim, fermuar yok, düğme var, bel kayışı yok, kaim pantalon askısı var, saçlar ortadan ikiye ayırılacak da inek yalamış gibi briyantinle yıkanacak.

Gömlek yakaları sivri, boyunbağları fındık düğüm, şapkaları dar kenarlı ama hayli yüksek.

Paris. 1941.

Üstelik daha ne "direniş" var ne bir şey.

Benzin yok. Otomobillerin önüne beygir bağlamışlar, onlar çekiyor. Sokağa çıkma yasağı önceleri saat dokuzda başlıyormuş da, "Paris halkının iyi huylu davranışı" gözönünde bulundurulup onlara bir "kıyak geçilmiş" Opera Meydanı'ndaki Alman "Kommandantur"luğu tarafından, gecenin on birine kadar uzatılmış!

Alman işgal komutanlığı daha Meurice Oteli'ne taşınmamış, Yahudileri henüz kışlık bisiklet salonunda toplayıp kamplara göndermemişler...

Millet daha şaşkın, bozgunun ağır bunaltısını üzerinden atmış değil, üstelik İngiltere'nin ele geçirilmesi, Sovyetler Birliği'nin dize getirilmesi, yani savaşı Hitler'in kazanması ihtimali kâğıt üzerinde de olsa hâlâ geçerli, Amerika Birleşik Devletleri de savaşa bulaşmış değil...

(Peki ya biz burada ne mi yapıyoruz? Şekerin kilosu beş yüz yirmi beş kuruş, işitilmedik şey! O da, bulursan... Kuru üzümle kıtlama çay içiliyor Küllük Kahvesi'nde; Milli Şef İsmet İnönü, Mevhibe Hanım'la Ankara Hipodromu'nda atyarışlarım izliyor, sağında Alman elçisi Von Papen, solunda İngiliz elçisi Knatchbull-Hugessen. Köy Enstitüleri harıl harıl kurulmaktadırlar...)

Paris'te de Zazular türemiş.

Bunlar, Champs-Elysees'de ünlü Pam-Pam kahvesine takılıyorlar... Yaşları yirmi dolayları... Birinci büyük savaş yıllarında doğup,

gençliklerinin en güzel günlerinde kendilerini ikinci büyük savaşın içinde, daha da kötüsü, düşman çizmesi altında bulan kuşak...

(Bizim pederin kuşağı yani! Mübalağa Tino Rossi plağı dinleniyor efendim, has adamları Charles Boyer'dir.)

Elbette bizimki burada kuru üzümle kıtlama çay içerken, Paris'te şeker çoktan uzak bir anı da, kuru üzüm bulmak da mümkün değil.

Neyse ki 1941 yılının Fransız gençliğinin ille de çay içeceğim diye bir tutkusu yoktur. Rakı bol burada, orada da şarap tabii. Çekiyorlar kafayı.

Paul Eluard da en baba şiirlerini patlatıyor, kuşatma altındasın, karartma da var üstelik, kendini sevişmeye vurmazsın da ne halt edersin kardeşlik, mealinde...

Efendim işte bu Zazular, 1940-1941 yıllarında Paris'i kasıp kavuran gençlik tayfası, o zamanın punk'ları say! Ceket bol ve geniş, kalça altına epey iniyor, pantalon dapdaracık ve de bilek üstü, iki renkli, yarısı kahverengi yarısı beyaz ayakkabılar ille de boyasız olacaklar, (hem ayakkabı boyasını, cilasını nereden bulacaksın Alman işgali altında?), kravat yün, saçlar, briyantin darlığı çekiliyor ya, onun yerine bildiğimiz zeytinyağıyla vıcık vıcık!

Kızların etekleri plili, ıslak yağmurluk görüntüyü tamamlıyor, çoraplar çizgili, iskarpinler ille de "apartman topuk", topuğu da mantardan elbet, kırmızı kırmızı boyanmış ayak parmakları iskarpinin burnundan dışarı fırlayacaklar!

Ellerinde şemsiye taşırlarmış ama, yağmur yağınca bir türlü açmazlarmış! Bunlar da 1941 yılının "havaları" işte...

İmdi, bunlar bir yandan Pam-Pam kahvehanesinde oturup hava yapıyorlar, bir yandan da gramofonda 78 devirli caz çalıyorlar... Elbette swing havaları.

O yıllar, büyük Amerikan cazbantlarının ortalığı birbirine kattığı bir yıllar... Hani Glenn Miller, Count Basie falanların altın devri... (Hakim olan caz tarzı swing, New Orleans üslubu silinmiş gitmiş ama, öyle be-bop, cool falan yok ortada... Onlar savaş sonrası muhabbetidirler...) Daha 1933'te Duke Ellington Paris turnesine çıkmış, milleti kırmış geçirmiş ya, 1934'te Cab Calloway de Parislileri hayranlıktan eşekten

düşmüşe çeviriyor... Cab Calloway'i bileceksiniz, hani şu Harlem'in ünlü caz mahfili Cotton Club'ın yıldızı.

Kara uzun saçlarını sert baş hareketleriyle geriye ata ata kendine göre bir terane tutturmuş giden şarkıcı, "mi ni mi ni mi ni mi... hay di hay di hay di ho... za zu za zu za zu zi..." gibi nakaratları herkesin dilinde... En ünlü şarkısı da, "Minnie the Moocher"...

Hah, işte tam üzerine bastık, zaten bu "zazu" lafı da buradan geliyor!

1938 yılında, savaştan bir-iki yıl önce de Paris'te kimler öncülüğünü yapıyorlar bakalım bu swing muhabbetinin, zazu havalarının?

Gitarcı Django Rheinhard bir, İkincisi de geçen yıl mı önceki yıl mı ne İstanbul Festivali'ne de gelip çalan baba Stephane Grappelli, gelmiş geçmiş en büyük caz kemancısı olarak bilinen gömleği çiçekli ihtiyar, o zamanlar genç tabii, zıpkın gibi delikanlı! İsviçreli piyanist-şantör ve de besteci Johnny Hess sahip çıkıyor sonra bu zazu müziğine...

Derken Charles Trenet, Alix Combelle, Irene de Trebert gibi Fransız şarkıcıları da bu modanın peşine takılıyorlar mı sana? Arkasından Ray Ventura... Bütün Paris bir baştan bir başa swing diye, zazu diye yıkılırken Alman çizmesi gelip yetişiyor.

Bilirsiniz canım, 1940 mayısıyla haziranının o rezil bozgunu, yatak yorgan denkleri, kanarya kafesleri ve dikiş makineleriyle güneye inen yollara dökülmüş kaçan sivillerin üzerine pike yapan Stuka "tayyarelerinin" ateşi...

Eiffel tepesinde Alman askerleri sonra, Hitler bile gelip kimseye çaktırmadan Paris'i gezmiş bütün gün boyunca, o gün elbette kimseyi sokağa salmamışlar...

(Hani geçenlerde televizyonda bir dizi vardı, Fransız direnişçilerine çalışan bir Amerikalı Ritz Oteli'nde kalıyor da en kral arkadaşı modacı Coco Chanel... Mareşal Goering de karı kılığında geziniyor orta yerde... Hah, işte tastamam o günler!)

Fransız gençliği ne halt etsin? 1941 yılında hiçbir umut, hiçbir çıkış kapısı görünmüyor ufukta, vermiş kendini caza...

Bir çeşit "pasif direniş" niyetine...

Onlar Almanlara bulaşmıyorlar ama, işbirlikçi Fransız basını, hani şu kraldan fazla kralcı, daha Almanlar istemeden Alman köpekliği etmeye pek gönüllü gazeteler dergiler veryansın ediyorlar çocuklara...

Ne "geri zekâlılıkları" kalıyor, ne Yahudi ve zenci müziğine uyup saçma sapan danslar ettikleri...

Böyle böyle Alman askeri polisini, işgal inzibatını kışkırtıyorlar, elbette Gestapo'yu da... Nitekim, direnişçi ya da Yahudi toplamaya çıkan Alman devriyesi, özellikle her seferinde Pam-Pam kahvehanesini basmaya, bu zazulardan yakaladığının saçını sıfır numara tıraş etmeye, ele geçirdiği zazuyu sopayla dövmeye koyuluyor...

Çok diklenmeye kalkanını da Almanya'ya zorunlu işçi yazıp gönderiyorlar hemen!

Onlar da işi inada bindirmişler... Hani Alman yetkilileri, 1942 yılından başlayarak toplayıp kamplara tıkacakları, gaz odalarında öldürecekleri Yahudileri önceleri bir süre "nisbeten" rahat bırakmışlardı da, yalnızca göğüslerinde sarı bir yıldız işareti taşımaya mecbur tutmuşlardı ya... (Çingenelere kırmızı, eşcinsellere de pembe yıldız, bilir miydiniz?) Bu zazular da göğüslerine Yahudilerle dayanışma niyetine sarı yıldızı takıp, içine de gene de farkları farkedilsin diye "swing" yazıp dolaşırlarmış!

Tabii bu, savaşın ilk dönemi... Almanların ağızlarının tadı henüz kaçmamış... Stalingrad yenilgisinden başlayarak öyle bir sertleşecekler ki, ortada ne Yahudi kalacak, ne zazu, ne bir şey...

O asi çocuklardan, hayatta kalanlar, şimdi yetmiş yaşlarındalar...

Onlar da önceleri bir tür savaş vermişlerdi, tüfek yerine caz plağı, mermi vızıltısı yerine senkop...

1941'de az şey miydi yani?

Sonra, işin "havaiyatla" yürümeyeceğini görüp silaha sarıldılar. Ve çoğu da öldü.

Kalanlar yetmiş yaşlarındalar.

Eh, bu da az "şey" sayılmaz.

PORTOFİNO

Önce Akdeniz vurur kıyıya, sonra ıslık girer.

Bir süre, dalganın ak köpüklü mırıltısıyla o tiz, mutlu ama ne hikmetse gene hüzünlü ıslık birbirlerine karışırlar.

Sonra, Vittorio Palentieri'nin, otuz yıl sonra bile unutulmayan türküsü başlar. Adını kimseciklerin bilmediği, ama sesini, o gevrek, yumuşak, duygulu, hiçbir İtalyan'a asla yakışmayacak kadar da hüzün kokan sesini otuz yıldır hiç kimsenin unutmadığı Vittorio Palentieri'nin türküsü...

I Found My Love in Portofino.

Derken telli çalgılar türküyü alıp "yükseltirler", coşkulu, ama gene ve nedense ve hep de hüzünlü sevgiyi çağırırlar yanlarına.

Davulun vuruşu, bir kıyı meyhanesinde, yazdan kalma, sonbahara direnen sarılı kırmızılı yeşilli mavili minik ampullerin soluk ışığında, masaları kaldırılmış, iskemleleri tersyüz edilmiş, denizden doğru esen artık serince yelin yaladığı, betonu da ne hikmetse azıcık yol yol çatlak dans pistinde dönüp duran, birbirlerine sarılmış hiç durmadan dönüp duran kızla oğlanın üzerine düşer, kanlarını kaynatır.

Ve Portofino türküsü, Portofino kıyılarına, balıkçı teknelerine vuran köpükleriyle, uzun saçlı esmer kızlarının yanık bacaklarıyla, hasırlı şişelerden içilen koyu kırmızı şaraplarıyla, keçi peynirleriyle ve gene ve her zaman soluk yüzlü, dokunsan kırılacak, minik burunlu, kulakları incecik zar zar, elleri yumuşacık kızlarıyla sürer gider. Hep sürüp gidecektir.

Biz yaşadıkça.

Biz öldükten sonra da.

Çünkü biz ölümlüyüz, ölümsüzdür Portofino türküsü.

Ben aramadım otuz yıl sonra Portofino türküsünü, o gelip beni buldu.

İçinde, artık kabak tadı veren deyimiyle "altmışlı yıllardan" kalma şarkılar bulunan bir kaset dinliyordum, birdenbire o çıktı.

Aldı beni nerelere götürdü namussuz...

(Daha böyle bir sürü eski İtalyan şarkısı var da söz konusu kasette, yıllar sonra yeniden dinlemesi pek keyifli olsa bile Portofino tadını vermiyorlar: Mambo Italiano diyelim, İtalyan mambosu!Yahu şimdilerde sambayı mamboyu anan mı kaldı ayrıca? Tintarella di Luna... Bildiniz mi? Visconti'nin o muhteşem "Rocco ile Kardeşleri" filminin başında sonunda şöylecene bir duyulur. Hadi belki belki II Maestro di Violino... Domenico Modugno'nun o enfes eseri, tıpkısının aynısını bizim Özdemir Erdoğan aynı lezzetle terennüm ediyor, keman dersi verdiği kıza tutulan hocanın umarsız burukluğu...)

Yok, bu aldı beni, İstanbul'da yerin göğün Portofino türküsüyle inlediği aylara götürdü elbette, 1959 sonları, 1960 başları...

Derken "ihtilal" oldu, Menderes yıkıldı, Portofino dimdik ayakta!

Tek kelimesini anlamadığımız İtalyanca şarkı sözlerini, sözüm meclisten dışarı Yasin-i Şerif gibi ezberlemiştik o zamanlar...

Lo strano gioco del destino... Kaderin garip şakası...

Nel dolce incanto del mattino, il mare chi apportato me, soppio degli occhi a me vicitio...

Bugün, otuz yıl sonra ancak çat pat sökebiliyorum, gözlerini bana yakın getiren deniz, falan diyor.

Ricordo un angelo di cielo... Dove ti stava d'aspettar?

Ricordo il volto tanto amato...

Per la tua bocca da bacciar..

Bir gök meleğini hatırlıyorum, seni dudaklarından öpmenin onca sevdiğim tadını, falan... Azıcık da uyduruyorum, sanırım yalan yanlış çevirmişimdir, aranızda İtalyanca bilen dostlar varsa artık kusuruma bakmayacaklar!

I baci piu ne scordero, non e piu triste il mio canımino... Artık yolum yalnız ve hüzünlü değil, buna benzer bir şeyler işte.

Sonra, dönüp dolaşıp: A Portofino, I found my love...

Eh artık bunu da tercüme etmeye gerek var demeyeceksiniz canım!

1980 baharını hatırlayınız, (uzun ve ağır bir kıştan yeni çıkmışız, aylar boyunca kakırdadığımız apartman dehlizlerinden kırlara uğruyoruz, kemiklerimiz, kışın başından beri yakacak bulamamanın

getirip üzerimize yıktığı ezici soğuktan yeni yeni kurtulup rahatlıyorlar; gazetelerde her sabah yirmi-otuz cinayet haberi, yarısı "sağdan" yarısı "soldan" ölen ve öldüren zavallı çocukların, benzin yok, içmeye cıgara yok, yeni bir ordu darbesinin adım adım yaklaşan postal sesleri, e alacağın olsun Ecevit!) Ajda Pekkan, Atilla Özdemiroğlu'nun o hem buram buram arabesk, hem de buram buram gırgır kokan bestesi Petrol ile Eurovision yarışmasına gidecekti hani... (Özür dilerim Atilla, aslında "Petr Oil"du değil mi şarkının adı?)... On iki puanı kapa kapa şarkının ruhlarına pekâlâ seslendiği Tunus jürisinden aldı, gerisi hava da, bunalıma girip uzun süre Paris'e sığındı kaldı kızcağız... Bileceksiniz.

İşte İstanbul nasıl o şarkıyla inliyordu, ondan yirmi yıl önce de Portofino!

"Gençler" sonradan öğrendiler elbette, çok sevdiler, iyi kötü "nostalji modası da lanse ettik" ya haddimiz olmayarak, aaah o ellili altmışlı yıllar ah diyerekten "takıldılar" Portofino şarkısına.

Portofino dedikleri, o ellili yıllarda, Cenova yakınlarında kelek bir kıyı köyüydü, işte üç beş meyhane, yedi-sekiz tekne, serilmiş yamanan balık ağları, bacağı kırık masalarda su bardağına konulup içilen koyu kırmızı kekre Chianti ya da açık, duru, saydam ve tatlı Orvieto şarabı, falan.

Şarkı bomba gibi öyle bir patladı... Şarkının patlaması, Batı'da "turizm patlaması" yıllarına da denk düşüyor, ipini koparan 1960, 1961, 1962 yazında soluğu Portofino'da almaya koyuluyor!

Büyük savaşın "hem maddi hem manevi" yıkımını on beş yıl sonra daha yeni yeni aşan, ancak ancak ferahlayan Batı, Portofino adlı minik balıkçı köyünü turizme açtı.

Ve o minik, sevimli, şirin balıkçı köyü, tıpkı bizim harala gürele saldırıp içine sıçtığımız Bodrum gibi, bambaşka, çok büyük, aşırı gelişmiş bir "sahil merkezine" dönüştü. Bodrum gibi bütün bütüne çirkin beton yığınına kesmediyse, bunda elbette Italyan'ın bu işleri bizden daha derli toplu, daha doğru düzgün, daha planlı programlı yürütmeyi bilmesinin payı vardır.

Gene de o eski tadı tuzu kaçtı Portofino'nun. Hepsinden önemlisi, o buruk hüzün bitti.

Artık Portofino'da kırık, şirin aşklar değil, saçı platin boyası, gözlüğünün ucu yukarı kalkık ve de pırlantalı, azgın Amerikan kokonalarıyla, kayış gibi, boyunlarında kocaman istavroz, bitirim

İtalyan boğalarının vahşi hayvan çığlıklarıyla karışık şehvet kudurukluğu yaşanır oldu vesselam...

Portofino'yu gidip görme, gezme fırsatı çıkmadı değil karşıma, çıktı.

1974 yazında, şimdilerde pek başarılı bir diplomat olan dostum, dünya ahret kardeşim Ünal Çeviköz'le Londra'dayız; Ünal oradan trenle İtalya'ya geçecek, Cenova yakınlarında Santa Margarita-Ligure kasabasında ileri İtalyanca kursuna katılacak.

Portofino, komşu kapısı. Santa Margarita'dan on dakika mı ne çekiyormuş arabayla.

İstemedim. Uçağa atlayıp İstanbul'a döndüm.

Portofino, benim kafamda yarattığım Portofino kalsın.

Hayatta bir hüzün keyfimiz var, onun da tadını kaçırmayalım.

KÖRFEZSİZ TARAFINDAN SEYFİ

Körfezsiz bir yazı yazalım.

En körfezsiz konu ne olabilir?

Sözgelimi, Huysuz Virjin!

"Huysuz Virjin" adıyla tanıdığınız Seyfi Dursunoğlu düştü aklıma, mis gibi "mevzu" işte, hem Saddam'la Maddam'la uzaktan yakından ilgisi yok, hem de gırgır şamata, tam pazar eki yazısı.

(Aklıma gökten zembille inmedi elbette, akşam onun plağını dinliyordum da öyle karar vermiştim, sabah gelip yazı makinesinin başına oturunca "aklıma geldi" numarası yapacaktım... Hay Allah! Şu "Doğrucu Davut"luktan ne zaman kurtulacağız?)

Gırgır şamata Huysuz Virjin ha?

Siz öyle sanınız.

Seyfi'nin ne büyük bir sanatçı olduğunun farkında mısınız?

Dursunoğlu, kantoyu yaşatan en büyük sanatçı.

Bütün cıvıltılı serkeşliği, bütün edepsiz hırçınlığıyla kantonun.

Bütün gizli duygusallığı, bütün sararmış solmuş şiiriyle.

(Nurhan kusura bakmasın -Damcıoğlu-, onun ürettiği epey sulandırılmış, zapt-u rapt altına alınmış, cinselliğinden arındırılmış, "hanım hanımcık" bir başka çeşitleme türüdür.)

Nurhan'ın kantosu, kapısında efendi efendi sıra beklenen, bilet alınıp girilen, koltuğa oturulup dinlenen ve seyredilen bir kanto, "içkisiz aile matinesi", baloz tarzı...

Seyfi, en az yetmiş yıl öncesinden kıvılcımlı fırlamalıklar taşıyor.

Nurhan doğru düzgün okuyor kantoyu, Seyfi ara sıra "detone."

Kanto dediğin de öyle söylenir hem.

Seyfi'nin kantosu, foxtrot'u, fesi vişneçürüğü, paçası dubleli pantalonunun setresine Ahali cıgarasının külü düşmüş, ağzı "düziko"

rakısı kokan bitirim müziğidir. İmparatorluğun son yıllarının bitirimlerinin müziği. Şimdi artık çoktan toprak olmuş, kemikleri bile kalmamış, dedelerimiz olacak piçlerin fırlamaların türküleri!

Şirinlik dozu hayli yüksek tutulmuş.

İç gıcıklaması kendine elverir düzeyde.

Ve imparatorluğun artık bitmiş tükenmiş gitmiş, yokolmuş, artık kelaynak kuşu gibi kalmış o eski azınlık halklarının, o palabıyıklı Ermenilerin, o çapkın Rumların bozuk Türkçe'lerinden çizgiler taşıyan...

"Her harekâtın çeloor aklımı!" der Seyfı mesela...

"Bu şarkıyı, beni hayalât ederekten dinleyiniz" der...

Bu cümleler, başka hiçbir şey demese, hiçbir nota çıkarmasa bile ağzından, başlı başına şiirdirler, müziktirler...

Artık kimseciklerin hatırlamadığı, çok eski ve çok şiirli günlerin ve yılların müziğidirler.

Ve Seyfı Dursunoğlu, o eski imparatorluk itinin kopuğunun hüzünlü şiirini yaşatmak uğruna, kadın kılığında çıkar sahneye... Kırk beş numara ayaklarına geçirdiği yüksek topuklu iskarpinleri özellikle rüküş tutulmuş, allı pullu, dallı güllü, "strass"lı entarisi, çingene pembesi "peluşu", kafasında sarı perukasıyla...

Ve programı bitince selamını, perukasını çıkarır da öyle verir.

İnsanlar onun değerini yeterince bilmedikleri için de, son yıllarda, zengin ve şımarık bazı ekalliyet piçlerinin gelip "fuzuli" yer kapladıkları bir "lokalde" çıkıyor... Ekmeğini kazanabilmek için onlara seslenmek zorunda kaldı.

Oysa bütün sahneler, bütün meyhaneler, bütün gazinolar, bütün gece kulüpleri, bütün eğlence yerleri, devletin radyosu, televizyonu ona ardına kadar açık olmak gerekti...

Oturmuş Seyfı'yi dinliyorum, gözlerim faltaşı gibi açık.

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun Unkapanı şubesinde küçücük, sıradan bir memurken, hiç de sıradan bir insan olmadığını kendi kendine ve herkeslere gösterebilmek, içindeki şeytanı doyurabilmek amacıyla geceleri "amirlerinden gizli" Kulüp 12'de kadın kılığında sahneye çıkan

Seyfı Dursunoğlu'nu.

"Dün akşam size gelen kim idi? Vallahi berber idi, billahi berber idi.
Berber dükkânı açıldı... Gören gençlerin, sakalları kaşındı...
Berber beni düşünürken... Usturayı cart diye kaçırdı!" diyor...

"Aman da berber, gerdanı mermer...
Hey hey! Berber bayıldı!"

Sonra bir başka kantoya geçiyor.

"İşte vapur kalkıyor Karşıyaka'ya... Güzel bir kız geliyor, bak şu cakaya...
Söz atmayınız sakın, gelmez şakaya... Güzel yaratmış Allah, benziyor aya!"

Ve arkasından, elbette "Kara Kız" kantosu... 1919 yılında bu kantoyla Karantinalı Despina kırıp geçiriyordu İzmir'i... Hatırlayacaksınız canım, işgalden önce "tüccardan" Muammer Bey'in "dostu", işgalde İzmir Merkez Kumandanı Miralay Zafiriou'yla yatıp kalkan şarkıcı kız... Günahı söyleyenin boynuna, Yunanistan'da iktidar değişip, Venizelosçular gidip Kralcılar gelince, "yürütülen" Zafiriou'nun yerine General Hacıanestis'le çalışmaya başlamış rakı ve çipura üzerine... (Burasını da ben ekledim Kaptan!)

"Gözlerin ne güzel kara kız...
Ara sıra gel de beni ara kız..."

Seyfi Dursunoğlu, büyük bir sanatçıdır.

Her büyük sanatçı gibi, kıymeti çok sonradan anlaşılmak üzere yaşayıp üretiyor... Şimdilerde siz onu, içkili ve de çalgılı gece kulüplerinde sarhoş eğlendiren sıradan bir "komik" sanıyorsunuz. Çoğunuzun "ahlak" ölçülerine uymayacak yanları olduğu için de, Allah bilir ters bakanlarınızın sayısı da az değildir.

O, kantoyu almış, tozunu silkelemiş, tozunu silkelemek ne demek, tutup mezardan çıkarmış, bir ucu kırık yetmiş sekizlik taş plaklardan, örümcek ağlarıyla kaplı borulu gramofonlardan kurtarıp üzerine pırıl pırıl cila çekmiş, ısıtıp ortaya salmıştır.

Cilanın verniğine, epey cinsellik, bol edepsizlik, her anlama gelen "lastikli" laflar, sağa sola laf atmalar, "bulaşmalar" katmıştır. Bu sihirli formülü yalnız o bilir, yalnız o yapabilir bu müthiş iksir karışımını.

Örneğin, "Virjin, kocam sana helal olsun!" diye bağıran sarhoş bir

sosyete orospusuna, küt cevabını yapıştırır:

"Hanım hanım, ben senin eskimiş terlik suratlı kocanı ne yapayım?"

Örneğin, "boş musunuz beyefendi" diye bir fit atar ortaya... Pist kenarındaki faça masalardan "tamam, pası kaptım" sanan altın dişli zengin ve kart zampara "boşum anam" dedi mi, zokayı yutmuştur, yanıtı hazır:

"Eh, bu suratla helbet boş kalırsın canım!"

Ya da şunu dinleyin hele bir:

"Kaç gecedir soroorum, hep boşum deorsun... Hovarda değil, gece bekçisisin acep?"

Laf atan kadmlara lafı tutup yapıştırır:

"Çoğunuz boya Rizelisiniz... Hanım hanım, hele sen, sen... Yüzüne sürdüğün o boyayla Beylerbeyi Sarayı iki defa badana olurdu!"

Kendisini "fazla toplu" bulan bir başkasına da şöyle seslenir sözgelimi:

"Hanım hanım, sen de yememiş içmemiş rejim yapmışsın ama, karyola bacağına dönmüşsün!"

Kimi zaman orkestraya kızar:

"Kapela yavrus... Kaç defadır söylooorum, hep la minörden çaloorsunuz... Siz bu kafayla değil karı, ayı bileni oynatamazsınız!"

Sonra dönüp kendini savunur:

"Ne demişler? Pilavın taşlısı, karının yaşlısı!"

Seyfi Dursunoğlu, bir ömürdür.

Kıymetini, çok sonra, belki anlarız.

HÜZÜN Kİ (ELBETTE) EN ÇOK YAKIŞANDIR BİZE

Bugünkü yazıma, izin verirseniz, yabancı bir dilde, Farsça gireceğim:

"Giizeşt arzu ez had be-pay-ı bus-i tu ma ra
Selam-ı merdiim-i çeşmem ki kuyed an kef-i pa ra"

Nasıl? Hiçbir şey anlamadınız, değil mi?

Vallahi ben de anlamadım!

Ama siz bir de onun müziğini dinleyiniz. (Yoksa "musikisini" mi demeliydim?) Çünkü, yüce Hafız-ı Şirazi'nin bu dizeleri, aynı zamanda şarkı sözüdür.

Abdülkadir Meragi'nin devr-i revan usulünde nihavend kebir-kâr bestesi...

Yıl, belki 1390 falan olmalı... Ya da hemen Ankara Savaşı sonrası, Yıldırım yenilmiş, Anadolu darmadağınık; Azerbaycanlı Abdülkadir, Timurlenk'in yanında, sürgün. Tebriz, Bağdat, Semer-kand, Herat taraflarında epey sürtmüş.

Tastamam altı yüz yıl öncesi...

Peki, altı yüz yıl önce yapılmış bir bestenin bugün dinleyeni tarifsiz hüzünlere garketmesindeki giz nedir?

Meragi'nin büyüklüğü mü, müziğin güzelliği mi, yoksa Hilmi Yavuz'un deyimiyle, hüznün, bize en çok yakışan olması mı?

Bize, Türklere yani, Osmanlı'nın çocuklarına...

Yoksa, iki yüz yıldır popomuzu yırtıyor yırtıyor da bir türlü Batılılaşamıyor, ait olduğumuz uygarlık çemberini değiştirmiş görünüyor ama bütün bütüne de değiştiremiyoruz, eski kültürümüzün muhteşem ürünleri böyle gelip gelip bizi bulunca kendilerini çatır çatır kabul ettiriyorlar, bu mu gerçek?

Ve bizim, ar damarımız bütün bütüne de çatlamamışsa çok şükür, Abdülkadir Meragi Efendi'yle Mustafa Itri Efendi'ye yeniden dönüp onların seslerine kulak verdiğimiz zaman, mesela Madonna'nın "Like a Prayer" şarkısı gibi fuzuli zıpırlıkları dinlemekten yanacıklarımız da

azıcık kızarmıyor değiller ha!

Ne oldu bize böyle? Melali anlamayan nesle ne zamandan beri aşina kesildik? Yakışır mıydı?

Yılbaşı hediyelerinin en güzeli Yapı Kredi Bankası'ndan geldi: "Büyük Besteler, Büyük Ustalar" plağı, içinde Maragalı Abdülkadir'in yanı sıra, Buhurizade Mustafa Itri Efendi'nin de eserleri var, büyük Itri'nin...

(Hani canım, şu Bülent Ersoy kâfirinin pek güzel söylediği "Tuti-i Mucize Guyem" mesela, aslında Muazzez Abacı'nın yorumu da mükemmeldir: Itri'nin segâh yürük semaisi. Dönem, 1600'lerin sonları, belki Viyana bozgunu sıraları...)

Hanendeleri, sazendeleri ve saz heyetini Doktor Alaaddin Yavaşça yönetiyor. Pek de güzel yönetiyor. Mustafa Sağyaşar'dan Nusret Ersöz'e bütün ustalar birarada, Kudsi Sezgin neyini üflüyor, tanburi Abdi Coşkun, udi Kemal Gediz, kanuni Ahmet Cennetoğlu hep oradalar...

"Itri" mahlasıyla meşhur Buhurizade Mustafa Efendi, Mevlanakapılı'dır.

Beş padişah görmüş adamdır ha...

Mevlanakapılı hemşehrimin bu plağını bir kış akşamı dinleyiniz.

Dışarıda akşam erkenden iner, sarı ışıklar pıtır pıtır yanmaya koyulurlar... Havada kömür kokusu hani, bir de yalnızlığın ekşi tadı... Mutfaktan, buruk çayın demlenme fokurtusu, ocağın tatlı mırıltısı da gelsin azıcık... Belki soğuk yağmur da ince ince camları çizmeye koyulmuştur... Bir pazar akşamı, ortalık dingin. Bu yüzyılın sevimsiz motor gürültülerinin en aza indiği, silinip gittiği akşam... Vapur düdüğü, tren gıcırtısı da, -tuhaf şey- Maragi'nin, Itri'nin çağlarına hiç uymuyorlar ama, çok uzaktan yankılanırlarsa o kadar da ters düşmüyorlar müziğe.

İyi kötü, zorlama da yaratılmış olsa, bir imparatorluk dinginliği...

Hani o, ucu kıvırılıp giden eski sokaklar gibi. Göze görünmeyen ama yakın olduğu anlaşılan çeşmenin kesik kesik su şıkırtıları, bir köşkün bahçe duvarından uzanmış mor salkım dalı, fırlak Arnavut kaldırımı, bekçi sopası, yoğurtçu çıngırağı.

Aşı boyalı, kırmızı evler. Maltız kokusu, derin sessizlik, hüzün.

Hüzün. Artık bizim olmayan bir İstanbul'un saltanatlı hüznü.

Bulamasanız da o İstanbul'u gönlünüzde yaratıp sonra dinleyiniz bu şarkıları.

Rastkâr, pençgâh, nevakâr ve segâh.

"Amed nesim-i subh dem tersem ki azareş küned
Tahrik-i zülf-i anbereş ez-hab bidareş küned"

Ne demekse?

Ne demeye geldiği hiç mi hiç önemli değil.

Tadına bakın asıl siz.

O çoktan unutup gitmiş olduğumuz eski tadına müziğin.

Ney usul usul başka ve azıcık da ürkütücü bir evrenden dinginlik üfler, kudüm adım adım kaçınılmaz şekilde ölüme giden ayak seslerimiz gibi vurur, kadınlarla erkeklerin uyumlu, birbirinin üzerine basıp geçmeyen sesleri, içlerinde didişilmeyen o eski Osmanlı evlerinin huzurunu bize yeniden hatırlatırken... Gözümüzün ucunda iki damla da yaş biriktiren o lezzetine...

Çünkü galiba biz de naçizane tuti-i mucizegû taifesinden sayılıyoruz ister istemez... Çünkü çerh ile söyleşmeye çalışmaktan artık çoktan vazgeçtik, ayinesinin saf olmadığı ezelden beridir biliniyordu, sinesi saf olmayana da ehl-i dil diyemiyoruz tabii, mümkün değil, çok çok kızarsak küfür edip geçiyoruz, ara sıra okuduğunuz gibi. Bütün bunların ağzımızda bıraktığı da, hüzünlü, elbet hüzünlü bir ekşi tadı. Bir de, yorgunluk.

Ehl-i dil birbirini bilmemek insaf değildir. Ama, şu devirde onu da bilmeyen var dostlarım, gelin siz siz olun, birbirimizi bilelim ve madem gönül sofrasında biraraya gelemiyoruz, hiç olmazsa şu plağı oturup dinleyelim!

MAKRİKEUY

Size bir şey itiraf edeyim mi, ben şu Bakırköy'ü bir türlü sevemedim!

(Eyvah, ya şimdi Bakırköy'de kitabımızın satışları düşerse?)

İki yıl yaşadım orada. Yaa, "memleket" olaraktan değil ama, "hanımköylü" olaraktan..

Ama Bakırköy, artık Bakırköy değildi.

O, Marmara'ya inip birdenbire denize varan dar sokakların tadını çıkaramadım, çünkü sokaklar genişlemiş, cumbalı Rum ve Ermeni evlerinin yerini Be Te Be apartmanlar almış, kıyı da Adnan Menderes eliyle Sahil Yolu olmuştu...

Dizi dizi kahvelerin tadı kalmamıştı, adım başı "birahane" doluydu ortalık, buralara hafta sonları Bakırköy'ün "hinterland"ından kopup gelen gecekondu gençleri, içine mis gibi Terkos suyu basılmış ekşi fıçı birasını çekip çekip, sonra da midye tavanın artık "tarator" yerine kısaca "sos" tabir edilen, cevizi yok, ekmek içi bol, sar-mısağı fazla salçasını geğirerek, ya da kokoreçin kırmızı pul biberini (yoksa tuğla tozu, aşı boyasını, kınasını mı?) harr diye dışarı vurup gelene geçene sarkıyorlardı...

Harputlu'ların Kahvesi vardı kıyıda, Bakırköylü'lerin değil. Kıyıda "piyasa" yapılıyordu, üstüste, itiş kakış, gözüm korkmuş, çok mecbur kalmadıkça Sahil Yolu'na inmez olmuştum.

Daha o zaman "deniz otobüsü" yoktu, Galleria'nın yeri kırlık, birdenbire, bıçakla kesilmiş gibi, benzincide Bakırköy biter, Ataköy başlardı, 1958 mimarisi, malzemesi kötü, ucuz Emlak Kredi Bankası evleri, orta halli memur barınakları o zamanlar...

Şimdilerde, sekiz kısıma bir de dokuzuncu kısım eklenmiş, Yeşilköy'e yakın olsun diye hostesler kalıyormuş diyorlar oralarda, bir de hafta sonu, akşamüstü kaçamağına gelip giden kulağı kesiklerin garsoniyerleri oralar...

Hani neredeler Rumlar, Ermeniler?

Bizim evin karşısında vardı birkaç adet! Çirkin beton yığınlarının arasında nasılsa kalakalmış, yıkılmamakta direnen eski bir Bakırköy evi, yo, Bakırköy değil elbette, Makrikeuy... Büyük Köy anlamında...

Kara entarili, kırlangıç bakışlı bir Ermeni kızı otururdu orada, sabahları bizim evin altında iş tutmuş laz bakkaldan ekmek almaya gelirdi, gazete, gazoz, deterjan falan.

Evliydim. Şöyle ağız tadıyla, doya doya bakamadım o kırlangıç kıza.

İki kilise ayaktaydı, birinin "müştemilatını" yıkmaya kalkmıştı da Dalan, Yunanistan hop oturup hop kalkmıştı... Kapısından pazar sabahları kara kırlangıçlar dağılır, pazar ayininden çıkan Rum kızları, işvelerini Bakırköy Çarşısı'na salıp, ürkek ama çokbilmiş kuzucuklar gibi evlerine dönerlerdi, ya da hamburger yemeye ya da sinemaya...

Hani peki, Millet Bahçesi, Miltiadis'in gazinosu, deniz hamamı, Bulgar dondurmacı, Andrikos'un balıkları, midyeleri nerelerdeydiler?

Bakırköy artık yok. Ya da, Bakırköy var da, Makrikeuy yok.

Bakırköy, bugünkü Bakırköy, başlı başına bir il.

Genişliği Luxembourg kadar, ahalisi bir İstanbul daha eder.

Bakalım ne zaman "bağımsızlığını" kazanacak? Bakırköy Vilayeti olacak? Bakırköy kaymakamı, Bakırköy valisine dönüşecek?

Ama Bakırköy, ilçe de kalsa, il de olsa, çoktandır sıradan bir Orta Anadolu kasabasına dönüştü bile...

Bakırköy ölmüş de ağlayanı yok!

Geçen yüzyılda ufak bir balıkçı köyüydü burası, Abdülaziz "memlekete şimendifer gelsin de isterse yatak odamdan geçsin" deyip Sirkeci hattını açtırınca, artık pek azı elimizde kalmış o şirin "banliyö" istasyonlarından biri de buraya kuruluyor, azınlık seçkinlerinin, palabıyık Ermenilerin, kasım kasım Rumların gelip yerleşmesi o sıralar mı?

Banliyö treni işlemezden evvel de Galata Köprüsü'nden Ayastefanos vapuru var, o yoldan da ulaşabiliyorsun. Yeşilköy'den yürümeyi göze alırsan azıcık...

Trenden inip inip dik basamakları tırmanırken, kendini bomboş tren köprüsünün üzerinde buluyorsun, bugünkü gibi mıyıl mıyıl insan kaynaşmıyor köprünün üzeri, sağında solunda birahane, avukat yazıhanesi, emlakçı, "market" bolluğu yok, sağda denize uzanan sokak, solda ıssız İncirli yolu...

Şimdi git de gör.

Reşadiye Kışlası'nı boşuna arama, orası çok uzun zamandır Akıl Hastanesi. Cenap Şahabettin Bey, Mühürdar'dan buralara bir yerlere taşınmıştı ama artık kemikleri bile yok...

Belediye avukatı Karagöz Rahmi Bey artık gecelik entarisini giyip mehtaplı gecelerde eşine dostuna çilingir sofrası kurmuyor... Bulgar dondurmacıdan cam bardakta beş kuruşa vişneli kaymaklı dondurma alıp yiyebileceğini mi sanıyorsun?

Eskici Salomon, Filibeli Osman Bey, İsmail Hakkı Paşa hani neredeler?

İstanbul Caddesi boyunca yürürsen, belki onarılan eski Halkevi binası çıkar karşına, buralardan kuşaklar boyu yetişmiş tiyatrocu "makulesinin" anısına selam dursun, rahmetli Altan'ı (Erbulak), Münir Özkul'u, Ahmet Mekin'i, Rutkay Aziz'i yetiştiren bu bereketli toprakların onuruna... Bakırköy'ün en çok tiyatroculari meşhurdu!

Ama ben oraları sevemedim.

Bakırköy'ün "Bakırköylüğü" gitmiş, gerek kıyıdan, gerek İncirli sapağının amansız karmaşasıyla, İstanbul'a fazla bağlanmıştı, Bakırköy'ün tadını veren o İstanbul'un burnunun dibinde şirin imparatorluk taşrası havası yoktu.

İstanbul'a gidip gelmesi fazla kolaylaştığından da, kendi başına bir "kültür hayatı" olamıyordu artık; Halkevi, sarı badanası dökük, pencereleri çok ondokuzuncu yüzyıl sonu, içinde başıboş sokak kedileri gezinen bir yıkıntıya dönmüştü.

Pazarı çarşısı eski görkemini koruyordu gerçi, balığın, marulun, portakalın hası, ekmeğin gevreği oradaydı, çocukluğumun geçtiği Beşiktaş Balıkpazarı'm andırıyor, hatta belki ona "fark da atıyordu" ama, kıyısında köşesinde "market", "şarküteri", tüpgaz satıcısı, nalbur, aptesane klozetçisi, süpürgeci, plastik leğenci, alüminyum doğramacı belirmişti.

Bakırköy'ü iki yıl boyunca, katlanılması kaçınılmaz bir karabasan gibi yaşadım; Bakırköy benim için, sabahın köründe Sahil Yolu'ndan itiş kakış binilecek 81 numaralı Yeşilköy-Eminönü otobüsünün kalabalığı ya da istasyona kadar taban tepilip beklenecek Halkalı-Sirkeci treninin kara boğuntusu anlamına geliyordu.

Onca yol gidip geldikten sonra, Bakırköy'de olmanın tadını verecek hiçbir yanı kalmamıştı.

Neyse, "karıyı boşadım" da kurtuldum oralardan! Bu, işin şakası.

İstanbul'un neresi, tıpkı Bakırköy gibi, elden gitmedi, gitmiyor ki?

Neyse ki kitabını yazıyorlar.

Pars Tuğlacı, Nejat Ölçen bu yandan, Doktor Ahilas Milas Atina taraflarından, adaları yazıyorlar. Adnan Giz, Kadıköy'ü, Dr. Müfid Ekdal Fenerbahçe'yi... Özdemir Kaptan, bizim karın deşmeyen Jak (Deleon), Ergun Hiçyılmaz eski Beyoğlu'nu. Tabii bu arada Çelik Bey (Gülersoy) vargücüyle uğraşıyor.

Bir taraftan, İstanbul'u eskiden yazmış, yattıkları yer cennet olası büyüklerin kitapları peşpeşe yeniden yayınlanmada, Galata'yı Celal Esat merhumdan (Arseven), Willy Sperco'dan, hele hele Sait Bey Duhani'nin lezzetli kaleminden okumanm keyfi tükenir mi?

Şimdi de Rasin Örsan, eski Bakırköy'ü anlatmış.

İstanbul elden gidiyor, bari anısı yokolmasın diyordu İletişim Yayınları. İstanbul dizisinin "reklam sloganı" olarak.

Eski İstanbul'un kıyısını köşesini, eski ve yeni İstanbullular, aman okuyunuz.

Okuyunuz da ağlayınız, elbirliğiyle İstanbul'un içine nasıl ettiğimizi görünüz.

NOSTALJİ BELASINA KARDAŞ, DÖKTÜĞÜMÜZ MÜREKKEP BİZİM!

Bu "nostalji modası" azar azar geçiyor mu dersiniz?

Şimdi, alçakgönüllülüğü falan bir yana bırakıp, "bu modayı ben ortaya sürdüm, cılkı çıkarılıp taklitlerim türeyince bıraktım" demek de var ama... Hadi demeyelim, daha bu işin parsasını toplayıp ekmeğini yemeye hazır çok arkadaş var piyasada, dalgalarını taşlamayalım, varsın oyalansınlar az daha bununla...

Asıl merak ettiğim... Biz bu nostalji modasını "lanse" edince neden herkes dönüp Beyoğlu'na takıldı da, sözgelimi Zeyrek taraflarının "nostaljisini" duyan, yazan çıkmadı hiç?

Neden hep millet gidip gidip 1920'lere, 30'lara bulaştı da, sözgelimi 1760'larda geçen olayların, o yıllarda yaşamış kişilerin yazısını yazmadı kimse?

Neden mesela, "aaah o 1860'ların Erzurum'u" diye inleyip oflayan yok?

Sıkmıyordu da, ondan mı? Araştırmak gerekiyordu, iyi bilmek gerekiyordu, her şeyden önemlisi, fazlasıyla da "hayal gücü" gerektiriyordu bu iş de, o yüzden hiç "takılan" çıkmadı değişik, farklı "nostaljilere"?

Nostalji... Özlem, yani... Sıla özlemi, anıların özlemi, geçmişe özlem...

Neden özler insan?

Çok sordular bu soruyu bana zaman zaman... Kuzum Engin Bey, neden nostalji?

Dilimin döndüğü, gücümün yettiği kadar dedim ki ben de... Bugününden hoşnut değilsin, geleceğin karanlık, o zaman ne yapıyorsun? İster istemez dönüp geçmişe bakıyorsun... En kaba çizgileriyle, işte bundan!

Oyle pis yıllar yaşadık ki... Aşağı yukarı 1976'dan, 77'den beri hayatımızdan on beş yıl kadarı çöpe atıldı, çöpe! Nostaljik olmayıp da ne halt edecektin yani?

İyi de... Neden iş hep geldi geldi Pera'ya takıldı kaldı?

Bilen bilmeyen, anlayan anlamayan, aaah ah Beyoğlu diye ağlayıp zırlamaya, vıkvıklanmaya koyuldu?

Bir kitapçıda imza günü düzenlemiştik geçen sene, okurlardan bir çocuk, yaşı taş çatlasa on beş... "Aaah abi ah o 50'li yıllar" diye göğüs geçiriyor...

Bre sen 50'li yıllarda daha babanın hücrelerinde, ananın karnında değildin!

Daha biz bacak kadar kopildik yahu 50'li yıllarda!

Ne bilsin çocuk, Türkiye'ye gözünü açmış, dört yana bakıp zulümden, kandan, acıdan, sıkıntıdan, enflasyondan, rezillikten başka bir şey görememişti ne yapsa ne etse... 50'li yılları matah bir halttır sanıyordu!

Ona 50'li yılların nasıl bunaltıcı, İsmet İnönü-Adnan Menderes kapışmasının nasıl tatsız, 1958 devalüasyonunun nasıl acı verici olduğunu anlatamazdım, olmayan gaz, tuz, kahve, şeker kuyruklarında elimde teneke, nasıl saatlarca anamın ağladığını da... Amerikan dolarının iki lira seksen kuruştan dokuz liraya fırlamasının ne demek olduğunu bilemezdi ki, dolar dediğin dört bin üç yüz lira bugün! Tramvay biletinin on kuruştan yirmi kuruşa yükselmesinin haftada iki buçuk, ayda on liralık harçlık bütçemi nasıl altüst etmiş olduğunu gel de dinlet...

Ama "60'lı yıllar"... Haa bak o başka!

Türkiye'nin, ne Türkiye'si yahu, bütün dünyanın yaşayıp yaşayacağı en parlak dönemdi o, hele biz, hele biz... Pırıl pırıl bir anayasa, mecliste on beş milletvekiliyle ortalığın tozunu atan İşçi Partisi, yıllık yüzde üç enflasyon, yüzde dokuza varan kalkınma hızı!

Geleceğe umutla bakıyorduk, hep öyle gidecek sanıyorduk... Hatta içimizde, birkaç yıla kadar Türkiye'de devrim mevrim patlayacağını sanan bile vardı! Hem de hayli çoktu bunların sayıları...

70'lerde, 80'lerde neler çekeceğimizi aklımıza bile getiremiyorduk, getiremezdik, günün birinde "nostalji belasına müptela", yaşları daha kırka varmadan eski günleri anan erken moruklara dönüşeceğimizi, bu kez bize de, vaktiyle "Abdülhamid zamanında tramvay üç para, bahçe içinde üç katlı kâgir evin aylık kirası da dört liraydı" diye ağız yapan ihtiyarları küçümseyip hafiften dalgamızı geçtiğimiz gibi bakıp kös

dinleyen genç kuşaklara laf çınlatmaya çalışacağımızı...

Peki de... Neden dön dolaş Beyoğlu hep?

(Lezzeti kaçtı artık bu Beyoğlu muhabbetinin hanımlar beyler, cılkı çıktı, kabak tadı verdi! Sayıyla kendimize gelip daha sağlıklı konularla ilgilenmenin vaktidir...)

Orası bir büyük kara delikti belki, küçük Avrupa; kitapçı dükkânı, pastanesi, kahvehanesi, kerhanesiyle, Avrupa'nın sıkıştırılıp birkaç kilometre kareye tıkıştırılmışı... Giyinilip kuşanılıp "çıkılan"semt... Gizli, gizemli, uzak yıldızlar gibi göz kırpa kırpa parıldayan bir evren köşesi...

Şimdi Beyoğlu üzerine yazılan her kitabı, her makaleyi satır satır hatmedip ezberime alıyorum neredeyse... Kimileri nasıl da "abesle iştigal" ediyorlar, Çiçek Pasajı'nı Resmi Gazete gibi tatsız ve de sevimsiz bir "resmi meyhaneye" dönüştürenler Tünel'den Taksim'e tramvay da işletiyorlar, iki yapının da cephesini yıkayıp temizledin miydi, "kurtuldu" Beyoğlu!

Binaları silip temizlemek kolay da, insanları nasıl temizleyeceksin? İstiklal Caddesi'nin, Grande Rue de Pera'nın iki başını tutup gelenden geçenden nüfus kâğıdı mı soracaksın yoksa, İstanbul doğumlu olmayanların yollarını hadi hemşerim işine deyip arka sokaklara çevirerek?

Kaldı ki... O insanlar Patagonya vatandaşı mıdırlar? Yarı-sömürge imparatorluk başkentinin Frenk sosyetesinin o caddede gezinmeye hakkı vardı da, garibim Çemişkezekli'nin yok mudur? Kimin şehrini, kimin ülkesini kimden temizliyorsun arkadaş?

Yarı-aydın zibidiliği işte... Nüfus kâğıdında "dini İslam" yazanların gâvur muhabbeti özlemi... Son yıllarda pek moda olan Saint-Antoine geceleri, hani o Noel'de Rejans Lokantası'nda votkayı çekip çekip zilzurna kilise basmalar, ayin dinleyip okunmuş ekmeği, kutsanmış şarabı almalar, Müslüman mahallesinde salyangoz satışına değilse de tüketiciliğine soyunmalar.

Çoğunlukla kaba, kimi zaman keçi sakallı, suratları nedense hep asık, Çin işi kapitone yelekler, fitilli kadifeden pantalonlar giyen, ayağına boyası gitmiş, rengi atmış yarım bot geçiren, koltuğunun altında pek de hazmedemediği bir kitapla gezinen, ara sıra topu topu yirmi kişinin okuduğu birtakım sosyalist dergilere güç çözülür, zor anlaşılır, hiç de akıcı olmayan yazılar yazan birtakım heriflerin dünyası bu... Saçını yıkamayan, tırnağını kemiren, kara balıkçı kazaklar, kara yün çoraplar

giyen, genellikle yüzüne bakılmayacak kadar çirkin, evini bok götüren, sahana iki yumurta kırmaktan aciz birtakım yelloz pasaklı karıların evreni...

Ah Beyoğlu vah Beyoğlu ha? Siz 1920 yılında, vatanından kovulmuş, cebi delik, kokain tutkunu bir Rus dükü olarak Abanoz Sokağı'nda peçetecilik yapmak zorunda kaldınız mı hiç iki dilim ekmek, bir fırt beyaz toz uğruna? Gidin de ona sorun Beyoğlu'nu!

İnin artık şu Beyoğlu tramvayından da, aranızdan biri de çıksın 1895'te Eyüp'ü araştırsın mesela...

Mütarekede İngiliz subaylarıyla yatan Şişli orospularının yanı sıra, kara çarşafının içinde tabanca taşıyan Davutpaşa, Şehremini,Fındıkzade kadınlarını incelesin.

Yakın tarihe eğilmek başka şey... Sömürge başkentinin eğlence ve fuhuş semtinin özlemiyle yanmak gene başka iş...

Allah'ın hikmetine de bakın ki, ah Beyoğlu vah Beyoğlu diye ağlaşan yarı-aydın tayfasının büyük çoğunluğu aynı zamanda "devrimcidir" fena halde! Hem üretim araçlarım işçi sınıfının mülkiyetine verip ensesi kalın göbeği şiş burjuva tayfasını asıp kesmeyi, proletarya diktatoryasını kurmayı düşlerler, hem de bir yandan neden iliğini kemiğini "Garp emperyalizminin" sömürdüğü Osmanlı payitahtında Levanten'lere köpeklik edemedik diye üzülürler!

Eh, böyle bir zibidilik de herhalde ancak Türkiye'de mümkündür çelebi!

(Gerçi siz İstanbulluları "pek tutmazsınız" ama, hadi "bizimkilere" söylemeyeceğim, aramızda kalsın.)

Kaç kere İstanbul'dan tasımı tarağımı toplayıp İzmir'e yerleşmeyi düşünmüştüm.. Belki Yeni Asır'da bir iş uydurup kendime, akşamları Körfez'in çipura kokusunu rakıma banıp keyif yapmayı...

Punta'nın (bildiğiniz Alsancak canım) Rumlardan kalma o kesme taş döşeli, tek katlı, dökme demir pancurlu, hani yaz akşamları kapısının önüne iskemle atılıp oturulan da muhabbet yapılan evleriyle bezeli dar sokaklardan geçen "bardacıkçı"nın sesi midir beni çeken? Teyzemin "Eshotçular geldi" ünlemesinin şirin tuhaflığı mı? (İzmir'de incire bardacık denildiğini öğrendiğimde nasıl şaşmıştım! Bizim "İETT"miz de, Ankara'da EGO'ya, burada da ESHOT'a dönüşüyordu...)

Sabahları sıcak sıcak yenilen ve de "kumru" tabir edilen çörekleri mi

İzmir'in?

Yoksa Kordelio'nun (siz Karşıyaka dersiniz şimdi) ılık gecesinde ellerinde karışık dondurma külahları, kıyı boyunca "piyasaya" çıkmış kızların güzelliği mi? Her yanını apartman doldurdunuz; çocukluğumda o kıyıda bahçesi palmiyeli, balkonunu iki İyon sütununun taşıdığı, çatısı ardüvaz, kocaman kocaman Rum köşkleri durup dururdu. Yıktınız hepsini, iyi halt ettiniz!

Teyzem Bayraklı'da otururdu. Ben her yaz teyzeme giderdim İzmir'e.

Yahu şimdi siz, saat kulesinin karşısında, Hükümet Konağı'nın yanıbaşında dikilen Sarıkışla'yı da hatırlamayacaksınız, sahi son gördüğümde o boşluktan kıtıpiyoz minibüsler kalkıyordu İnciraltı-Çeşme yönüne...

(Kusura bakmayın ama, "benim İzmir'imin" tadını kaçırmaya ne hakkınız var bre İzmirliler?)

Ve saat kulesinin çevresi, döne döne yükselen merdivenlerle, inadına Selanik'i hatırlatan yüksek yapılarla kuşatılmamıştı daha...

Pasaport taraflarına incir kokusu, kuru üzüm kokusu sinmiş, daha çıkmamıştı, iskelenin hemen yanında nargile içilirdi, günahı söyleyenin boynuna, tömbekiye "sarıkız" katıldığı da şöyle rivayet ve bugüne hikâyet edilir!

İzmirliler, bu yazı sizin için.

Çünkü ben İzmir'e taparım.

Neden bilmem. Çok severim İzmir'i. Çok çok severim.

Upuzun palmiyeleri de Behçet Uz mu diktirmişti? Yangın öncesinin fotoğraflarında palmiye bulunmayacak hayır, "istirdattan" çok sonrasının işi bu, 1936'nın.

Sonra onlar, büyüdüler. Ve İzmir'den, çocukluğumun yazlarından bende kalan, onların iri gölgelerinde at dışkısı kokusu da oldu.

Çünkü o da İzmir'dir bir anlamda. Kazıyıp temizleyin, İzmir eksilir. İzmir'den faytonu kaldırmak, say ki palmiyeyi sökmek, Birinci Kordon'u kapatmak, Fuar'ı yoketmek.

Sahi Kültürpark'ta bir zamanlar, "20'li yıllarda" hani moda deyimle, Kürt Niyazi'nin eli bıçaklı adamlarının gezindiğini bilir miydiniz?

Kültürpark değil elbette o sıralar, yangın yeri. Eski Ermeni mahallesi, Basmane tarafı oluyor, fuarın cümle kapısından ileri.

Kıyıya doğru "Frenk mahallesi". Fevzi Paşa Bulvarı'ndan bir çizgi çek, yukarısı hep yangına giden bölüm.

Molozları eşeleyip, yangından artakalmış ıvır zıvır ararlardı. Geceleri hiç kimse sokulamıyor ya, oralarda gündüzleri bile dolanmak bayağı yürek işi...

Şimdi, yangın yerinin büyük kısmı fuar sahası, deniz tarafı geniş geniş caddeler, güzel güzel binalar. Şehir bu şekliyle de görkemli. Ama "gâvur İzmir" tadı almak için Kordon'a inip tek tük kalmış evlere bakacaksın, Yunan Konsolosluğu'na, Alman Konsolosluğu'na mesela...

Eski "Rue Franque"ı boşuna aramaya kalkma, Kemeraltı Çarşısı Müslüman halk için neyse, o sokak da kefere milleti için oydu, Frenk Sokağı şimdi iki kordon arasında koca yapıların temellerinde kaybolup gitmiştir.

Ya peki Gaffarzade Oteli duruyor mu? Motorcu Giritli Şevki'nin ihbar ettiği Ziya Hurşit, Gazi Paşa'yı vurmak üzere gelip oraya yerleşmişti hani... 1926... Ya peki, Hasan Tahsin'in Yunan'a ilk kurşunu atmaya kararlı, önüne durduğu Askeri Kıraathane'den ne haber?

O blokun meydana bakan köşesindeki karadut şerbetçisini bile koruyamadık galiba, değil mi? O karadut şerbeti ki, İzmir'e sırf onun tadına bakmaya dünyanın öbür ucundan adam getirtir.

(Nasıl da "yenik düşüyor her şey zamana", Murathan Mungan'ın dediği gibi... Artık çarşı içindeki Şükran Lokantası'na gitmiyoruz da kebap yemeye, Numune Pavyon'un sokağındaki çöpşişçide bol kimyon, kavrulmuş soğan ve koyu torba yoğurdu üzerine çalışıyoruz!)

Artık, Basmane'de Atlantik Oteli'nde kalmıyoruz, biz de o eski biz değiliz İzmir de o eski İzmir değil; şimdi Büyük Efes'ten aşağısı kurtarmıyor! Kısmet'e, Anba'ya bile burun kıvırır olduk...

(Aşağı yukarı Büyük Efes'in olduğu yerde, yangından önce İzmir'in katedrali, en büyük kilisesi Aya Fotini'nin bulunduğunu duymuş muydunuz? Altı geçitli, upuzun çan kulesi, bütün o eski kartpostalların soluk renkli, köşesi kırık, parlağı kaçmış yüzlerinden iri bir hüzün anıtı gibi gülümsüyor...)

Ya peki, Alsancak'ta, Gazi Paşa'nın denize doğru şaha kalkmış atının dikildiği alanda, tam kordon kıyısında, İzmir'in en fiyakalı (o zamanın

Efes'i say!) oteli Kraemer Palace'ın yükseldiğini?

Kral geldiğinde oraya inmişti. Barında buz gibi nefis Bavyera birası satıyorlar. Gazi de şehre girdiği günün akşamı uğramış da, sivil, önce tanımamışlar, sonra içeriden birinin "Bu... Bu... Kemal!" çığlığını basması üzerine kaçacak delik aramaya koyulmuş umum kefere taifesi, kendini pencereden atan atana...

"Rahatsız olmasalardı" demiş paşa. Sonra sormuş, "Yunan kralı Konstantin geldiğinde buraya uğrayıp şöyle denize karşı bir rakı içti mi?"

"Hayır" demişler.

"Öyleyse", demiş Mustafa Kemal, "bu adam İzmir'i almaya neden kalktı yahu?

Sonra, o yangın yerinde gezinirdik.

Çok küçüktük, Lausanne Kapısı'nın, Montreux Kapısı'nın ne demeye geldiğini daha bilmezdik.

Derdimiz günümüz, fuarın pavyonlarından beleşe broşür toplamaktı... Ne işimize yarayacaklarsa artık?

Bir keresinde, Etibank pavyonundan galiba, minik "poşetler" içinde krom, kükürt, bakır, bilmemne sülfat toplayıp eve getirmiştim de bir temiz de sopa yemiştim! "Ağzıma sürerim" sanmışlardı bizimkiler, akılları gitmişti.

Artık oraya, televizyonda görülen, sinemada seyredilen, gazetelerde izlenen "artizlerin" canlısını görmeye gidiyorlar...

Kübana'nın kocaman palmiyeleri altında kendini imbata bırakıp, sevdiğinle iki çatal yemek yemek, iki fırt dans etmek de mümkün değil; çünkü müziğe, Kültürpark'ın dört bir yanından inleyen böğürtüler karışıyor, dönme dolabın çan çanı, piyanist-şantörlerin genizden ve hötöröf vahlamaları, gazinolarda şakıyan bülbüllerin "detone" höykürtüleri.

Yahu hani biz İstanbul'dan bunalmıştık, İzmir'e kaçacaktık?

Bir zamanlar "arsıulusal" derlerdi, enternasyonal. Şimdi bakıyorum da, herhangi bir Ege köyünün iri kıyım suretine döndü.

Etmeeceedin bunu abem! İzmiilee de bozulmaacaadı!

VAKTİDİR VAKTİ!

Gördükçe sinirim bozuluyordu. Önceleri.

Sonra düşündüm, "ne sakıncası var?"?

Sonra gene düşündüm, galiba doğrusunu yapıyorlar! Tam oturtmasalar da el yordamıyla, sezgiyle, çoğunlukla da başka dürtülerle ama, hepten yanlış yolda da değiller bu konuda.

Sonra baktım, "bir kısım basın", dalgasını geçmekte berdevam...

Neden mi söz ediyorum? Birbiriyle ilgisiz gibi görünen, ama alttan alta gelip aynı temel bütüne bağlanan bir girişimler yumağından.

Hadi Çince konuşmayı bırakalım da "somutlayalım":

Bir kere, şu deniz otobüslerine Osmanlı denizcilerinin adlarını koyma meselesi... Zamanında Dalan'a az mı kızmıştık, Türkiye Cumhuriyeti'nde amiral darlığı mı çekiliyor da önüne gelen Norveç yapısı fiyord gemisine yok Çavlı Bey, yok Çaka Bey, denizci yetmiyormuş gibi bir de karacılar, yok Ulubatlı Hasan!

Oysa bir sosyaldemokrat belediye, ya Kemal Kayacan koyacaktı teknenin adını, ya Fahri Korutürk! Ne güzel!

Nefretin gözümüzü karartmasına izin vermiştik. Muhaliftik ya, solculuğu, geçmişimizi çöpe atmaktır sanıyorduk uzunca bir süre. Ama çingenenin bile bir "aslı" vardı, bir kültürü, bir tarihi ve çingene bile, şu ünlü meseli yumurtlamış olanı yalancı çıkartıyor, aslını inkâr etmiyordu.

İstanbul'da Fatih adında, Yavuz Selim adında koskoca semtler vardı, hem de bildik bileli, hem de beş yüz yıldır ama, herhangi bir Osmanlı'nın heykelinin dikilmesine tepki gösteriyorduk.

Yok canım, "dönmedik," merak buyurmayınız; gittik baktık Fransa'ya, hiçbir solcu, şehrin ortasında durup duran Kral Dördüncü Henri'nin yontusuna gıcık kapmıyor!

Biz, bir imparatorluğun mirasçısı olduğumuzu bize hatırlatacak her şeyden nefret ediyoruz.

Bunu, solculuktur sanıyoruz.

Hangi avanakların dolduruşuna geldiğimizin bir türlü farkına varamadan.

Sonradan "ayan" da, fakir-ül hakir gibi tepki görüyor ister istemez.

Olsun. Görelim bari. Avanağın tepkisi varsa, kalemin de namusu var.

Vapur iskelelerinin "restore" edilmelerine karşı çıktık.

1928 yılında asılmış tabelaları kaldırınca, altından eski yazı çıkıyordu! Bostancı mesela, be, o, se, te, a, ne, ce, ı değil de, vav, sat, elif, tı, nun, cim ve ye. (Eski yazı bilenler yanlış mı söyledim? Ya vav ya elif fazla kaçtı galiba!)

Gericilik yapıyorlardı.

Eski kamu yapılarının kapı alınlıklarında yer alan padişah tuğralarının yaldızları da silinip parlatılınca, Atatürk devrimleri elden gidecekti...

Kanuni sergisi dünyanın dört yanını dolaşırsa, belki Batı bizim kavuk giyip yirmi altı karı aldığımızı düşünecekti.

Öyle ya, kahvaltı niyetine de küçük Rum çocuklarını pişirip yemiyor muyduk sabahları?

Barbar ve gaddar yaratıklar değil miydik?

İliklerimize işlemiş olan aşağılık duygusu, Batılı efendilerimize ne yapıp yapıp yaranma tutkusu, bizi olmadık ahmakların dolduruşuna getiriyordu...

Sultaniyegâh makamından mükemmel bir "yerli pop" yaratan sanatçımız Ergüder Yoldaş'ı hor görmeli, efendilerimizden aferin alalım diye gidip Van Gogh operası bestelemeliydik mesela... Levni'nin minyatür istifi düzeninden yeni bir çerçeveleme ve düzenleme kavramı geliştiren Oya Katoğlu'nun tablosuna beş para vermemeli, gidip milyonlarımızı Jackson Pollock'un esrarkeş New York pisliğinin soyut görünümünden kopya çeken bazı Fındıklı zibidilerinin zırvalarına yatırmalıydık...

Evliya Çelebi'nin dilinden üç yüz yıl sonrasına köprü kuran Kemal Tahir'e küfür etmeli, romanını ya Julio Cortazar, ya Raymond Queneau, ya Virgina Woolf'tan araklayana bel bağlamalıydık.

Şiirinde cami avlularının, çeşme başlarının, selvi ağaçlarının hüznünü anlatanlara burun kıvırıp, eski Yunan kahramanlarının, Ahilleus'un,

Odisseus'un Troya önünde kargı ve kalkanlarıyla gösterdikleri kahramanlıklardan dem vuranlara ödüller yağdırmalıydık!

Geçiniz bir kalem.

Keriz uyandı artık.

Bir refikimizde bir haber. Fotoğraflı.

Bir süre önce yüz otuz dördüncü kuruluş yıldönümünü kutlayan Devlet Demir Yolları'ndaki "yenileşme" hareketi içinde, tren istasyonları ve yolcu bekleme salonlarında "görsel değişikliklere" gidiliyormuş... İlk uygulamaya İstanbul'da, Erenköy banliyö istasyonunda başlanmış. Yolcu bekleme salonunun aslmda köşeli olan pencere ve kapı girişlerine İslam mimarisi tarzında süslemeler yapılmış. İstasyona iki tane de üzeri bakırdan çardak hazırlanmış (Frenklerin "baldaken" dedikleri zamazingodan). Bir yetkili, amaçlarının istasyonları "çağdaş" bir görünüme kavuşturmak olduğunu ve uygulamanın diğer istasyonlarda da devam edeceğini söylemiş.

Refikimiz de dalgasını geçiyor usul usul.

Erenköy, "tutucu" semt ya, kimilerine göre yobaz yatağı.

Pencerenin kapının ucu köşeli kalınca çağdaş ve Batılı, "İslam mimarisi" tarzında kıvrımlı yapılınca çağdışı ve geri oluyor!

Batılı gezgin, eskaza trene binecek olsa bu mimariyi görecek de aaa, Türkler ne kadar ilkel diyecek.

O zaman gâvura çok ayıp kaçacak.

Aynı çizgileri görebilmek amacıyla Topkapı Sarayı'nın kapısında binlerce lira toka etmek üzere kuyruklarda bekleşen Batılı gezgin ha bu!

Üzeri bakır kaplı, tepesi alemli çardak, haberi yazan devrimci arkadaş ömrü hayatında zahmet edip söz konusu saraya gitmediğinden, Sultan İbrahim'in Haliç'e karşı köpüklü kahvesini yudumladığı harem taşlığında yok çünkü... Gericiler kendi örümcekli kafalarında yaratıyorlar onu...

Bir zamanlar İlhan Selçuk'un köşesine okuyucu mektubu yazan bir dangalak oğlu dangalak da, "Boğaziçi'ndeki eski yalıların yandığını gördükçe seviniyorum; onlar, devrimci halkımızın alın terini sömüren faşist Osmanlı paşalarının zevk ve sefa yuvalarıdır" gibilerden inciler

döktürmüştü, bilmem hatırlayacak mısınız?

Valla titreyerek mi titremeden mi bilmem ama, galiba kendimizden olan bazı şeylere dönmenin vakti geldi de geçiyor bile...

BU, İSTANBUL MU?

Sahi ya, Taksim'de topçu kışlası, Elmadağ'da mezarlık, Dolmabahçe'de Gazhane ve de sarayın ahırları vardı eskiden, "ıstabl-amire", Frenkçe-Osmanlıca kırması deyimiyle.

Uzun süredir dönüp bakmamıştık eski göz ağrımıza, "İstanbul nostaljisi", eh, modasını biz "lanse" edip biz kapattık sanıyorduk; taklitlerimizden sakınmayınca kimse, ahkâm-ı nostaljiyi sıdk-ı selametten münharif bulup izzet-i ikbal ile bu vadiden çekilmiş, kendimizi gündelik politika denen rezilliğin kısır kaldırımlarına vurmuştuk ya (ekmek parasının gözü kör olsun, medar-ı maişet motoru edebiyatla dönmüyor, ille kalorifer dumanı kokulu Ankara zevzekliklerine dalacaksın viran olası hanede ekmek bekleyen henüz evlat değilse bile ayal uğruna!)...

Ayıptır söylemesi, elime 1934 yılının İstanbul rehberi geçti de geçen gün.

Neden mi ayıptır söylemesi? Ne zamandır "nostaljik takılıp durmuş" adam daha yeni bulup karıştırıyor söz konusu rehberi, herkesler de yalayıp yuttuk sanıyordur... (1912 baskısı Baedeker ve şimdilerin ünlü Guide Bleu'sünün, Mavi Rehber'in atası dedesi Guide Joanne olunca el altında, İstanbul Belediyesi'nin 1934 yayınma iltifat etmeye pek de gerek görmemiştik. Bir nedeni daha var elbette: 1912 baskısını, şabalak sahafı kazıklayıp üç yüz elli liraya almışım, şimdi beş yüz bin kadar eder mi? Oysa millet uyandı artık, belediye rehberine yüz bini toka ettik, içimize evlat acısı gibi çökmedi değil!)

Evet, açtık baktık, Taksim'de İnönü Gezisi'nin yerinde eski topçu kışlası durup durmada, adı dönem dönem Mithat Paşa ya da İsmet İnönü Paşa'ya çevrilecek Dolmabahçe Stadı'nin yerinde metruk ahırlar, Cumhuriyet Caddesi'nin inerken sağ yakası boyunca boş alan uzanıyor, Hilton yerine Ermeni mezarlığı, Mekteb-i Harbiye'nin eski talim meydanı, Altınbakkal tramvay durağını unutmayalım!

Gâvurca isimler çoktan ortadan kalkmış, artık Tepebaşı Bahçesi, Tepebaşı Bahçesi'dir, Jardin des Petits Champs değil, Tatavla'ya herkes Kurtuluş diyor, Ayios Dimitrios mahallesini Yenişehir yapmışlar; ama gene de bu İstanbul, 1934'ün İstanbul'u bizim bugünküne hiç mi hiç benzemez, daha da başka bir şehir bu.

Tabii, şehir, Şişli Tramvay Deposu'nda bitiyor, Şişli Camii yoktur,

1949'da yapılacak, orası boş alan, dört bir yanda iki katlı, üç katlı "yarı kâgir" Rum evleri, Mecidiyeköy'e doğru uzanan dutluklar, kır kahveleri. Yol gitgide daralarak Zincirlikuyu'dan kuzeye dönüyor (dağ başı!) Maslak üzerinden Tarabya'ya, Büyükdere'ye, İstinye (Stenia) köyüne inecek, "tek şeritli" patika irisi!

İsterseniz Beşiktaş'a gidelim. Sinan Paşa Camii'nin önünden Yıldız'a doğru çıkan dapdaracık yokuş Köyiçi'nde bir yerlerde kaybolacak, siz bayırın öbür yanından, Hasan Paşa Deresi'nden kendinizi tepeye vurunuz, saraya ulaşırsınız sağa kıvrılıp ama, bugün Kışlaönü, Gayrettepe, Esentepe falan filan diye bildiğimiz "mevkilere" varmanız için tarla geçmeniz gerekecek; canım herhalde 1934 yılında Barbaros Bulvarı arayacak kadar saf değilsiniz (açtıracak olanı da nasıl olsa yargılayıp asarsınız günün birinde, iyilik de yaramıyor!)

Hadi Bağdat'tan Basra'ya, Beşiktaş'tan Bakırköy'e gidelim, efendim, Sahil Yolu mu, hangi Sahil Yolu canım kardeşim? Kumkapı'nın, Samatya'nın güngörmüş evleri birer yalıdır, trene bineceksin, kıyıda yol yok, kıyıda Bizans surlarını yalayan Marmara dalgaları, kıyıda "loş kayıkhaneler", anason kokusu ve ızgara lüfer tadı var, sonra nasıl denize metrelerce uzak, boynu bükük kalacaklar.

Trene binmek için Sirkeci'ye gitmeden Eminönü'nden geçeceksin ya, Allah'ın emri, orada da camiye yaslanmış pek şirin ama pek döküntü eski yapılar, Haliç boyunca külrengi suratlı antrepolar bulursun; yirmi beş yıl öncesine kadar da durup duruyorlardı, Bahçekapı tramvayı Dördüncü Vakıf Han'ın önünden dolanır.

Bu, İstanbul mu?

Bak, Şehremaneti ne diyor: "Milli mücadele neticesinde Ankara hükümet merkezi olunca, yüksek ve tarihi mevkiini kaybeden İstanbul..."

(Bugün de Doktor Nurettin sayesinde daha neler kaybettiğini sayıp dökmeye gerek yok, koca şehir, Fikret'in deyimiyle "bin kocadan artakalmış bive-i bakire", ya da Nazım'ın deyimiyle "bin kocadan artakalmış bive-i bilmemne", 1991'de nasıl direniyorsa, 1934'te de daha başka türlü de olsa direniyordu, Salim Yusuf Bey'in sözleri hoşunuza gitmediyse, işte Belediye Meclisi "Azası"ndan Osman Nuri Bey'in ağzından dinleyiniz:)

"Bugün İstanbul Türkiye'nin bir vilayet merkezidir. Fakat en büyük, en kalabalık, en güzel ve her manasiyle bir istirahat, eğlence, san'at ve hars ve ticaret şehridir. İstanbul'un nüfusu, verdiği vergi, ticareti,

sanayii ve maarifi hakkında aşağıda gösterilen rakamlar bu ifadeyi beliğ bir surette göstereceği için, daha ziyade izahata lüzum görülmemiştir!" diyor rehbere bir önsöz yazan Osman Nuri.

Tabii ya! O zaman İstanbul, beş yüz seksen bir bin yetmiş altısı erkek, dört yüz yetmiş bir bin altı yüz altısı kadın olmak üzere bir milyon elli iki bin kişi...

"Bu yekûnun" iki yüz kırk üç bin altmış altısı da "ekalliyet mensubu"!

Tabii ya. O zaman Beyoğlu'nda Alkazar, Artistik, Asri, Astorya, Ekler, Elhamra, Etuval, Glorya, Majik, Melek, Opera, Santral, Şık sinemaları var.

Tepebaşı otellerine bakınız: Berlin, Bristol, Britanya, Büyük Emperyal, Büyük Londra, Dobrice, Eftapolos, Ermiş, Esperans, Etranje, Glarikidis, Lozan Palas, Lüksemburg, Minyon, Montekristo, Novotni, Odessa, Olimpiya, Partenon, Robin, Ruvayal, Viyana, Yanya...

"İspirink Palas" şeklinde söylenen Spring Palace'ta kalmak ya da pastanesinde çay içmek için Tarabya'ya uzanmanız gerekecek. (Artık Therapia demiyor kimse oraya. Ama şükür, Psammatia Samatya'ya dönüşmüş de henüz Kocamustafapaşa'ya çevrilmemiş).

"Cakomo" denen Giacomo'yu, Debarkader yazılan Debarcadere'i, İspılandit şeklinde bozulan Splendide'i arıyorsanız ada vapuruna bininiz. Tuhaftır, Büyükada'da, bunca tatlı su frengi ve kefere taifesinin arasında, bir de Otel Şahap! Aferin ulan Şahap, namusumuzu sen kurtardın!

Biliyorum deminden beri çatlıyorsunuz, hadi çekinmeyin sorun sorun "belediye işleri" ne durumdaymış 1934 yılında peki?

(Hepi topu 1441 apartman var o tarihte şehirde, 30 kışla, 487 cami, tam 192 adet kilise, 41 tane de havra, yani sinagog. İstanbul, yılda toplam 85 milyon lira kadar vergi ödüyor devlete. İstanbul'da toplam "hususi" araba sayısı 708! Kamyon sayısı 78. Toplam telefon abonesi, 12 bin 757! Elektrikle aydınlatılan bina sayısı 73 bin...)

Pirimiz ustamız Evliya Çelebi'nin yattığı yer cennet olsun, kulakları çınlasın öbür dünyada, 1934 belediye sayımı, İstanbul'da 2008 arabacı, 913 ayakkabıcı, 1007 bahçıvan, 2001 bakkal, 311 balıkçı, 103 dokumacı olduğunu ortaya koyuyor... 845 fırıncı, 1091 garson, 2500 hamal, 621 hamamcı, 694 kabzımal, 2075 kahveci, 1011 kasap, 195 kaldırımcı (ne demekse!), 1652 kayıkçı, 25 bin leblebici varmış... Marangoz sayısı 755, mavnacı sayısı 203, mızıkacısayısı 350! Sucular

314, sütçüler 1195, sekerciler 805 kişi; yoğurtçular 350, terziler 1219.

Toplam kapıcı sayısı da, 1934 yılının İstanbul'unda, sıkı durun: Tamamı tamamına 656 kelle!

Peki bu, İstanbul mudur?

Yoo, belediyeyi unutmadık, lafı onunla bağlayacağız. İstanbul Belediyesi'nin 1934 Rehberi'nde açıkladığı üzre, bütçesi, altı milyon altı yüz altmış bir bin dört yüz yirmi sekiz liradır.

Bütçenin yüzde 13'ü sağlık işlerine, yüzde 14'ü fen işlerine, yüzde 8'i temizlik işlerine ayrılmaktadır.

(Gerisine karışmayız. "İstanbul 1934 yılında, 1991 yılından daha iyi yönetiliyordu" desek Nurettin bozulacak, nemize lazım!)

Bölüm 3: Ellas

BİZİM RAKININ KAYINÇOSU

Yahu biraz da ciddi meselelerden sözedelim, o ne o öyle, bıktık birilerinin gözlüğüyle göbeğiyle uğraşmaktan...

Ne yazayım ne yazayım diye kara kara düşünmedeyim, aklıma rahmetli Ahmet Rasim ustamız takıldı, şimdi işbu yazı pazarlık ya, hem şampanya köpüğü gibi hafif olacak, hoş olacak ama öyle pek de boş olmayacak elbet, hem de azıcık gülünçlü; şıp dedi ışık yandı: Şampanya dediğin "gâvur işi", bizi ne paklar, Ahmet Rasim misali mis gibi rakı paklar!

İyi de, meretin artık nesini yazacaksın?... Yazıla yazıla anasonu kaçmış, ılınmış, kötü meyhane mazotuna dönmüş bir konu ki, zaten "irdelemeye" kalksan hani şöyle bilimsel alafortanfonik falan takılıp bazı refiklerimizin pazar ekleri gibi, yavan kaçacak, işin yoksa gevele dur, efendim Tekirdağ "mamulatının" özellikleri, sarı leblebinin erdemleri, radikaya nasıl limon sıkılır da Ermeni topiğinin üzerine nasıl zeytinyağı gezdirilir?

Ahmet Rasim Baba bunların hepsini bir tamam yazmış vakt-i zamanında... Bilineceği gibi, üstadın, kimbilir Tanin'de midir Tasviri Efkârda mı yoksa İkdam'da mı, "Rakı Nasıl İçilir?" ve "Rakı Neyle İçilir?" başlıklı bir dizi makalesi mevcuttur ki, gayetle ilmi ve de bilimsel ve de pek malumatlı olup kitaplarına da girmiştir...

Eh, cıcığı çıkmış konuyu ısıtıp sürmek için, hele böyle pazar sabahı, ona yakın bir "soruna", rakının ikiz kardeşine, Ege'nin öte yakasına kalmış refikine, uzoya eğileceksin!

Haber aslında azıcık da bayat, gazetelerde çıkalı bir ayı geçti de, kesip saklamışım, punduna getirip yararlanırım niyetine, bu hafta sonuna, burada size kısmetmiş...

Tastamam şöyle:

Türk rakısımn bir benzeri olan Yunan uzosu 108 yaşma bastı. Uzonun mucidi olarak Yunan ansiklopedilerinde "Stavraki Bey" isimli bir Türk askeri doktoru gösteriliyor.

Bre kırk yıllık, pardon, yüz sekiz yıllık Kirios Stavrakis ne zamandan bu yana Türk askeri doktoru kesildi? Vah vah...

Şuna Osmanlı ordusunda askeri tıbbiyeli, Gülhaneli Rum doktor,

Osmanlı "tebaı" Stavrakis Çorbacı demek yok mudur ya ihvanlar?

Efendim bu Stavrakis Bey, kumaş taciri Andonis Makris ile meyhaneci "Barba" Dimitris Doumenikiotis adlı iki hergeleyle her gece demlenirmiş... Yıl 1881... (Kos adasında meyhaneci dostum Dimitris, kulakların çınlasın)... "Çipuro" içiyorlar hem de, bu çipuro tesmiye edilen zıkkım, üzüm, bozuk şarap artığı, anason, tuz ve soğandan elde ediliyormuş, bunları karıştırıp bir güzel kaynatıyorlar, sonra soğutup içine buz atıyorlar, suyunu da koydun muydu, hele yanında beyaz peynirle Kırkağaç ya da Topatan kavunu, mis.

Şimdi, işbu Stavrakis Bey, bakmış ki elde ettikleri içki umut verici olmasına umut verici de, ekşi ekşi soğan kokuyor da anasonun tadı bir türlü şarabı bastırıp öne geçemiyor, cennetlik gövdelerine indirdikleri ne bildiğin şaraba benziyor ne aslanım rakıya... Saksıyı çalıştırmış.

Yahu, demiş, o sıra dut gibi höykürmekte olan Andon'la Dimitri'ye, şu imam suyuna şeker ekleyelim, tat versin, acısını alsın, içine damla sakızı katalım, azıcık mastikayı andırsın, yeniden bir kaynatalım hele, bir daha damıtalım.

Olmuş sana uzo.

Rakıdan daha hafif, daha bir "akşamüstü içkisi", uzaktan nane kokuyor, hani öyle masada balıkla malıkla değil de, güneş ufukta yatmaya koyulunca denizden çıkıp kurulanıp serinleme niyetine içeceğin o güzeller güzeli.

(Şimdi siz bu yazıyı okuyorsunuz ya, heh heh, fakir gecenin bir vakti kaleme alıyor, pikapta Manos Hacıdakis'in o enfes "İrthe Vorias, İrthe Notias" türküsü, Atina'da Pangrati semtindeki To Parti barından uzo arkadaşım Yorghos Dallaras söylüyor, oraların Erol Evgin-Neco karışımı yakışıklı bitirimi, önümde de gene taa Atina'lardan özel olarak getirttiğim 12 numara uzo şişesi! Çatlayınız Sayın Aydın Boysan!)

Amanın, okuyan duyan fakiri de Ahmet Rasim merhum gibi akşamcı ayyaş sanacak... Bizim işimiz latife, a dostlar, bizim içmelerimiz akşamdan akşama değil vallahi billahi, haftanın üç, bilemedin dört gecesi!

Hoştur namussuz, hoştur. Numara numara çeşidi var, geçmiş gün, şimdi tam hatırlamıyorum ama, galiba beş ya da altı numaradan başlayıp on ikiye kadar çıkıyor, şu bir zamanlar Balık Pazarı'nda Lambo'nun ayakçı meyhanesindeki kötü şarap misali, bizim Osmanlı rakısına en yakın geleni on iki numaradır... Ama size püf noktasını

vereyim hadi: En kıralı, yeşil etiketli, minik şişeli BarbaYiannis markalısı! Ola ki elinize geçirmek imkân ve ihtimali bulunur, deneyiniz.

Bunu da fakire Pire'de, Tourkolimano'da bizim Arnavutköylü Hristos Kaplanis'in o dünya durdukça durası ünlü Kuyu meyhanesinin Türk garsonları öğretmişlerdi...

Kulağınıza çalınmıştır, bunların Plaka derler bir semti vardır, Atina'nın eski kesimi, Akropolis'in hemen etekleri, az ötesi eski Türk mahallesidir, Monastiraki tarafları, cumbalı Osmanlı evleri eski ve çok uzak bir dönemin hüzünlü tanıkları gibi durup dururlar... İşte bu Plaka, sanırım yüzyılın başlarından beri buranın meyhane semti, adım başı şirin şirin kır kahvesi gibi tavernalar, en ünlüsü de Theophilos.

Bu Theophilos 1936'da İstanbul'a gelip Park Otel'de kalmış, o zamanlar bütün güreşleri kafadan şike ünlü Jimmy Londos'un menaceri, karanlık işleri ayarlıyor... Park Otel'de bir adamla tanışmış, "Kemal" deyip geçiyordu kısaca, on beş dakika görüşme ricasında bulunmuş da, rakıyı sarı leblebiyle götürüp tam dört saat söyleşmişler, "meghali mialo", "büyük beyin" diyordu durup durup Kemal için, Türk olduğumu öğrenince boynuma sarılıp ağladı. Bin yaşındaydı.

Plaka, Theophilos'un tavernası hoş olmasına hoş da, azıcık "boş" akşamcılar açısından, çünkü salatası aşırı tuzlu, barbunya tavası kapkara, haşlama kabak gibi birtakım "spesiyaliteleri" combur combur zeytinyağı içinde yüzüyor, güveci de berbat... Uzoyu da elli kere söyledim garson olacak ayıya anlatamadım, sulu getiriyorlar, bardağın dibine bir parmak uzo koyuyorlar, üzerine boca iyi su, buz muz da arama, öyle çorba gibi zıkkımlanıyorsun... Vre şunu ayrı getir, uzosu ayrı suyu ayrı, ben kendim koyarım, ı ıh, ne bilecek Mora kırosu içki vermeyi?

Kalabalık bir gruptuk, Yunanlı, Türk arkadaşlar, Yunanlı fıstık sevgilim... Kalkın bre dedim, kalkın vre, sizi adam gibi bir meyhaneye götüreyim de içki nasıl içilir görün.

Taksiye atlayıp Pire'ye indik, Tourkolimano'da, gündüz pek sönük ama gece çökünce bizim Tarabya koyunu andıran o müthiş köşede Kuyu'ya vardık.

(Bu Hristo da babamın arkadaşıdır, Arnavutköy'de barındırmadılar, o da kaparoz ettiği paralarla gitti orada Kuyu'nun tıpkısının aynısını kurdu, bilenler bilecektir, iyi de, Yunan Milli Piyangosu'ndan altmış milyon drahmi mi bir para çıkmış Hristo'ya, hem karısı da zengin,

aradınsa bul Hristo'yu... Pederin selamını iletemedim.)

Daha kapıdan "buyurun paşam" deyip tekbir getirdiler, garsonların bir kısmı depüdüz Türk, ötekiler de bülbül gibi dilimizi şakıyorlar, zaten masaların da yarıdan fazlası vatandaş; yan taraflardan "Selahattin daha fazla içme artık", "karışma ulan karı, keyfim misin", "Selahattin ölümü öp", "kes ulan kör oğlu, şimdi çarparım", "Selahattin Allah belanı versin" gibi bildik cümleler kulağımıza çalınmakta...

Şöyle efendi gibi bir sofra kurdurdum, barbunyası, pilakisi, marulu, rokası, peyniri, cacığı, lakerdası, radikası bir tamam, yanlarında da elbet minik yeşil etiketli Barba Yiannis marka uzo...

Geçmiş gün, o zamanın parasıyla yedi bin drahmi hesap geldi. Plaka'dan Pire'ye, Pire'den gece vakti çift tarife İlisia'ya gidiş geliş on bin drahmi taksi parası da cabası.

Hasılı, keyif yaptık, Yunan gâvuruna içki içmesini gösterdik (!)

Ertesi gün, hiç unutmam, Sindaghma Meydanı'nin köşesindeki tostçu büfesinden yüz drahmiye sosisli sandöviçe talim etmek zorunda kaldım kimseciklere çaktırmadan.

PANORIA FOKLANOU

Onun için de, tarih, bu kez bir sağırın anlattığı, acı ve hüzün dolu öykü...

Hani William Faulkner Baba, Ses ve Öfke romanında, geri zekâlı Benjamin'e anlattırdığı bölümde, Shakespeare'in Macbeth'in ağzından dediği o cümleye yaslanmıştı ya, "tarih, bir budalanın ses ve öfke dolu öyküsü"...

İşte Panoria Fokianou da kendi tarihini, hem Küçük Asya'nın, hem İzmir'in, hem Pire'nin, hem Atina'nın geçmişini öyle rivayet ve şu güne hikâyet ediyor... Sizi Panoria Fokianou'yla tanıştırmış mıydım?

Evet evet, eski yazılarımdan, ilk kitaplarımdan birinde adı geçiyordu.

Kendisi İzmir doğumludur. Epey zengin bir ailenin kızı, babası belli ki Uşak, Kula, Gördes, Milas halıları, Manisa tütünü, "bardacık" ve çavuş üzümü üzerine iş tutan bir tacir. Hayatının ikinci, üçüncü ve dördüncü on yıllarını Atina'da zengin ailelerin yanında hizmetçilik yaparak geçirmiş bir kız Panoria.

Ama durun, önce başına geleni anlatayım.

İlk on yılını hatırlayamıyor. Tek bildiği, Alsancak taraflarında mı, (o zamanlar Punta diyorlar), Buca mı, ("Boudja" yazılır "transkripsiyon" diliyle), yoksa Bournabat (Bornova canım), belki Karşıyaka (Kordelio) işte oralarda fiyakalı mahallelerden birinde bahçe içinde, geniş kocaman bir evleri olduğu... Bahçenin kapısında taştan iki tane aslan heykeli varmış...

1922 yılının o amansız eylül ayında, ikinci hatırladığı, anasının babasının elinden tutmuş, Kordon'a doğru koştuğu... Prokimea'dır birinci kordonun Rumcası... Yaa, evden alelacele çıktıklarını hatırlıyor, yanında büyük kardeşleri, küçük kardeşleri, epey kalabalık bir aile bu, İzmir'in zenginlerinden. Ama yüzlerini çıkaramıyor, suratları kocaman birer boşluk anasının da, babasının da, kardeşlerinin de, Panoria Fokianou için.

Çünkü, evden, evin bahçesinden, iki taş aslan heykelinin arasından kaçıp Birinci Kordon'a, oradan belki kendilerini uzağa, en kolay Midilli'ye, daha iyisi Pire limanına atacak herhangi bir tekne, bir gemi, bir yelkenli, kayık bulmaya koşuyorlar...

Bir şeyler patlıyor hemen burunlarının dibinde, belki bir bomba, belki yıkılmakta olan evlerden birinin duvarı... Panoria artık hayatta yapayalnızdır.

Bir tek o sağ kalmış. Anasının, babasının, kardeşlerinin yüzlerini bile hatırlayamıyor. Kendini Kordon'da bulmuş, oradan ne edip de kayığa atladığını, kendisini, acıyıp da kimin kolundan çekip aldığını, Pire'ye nasıl indiğini, orada, tam da ileride milli kahramanları, nice Türk kesmiş Karaiskakis'in heykelinin dikileceği, barakaların, izbelerin yıkılıp yerlerine yemyeşil park yapılacağı liman köşesine nasıl konduğunu çıkaramıyor.

Bir hafta mı kalmış kıyıda? Açmış. Susuzmuş. Bir kadın çıkmış da elinden kapıp evine götürmüş, yanına hizmetçi almış.

Patlama yüzünden de kulakları ölünceye kadar sağırlığa yakın, az işitir, çok çok az işitir kalmış. O zaman on yaşındaymış Panoria.

Çünkü aylardan eylül, yıllardan bin dokuz yüz yirmi ikidir, İzmir yanıyor.

Çünkü, 8 Eylül sabahı son Yunan gemileri, arkalarında tüfeğini fırlatıp atmış, gözleri içeri kaçık, avurtları çökük, sakalları en aşağı on iki günlük, mideleri boş, ayakları yara içinde, bitik, yitik askerlerin bir kısmını bırakıp savuşuyorlar, gemilere yetişemeyenler "sivil giyinip" halkın arasına karışıyorlar, şehre girecek Türk atlıları tarafından yakalanıp öldürülmekten ödleri kopuyor, çünkü siktir olup giden Yunan gemileri arkalarında binlerce, yüz binlerce Rum bırakıyorlar, yarınları belli değil. Geride yakıp yıktıkları Uşak, Aydın, Manisa, Turgutlu, Salihli, gerilerinde camilere doldurup diri diri yaktıkları tahta sakallı Osmanlı ihtiyarları, şalvarlı kadınlar, burunlarının sümüklerini çeken karınları şiş, ayakları çıplak Türk bebeleri...

İntikamın nasıl alınacağını bilemiyorlar ama, acı ve gaddar olacağı muhakkak.

8 Eylül günü ve gecesi, İzmir karmakarışık. "Vali-i Umumi" Steryiadis defolup gitmiş. Yunan silahlı kuvvetleri dağınık. Zaten varlar mı yoklar mı artık belli değil. Son birlikler, yarımada boyunca Çeşme'ye çekiliyorlar, orada bekleyen gemilerle Midilli'ye.

9 Eylül sabahı atlılarımız bir hışım Halkapınar Köprüsü'nden doğru gelip Kordon'dan Konak'a ilerleyecekler, Tuzakoğlu Fabrikası'nda mevzi tutmuş üç-beş Yunan askerinin mermilerine de Akşehirli Bekir oğlu Mehmet, Antalyalı Ömer oğlu Hakkı, bir de Nevşehirli Ahmet oğlu Seyit'i bırakacaklardır. Tuzakoğlu Fabrikası'nı eski Belediye

Temizlik İşleri Müdürlüğü olarak hatırlayacaksınız İzmirli okurlar, o caddenin adının neden Şehitler Caddesi olduğunu herhalde sormayacaksınız.

Yangın, 13 Eylül günü çıktı. Bizim ordunun girişinden tam dört gün sonra.

Yani, hepinizin sandığı gibi, Yunan ordusu kaçarken yakıp gitmiş değil İzmir'i.

Biz de yakmadık.

Ama söndürmek için de hiç uğraşmadık.

Galiba bundan utandığımızdan da, Falih Rıfkı'nm o ünlü Çankaya kitabından mesela, yeni baskılarda, İzmir Yangını bölümünü çıkardık.

Çünkü biz, Allah'a şükür, Falih Rıfkı Atay'dan bile daha Atatürkçüyüzdür ya!

Neyse ne. Ayrıntılar başka bir yazının, bir kitabın konusu. Yangın Ermeni mahallesinden başladı, bugün yerinde Kültürpark olan, fuar düzenlenen bölgeden, ilerledi, denize dayandı, bütün "gâvur semtlerini" yaladı yuttu.

Çok insan öldü.

Ve yangın yeri, Kültürpark yapılana kadar, Behçet Uz kurtarana kadar, Kürt Niyazi ve adamlarının çöplüğü oldu. Molozları eşeleyip artakalan ne varsa topladılar. Gece değil, gündüz bile yangın yerinde dolanmak cesaret işiydi İzmirli için, "1920'li" yıllarda...

Panoria'nın anası, babası, kardeşleri de yangında öldüler.

Ve Panoria, ilk on yılından sonra yaşadığı yıllarım, hep, para biriktirip bahçesinde iki tane taş aslan heykeli olan bir ev yaptırmak uğruna çabalayarak geçirdi.

Zengin evlerinde hizmetçilik yaparak. Çünkü kendi zengin ailesinden hatırlayabildiği, yalnızca evlerinin kocaman bahçesindeki kocaman iki aslan heykeliydi.

Ve Panoria Fokianou artık beş parasızdı.

Hizmetçiydi, ötesi var mı?

Üstelik sağırdı Panoria.

Üstelik, "evin oğlundan" gebe de kalmıştı, evlerden birinde...

Güzel kızdı Panoria. Sağırdı ama güzeldi. (Hani Marlee Matlin gibi!)...

Üstelik hem sağır, hem güzel, hem yetim, hem öksüzdü Panoria Fokianou.

"Evin oğlu" karnını şişirince, "evin hanımı", o çocuğu hemen düşüreceksin Panoria demişti.

Aldırmak yasaktı ya. Panoria da çaresiz, düşürmüştü.

Nasıl düşürdüğü bilinmiyor, firkete mi soktu, tavuk tüyü mü, dürüp büküp ip haline getirdiği bez mi, sirkeli tasa mı oturdu, belli değil. Yazılmamış.

(Bu yöntemleri nereden bildiğimi sormayınız, işimiz bu, yazar geçiniyoruz, meslek sırrı, ekmek parası.)

Sopayla dayak yedi Panoria. "Hanımından". Bir Atina zengininin karısından. Panoria da zengindi vaktiyle ama, 1922 yılına, on yaşına kadar.

İşten kovuldu Panoria.

Panoria'nın beş drahmisi yoktu ama, anıları vardı, artık suratlarını bile hatırlayamadığı bir anası, babası, kızkardeşleri, bir zamanlar refah içinde yüzdükleri, babasının halı, tütün, kuru incir, kuru üzüm ihracatı yaptığı günleri, bahçe içinde kocaman evleri, bahçe kapısında iki tane taştan aslan heykeli. Panoria hep o evi yeniden kurmak için çalıştı, dayandı, yemedi içmedi, para biriktirdi.

1922 yılından 1955 yılına, kırk üç yaşına kadar. Artık yanakları, boynu, gözlerinin altı kırış kırıştı ama biriktirdiği parayla kendine bir ev yaptıracaktı, bahçesi olacaktı evin, bahçesinde de iki tane kocaman taştan aslan heykeli. Panoria çocukluğunu yeniden yakalayacaktı.

Artık suratlarını bile hatırlayamadığı anasının babasının evini yeniden kuracaktı. İzmir'in, eski İzmir'in geri gelmeyeceğini biliyordu ama, artık "İ Meghali İdea"nın hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini biliyordu ama, Anadolu'da olup bitenlerden hiç kimse Panoria'yı suçlayamazdı ki, o büyük boğuşmada, o amansız kardeş kavgasında, o birbirimizin gırtlağına çöktüğümüz, kanına ekmek doğradığımız yıllarda küçük bir kızdı Panoria, esmer, örgülü saçları, ve bütün esmer ve saçı örme kız çocukları gibi edepsiz mi edepsiz...

Panoria, kırk üç yaşını gene güzel, ama geçkin, yıllarca yememiş içmemiş, anasının babasının o evini yeniden yaptırmak için para biriktirmiş buldu.

Ama parası çıkışmadı bu sefer. "Müteahhit", o bizim müteahhitlerden hiç aşağı kalmayan kafası fötr şapkalı, altın dişli bir hayvan, adı artık Nikos mudur Panayiotis mi, Andonis mi Hristos mu bilmem, sanki Selahattin ya da Abdülgaffar ya da Rüknettin ya da Abüzittin ne farkeder, paranın geri kalanını, Panoria'nın "nakden" değil de "malen" de ödeyebileceğini, yılışık yılışık, nefesi rakı değilse de uzo kokarak "ima etti". Vazgeçti Panoria evi yaptırmaktan. Hiçbir zaman o geniş bahçeli, bahçesinde iki tane taştan aslan heykeli olan konağa, artık suratlarını bile hatırlayamadığı anasının babasının İzmir'deki konaklarına, on yaşma kadar mutlu mu mutlu çocukluğunu yaşadığı o eve, o günlere, o döneme sahip olamayacağını anladı.

Alt tarafı müteahhitin altına bir kerecik yatacaktı canım... Yatmadı!

"İlk evinin" oğlu... Haa, o başka. Onu sevmişti Panoria.

Bu hayvanı sevmiyordu. Sevmek bir yana, erkek niyetine bakmıyordu bile. Yoksuldu Panoria. Ama onurluydu. Namusluydu. Soyluydu.

Ve Panoria geri kalan günlerini, artık yaşlı ve bumburuşuk bir kocakarı, hep bir takım zengin evlerinde ortalık hizmetçisi olarak tüketti gene. Bitirdi.

Hani "hizmetçi" demezler de ayıp olmasın, kırılmasın, incinmesin diye, "yardımcı" derler, sanki sonuçta bir şey değişecek... Bilmiyorum ne oldu Panoria Fokianou.

Ben onu, 1955 yılında Laz değilse de "Pontuslu" yılışık müteahhitin uzo kokan nefesinden midesi bulandığı sırada bıraktım.

Çünkü, size bir şey itiraf edeyim mi, Panoria Fokianou diye birisi yok!

Panoria Fokianou, nasıl derler, bir "roman kahramanı".

Yok ama gerçek. Hepimizden daha gerçek. Sizden de, benden de.

İoulia İatridi derler bir kadın yazar vardır, onun 1963 yılında yayınladığı bir romanm kahramanı Panoria. Romanın adı, Ta Petrina Liondaria. "Taş Aslanlar" oluyor bizim dilimize göre.

Acaba ölmüş müdür Panoria?

Hani, Bayan Zozo Dalmas'ın öldüğü, Pire'de tam da Pasalimani denilen "mevkide", (artık "Zea" tabir ediyorlar, bize düşman ya it oğlu itler), düşkünlerevinde.

Bilmem.

Benim aklıma hep Panoria Fokianou'nun çocukluğu takılıyor, saçları örgülü esmer ve şirret bir piçiko, anasının babasının elinden tutmuş, nereye ve niçin gittiğini bilmeden, Türklerle Yunanlıları birbirinin gırtlağına çökerten o büyük ve anlamsız kavgayı hiç mi hiç anlayamadan, Birinci Kordon'a ulaşmaya çalışıyorlar, canlarını kurtarmak için, kocaman konaklarım, gepgeniş bahçelerini, evlerindeki dikiş makinelerini, kafesinde kanaryayı, halıları, duvar saatini, ocakta kıymalı börülceyi, tavada çipurayı oldukları gibi bırakıp kaçıyorlar...

O, artık hiç hatırlamadığı dikiş makinesi, kanarya, börülce ve çipura... O, artık bilemediği tütün, incir, üzüm kokusu, o çıkaramadığı imbat kokusu...

Buruşuk yanaklarından öperim Panoria.

Ben de senin bir oğlun sayılırım, bunu unutma.

ELA PAME STİN ATHİNA

(GEL ATİNA'YA GİDELİM)

Yılbaşında Atina'daydım...

Leyleği havada gördük ya!

Kalabalıkça bir Türk grubuyla birlikte gittim Atina'ya, gazeteciler, reklamcılar, televizyoncular, emekli öğretmenler, çoluklar çocuklar, ev kadınları, çeşit olsun diye bir de Mafya babası!

Çocuklar çocukluklarını, gazeteciler gazeteciliklerini yaptılar, Mafya babası da ortalığı kırdı geçirdi esprileriyle...

Atina'nın mayısı bizim ağustosumuz, ağustosu cehennem ya, yılbaşı da eh işte nisana ya da ekime "tekabül" ediyor, yağmurluk bile fazla geliyor da ceketle geziniyorsun düpedüz...

Tabii bizim şabalaklar bunu bilmediklerinden vizonlara astraganlara bürünüp, çıkarmaya da bir türlü kıyamadılar havaları eksilmesin için, buram buram, zırıl zırıl terlediler üç gün boyunca!

Atina'ya üçüncü gidişim bu... Yunan milletini azıcık daha yakından tanıyayım diye gittim, Türk milletiyle çok daha iyi tanışıp döndüm...

Atina da bıraktığım gibiydi. Pire de elbette...

Öğleden sonra saat üçte hayat duruyordu, akşam yeniden ve daha cıvıltılı başlamak üzere...

Millet gülüp eğleniyordu, bizim gibi "ağır oturmuyorlardı", kendilerine molla denilmesine gerek duymuyorlardı...

Pek öyle tabak mabak kırıldığı yoktu ama, en hüzünlü türküleri bile ya zeybek, ya çiftetelli, ya da kasap havasıyla çağırıldığından, genç yaşlı hepsi kalkıp kalkıp oynuyorlardı.

Perivoli tavernasında, biri esmer güzeli, biri sarışın dilberi iki şarkıcı kadın, Haris Aleksiou'nun gözde parçalarını geçiyorlardı... Sonra, ihtiyar bir "solistle" fasıla oturdular, o büyüklerin büyüğü Vassilis Çiçanis'in arkadaşıymış adamcağız, tavernanın girişinde, kimbilir 1940'lardan kalma mıdır, birlikte fotoğrafları...

Bizim toplulukta elbette kimse ne Aleksiou'yu tanıyordu, ne de Çiçanis'i...

Onlar, Yunan'ı tanımaya değil, yalnızca kafayı çekip eğlenmeye gelmişlerdi, nasıl suçlayabilirdim ki onları?

Bütün Perivoli Türk işgali altındaydı, bütün Hilton otelinin, bütün Atina-Pire sokaklarının olduğu gibi... Yılbaşı muhabbeti!

Tabii, hem çok hüzünlü hem de çok gülünçlü durumlar ortaya çıkmıyor değildi bu arada...

Perivoli'de mikrofonu kapan Yorgho, bakıyordu ki her masa tıklım tıklım Türk dolu... Patlatıyordu kılçığını:

İ Sinimi mas... Romiossini... Ah, Romiossini...

İçisıra bol bol İzmir'in nasıl onların olduğundan, ölüp giden Rumluk'tan dem vurulan eski, 1922 bozgunundan kalma bir rebetika türküsüydü söylediği...

Bizim enayiler de, avuçları patlayıncaya kadar alkışlıyorlardı Yorgho'yu!

Yorgho herhalde ağzını bırakmış, başka tarafıyla gülüyordu Perivoli tavernasını dolduran Türk müşterilere...

Tavernaydı ya bu, tavernada ne çalardı? Elbette tabak kırdırmaya yönelik birtakım hafiflikler...

Hem kuzum, zaten bu Yunanlıların erkeği meyhaneci, karısı orospu olmaz mıydı?

İşte eloğlu, Türk kafasıyla tatlı tatlı geçiyordu dalgasını...

Yorgho'ya kızamadım... Bizimkileri de üzmek istemedim, ne de olsa yılbaşı tatilindeydik hepimiz, iki tane yedek yazımızı yazıp gazeteye bırakmış, felekten üç gün üç gece çalmaya gelmiştik...

Çaldık da... Mesela, Yunanistan'ın yaşayan en büyük şarkıcısı Haris Aleksiou'nun sahneye çıktığı Vouliagmeni taraflarında Apollon gazinosuna gitmeye gerek görmeden, beşinci sınıf bir Laleli düğün salonunu andıran Plaka tavernalarından birine adam başı 5000 Drahmi gömerek...

Pasaportumuzun vatandaşlık hanesinde yazanı başka türlü nasıl doğrulayacaktık ki?

Tabii, ikinci gün Hristo'ya da gidildi...

Arnavutköylü Hristo Kaplanis'in Kuyu meyhanesine...

Öyle ya, memleketten ayrılalı yirmi dört saat geçmişti, ah neredeydi o cânım mezelerimiz, yemeklerimiz, mis gibi rakımız?

Paris'e giden Türk'ün soluğu Chaussee d'Antin taraflarında Uludağ Restaurant'da alıp hemen masaya çökmesi, koskoca iki gün boyunca görmeyip özlediği Adana kebabına, ezmeye, muhammaraya, bulgur pilavına, kadayıfa yumulması gibi hani...

Üstelik Aksaray'da herhangi bir aşevinde beş-altı bin liraya yiyebileceği yemeğe 400 Frank ödeyerek!...

Başka türlüsü yakışır mıydı şanımıza?

Ben bu filmin benzerini on-onbeş yıl önce Bulgaristan'da, Romanya'da da görmüştüm oysa...

Pantalonunun arka cebinden tomarla Deutsche Mark çıkaran uyanıklarımız, bizim buradan ihraç edilen halis Giresun fındığına, o fındığın ayıklanıp teneke kutulanmışına döviz döküyordu...

Koskoca Varna şehrinde ilaç için bir teker "kaşkaval" peyniri bırakmamıştık...

Getirip Topağacı şarküterilerine satmak üzere... Yemek için değil...

Kırklareli'ne girerken de, grubumuzdan bir hanım, dünyanın parasını sayıp aldığı Bohemya kristallerini, gümrükten geçiremem, başıma dert olur diye sarıp sarmalayıp önündeki koltukta oturan başka bir hanımın ayağının dibine bırakmıştı.

"Yakalanırsa" öbür hanım yakalanacak, sıkıya geldi miydi bizimki kristal bardakları tanımazdan gelecekti... Yok, kazasız belasız geçerse ne âlâ, hemen paketi geri alıverecekti...

Bu yüzden, otobüsün içinde, değme Sulukule arbedesine taş çıkartan bir kavga gürültü kopmuştu... Kaçak mallar ayağının dibine bırakılan hanımın kocası, malların sahibesi hanımın kocasını bıçaklamaya çalışıyor, mağdur durumda kalan hanım "ayağım öpeyim yapma Selahattin" diye salya sümük ağlıyor, bu arada kaçakçı hanım da ağlayan hanımın iffetini tartışma konusu yapıp iki çocuğunu hangi komşusundan peydahladığını soruyordu...

Söz konusu hanım, gene döviz, bu kez yeşil Amerikan Doları bastırıp, Polonya ürünü kötü diş macunu da almıştı... Onu çantasından çıkarıp bir yerlere zulalamaya gerek görmemişti sanırım...

Kavga gürültü yatışıp, ortalık mayna olup, gümrükten sessiz sedasız geçtikten, daha doğrusu gümrükten sessiz sedasız geçebilmek için herkes elini cebine atıp üç mark-beş mark çorba parası toplayıp ödedikten sonra da o zamanın gümrükçüsüne...

Memleketimizin bir başka olduğu, ne güzel yerlerimiz bulunduğu, kavunumuzun karpuzumuzun eşinin emsalinin hiçbir ülkede görülmediği, yabancıların gelip gelip en kötü köşelerimizin fotoğraflarını çektikleri, örneğin Manavgat Çağlayanı dururken inadına sırtında üç yüz kilo yük taşıyan hamalı görüntüledikleri konusunda fikir birliğine vardık...

Çok zeki, ama tembel millet olduğumuz, kahve köşelerinde pinekliediğimiz, böyle giderse adam olamayacağımız, Galata Köprüsü'nde iki kişi sallandırırsak işlerin nasıl düzeleceği hakkında da görüş alışverişinde bulunduk...

Bizim Atina grubundan bir hanım, hatıra niyetine bir kaset satın almıştı, ama içinde ne olduğunu vallahi bilemiyordu bir türlü...

Bir başkası, Mafya babasının yılbaşı gecesi otelin kumarhanesinde 18 bin Dolar kaybettiğini öğrendiği andan itibaren kendisine bir tuhaf göz süzmeye koyuldu...

Bu arada bizim Baba da grupta bulunan her hanımın ayrı bir yanını sıkıştırıp kendi kendine gönül eğlendirdi...

Sonuçta, Atina'nın İstanbul'a, Pire'nin İzmir'e çok benzediğini, ama oraları bizim şehirlerden daha temiz bulduğumuzu oybirliğiyle saptadık...

Cennet vatanımıza üç gün sonra kavuşmanın tadına doyum olmadığının, ama pasaport kuyruğuna girdiğimiz andan başlayarak bir yandan da gene dönüp dolaşıp bu sefil ülkeye gelmenin ne çekilmez bir azap sayılması gerektiğinin de tartışması aynı sonuca ulaştı...

Gezi boyunca ne de olsa "gâvur illerinde Osmanlılar tesanüd etmek iktiza" olduğundan yerli yersiz birbiriyle enseye tokat duruma düşen topluluk üyeleri, uçağın tekerlekleri Yeşilköy apronuna değdiği andan geçerli olmak üzere birbirini tanımayıp, eyvallah bile demeden dağıldılar...

Kötü çerçevelenmiş amatör fotoğraflarını banyo ettirip oturma odasının duvarında misafirlerine göstermek, ve Duty Free Shop'tan satın almış oldukları uzoyu içip "aaah, ah, nerede bizim rakı, nerede bu" demek üzere evlerine gittiler...

Onları bilmem ama, bir daha yurt dışına çıkarken yanıma hiç Türk almayacağım...

Kimbilir, belki kendimi de götürmem, burada bırakırım!

GURBET SANCISI

Siz hiç, Makber'i, Andonis Dalgas'tan dinlediniz mi? Hani "her yer karanlık, pür nur o mevki"...

Ama "Makber" olarak değil, "O Ponos Tis Ksenthia" olarak, yani "Gurbet Acısı"...

Yetmiş sekizlik taş plak, Atina 1935 kayıdıdır.

Ya, Rita Abacı'nın Neva Sabah makamından gazelini?... Ya, Roza Eskenazi'nin Uşak Çiftetellisi'ni?

"Entarisi ala benziyor, şeftalisi bala benziyor" diye giden açık saçık şirin türkümüzün "Dimitroula Mou" şeklini?

İster misiniz şimdi Yorghos Papasidheris'i çağıralım, udunu kapsın gelsin, bize bir Gazel-i Düstear döktürsün ki tadından yenmez...

Kemanda Semsis, yaylı tamburda Tomboulis, bağlamada Batış, belki santurda Stratos, bir Bornova Sirtosu attırırlar ki aklınız durur...

Şimdi kemikleri bile kalmamış eski komşularımız bunlar, çoğunun yattığı yer bile belli değil, toprakları yok ki bol olsun diyelim arkalarından...

Kimisi Stratos gibi eroinden gitti yirmi dokuz yaşında, kimisi Eskenazi gibi uzun yaşadı ama bir kenarda unutulmuş, artık aranılıp sorulmamanın burukluğu içinde yok-yoksul gözlerini kapadı... Kimisi Marika Papayika gibi bir sokak dalaşında bıçaklandı Pire'nin arka mahallesinde...

Hepsi de doğma büyüme İzmir çocuklarıdır.

Ve ölünceye kadar "ah vatanım" dediler.

Gerçi onlar, yazılışıyla "İ Smirni", okunuşuyla "İ Zmirni" diyorlardı, biz onlardan galat İzmir diyorduk ama, aynı şehirdi.

Bir daha ele geçirmek bir yana, dünya gözüyle görememek pahasına yitirdiler.

Ve özlemlerini, anılarım, acılarını türkü edip yaktılar.

İşte bu müzik türüne "rembetika" yahut "rebetika" deniyor...

(Rumca'da m ve p sesleri, mu ve pi harfleri yan yana gelince kimi zaman mb, kimi zaman da yalmzca b okunur...

Bu kelimenin hangi şekilde söylenmesi gerektiği konusunda Yunanlılar arasında da "mutabakat" sağlanmış değil, hani bizim, kimimizin "marul", kimimizin "maarul" dediği gibi.)

Elbette başka kökleri de vardı... On dokuzuncu yüzyıl sonlarında bir yandan mapus damlarında, Oropos Hapishanesi'nde mesela, Ghoudi Cezaevi'nde falan, öbür taraftan Pire limanında kümelenmiş esrar tekkelerinde doğuyor...

Esrar, cıgaraya sarılıp değil, tömbekiye katılıp nargileden içiliyor, Ege işi!

Tekke işletenlerin en ünlüleri de Paşalimanı'nda Barba Yannis, bir de Hiotika semtinde Mihalaki...

Tabii bir yandan bu esrar tekkelerinde plakayı kırıp kırıp çekerlerken üretiyorlar bu müzik türünü, bir yandan da çalgılı kahveler var, "Kafe Aman" deniyor bunlara, bu laf da herhalde Türkçe "mani kahvesi" deyiminden bozma, ya da belki bir de, türkülerin içinde bolca geçen "aman aman" nakaratımn etkisi! Şarkılara da "amane" tabir ediyorlar... Bu çalgılı kahvelerde uyuşturucu kullanılmıyor, yanında buz gibi soğuk suyla çok» şekerli "Tourkiko" kahve, nane kokulu Ouzo, reçineli ucuz şarap...

Derken Ege bozgunundan sökün eden binlerce kişi gelip dökülüyor Pire limanına...

Şimdi onları dinlemek için boşuna kalkıp gitmeyin oralara, bulamazsınız... Ancak eski taş plaklardan çekilmiş daha yeni otuzüçlüklerde, son zamanlarda da kaset ve tek tük kompakt disklerde yaşıyorlar...

Pire'ye yolu düşenler bilirler, limanda, metro istasyonuna doğru kocaman bir park, bu parkın orta yerinde de nice Türk gırtlağı kesmiş "milli kahramanları" Karaiskakis'in at üzerinde heykeli vardır, bıyıkları yarımşar metre iki yandan...

İşte o parkın yerinde, General Metaksas'ın 1936 yılında yıktırıp dümdüz ettirdiği ünlü Pire batakhaneleri vardı, esrar tekkeleri, fuhuş yuvaları, balıkpazarı, derme çatma barakalar...

"Rembet"ler orada yaşarlardı... Azıcık daha orta hallisi, bugün çepeçevre yeni ve kocaman yapılarla bezenmiş, o yıllarda tek katlı, iki

katlı küçük evlerden örülü Pasalimani tarafında, oralara yolu düşen her Türk'ün gidip rakı içip balık yemeden yapamadığı bizim Arnavutköy'lü Hristo Kaplanis'in Kuyu Meyhanesi'nin bulunduğu Turkolimano yöresinde...

(Paşa Limanı, Türk Limanı isimlerinden gıcık kaptıklarından, son yıllarda bunlan Zea ve Mikro Limano, yani Küçük Liman olarak değiştirdiler... Tıpkı bizim de tutup, yüzlerce yıllık Psammatia'dan bozma Samatya'yı Kocamustafapaşa yaptığımız gibi!)

İzmir'den canını kurtaran gelip buralara yığılmıştı işte... Afyon savaşının kılıç artıkları, cephe kaçakları, ayrıca Ayvalık, Çeşme, Bornova, Buca Rumları...

Yıllarca aç açık gezdiler... Bu tarafta "Rum gâvuru" diye aşağılanmışlar, oralarda da "Türk tohumu" diye hor görülmüşlerdi... İş yoktu, aş yoktu...

Yunanistan'ın altı milyon nüfusu, onların göçüyle üçte bir oranında artmış, birkaç hafta içinde dokuz milyona çıkmıştı!... Yıllarca sersefil dolaştılar...

Ve parasızlıktan, umutsuzluktan, hepsinden çok da gurbet acısından, sıla özleminden kendilerini uyuşturucuya, içkiye, serkeşliğe ve müziğe verdiler.

(İki türküleri vardır, ne zaman dinlesem gözlerim dolar... Biri, Markopoulos'un "İthayenia", yani "Anavatan" bestesinden, "arada binlerce, yüz binlerce minik dalga... uzakta Ayvalık" nakaratı... Öteki "Bergama, ah şahane Bergama" diye başlayan bir zeybek havası...)

Siz hiç, Marika Ninou'dan dinlediniz mi, "gezdiğim şu dikenli aşk yollarında, elimden bir kırık saz geldi geçti, muhabbet denilen püsküllü bela, sanmayın başımdan az geldi geçti" diye giden Çoban Yıldızı şarkısını?

Şekerli sesiyle öyle bir okuyor ki, Emel de, Muazzez de, Bülent de şişer kalırlar.

Buzukide büyük Çiçanis eşlik ediyor ona, 1948 yılında, Pire'de, Şişman Jimmy'nin tavernasında yapılmış bir taş plak kaydı gene...

Siz onun "Gülbahar" şarkısını bilir misiniz, yarı Rumca yarı Türkçe?

Peki kalçalarının genişliği, gerdanının püskürtme beni, kömür karası gözleriyle kaşları, ayak bileklerinin tombul ve akça pakça kalınlığı

ondan hiç de aşağı kalmayan Haris Alexiou'dan "Aman Katerina Mou, Kuzum Katerina Mou" şarkısını bir duysanız...

Ya da, Toundas'ın bir bestesini, hani şu Pireli serseriye aşık olup da kokaine alışan Atinalı zengin kızının şarkısını, "m'emplexe enas mortis"...

(Oysa Bayan Roza, incecik kaşları ve incecik sesiyle "trava, vre manga, re alani, trava ya to Pasalimani" diye hüzünleniyordu, bizim İzmirli kalkıp Atina'da gezmeye çıkmış da, senin ne işin var buralarda serseri, defol git Paşa Limanı'na, sen oralara yakışırsın diye kovalamışlar...)

1920'leri ve 30'ları böyle çıkarıyorlar, savaş, ardından Alman işgali, açlık, yokluk işin boyutunu değiştiriyor... Rembetika müziği de değişip başkalaşıyor biraz, artık eskiler yavaş yavaş ortalıktan çekilmiş, büyük buzuki orkestraları doğmuştur, Çiçanis, Papaioannou, Hacıhristos, Manisalis yeni yıldızlar...

Markos Vamvakaris giderken, Sotiria Belou gibi müthiş bir kadın "piyasayı" ele geçiriyor.

(Söylemesi ayıp, Sotiria'nın cinsel tercihleri hayli karanlıktır, şimdilerde çok yaşlı, ama hayatta... Atinalı dostlarım, kendisiyle "prostatı varmış" diye dalga geçiyorlardı!)

Sonra, 50'lerde, her güzel şey gibi rembetikanın da cılkı çıktı... Buzukiye elektrik eklendi, ortaya bizim "elektro-bağlama" gibi bir garip iğrençlik anıtı doğdu... Bu müzik de artık acı çeken yoksul insanların müziği olmaktan çıkmış, cepleri iç savaş sonrası Amerikan yardımıyla para gören yeni kuşakların "moda" diye takıldıkları bir züppelik göstergesine dönüşmüştü.

Böylece piyasayı Stilyanos Kazancıdis gibi beşinci sınıf rembetikacılar kapladı.

İşte sizin "Yunan müziği" niyetine ola ki alıp çaldığınız kasetler, taverna muhabbeti falan, bu yozlaşmış rembetikadır.

İki büyük besteci, Hacıdakis ile Theodorakis rembetika müziğini ele alıp onu yeniden ve çok daha üst düzeyde, üst boyutlarda üretmeyi denerlerken, eski büyük babalar birer birer ölüp gittiler...

Geriye kalan, sessizlik değil, Atina'mn o insanı çıldırtan motorlu taşıt gürültüsü, bir de kıyıda köşede çizik çizik, tozlu topraklı, cızırtılı yetmiş sekizlikler oldu...

Bizim burada, dinlemeyi hiç düşünmediğimiz eski Rum şarkıları...

GÜNCEL MÜNCEL VALLA NE HOŞ OLURDU!

Hiç aklınıza düşürdünüz mü, kolunuza taktığınız çantanın üzerinde "Şehabettin" markası var, ve bütün dünyanın bütün kadınları kendilerine birer Şehabettin çantası almaları için kocalarının başlarının etini yemekteler...

Geçenlerde Frenklerin haftalık L'Express dergisinde Pierre Cardin üzerine bir yazı çıktı da... Öylesine, laf olsun diye, ben de bunu düşündüm...

Mesela... Hayal kurmaya vergi kesmiyorlar ya... Uçağa binip yurt dışına gidiyorsunuz, hangi ülkeye giderseniz gidin, her ülkenin dilinden yazıların altında bir de Türkçe'si havaalanlarında!

Türkçe bilmeyen çok zorlanıyor her türlü ilişkisinde mesela, bütün dünyada... Her ülkede harıl harıl Türkçe kursları, akşam işinden çıkan yorgun argın iki saat kursa gidip derdini anlatacak kadar Türkçe öğrenmeye çalışıyor, Türkçe bilmeyene apartman kapıcılığı bile vermiyorlar mesela, "o hale gelmiş!"

New York diskoteklerinde sabaha kadar bangır bangır Türk hafif müziği, ayrıca evinde bir Itri, bir Dede Efendi, bir Şevki Bey plağı bulunmayana "körkütük cahil" gözüyle bakılıyor...

Bir zamanlar kim yazmıştı buna benzer bir yazıyı? Çetin Altan mı? Bilinçaltımda biryerlere tıkmış olmalıyım, şimdi çıkıyor galiba su yüzüne...

Alışverişe çıkıyorsun Paris'te, en iyi markalar Türk "butiklerinin şubelerinde, ya da oralarda Türk firmalarının patent, lisans verdiği lüks ve pahalı dükkânlarda... Epey taklidini de çıkarmışlar üstelik... Kaliteli bir şeyler satın almak istiyorsan İstanbul'a, Rumeli Caddesi'ne gitmek zorundasın... Sosyete karıları, dünyanın dört yanından akın akın koşuyorlar, sonra kendi ülkelerinde arkadaşlarına hava atmak üzere... Çantam mı?... Nurettin'den şekerim, ayakkabı Abüzittin... Dünyanın lirasını saydım vallahi!

Evet, çünkü Türk lirası dünyanın en sağlam parası... Herkes İstanbul Borsası'na bakıyor, en küçük bir dalgalanma Londra'yı, Roma'yı, Tokyo'yu allak bullak edebilir! Türkiye hapşırsa, Amerika verem olacak!

Amerika'da herkes kendine borç harç birer Murat araba edinmeye bakıyor, en sağlamı, en konforlusu o çünkü... Anadol, Fransa'da fabrika açmış, ihraç ettiği sermayeye Fransızların Renault derler kıytırık yapımcısı ortak...

Hay Allah, kim "uçmuştu" böyle yahu?... Yahya Kemal galiba, sonradan Hayat Tarih Mecmuası'ndn yayınlanan bir "makalesinde", Fatih İstanbul'u aldığı zaman Patrikhane'nin faaliyetine son verseydi şimdi nerelerde olurduk gibilerinden birşeyler anlatıyordu... I ıh, o olamaz...

Saçma sapan bir yazıydı, ilkgençliğinde okumuştun...

Yoksa, gelmiş geçmiş bilim-kurgu yazarlarının en babalarından Robert Silyerberg'in bir romanım mı hatırlıyorsun ahbap?... Hani Osmanlı İmparatorluğu bütün Avrupa'yı, bu arada İngiltere'yi de boyunduruğuna almış da, elbette bu durumda kalkıp Amerika'yı keşfedecek bir Kristof Kolomb çıkmayacağından, oralarda Aztek zagonu yürürlükte!

İngiliz yazarlarından Shakespeare, elbette arada kendi ana dilinde de oyunlar kaleme almış da, en ünlü ve en başarılı tragedyaları, doğrudan Türkçe yazdıkları... Geçerli dil Türkçe çünkü yüzyıllar boyunca bütün Avrupa'da... En yüce Shakespeare oyunları arasında, "Sultan Birinci Beyazıt'ın Kanlı Serüveni", "İkinci Osman'ın Acıklı Sonu" falan gibi muhteşem eserler var!

Türk egemenliğine karşı Ingiliz gençleri ufak ufak başkaldırmaya hazırlanıyorlar... Gizli örgütler kuruyorlar... Osmanlı'nın Londra Valisi paşa hazretleri de enselerinde!

Okyanus ötesinde Aztek gücüyle anlaşma sağlamaya çalışıyorlar İngiliz teröristleri, roman, örgüt üyesi bir gencin Amerika gezisini anlatıyor...

Vay vay vay! Silverberg gâvuruna bak, neler de kurmuş kafasında?

Türk yazarları, dinamiti icat eden Türk bilim adamının koyduğu uluslararası ödülü çuvalla topluyorlar bu arada... İyi satan bir roman yazan Türk yazan, kitabının geliriyle yıllarca krallar gibi yaşayabiliyor... Hemen bütün yabancı dillere çevriliyor kitabı, ama aslından, Türkçesi'nden de okuyan az değil... Dünyanın bütün belli başlı şehirlerinin hepsinde, Türkçe kitaplar satan kitapçılar vızır vızır iş yapıyorlar!

Yok, bu Silverberg'den değil, fakirden!

Sporda Türkiye'nin üzerine yok... Dünya kupasında favori gösteriliyor... Alınan kupaları koyacak yer kalmamış Ankara müzelerinde...

Hayır, bu da bir zamanlar bir Yeşilçam yapımcısıyla rakı içerek ürettiğiniz bir film projesi... Daha doğrusu, onun yıllardır kafasında geliştirdiği, sana da oturup yazar mısın diye aktardığı bir film öyküsü...

Nasıl bir Türkiye?

Başbakanıyla ana muhalefet partisi liderinin çok yakın arkadaş olduğu bir Türkiye sözgelimi, hanımları da yakın dost, birbirlerinin evine yemeğe gidip geliyorlar, çocukları birlikte oynuyorlar... Başbakan, içinden çıkamadığı bir meseleyle karşılaşınca, bu işi arkadaşım çözer en iyi deyip, koltuğunu muhalefet önderine terkediyor!

Türk futbolcularının el üstünde tutulduğu bir dünya, Liverpool takımının kalecisi Türk mesela!

O elbette Amerikalı bilim-kurgu yazarı kadar uçmamıştı, daha alçakgönüllü bir vatan düşlüyordu kendi kendine...

Bu kadarcığına da razıydı!

Hiç olmazsa bazı alanlarda ileri olduğumuz bir Türkiye istiyordu, bırakın Avrupa İmparatorluğu'nu falan!

Politikacıları birbirinin kanına ekmek doğramaya kalkmayan bir ülke hani... İyi kötü, ayyıldızlı pasaportu çıkardığınız zaman yüzünüze domuz görmüş gibi bakmadıkları bir dünya... Güleryüzlü ve azıcık da gıptayla karşıladıkları vatandaşlar...

Hiç olmazsa birkaç spor dalında, bilimin birkaç alanında sözü dinlenir bir anayurt...

Birkaç sanatçısını bütün dünyanın tanıdığı, sevdiği ve saydığı bir Türkiye diyelim...

Parası okyanusun ötesinde de geçen, gezmeye gideceklerin harıl harıl döviz aramadığı bir ülke... Koyuyorsun cebine lirayı, gidiyorsun... En azından, gidebiliyorsun!

Öyle bir devlet ki, küçük memuru yıllık iznini aldığı zaman atlıyor uçağa, kalkıp Seychelles adalarına tatil yapmaya gidebiliyor birkaç haftalığına...

Zengininin sekiz tane özel uçağı var ama, en garibanın altmda da doğru dürüst bir araba, hiç olmazsa!

Valla ne hoş olurdu...

Hele bir düşünün bakalım, neden olmadı, neden olmuyor?

Birileri mi engelliyor, yoksa o birileri bizzat biz kendimiz miyiz?

Hele bir düşünün...

TUZLAYALIM DA KOKMAYINIZ!

Türk milleti boş zamanlarında kitap okur, müzik dinler!

Yok yahu, mu diyorsunuz içinizden?

Valla, televizyonun bilgi yarışmalarına katılan vatandaşların "ifadelerine" bakılırsa, bu memlekette herkes boş zamanlarında harıl harıl kitap okuyup müzik dinliyor da...

Ben de merak ediyordum, kitabın en kabadayısı bilemedin on bin satıyor Türkiye'de, yahu kim nereden alıp okur bunca eseri diye... Müzik desen, ila maşallah Türk milletinin müzik sevgisi, bilgisi, terbiyesi akıllara seza, ortalıkta herkes birer Allahsız Beethoven kesilmiş gidiyor!...

Adam bırak, vazgeçtik, herkes boş zamanında İbo, Ferdi, Emrah dinleyip Fırıncının Kızı'nı, Kaymak Tabağı'nı okusa ona da eyvallah diyeceğiz de, bunlara bile meyledenin sayısı pek az...

Okusunlar da nane şekeri manisi okusunlar, dinlesinler de kaynana zırıltısı dinlesinler dedik, oralı bile değil büyük çoğunluk.

Evet, Türk milleti boş zamanlarında kitap okur, müzik dinler, yarışmaya katılan diğer arkadaşlarına da başarılar diler...

Sonra da tutup, mesela, Faust'u Shakespeare'e yazdırıp, La Traviata operasını Wagner'e besteletir yarışmada!

Gülmeyin. Bunlar gerçektir. Böyle "yanıt veriyorlar" Bülent Özveren'in sorularına... Sinekli Bakkal'ı Sait Faik'e yazdıranını mı ararsınız, Figaro'nun Düğünü'nü Verdi'ye besteletenini mi?

İyi ki kitap okuyup müzik dinliyorlar, boş zamanlarını boşa geçirseler ne yapacaklardı sonra? Maazallah cahil kalacaklar, televizyonun bilgi yarışmalarında arpacı kumrusu gibi düşünüp düşünüp dut yemiş bülbüle döneceklerdi!

Parasızlığın gözü kör olsun, hasbelkader üç-beş soruya doğru yanıt verebilen malı götürüyor, sonuna kadar dayanırsanız dört-beş milyon lira kazanmak imkânı bile doğabiliyor... Yoksa, böylesine körkütükler başka ülkelerde utanırlar da hiç zahmet edip başkente kadar gidip televizyon stüdyosunun yolunu sorup bir de altmış milyon kişiye rezil olmazlar...

Ama, kendilerine çok güvendikleri konular, ilgi ve bilgi alanları da yok değil ha... Sözgelimi, futboldan iyi anlarız biz milletçe, bugibi yarışmalarda sıra "seçmeli sorulara" geldi miydi hemen atılırız "spor konusunu tercih ediyorum" diye...

Sonra da, elimize tutuşturulmuş levhanın üzerine ucu keçeli kalemle şakır şakır on saniyede döktürüp hemen kaldırır sunucunun ve kameramanın gözünün içine sokarız, 1956 yılında Macarları 3-1 yendiğimiz meydan muharebesinde, pardon, milli maçta gollerimizi kimlerin atmış olduklarını...

Bunun adına da "genel kültür" deriz.

Bakın, çok güçlü olduğumuz daha başka alanlar da vardır milletçe, mesela Zitvatorok Antlaşması'nin üçüncü maddesi gereğince Nemçe Kralı'nm bize kaç altın haraç vermesi gerektiğini de sular seller gibi ezberleriz...

And Dağları'nin en yüksek tepesinin kaç metre çektiğini de pek iyi biliriz, Amazon nehrinin uzunluğunu da... Hatta, 1946-47 futbol mevsiminde Karagümrük'te sol bek oynayan çocuğun amcasının oğlunun göbek adını bilmekle yetinmez, buna, eklembacaklıların kan dolaşımını, hamam böceğinin yüreğinin sol üst kapakçığı ağzında nasıl zayıf bir noktası olduğu bilgisini de ekleriz...

Daha başka marifetlerimiz de vardır... "Genel kültür" olduğunu sandığımız, aslında sıradan bir orta öğretim kafa şişirmesinden öteye gitmeyen süprüntüleri de bir güzel hıfzederiz kendi kendimize... Evde anamız babamız "aman oku" deyip durmuşlardır ya, okumayı ders kitabı okumak sanırız... Sonra da kalkar, elementler tablosunun sağdan üçüncü, yukarıdan altıncı atom sayısının özgül ağırlığının bilmemne ergimesinin deney tüpünün dibindeki çökelek iyonlarının etkileşim cart curtunu bir solukta anlatıveririz...

Ama ertesi yıl Üniversitelerarası Seçme ve Yerleştirme Sınavı'nda hava alınca da, artık "hocanın garezi var" kalkanının ardına da sığınamayıp hangi kahvenin elli ikisinin temiz, okey tahtasının cilalı olduğunu araştırmaya koyuluruz...

Biz gene de bütün bunları yarım yamalak, yalan yanlış ezberlemeye uğraşır, bütün bu hamallıkların kendimize "genel kültür" kazandıracağı yanılgısıyla "okuduğumuzu" düşünürken, eğitim sistemini ele geçirenler de bize dillerinden Kelimetullah'ı düşürmeden teşbih eden elektronları, bal peteğinin üzerinde beliren Arap yazısını, insan beynindeki dua merkezinin yerini öğretmeye uğraşırlar...

Başımıza bela almamak için bunları da öğreniriz, ilk fırsatta unutmaya karar vererek, ama bunları unutabilmeyi başaranlar, günün birinde başka bir şey de öğrenmemiş olduklarını dehşetle farkederler...

Sonra da, "hem zaten okuduk da ne oldu" avuntusuna girerler, kendilerinin üniversite diplomasıyla ayda üç yüz bin lira kazandıklarını, oysa eve Aygaz tüpü takmaya gelen gecekondu hergelesinin aylık gelirinin bahşişiyle birlikte bir milyon liraya dayandığım öğrenince!

Ve, aaah ah, derler, keşke zamanında ilkokula başlayacağıma gidip Oto Sanayi Sitesi'nde kaportacı Selahattin Usta'nın yanına çırak girseydim, şimdiye köşenin fırıl fırıl öte yanındaydım...

Ertesi hafta da TRT'nin yarışma programının sonunda beyaz camdan gösterdiği Kavaklıdere adresine mektup yazıp katılmak istediklerini belirtirler, belki birkaç milyon düşer diye...

Sonra da sıraları gelince programa katılıp olmayacak sorulara olmayacak yanıtlar verirler ve rezil... olmazlar! Çünkü rezil olabilmeleri için, o programı evlerinde televizyonlarının başında seyredenlerin doğru yanıtları bilmeleri gerekir ki, yuh ayı, çüş davar, vay kara cahil diyebilsinler oturdukları yerden...

Tam tersi olur. Komşular ertesi gün kapıya çıkıp, ay dün akşam sizi seyrettik kardiş, derler, valliyi şaaneydi!

Kapıcı daha bir saygı göstermeye başlar, mahalle bakkalı, pardon "market sahibi" malın iyi yerinden verir, meşhur olmuştur artık vatandaş...

Hiçbir konuda hiçbir doğru dürüst bilgimiz olmadığı gibi hiçbir konuda doğru dürüst, kendimize özgü hiçbir fikrimiz de yoktur. Gâvur haritada Türkiye'nin yerini gösteremez, bizi hâlâ fesli çarşaflı sanır diye kızan hiçbir Türk, o söz konusu haritayı önüne açınca ne Paraguay'ı bulabilir hemen, ne Zimbabwe'yi...

Birkaç gazeteden dünyada olup bitenleri izleyip kendi kafasında "sentezini" yapamaz, bir tek gazete okuyorsa ne devlet, "entel" sayılır Türkiye'de o da, beğeneceği, seveceği bir köşe yazarı şavullayacak da hergün muntazaman onu izleyecek, hazırlop anlatılmış, özetlenmiş, sindirilmiş, hap yapılıp yutturulmuş yorumunu kapacak olup bitenlerin...

Sonra da gidip sanki kendi düşüncesiymiş, kendisi araştırmış düşünmüş de bulmuş, o sonuca varmış gibi kahvede ahkâm kesecek,

bana kalırsa, İngiliz'in Alman'la yakınlaşması Amerika'nın işine gelmez, Rus dersen, Polonya'nın ettiği mızıkçılıktan sonra Çek'le başı dertte!

Modaya da uymak gerekir ya, elindeki stoklara zam gelince durduğu yerde bir gecede milyonlar vuran, iki günde bir etiket değiştirmekten kolu yorulan, basar hükümete kalayı, bu ne enflasyon,hayat pahalılığı canımıza yetti gayrı!

Zammı belediye yapınca, ya da belediyenin herhangi bir "yamuğunu" görünce de gene hükümete basar o kalayı, çünkü ya ortaokul ikiden terk, ya da Yurttaşlık Bilgisi dersini kırıp kuşbazlığa vurmuş olduğundan, ya da o okul niyetine gittiği sefil yapıda kendisine bunun yerine insan beynindeki dua merkezi gibi dangalaklıklar öğretilmiş bulunduğundan, hükümetle belediyenin, merkez yönetimiyle yerel yönetimin farkını bilmemektedir! Oturduğu sokak kazılınca da bunun sorumlusu ve suçlusu Turgut Özal olur...

Bir refikimizin haftalık eki var, pazar günleri çıkan bir dergi, orada her hafta bir sayfayı ayrı bir ünlüye ayırıyorlar, bir çeşit anket yapıyorlar, birtakım özel sorular soruyorlar, o haftanın konuğu da cevaplıyor işte efendim sizin için en büyük mutsuzluk nedir de, sabah kalkınca yanınızda kimi görmek isterdiniz acaba, sizce tarihin kaydettiği en iyi ve en kötü politikacılar kimlerdir, para mı aşk mı, falan filan...

Hiç izlediniz mi? Ben her pazar sabahı ibretle ve de dehşetle okuyorum.

Sıradan vatandaşa bulaştığımız yeter, azıcık da ünlülerin kulağını çınlatalım, yanıtlar yüreğimi sıkıştırıyor...

Çünkü, aylar süren izlemeden ve de beklemeden sonra anladım ki, bu memleketin sıradan vatandaşına fazla da kabahat bulmak ayıp olacak, aydını da aynı tıynette!

Onun da pek kendine özgü, özel, değişik, ilginç bilgisi ve ilgisi yok hemen hiçbir konuda! Ya da varsa da dillendiremiyor!

O ankette verilen yanıtlara bakınız, iri iri isimlerin cevaplarını göreceksiniz: Tarihin kaydetmiş olduğu en büyük politikacı, yüzde doksan dokuz, Atatürk!

En kötüsü de genellikle Hitler tabii... Arada, hayrettir, Stalin diyen de çıkmıyor değil.

Aşk mı para mı deyince hemen aşkı seçiyorlar elbette, ya aksini mi sanmıştınız?

Kızınız ya da oğlunuz size gelse ve eşcinsel olduğunu söylese ne tepki gösterirdiniz, şeklinde bir soru var.

Maşallah hepsi ne kadar olgun ve de anlayışlı ve de uygar ve de Avrupai, herkes olağan karşılarmış!

On yedi yaşındaki kızınızın kürtaj olduğunu duysanız ne yapardınız sorusunun şaşmaz yanıtı, çok doğal bulurlarmış bunu...

Nerede yaşamak isterdiniz sorusuna, elbette cennet vatanım, şirin ülkem Türkiye'de diyenler çoğunlukta. Oysa akşam bara gidip "bu memlekette yaşanmaz birader" edebiyatına yatanlar da gene aynı kişiler!

Sabah kalkınca yanlarında eşlerini görmek isterlermiş elbette, ulan biriniz de çıksın de efendi gibi Sibel Can desin mesela, Yasemin Evcim desin, ne bileyim, Ahu Tuğba desin, kadınlar Alain Delon desinler yahu, Richard Gere desinler, ne bileyim, şu sıra gözde erkek kim varsa, ellerini öpelim!

Aydını bu kadar riyakâr olan memleketin sokaktaki adamı ne halt etsin birader?

HAL-İ PÜR MELALİMİZ AYAN BEYAN MEYDANDA ABİLER ABLALAR!

Almıyorlar işte kardeşim!

Hopursanız da bopursamz da almıyorlar... Almaya hiç niyetleri yok.

Bir tarafımızı yırtıyoruz ne olur aman bizi de alın koynunuza hatıralar, pardon, Avrupa Topluluğu diye, almıyorlar.

1993'e kadar tartışmaya bile yanaşmıyorlar, ancak ondan sonra yeniden gündeme getirip eh şöyle bir düşünebilirlermiş lütfedip, açık açık dile getirmiyorlar ama, "Türkiye elini yüzünü düzeltir, adam olursa" belki 2000'den sonra söz konusu edebiliriz üyeliğini, demeye getiriyorlar... O da, alırız anlamında değil, düşünürüz o zaman niyetine.

1960'ların başlarında işgücüne sıkışıp bizden göçmen kabul ettiler, o zaman gidenler ne de olsa şehir çocuğu, eli yüzü düzgün, İstanbul görmüş falandı, sonraları Anadolu köylüsü oralara yığıldı ya, aydılar! İpini kıran bir de gidip "siyasi mülteci" ayağına yatınca büsbütün sinirlendiler sonra... Türk göçünü dizginlemek için çareler aradılar, bir ölçüde kontrol altına alabildiler ama, kök salan dönmüyor geri, üstelik kapıyı açsan Türkiye'de bir tek Allah'ın kulu kalmayacak... Vallahi!

Bu arada "bizden" de tehdit kıyamet, almazsanız dönüp Araplara yamanırız ha!

Almazlarsa almasınlar, hatırımız kalır, diyenimiz de yok değil.

Bülent Tanla'nın yaptırdığı araştırmayı okumuş muydunuz?

PİAR derler bir araştırma şirketi var ya, piyasada bulunanların en iyisi, işte bunu yöneten de "Sarı Bülent", üç-dört ay önce bir araştırma yaptırmıştı adamlarına... Şu Türk milleti denen millet ne menem şeydir, gibilerden...

Sonunda, elde ettiği bulguların ışığında, "Turgut Özal, Türkiye için 1.38 metrede duran çıtayı birdenbire 2.38'e yükseltti, herkeste de bu iddialı yüksekliğin aşılabileceği beklentisini yarattı... Sonunda bu gerçekleşmeyince Turgut Bey'e bağlanan umutlar, düş kırıklığına dönüştü... Ancak, şimdi bu 2.38'lik hedef diğer partileri, diğer liderleri de zorluyor... İnsanlar bu kez Erdal Bey'den de, Süleyman Bey'den de

2.38'in aşılmasını sağlayacak çözümler bekliyor... Bu da bütün politikacıların işini zorlaştırıyor"... Deyip çıktı.

Haklıdır.

Bir çağ atlama tantanasıdır gitti kaç yıldır. Hangi çağı neyinle atlıyorsun, tabanına geçirdiğin ithal malı Nike ayakkabının süspansiyon havası yeterli atmosferde mi bakalım?

Demek ki, yıllarca Birinci'ye talim etmiş gariban birdenbire Marlboro içer hale gelince, sonra da parası çıkışmayınca o cıgarayı almaya, suratını asıp basıyor feryadı, yaktın bizi Özal!

Televizyonda cıscıbıldak gâvur karısını seyredip ağzının suyu akınca istiyor ki evdeki köroğlu da öyle olsun, cepte para çıkışmayıp, cebi para gören her Türk erkeği gibi ilk iş kaşık düşmanını değiştiremeyince, yandım Allah!

Çikita muzunu alıp yiyemeyince belki, Divarese ayakkabıyı ayağına çekemeyince, kışlık tarhanadan sulandırılmış çorbayı Calve hazır çorba paketiyle değiştiremeyince, ha?

Şimdi bakalım, bu hayal kırıldığına uğrayan vatandaşların fotoğrafına. Yapışma. Ne menem çeşittir bu çağ atlama? Atlıyorsun deyip de atlayamayınca, atlatılmayınca sinirlenen Türk insanı? Bakalım Bülent Tanla ne çıkarmış ortaya?

Çağ atlamak isteyen Türklerin yalnızca yüzde iki buçuğu "faal" olarak politikayla uğraşıyormuş...

Herhangi bir derneğin faaliyetine, pardon, moda deyimle "etkinliklerine" katılan Türk vatandaşı, genel nüfusun yalnızca yüzde 7.2'si ayrıca.

Çağ atlayıp da atlayamayan Türklerin içinde, yalnız yüzde 1.3 Nescafe içiyor... Yalnız yüzde 6.5 haftalık dergi okuyor... Yalmz yüzde 6.2 sinemaya gidiyor!

Bunlar, Avrupa Topluluğu'na girecekler...

Bunlar, yüzde doksan yedi buçuğu politikayla uğraşmayan, yüzde doksan üçü hiçbir derneğe üye olmayan, ilgilenmeyen, yüzde doksan dokuzu Nescafe'yi bilmeyen, yüzde doksan dördü sinemaya bile gitmeyen Türkler...

Türk milletinin yalnızca yüzde 7.9'unun pasaportu varmış! Hadi işit de

inanma! Yüzde doksan ikimiz Kapukule'den öteye adım atmamış, Avrupa ailesine katılıyoruz!

Yok, yanlış söyledim, pasaportu olanlar içinde de ancak yüzde 5.6 yurtdışma gidip gelmişmiş şimdiye kadar... Arada kalanlar pasaport almış da çıkmamışlar galiba dışarı...

Her gün banyo yapanların toplam nüfusa oranı, yüzde 2.9'muş.

Yani Türklerin yüzde doksan yedisi kokuyor düpedüz!

Türklerin yalnızca yüzde on bir buçuğu gece on ikiden sonra yatarmış, yüzde seksen sekizimiz kuzu gibi giriyor yatağına erkenden, televizyonun karşısında bir süre uyukladıktan sonra yemek üstüne.

Sabah saat sekizden sonra kalkanların oranı da yüzde 13.6 çıkmış.

Türklerin yüzde 13.4'ü ev işlerini eşiyle eşit paylaşıyor. Yani, yüzde seksen yedisi paylaşmıyor. Karı çalışıyor inek gibi.

Evine temizliğe yardımcı kadın çağıranların oranı da yüzde 11.8.

Bankada vadeli hesabı olanlar da yüzde 13.1. Türklerin yüzde seksen yedisi zil geziyor.

Haa, bakın, tahvili hisse senedi neyi olanlar yüzde sıfır virgül sekiz. Nüfusumuzun yüzde doksan dokuzundan fazlası takılmıyor böyle işlere, büyük çoğunluğu parası olmadığından, bir kısmı da "bir kat bir araba" felsefesi yanlısı bulunduğundan.

Kredi kartı kullanmayı öğrenenler, daha doğrusu kredi kartı alabilecek varlığa, güvenceye ve "itibara" sahip olanlar da yüzde 1.1 çıkmış.

Sigorta poliçesi olanlar azıcık daha fazla, yüzde 2.2.

Bilgisayar sahibi olanlar da yüzde 1.1'i aşamıyorlar...

Şimdi daha matrak sonuçlara eğilelim.

Yeşil gözlü Türk oranı, yüzde 7.8.

Mavi gözlü Türk oranı yüzde 8.3.

Sarışın Türk, yüzde 10.

Sakallı Türk erkeği de yüzde 13. Bunların kaçı alafranga takılıyor, kaçı Müslüman, açığa çıkmamış.

Resmi nikâhla yetineni, yani "hökümat nikâhı yeter, ayrıca bir de imam nikâhı kıydırmaya gerek yok" diyeni yüzde 17.6.

Yüzde seksen ikiye yakını mihr-i müeccel, mihr-i muaccel kesiyor yani.

Yüzde 15.4, bayram ziyareti yapmıyor, bayramları tatil niyetine değerlendiriyor.

Ama yüzde seksen beşi de kapı kapı gezip el öpüyor bayram günü.

Ölümden sonra hayata inanmayan, yüzde 9.6.

Allah'a inanmayan da yüzde 2.4.

Evet, o kadar.

Yahu biz neyimizle giriyoruz o AT mıdır katır mıdır nedir o camiaya?

Neden alsın bizi elin gâvuru, söyler misiniz?

Allah'ı peygamberi bırakın şimdi bir yana, nüfusun yüzde seksen yedisi evde karısını köle gibi çalıştıran, yüzde doksan dördü sinemaya gitmeyen, yüzde doksan beşi yabancı bir ülkeye ayak basmamış, yüzde doksan dokuzunun kredi kartı, hisse senedi, tahvil, sigorta poliçesi, bilgisayar falandan filandan haberi olmayan milleti niye alsın?

Hay gözün kör olmaya Sarı Bülent, ettin mi şimdi edeceğini?

Ne mal olduğumuzu tabak gibi koymuşsun ortaya.

Biz şimdi ne yüzle gidip Strasbourg'da aslanlar gibi şarlayacağız?

ERKEK MİLLETİ

Söyleyin bakalım kaç çeşit erkek vardır?

Ne bileyim ben kardeşim, erkekten anlamam, uzmanlık alanım da değil! Siz söyleyeceksiniz, biz de öğreneceğiz...

Erkek dediğim, Türk erkeği elbet... Daha doğrusu, erkegg, ya da irkehh...

("Vallahi kardeş, erkek milleti millet değil illet" diyenler de var ama onlara kulak asmayın).

Hadi fazla uğraşmayınız, ben sizin yerinize PİAR'a sordum öğrendim.

PİAR ve SİAR, biliyorsunuz, ünlü Amerikan araştırma kuruluşu GALLUP'un Türkiye temsilcileri ve de dolayısıyla bu memleketin de en ciddi ve lafına, bulgusuna en güvenilir araştırma şirketleri.

İşte bu PİAR, oturmuş, (daha doğrusu, kalkmış), Türk erkekleri üzerine bir araştırma yapmış.

Türk erkekleri beşe ayrılıyormuş... Araştırmanın sonucu bunu gösteriyor.

Yo... Koçlar, tekeler ve de eeerkekler falan şeklinde değil.

PİAR, bu beş ayrı gruba, yakıştırma yoluyla, şu isimleri uygun görüyor:

Klasikler... Gerginler... Uzaktakiler... Yakınanlar... Ve, yenilikçiler.

Şimdi bakalım, ne menem çeşitlerdirler?

Efendim, klasikler, bildiğimiz maganda takımı.

Bunların "tuvalet kâğıdı kullanma alışkanlıkları" yokmuş... Ya mabatlarını taşa, incir yaprağına neye siliniyorlar, yâ da en kabadayısı yunup çekiyor çakşırı... "Teemmüm edeni" var mıdır bilinmez, ama sanmayın ki tuvalet kâğıdı kullanmıyorlar da taharet bezi bulundurmak âdetleridir!

Bunların yalnızca yüzde 40'ı dişlerini fırçalarmış!

PİAR, bunlara, "toplumsal mozağimizin temel taşları" sıfatını uygun

bulmuş...

"Kitap okumak fuzuli bir iştir, yarar sağlamaz" görüşündelermiş bunlar... Ayrıca spor da yapmazlarmış...

Her konuda az biraz bilgisi olduğuna inanırmış "klasik".

Sen siyasi yelpazenin neresindesin hemşerim, de bakem baa, diye sorduğun zaman, kendini "sağcı" olarak niteliyor... Oysa ne sağdan ne soldan haberi var yamyamın... Solcu deyince aklına ille de "komünist" gelip takılıyor, ona şiddetle karşı, komünistler dinsiz ve "ahlaksız" ona göre... Ama komünistlerden en çok, "heyvah, şincik bunlar gelir de mallarıma el kor he mi" diye korkarmış klasik.

Kızını bir an önce evermeye çalışıyor, karısına da, "moderen" olduğundan değil de hem rahat, hem pratik, hem de ucuz olduğundan gecelik yerine eşofman giydirmeyi kabullenmiş...

Türk erkeğinin yüzde 24'ü bu cins.

Gelelim yakınanlara... Bunlar yüzde 17'de kalıyorlar. "Türkiye'de karamsarlık motorunun dinamosu aha işte bu tiptir" diyor PİAR uzmanları...

İçkiyi cıgarayı çok severmiş bu çeşit, kendini "solcu" olarak tanımlıyor ama kitap mitap okumadığından kelli, solun ne olduğundan ne olmadığından pek haberi yok...

"Klasik", magandanın sağcısıysa, "yakınan" da zontanın solcusu işte.

Ve de elbette, ağır arabesk takılıyor!

Bir kısmı bildiğiniz düz arabesk, bir kısmı da, sol arabeske verilen isimle, "özgün müzik"...

(Hani çalıp söyleyen kıro solcuysa daha makbul sayılıyor ya...)

Efendin, bu "yakınanların" da ancak yüzde 23.7'si tuvalet kâğıdı kullanırmış... Şimdi tutup da "kıçını silmesini bilmeyen solcular" desem bu sefer de "salim arkadaşlar" darılacaklar... Aman neme lazım, sonra gelip vurmaya murmaya kalkarlar...

Bunlar, gene elbette, yoğun birahaneye yazılıyorlar! "Muntazaman devam ettikleri" diğer bir yer, cıgara dumanı kokan, yeşil çuha masa örtüsü cıgara yanığı dolu, kül tablası eğri büğrü alüminyum, mahalle kahvesi... Üçüncü sınıf meyhanelere de müdavim bunlar, masasının

muşambası boktan, rakısı hileli, soğuk mezesi bayat, sıcakları da eşek etinden olacak, bir köşede bangır bangır televizyonda saat sekiz haberleri ve Aytaç Kardüz!

Buna karşılık kendileri sinemaya, tiyatroya ve konsere hiç mi hiç uğramıyorlar... Ama solcu bunlar...

Spor yapanı var içlerinde, ama yüzde 35'i topu görse bomba diye karakola götürecek... Malum, spor kitlelerin afyonu, ne demiş diktatör Salazar, futbol olmasaydı Portekiz'i idare edemezdim dememiş mi, öyleyse tu kaka.

(Eskiden, mesela Doğu Almanya'nın, mesela Sovyetler'in sporun her dalında kazandığı olağanüstü başarıları hatırlatırdık, canım onlar revizyonist karşılığı gelirdi!)

Dangalaklar, pardon, "yakınanlar", futbola karşılar, futbol oynamıyorlar ama televizyonda yakaladıkları zaman karşısına geçip seyretmeye de çaktırmadan bayılıyorlar üstelik! Çamur atıyor değilim, vallahi ben PİAR'ın yalancısıyım kardeşim.

Sesleri gürmüş. Erkek erkeğe gezmeyi seviyorlar, çoğu zaman elele tutuşuyorlar erkek erkeğe, ya da sarmaş dolaş... "Bir kötülük aramayın" ama, Alamanya'da yanlış anlaşılıp bıyık altından dalga geçildikleri çok geliyor başlarına...

Bugüne kadar hiçbirinin mayo giydiği, denize girdiği görülmemiş, işitilmemiş mesela.

Kaldı yüzde 10... Onlar da, gene PİAR'ın deyimiyle, yenilikçiler.

Onlar azıcık Batılı. "Avrupai" takılıyorlar, ya da cumhuriyetin ilk yıllarının moda deyimiyle, "asri".

Batılı da, ancak yüzde 50'si bıyıksız!

Bıyıksız kesimi, kendini solcu olarak tanımlarmış.

Bu kesimin de büyük bölümü, "sağ" deyince aklına "İslamcı" geldiğinden solcu geçiniyor, kravat takıp pantalon giydiği için Sakıp Sabancı'ya bir itirazı yok mesela, onun derdi çember sakallıyla.

"Cinselliğin önemini kavramış, yeniliklere de açıkmış" bu yenilikçi tip.

Kadınların özgürce yaşamasına karşı değilmiş, ama bileğine altın künye takmayı da ihmal etmiyor!

Bu da bizim uygar erkeğimiz.

Eh, ötesini varın siz hesaplayın!

Geldik yüzde 25'e... Bunlar, gerginler tayfası...

Bunlar karamsar. Hem de çok.

"İşlerin yolunda gitmediği kamsındalarmış".

Tabii diş fırçalama gibi kötü bir alışkanlıkları yok (!) Deodorant, tıraş losyonu falan gibi gâvur icadı şeylerin de uzağından bile geçmiyorlar...

Hem dişleri pislikten yosun tutmuş, ağızları leş gibi kokuyor, hem koltuk altları, af buyurunuz apış araları burun direği kıran ter rayihası, hem de "işler yolunda gitmiyor"... Tabii, ne sandınız, başka ne diyecekti hayvancık?

İçlerinde, tuvalet kâğıdı kullanmayan oranı da tabii yüzde 87.9.

Arabesk seviyor ama, "orrrcinal" türkü dinlemeyi daha çok seviyor...

Yanık memleket havalarına düşkün.

Derdi günü, daha fazla para kazanmak.

Ama daha fazla para kazanmak için önce dişini fırçalayıp kıçını silmesi gerektiğini bir türlü aklına getiremiyor garibim.

İşin acısı, koltuk altı ondan daha fazla kokan ayının ondan daha çok para kazandığını sık sık görmüyor da değil, o zaman kendisine ettiğimiz küfürü geri almamız gerekecek... Olsun, biz önce edelim de sonra geri alalım.

"Fırsat bulunca evlenir, hemen çocuk yaparmış."

Öyle ya, karının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin! "Gergin Türk erkeğinin" şiarıdır.

Paraları yok ama taksitle televizyon, video alıyorlar.

"Dünyadan umut kestikçe din eğilimleri artar"mış.

Allah kabul etsin.

"Otoriter yönetim biçimlerine en meraklı olanlar da bunlar" mış...

Vay canına! Ben de şu darbecilerin kitle tabanını kimler oluşturuyor diye merak eder dururdum...

Bir kaldı yüzde 24...

Eh, bunlar da herhal uzaktakiler...

Hani orada bir köy var ya uzakta, gitmesek de görmesek de bizim köyümüz, hah, işte o köyde oturanlar...

En garibanı bu, eğitimsiz ve de fakir. "Her şeyi, günah ve günah olmayan diye ikiye ayırırmış."

Yalnızca yüzde 10'u, yarınının bugününden daha iyi olacağına inanıyor, yüzde 90'ı için zaten batmış dünya.

Genellikle sakallıymış.

Reklamlardan etkilenmezmiş.

Öyle içki cıgara da içmiyor, en büyük zevki tesbih çekmek.

Çok erken evleniyor, çok çocuk yapıyor ve "kalabalık kümeler halinde yaşıyor".

Vay anasını, sanki Afrika maymunu!

Ailesi kabile gibi, ama "aile bağları da pek kuvvetli değil." Karısıyla çocuğuyla öyle birlikte yemek yeme, oturup sohbet etme, dertleşme gibi alışkanlıkları yok...

Buna karşılık karısı kendisine "goççum, irkeeem, tekem" gibi şık ve zarif iltifatlar ederek onu onurlandırıyor!

İşte sana Türk erkekleri resmigeçidi...

Beğen beğen, seç seç al!

Eee, de bakalım komşu, "seninki" hangi cins?

YAMUK VAZİYETLER KONÇERTOSU

İeeyyyt layn!

Ade anam ufaktan ufaktan pamuk eller aynen cebe! Kemal abimizin romanına takılın... Hâlâ okumadınız mı layn?... Hayret bişiy ya...

(Türkçe tercümesi: Değerli çizer arkadaşımız Kemal Gökhan Gürses'in yeni çıkan "Zontalarla Aydınların Savaşı" adlı çizgi-romanını henüz okumadınız mı? ... Aman mutlaka okuyunuz...)

Şimdi bu romanda Kemal Abim aynen bizim delikanlı muhabbetini yazmış anam, bize yamuk yapan entellerle harbiden muharebe savaşımızı, annadın mı?

Bu Kemal Abim de az biraz tuhaf ha, dızgallı mekteplilerden mi, haso bitirim mi icabında, çakozlayamadık... Bir bakıyorsun, Nişantaşı'nda doğmuş da hayatının ilk sıcaklığını kendi ellerinde tatmış, Bilkent Üniversitesi'nin kurulacağını öğrenip dekanlık için başvurmuş da okuma-yazması sağlam diye Purofüsür İksan Dovramacı onu ordinaryüs yapmış, iyi mi? Saçını kuyruk yapıp sol kulağına küpe takınca kapıcısıyla fena halde arası açılıp intihara teşebbüs etmiş bilakis...

Sonracığıma, bir de bakıyorsun, delikanlı çocuk... Kelle köyünde, erkeg bir babanın en bi erkeg evladı... İlk hanım arkadaşı Karakaçan! Bu hanımın adı sonradan Karakaçamayan olarak değiştirilmiş!

Kemal Abimiz terk-i diyar etmiş, melmekâtından ayrılıp Haydarpaşa Garı'na düştüğünde, Lahmacun Tröstü Kıralı Zeynel'in adamları onu alıp Belgrad Ormanları'nda "zonta eğitim kampına" koymuşlar...

Kemal Abim, kafa atmada sergilediği özel teknik ve üstün başarıyla geğirme ve tükürme tekniklerini pekiştirmiş, elde ettiği haklı şöhret sonucu önce kabzımallığa bulaşmış... Meslek hayatında minibüsçülük ve pezevenklik gibi dönemler de yaşayan Kemal Abimiz, kaleme almış olduğu Zonta Manifestosu'yla da tanınıyor.

Zonta Manifestosu, tek bir cümleden oluşuyor:

"Takılma olayıma, hayretimi alırsın..."

İşte bu Kemal Abimiz, icabında hayatının en bi kral cızgı-romanını attırmış ve aynen kitap şeklinde çıkarmış bulunuyor anam... Portakal,

or'da kal... Bi zontalık ayağı çıkarmışlar, abim de semtimizde cereyan eden bazı mevzuları dile getirmiş... Bize bi tersosu, sakatı yok, efendi olsun canımı alsın...

Bu zonta ayağı ne ayaksa, Kemal abim kitabının giriş sayfasında tanımını yapıyor, iyi mi?

"Zonta: Fena halde acılı yemeklerle beslenir... Pek okul yüzü görmedi... Sokaklarda kimi zaman parmak parmağa, çoğu zaman da koloniler halinde dolaşır... Belirsiz bir ahlak anlayışı vardır, bu yüzden, ne zaman ne yapacağını kestiremezsiniz... Özgün müziği, yediği yemekler kadar acılı ve gırtlaktandır... Her meslek grubunda örneklerine rastlanır oldu... İktidar partisinden fabrika sahiplerine kadar... İşsizler bu zonta grubunda çoğunluğu oluşturuyorlar... Her şeye rağmen devlet onu üvey evlat olarak görüyor...

Ayakları kokuyor... Çiftleşmeyi ve küfür etmeyi seviyor... Çocuklarını ve karılarını da kendi türünden seçiyor... Geceye tutkun... Çok az sözcükle çok şey anlatıyor... Ne anlattığını o da bilmiyor... Köyden geldi, şehirde giyindi..."

Lakırdıyı piç etmeden rampa edelim anam, Kemal Abimiz bize yamuk mu yapmış acaba! Delikanlıdır dedik marizine kaymadık ama, bi keleği varsa affetmem Allah'ıma...

(Kusura bakma yenge...)

İşte bu Kemal Abimiz, aynen romanında entelleri de dile getirmiş... Bunlar da ezan vakti Ortaköy Camisi'ne karşı "İkilem güz, önceleri afrodizyak, derken sufi ve yalın bir örgen... Sende yabanıl bir içtenlik, naif bir güzellik var, sen örselenmemiş salt insan... Zonta olman sorunsal değil, aşarız bunları aaabi yaa... Senin köycül güzelliğinde varoluşunun dayanılmaz ağırlığını yaşıyorum Hatice..." gibilerden laklak eden dıngıllar...

İşte sayın abim, bizim haso delikanlılarla bu entel maydanozlar, icab-ı halinde ve de şöfer mahallinde kapışıyorlar mı sana günün birinde?

Aynen geyik vaziyetleri tabii... Bir nevi yamuk vaziyetler konçertosu Kemal Abi'min attırdığı... İçinde kaç çeşit lavuk ararsan var Allah'ıma...

Dava, bizim çocuklardan birinin, bilakis belediye otobosunda bir entelin ayağına basmasından çıkıyor... Bu lavuk tutup da, "arkadaşım, kolunuz yaşamsal alanımı olumsuz yönde etkiliyor sanıyorum"

şeklinde istida verince, çocuk tabii dayanamıyor bizzat, "ne diyon lan sümsük, in aşşaa layn" şeklinde eleştiri getiriyor olaya... Entel, "benim özlük haklarıma agresyon yüklü bir davranış içindesiniz beyefendi" deyince de aynen lavuğu aşağı alıp marizine kayıyor bizim delikanlı...

Romanın burasında Kemal Abim ufaktan bir kelek yapmış, o enteli yamultan arkadaş değişim geçirip Ayı-Men olmuş ama, bir kere abimiz dedik bağrımıza bastık, bizde yamuk vaziyetler yok, pardonlarım olsun yani...

İcabında o yamulan entel, bir de slogan patlatıyor mu sana anarşik tarafından, "İnsanlık onuru zontaları yenecek" şeklinde... Bu laf gidip Ortaköy kahvelerine, Bodrum'un Bitez Koyu'na varınca da, ne kadar kelek tayfası varsa toplanıp salim arkadaşların üzerine aynen rampa, feminiz karıların da elinde mavi çuvaldız ha!

İki ordu, Aksaray'ın ortasında karşı karşıya geliyorlar...

Tabii bizim salim arkadaşları görünce entel takımı aynen naş...

Eyvallah! Meğersem bütün roman, belediye otobosunda giden entelin gördüğü rüya değil miymiş bilakis? Dönüp bizim salim arkadaşa "köyüne dön ulan ayı" şeklinde bağırmaca yapınca da, çocuk harbiden bel kırıp, "niye eyle söylüyürsünüzğ canım kardişim, bir an tıkatsızlık ettiysem özür dilerim, pardın yani" demiyor mu?

Entel aynen mosmorlarda...

Harbi keriz marşandiz, romanda daha neler var neler... İzmayıl Abi var örneğin mesela, bu abimiz icabında bilakis Kadıköyü vapurunda giderkene yanında oturan bir entelin, kuşlara bak ne güzel kuşlar şeklinde saplama yapması üzerine, hee, bizim köyde de varidi, hepisini furduh furduh yidih tarzında yanıtlıyor sorunsalını... Oradan fena halde karnı acıkan İzmayıl Abi, takma sakal ve bıyıklı bir entelin kendisini zehirlemek üzere içine arsenik derler bir çeşit sıçanotu kattığı lahmacunu mideye indirip iştahının büsbütün açılması üzerine, bolcana sarmısakh esash bir işkembe çorbası içiyur, derkene oradan aklına Zürafa Sokağı'ndaki dostu Venüs Hanım takılıp doğrucana vitesi ikileyip direksiyonu o cenaha kırıyur...

Venüs ablamın vizitesinden sonra kapının önündeki datlıcıdan iki dilim de revani yiyen İzmayıl, nefsi sönmediğinden, aynen bir taksiye binip Aksaray'a, dönme Süslü Hüseyin'e varıyur... Lâkin Süslü Hüseyin bilinçlenmiş! Hüseyin ile arkidişlerinin İzmayıl'a ettikleri oyun üzerine durum vaziyetlerine bakızlayan iki entel, "martılar sanki bir şeyle alay eder gibi gülüyorlar, biz buna anthroposantrik bakış açısı diyoruz,

insan merkezli yaşam, doğayı bu perspektifle yorumlamak bir ölçüde çerçeveyi daraltmak oluyor" şeklinde maytap geçiyorlar...

Sahne, entelin kız arkadaşının kendisine "çok hıyarsın İlhan" şeklinde eleştiri yöneltmesiyle bir sonraki yakın plana eklemleniyor...

Derken moruk... Otuz iki kısım tekmili birden türlü türlü filimler Kemal Gökhan'ın romanında ha! Lahmacunları, Adana kebapları, Mercedes arabaları, pavyonları, umumhaneleriyle "istemediği kadar doğuda ve başarabildiği kadar da batıda bir ülkede" geçiyormuş aynen olay hadisesi, Kemal Abim romanın önsözünde böyle demiş...

Romanın sonunda da, iki kişi tartışıyorlar, biri ötekine, "arabesk kültürü bir darbe sebebi olabilir mi albayım" şeklinde soru soruyor... Ne demekse? Heç bişiy anlamadım imanıma...

Kemal Abim, kitabını şöyle bitirmiş:

"Elbette ki bu öykü tümüyle hayal ürünü... Ülkemizde zonta diye bir şey yoktur... Aydın diye bir şeyden nasıl bahsedemeyeceksek..."

Bu Kemal Abi kafayı yemiş galiba yaza çize...

Adee... Biletler yandıı... ikileyin layn, uzayın bakalım ufaktan...

Bi yamuğumuz olduysa affet Kemal Abim! Ani maksat muhabbet olsun için takıldık icab-ı halinde sayın abimiz...

ULUDAĞ DAĞ AMA ULU DEĞİL

Ben size bir şey söyleyeyim mi, oldum olası şu Uludağ muhabbetinden hiç hazzetmemişimdir!

Uç-beş kere gitmedim, ilkinde kendi ayağımla, gönül rızamla, sonrasında "cebren" götürülmedim, sürüklenmedim değil...

Şimdi okulların yarıyıl tatilleri gelip çatıyor, millette bir Uludağ telaşı kıyamet başladı başlayacak ya... Hele şu Uludağ işini bir "irdeleyelim" dedik bu hafta da...

İçinizde, ne Uludağ'ı kardeşim, biz bırak Uludağ'ı, Karaköy'den vapura binip Kadıköy'e geçemiyoruz diyecek münafıklar da çıkabilir... Kimileri, Uludağ "olayına", baba parası yiyen zengin piçi eğlenceliği şeklinde bakmıyorlar mı?

Fakir fukara işi midir peki? Gidiş geliş, otel, yemek, yatak, kayak, şarap, disko misko, anasımn nikâhı!

Yıllarca ve yıllarca, okuduğunuz üniversitenin kantininde, İsviçre'den gelirken getirilip gümrükten geçirilecek "fixation" maliyetinin tartışılageldiği bir ortamda bulunmuşsanız...

Ve yıllarca, ille de Uludağ'da bacağını kırıp okulun açılışına, ikinci yarıyılın başlangıcına yetiştirmek, karda yansıyan güneşin yakıp kararttığı suratını ve ille de üzerine arkadaşlara sırayla imza attırmak üzere kırık bacağının alçısını üniversite kantininde gezdirmek için çabalayan sersemlerle birlikte okumuşsanız...

Ne demek istediğimi anlarsınız...

Çaktırmadan sağa sola bakılır bu gibi durumlarda, acaba millet kırık bacağımın farkında mı, tatilde benim de Uludağ'da olduğumu anladı mı?

Yüzünün yanığı geçmeden, hemen dönüş akşamı Harbiye'de Les Parisiennes kahvesine koşulurdu o zamanlar... 1968 falan... Balanız, ben daha bugün Uludağ'dan döndüm, oradaydım evet, Uludağ'a gidebilen mutlu azınlık üyesiyim ben de!

Binlerce lira harcadım, kayaklarımı, fixation'larımı, rengârenk anorakımı, ayaklarıma doladığım alacalı bulacalı kalın yün çoraplarımı, üzerine çektiğim ayı postu gibi tüylü çizmelerimi de

Avrupa'dan aldım!

Arabamla gittim Uludağ'a, kayak takımlarımı da arabanın üzerine bağladım, gelen göçen benim Uludağ'a gittiğimi anlasın diye...

Bir ara, gerçekten kaymak, spor yapmak isteyenler Uludağ'daki züppe muhabbetine boşvermişler, daha kuytu, henüz cılkı çıkarılmamış yerler bulmuşlardı. Erzurum, Palandöken, Erciyes, Kartalkaya gibi... Sonra ben, oraları da basıp işgal ettim, oraları da kendi çevreme benzettim!

Bakın benim ne kadar çok param var... Bakın ben ne kadar "sofistike" yaşıyorum... İkide bir Avrupa'lara gidip geliyorum... Bana bakın ve dövünün ey sefil fukara takımı, ey üç kuruşu denkleştirip ay sonunu getireceğiz diye didinen yaratıklar, ey babamın fabrikasında lütfen çalıştırıp karnını doyurduğu işçi parçaları!

Siz de yıllarca bu zibidilerin arasında yaşamış olsaydınız, anlardınız beni ey kariyun-u kiram!

Çünkü hayatım, yıllarca ve yıllarca bunların arasında geçti, burnumun direğini çeke çeke...

Siz ne diyorsunuz yahu? 1969 kışında, harçlığımızdan denkleştirip cebimizde yüz elli lirayla gittiğimiz Uludağ'da, Paris anılarını anlatan, ama Champs-Elysses'ye, Şanzelize okunduğunu herkesin bildiği o caddeye Amerikan kıroları gibi Çemps İlayzıs diyen sosyete karısı da gördük!

Üstelik "pas da veriyordu" da sürtük, körkütük cahil sosyete fahişesiyle yatağa girmeyi onurumuza yedirmedik, sokulmadık hiç...

Gençlik işte...

O zamanlar öyle adım başı konaklama pansiyon kıyamet değil Uludağ, bir Büyük Otel var işte, bir Fahri, bir de yeni açılmış Beceren... Sonuncusu en "ehveni", öğrenci kesesine uyanı... Yemekleri de ev yemeği gibi, pek lezzetli, hele bir kabak böreği, fırında üzeri kaşar peynirli kabak yapıyorlar ki, "au gratin" dedikleri Frenkçe'de, parmağını da birlikte yersin...

Rahat rahat oda da bulunuyordu, istediğin kadar da kalabiliyordun... Şimdi, hele Elmadağ taraflarında adım başı mantar gibi bitmiş o seyahat acentalanndan birinin turuyla "takılmışsanız" Uludağ'a, sekiz kişiyi bir daracık izbede yatırıyorlar da sevgilinle şöyle ağız tadıyla iki saat başbaşa, yalnız bile kalabilmek için İstanbul'a dönüşü

bekliyorsun, yalan mı?

Bu arada, Bursa'dan kopup, yanında saçı oksijen sarışını, kalçası iri, ayakkabısının topuğu yenmiş "dostunu" dağa atıp felekten iki gece çalmak amacıyla ortalıkta gezinen taşra çapkınına bakıp bakıp içini çekiyorsun elbette!

Yaşın kırka varmış, artık değil kayak, açık havada yürüyüş yapacak halin bile pek kalmamışsa, sağa sola imrenip salak salak geziniyorsun otel lobilerinde... Akşam olsa da, yemeğimizi yiyip bir an önce diskoteğe atsak kendimizi bari! Ya da sabahın köründe gidip sucuk kızartmasıyla sıcak kötü şaraba yazılacaksın, herkes çığlık çığlığa kayak kıyamet, başka vakit geçirtecek hiçbir "meşgale" namevcut! İstanbul'dan getirdiğin kitabını okumaya kalksan ayağını şömineye uzatıp, vallahi deli derler!

Çünkü Uludağ'da baba parası yiyen zengin piçleri, hayatlarında dört kitabı sonuna kadar okuyup bitirmiş olmak lüksünden (!) uzaktırlar da...

Ya da aynı şeyi, "hava basmak" için yaparlar ancak, kapağını da ters tutup belki...

Çoğu da aslında kayaktan mayaktan nefret eder ha, sosyete öyle gerektirir, Frenklerin deyimiyle "noblesse oblige", yani soyluluk insanı mecbur kılar bazı şeylere diye gelip takılırlar bir ucundan Uludağ'a... Ne biçim soyluluksa bu? Üç göbek ötesini kurcalasan, Yeniköy'deki yalısında kasım kasım kasılan Bilmemne Hanımefendi'nin dedesi, rahmetli Kemal Tahir'in ruhu şadolsun, Çorum'un Sungurlu çarşısında leblebici ya da Çankırı pazarında kalaya çıkacak!

İşte, çoğu da "belki karı kız düşer aabi yaa" niyetine damlar oralara...

Çoğunlukla da "düşmez", eğer kızı başından ayarlamamışsan, ya da katılıp geldiğin okul gurubundan gözüne bir tane kestirmemişsen...

Hanım kızlarımızın bir kısmı da, İstanbul'da gündüz gözüyle yiyemedikleri haltları karıştırmaya uzanırlar Uludağ'a...

Hani kış boyunca İstanbul'da namusu mücessem geçinip, yazın on beş günlüğüne Bodrum'da azan, on bir ay iki hafta boyunca eline erkek eli değdirmeyip kıyı kasabasında on beş gecede on sekiz erkek devirenler...

Bolca da rakı bu arada... Kafa dumanlı olunca, bilinçaltı daha rahat patlıyor, daha kolay çıkıyor suyun yüzüne...

Yahu bu memlekette bir kadın çıksın da, ben gönlümün istediği, canımın çektiği erkekle yatar kalkarım, keyif de benim beden de, el ne karışır, çatlayın da patlayın desin... Benim kendi cinselliğimi yaşamak için yazın Bodrum kılıfına, kışın Uludağ kalıbına bürünmeme gerek yok desin...

Yahu bir zengin çocuğu çıksın da, arkadaş, param pulum var ama, şu Uludağ züppeliğinden hoşlanmıyorum, gitmiyorum desin... Para benim, keyif de, dilediğim gibi yerim, canım çekerse Saint-Moritz'e giderim kayak yapmaya ama bu zibidilikler beni açmıyor şeklinde konuşsun...

Ne olur yahu, ne olur...

Yaşı elliyi geçmiş kazık kadar adamlarla kadınlar, hiç anlamadıkları, hiç beğenmedikleri gürültülü patırtılı üçüncü sınıf kötü müzikle gece yarılarından sonra diskolarda tepinmesinler, bu bizim "kalemimiz" değil, bizden geçti bu tür hoppalıklar, biz kazık kadar adamlarla kadınlar olarak hafif müziğimizi dinler içkimizi içeriz, sonra da gider vakitlice yatarız desinler mesela...

Allah için şu memlekette bir tek zengin çıksın da, ben sahip olduğum çok parayı hazmettim, bilinçle, insan gibi yiyorum desin... Biz de, helal-i hoş olsun kardeşim, afiyetle yemene bak diyelim ona...

Bitsin şu gösteriş merakı, şu züppelikler, şu hazımsızlık, şu sonradan görmelikler... Artık zenginimiz "burjuva" olsun be yahu!

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ASLINDA HİNDİSTAN CUMHURİYETİ!

Öyle ya, nedir Türkiye Cumhuriyeti'nin İngilizcesi? Republic of Turkey...

Turkey ne demek? Hindi demek...

O zaman Turkey Cumhuriyeti ne oluyor? Hindi Cumhuriyeti, yani, Hindistan (hindiler) Cumhuriyeti!

Öyle olmuyor mu?

Hadi bakalım, çık işin içinden!

Şimdi nereden çıktı durup dururken bu hindi meselesi?

Masamın çekmecelerini tıka basa dolduran gazete dergi kesiklerini karıştırıyordum, şöyle dedim bir elden geçireyim de gereksizlerini atayım, kalanları düzene sokayım, sararmış solmuş yüzlerce kâğıt parçası, çoğunun üzerini toz bürümüş, çeşitli dillerden çeşitli gazetelerden dergilerden kesip koymuşum sepete; vakt-i zamanında, gün gelir iş görür, işe yarar niyetine.

Aaa, bir baktım, hangi dergiden koparılıp alınmış belli değil, bir sayfa... O adı belirsiz derginin yüz onuncu sayfası, üstelik hiçbir ipucu yok, bre hangi Frenk mecmuasıdır kimbilir?

Hindi hakkında bir takım çeşitlemeler... Oradan giderek Türkiye'ye bulaşıyor yazıyı yazan hergele.

Oturdum, baştan sona bir güzel kıraat ettim.

Bu hindi denen mendebur yaratık, (hani şu "kabaramazsın kel Fatma, anan güzel sen çirkin" tekerlemesini duyunca çok sinirlenip gulu gulu gulu adamın üzerine yürüyen namussuz), Amerika'nın öyle her köşesinde bulunmaz, yaşamazmış... Kuzey Amerika kıtasının ancak doğu bölgelerinde barınıyor.

Amerikalılar, yani İngilizce konuşanlar, bu hayvancığa turkey diyorlar (törkiy okunuyor, bilmeyen var mı?)...

İyi de, yazıyı yazan Richard H.Hopper herifi de soruyor, Allah Allah, Türkler de buna, hindi diyorlar, acaba nedendir bu tutarsızlık?

Amerikan yazarının uyanığı da bu kadar oluyor demek ki. Neden Türkler hindiye hindi demeyeceklermiş ki? Hopper iyice uçmuş, efendim Türk lafı da Tatar kökenliymiş, "yiğit" anlamına gelirmiş, yani Türkiye, "yiğitler ülkesi" oluyormuş. (Eh, sağolsun, ama gelsin de şöyle bir gezip dolaşsın bizim buraları, toplam kaç yiğit çıkar bir saysın bakalım...)

Japonlar da, İngilizce'den birçok kelime yürütmüş oldukları gibi, törkiy sözünü de alıp taki yapmışlar. Eskiden İngiliz sömürgesi olan Nijerya'da bile, yerel ağızlardan hem İbo'ca hem de Hausa'da hindiye törkiy denirmiş, bunu örnek gösterip diyor ki Hopper, neden başka hiçbir dilde törkiy, törkiy değil peki? (Maşallah bu Hopper'da bir zekâ var ki akıllara seza).

Unutmadan belirtelim, şu "İbo'ca" tabir edilen dil, bizim İbrahim Tatlıses'in kendi ağzında Mavi Mavi Masmavi'yi Mowi Mowi Mesmovvi'ye çevirmesi değil... Nijerya'nın bir dudağı yerde bir dudağı gökte İbo kabilesinin konuştuğu dil anlamına geliyor.

Sonra bir takım örnekler vermiş bir takım dillerden.

Bakın hindiye ne diyorlar başka milletler:

İspanyollar pavo derlermiş.

HollandalIlar, kalkoen.

Almanca'da Truthahn tesmiye ediliyor.

Rumlar galo diye çağırıyorlar. (Hindi de cevap olarak gulu diyor!)

Arap biraderlerimiz diekrumi tabir ediyorlar.

Rus gâvuru da ingimka dermiş...

Bu kibirli, suratsız, hani eti de öyle pek ahım şahım sayılmayacak kuşu, Amerika'nm yerlileri pişirip yerlermiş yüzlerce yıl önce. Ama yedikleri yaban hindisiymiş. İlk kez bugünün Meksika'sında yaşayan yerliler, Aztekler akıl edip ehlileştirmişler.

Kuzey Amerika yerlilerinin hindiye ne dedikleri de uzunca bir liste halinde verilmiş: Virginia'da yaşayan Powhatan kabilesi monanow dermiş hayvancağıza, New England bölgesinin güneyine yerleşmiş Narragansett boyu, nahenan diye çağırıyor, New York'un kuzeyinde gezip dolanan Iroquois'lar da, sıkı durun, netachrochwa gatschinale admı takmışlarmış!

Pekii... Buralara gelip yerleşen ilk İngiliz göçmenleri, neden bir takım Kızılderili isimlerini edip benimsedikleri gibi bu adlardan birini seçmemişler hindi için de?

Tabii. Jaguar mesela, Kızılderilice... Coyote de öyle, bir tür çakal mıydı bu? Opossum mesela, susamuru.

Neden bu hayvana da diyelim neyhom adım alıp takmamışlar da Plymouth bölgesinde yaşayan Wampanoag kabilesinin dilinden, törkiy demişler? Ne ilgisi var?

Dünya gözüyle hindi denen yaratığı ilk gören Avrupalılar 1519 yılında Meksika'yı talan eden Cortez'in adamları, İspanyollar... Yakaladıkları hindilerden birkaçını gemilerine tıkıp Ispanya'ya götürmüşler, Azteklerin altınlarıyla birlikte.

İspanya'da o güne kadar hiç eşi menendi görülmedik bir hayvanın kabara kabara gezinmekte olduğunu farkeden Fransızlar, bu acaib-ül garaib yaratığa, "Hint pilici" adını vermişler, "Poulet d'Inde"... Sonraları bu isim, bugün kullanılan dindon'a dönüşecektir zaman içinde!

Türkler de, bakmışlar ki, bu İspanyol keferesi denizaşırı gidip gelip bir takım kuş irisi yaratıklar getiriyor oralardan, "Hindi" demiş çıkmışlar! Yani, "Hintli"... O sıralar Amerika'ya da Batı Hint deniyor, öyle sanılıyor ya.

Almanlar tabii daha bir gabi oldukları için, Batı Hint ile Doğu Hint'i hepten birbirine karıştırmışlar, hindiye önceleri, orta Almanca'da "Kalekuttisch Hün" adını uygun görmüşler... Yani, Kalküta'dan getirildiklerini sanmışlar hayvanların. Bu söz, günümüzde Flamanca'da kalkoen, İskandinav dillerinde kalkon olarak yaşıyor.

Bu hindi meretinin İngiltere'ye ilk ayak basması da 1541 yılında... Törkiy deyip çıkıyorlar, onlar da Türkiye'den geliyor sanmışlar hindiyi!

İşte, hindiye törkiy denmesinin sebeb-i hikmeti bu.

Başka bir görüşe göre de, (burada ulema arasında ihtilaf mevcut), 1538 miydi, Preveze deniz savaşında ele geçirilen İspanyol gemilerinde tayfanın güvertede, başaltında, kasarada beslediği hindiler Osmanlı'nın eline düşmüş! Osmanlı bu yağlı ve de semiz yaratığı, gerdanına, ensesine, göbeğine katmer katacak besili bir "mide nuvaz" olarak ossaat gözüne kestirmiş, başlamış üretip üretip ceviz yutturmaya! İşte yolu İstanbul'a düşen İngiliz kulağı kesikleri de,

avantadan iki kapitülasyon da biz ayarlayıp keriz Türkler e mal satar kazıklar mıyız, pamuğun okkasını üç kuruşa alıp dokunmuş kumaşı otuz kuruşa okutur muyuz hesaplarıyla yalanıp dururlarken bu hindileri görmüşler, tanımışlar, onlara törkiy deyip çıkmışlar! "Türk kuşu" anlamında!

(Hayatlarında hiç Türk kuşu görmemişlermiş anlaşılan!)

Bir başka iddiaya göre de, avanak İngilizler hindiyi önce bir çeşit sülün sanmışlar, sülünün daha irisi, besilisi. Tüyleri pek o kadar parlak, eti de lezzetli olmayanı. Eh, İngilizcede sülüne karşılık pheasant lafı nereden geliyor bakalım. Fransızca'da faisan lafı? Türkiye'de akan Phasis Irmağı'ndan!

Olmuş bizim hindicik, "Türk sülünü". İspanyollar da zaten hindiyi tavus kuşuna benzetip pavon dememişler miydi?

Şimdi bu İngiliz göçmenleri Amerika'nın kuzey kıyılarım yurt edinip yerleşiyorlar ya... 1621 sene-i miladisinin şükran günü akşamı, Massachusetts eyaletinin Plymouth kasabasında Kızılderili hindisiyle tanışıyorlar!

O zamanlar daha İngiliz Krallığı'na bağlı Massachusetts eyaletinin valisi William Bradford bir ziyafet veriyor. Hazır ve nazır bulunanlar, garip şey, biz daha dün yediğimiz yemeği unuttuk, eloğlunun tarihçisi 1621 yılının yemeğine katılanların çetelesini bir tamam kayıt kuyut etmiş hatırlıyor, Miles Standish, John Alden ve de Bayan Priscilla Mullins...

Kızılderili reisi Massasoit, bakmış ki beyazlar kendi aralarında eğlenip keyfediyorlar... Daha o zaman ne bilsin topraklarını azar azar ellerinden alıp köklerine de kibrit suyu ekeceğini beyaz adamın? Onlara konuk gözüyle bakıyor bütün iyi yüreğiyle garibim... Şunlara bir hindi pişirttireyim de götüreyim sevabına, sevinsin fakirler demiş...

Ve böylece Wampanoag kabilesi reisi Massasoit, ugh, büyük beyaz şef, ben var size hindi yoldurmak, bir güzel haşlatmak, içini doldurmak, siz var afiyetle yemek, aç karnınızı doyurmak deyip savuşmuş.

Massachusetts Valisi William Bradford da kıro olduğundan, sağol reis, ama biz bunu biliriz, buna törkiy deriz, hem siz iyi pişirememişsiniz, bunu fırına atmak lazım deyip Avrupalı'nın gerçek yüzünü göstermiş.

Reis Massasoit çadırına döndüğünde, şu beyazlar ne görgüsüz, ne kadirbilmez, ne yabani insanlar, nereden çıktılar başımıza, diye ana avrat dümdüz gitmiş mi, tarihler yazmıyor!

Belki kendi dilinde ve de kendi itikadınca lahavle çekip ateş suyuna yumulmuştur.

İnşallah, "o törkiy denen kuşa da, o törkiy denen memlekete de..." diye ağzına geleni verip veriştirmemiştir, o yıl buralarda Genç Osman hüküm sürmekte olup, bir kulağına gitseydi vallahülazim Amerika üzre sefer eyleyip Vali Bradford'u da, Reis Massasoit'i de yakalar, falakaya yatırırdı!

SAĞOL RAFFİ

Bir İznik tabağı... 1530-1540 arası... Karaağaç ailesine aitmiş, müzayedeye çıkarılıyor, "açılış fiyatı" 85 milyon liraydı, ben bu yazıyı tam bir hafta önceden yazıyorum ya, çıktığında çoktan olmuş bitmiş müzayede elbette, kimbilir kaç milyona gitti gidecek?

Beyaz üzerine, sır altına mavi, firuze bezeli... Çiçek görüntüleri, çiçekli dallar, güller, laleler, mavi bulutçuklar... Kıvrım kıvrım filizler, minik minik tomurcuklar... Kırılmış, kabaca yapıştırılmış ama, otuz santim boyunda bir nefaset kıyamet!

İstanbul'da düzenlenen beşinci Antika Fuarı'nın açık arttırma faslının en cici parçalarından birinden sözediyorum...

Nasıl bir dünya bu, nasıl... Raffi Portakal'ın önümüze açıverdiği nasıl bir evren... Hoca Ali Rıza'nın, Namık İsmail'in o eski Göksu, Küçüksu "peyzajları"... Ben Namık İsmail'e pek de ısınamamışımdır da ille Nazmi Ziya'ya tutkunum, onun o 1890 Fransası'nı çağrıştırır sarılarına, yeşillerine...

Bir Signac tablosu! Yo, yağlıboya değil, suluboya... İzlenimcilerin babalarından Signac meğer İstanbul'a gelmiş de bir tarihte, suluboya resmini yapmış, kırmızı Osmanlı bayrağı lekelerine Haliç kayıklarının mavi gölgeleri karışıyor, hamlacıların fesleri, suyun, daha o zamanlar kirlenmemiş suyun uçuk bej şıpırtısı...

Signac 55 milyona gidiyordu, acaba kaça kimde kalmıştır? Nazmi Ziya'cığımın açılış rakamı daha düşüktü, topu topu 35 milyon!

Preziosi'den bir Kapalıçarşı enfesliği, bu da 22 milyondu... İbrahim Safi'nin "Sokak Arası", topu topu 3 milyon istiyorlardı, neden "ceketimi satıp" arttırmaya katılmadım ki sanki diyor insan...

Tabii Şevket Dağ... Tabii bir Hüseyin Avni Lifij... Elbette bir Zonaro... Halife Abdülmecid Efendi, resim yapan tek Osmanoğlu mu?

Nasıl bir evren bu... İkinci Abdülhamid tuğralı gümüş şekerlikler, silinmiş parlatılmış, gelinlik kız gibi hazırlanmış, süslenmiş püslenmiş, bir köşeden göz kırpıyorlar: Bizi unutmayınız! Biz sizin geçmişiniz, tarihiniz! Sizi siz yapan her şeyden bir küçücük parça, dedenizin, babanızın anısı, bu toprakların birikimi...

Tuğralı, gümüş ayaklı bardaklar, mücevher kutuları, içine kartvizit

koymaya yarayan küçük gümüş hoşluklar... Ayna, tabak, kaşıklık, hamam tası, sütlük... Çeşm-i bülbül, kahvedanlık, tepsi, leğen, ibrik, tükürük hokkası, evet, tükürük hokkası!

Bunların, insanın evinde, bir köşesinde olması... Daha da güzeli, kullanmak bunları, hiç olmazsa bir yüzyıl öncesine inmek, yıkılıp gitmiş bir imparatorluğun çocuğu olduğunu hissetmek o minik gümüş sütlükten minik gümüş fincana koyup içtiğin her yudumda...

Hiçbir şeyin 28 Ekim 1923 gecesi bitmiş olmadığını, her şeyin 29 Ekim 1923 sabahı başlamış olmadığını anlamak birdenbire...

Yemeği, o akşam, hoşluk olsun diye mesela, kemik kaşıklarla, bağa kaşıklarla yemek... Sonra işlemeli ibrikten su döküp elini ağzını yıkamak, Osmanlı tarzı...

Sonra, tuğralı şerbetlikten buz gibi nar şurubu içmek kahvenin üzerine... Ve kaldırıp kafanı, duvara astığın güzelim Nazmi Ziya'nın sonbahar sarılarına, ilkbahar yeşillerine dalıp gitmek... Radyoda da yakalamışsın bu arada fasıl heyetini, Hüzzam çalıyor!

Belki sonra, Melling'in İstanbul Seyahatnamesi'ni karıştırmak, 1819 baskısıdır, Thomas Allom'un gravürlerine girmek, artık olmayan bir İstanbul'un içine...

Daha da yukarılarına çıkmışsanız bu antika keyfinin misafir odasının duvarına astığınız bir Hilye-i Şerifin tadına varmak sözgelimi, yalnız Müslüman sıfatıyla kendinden geçmek değil de karşısında Mehmed Fehmi imzasının yarattığı "sülüs" kıvrımların, "muhakkak" besmelenin, "nesih" hattın lezzetini almak... Bu nedir? Bir İkinci Mustafa Beratı, 1698! Savaşta ölen Vezir Mahmut Paşa'nın terekesi hakkında... Uçları iyice eprimiş, bir köşesinden yenmiş, kat yerlerinden delik delik, azıcık da zaman kokuyor, kolay mı, 1698... Ya da 1813 tarihli bir Kur'an-ı Kerim'i ellerin titreyerek alıp okşamak, öpüp başına koymak sonra, nesih hatla Mustafa Bin Raşit emeğinin ürünüdür!

İstersen meşrebine göre "kefere takıl", bak, Gaudez'in, Kari Binden'in bronz heykelciklerinden üç-beş milyona almak mümkün... Reşat tuğralı gümüş kaşığın yanında Meissen porseleni de satıyorlar.

Sen bize neler anlatıyorsun hemşerim?

Hangi üç milyon, hangi beş milyondan sözediyorsun?

Bizim kelimize sürecek merhemimiz yok... Biz diyoruz hadımız, sen diyorsun çoluktan çocuktan ne haber?

Öyle mi?

Emin misiniz? Gerçekten mi?

Daha geçen ay on beş milyonu bastırıp kapısının içinden çıkır çıkır ses veren, kapı kulpu daha şimdiden pas tutmuş araba aldınız ama... Gazinodan efelik olsun diye gözünüzü kırpmadan beş yüz bin kâğıdı da bastırıp çıktınız evvelki akşam...

Hem nikâhlı karınızı, hem dostunuzu beslemeye para yetiriyorsunuz aydan aya...

Arada "kaçamaklar" da cabası! Sheraton'da bir odanın bir gecesi altı yüz bin papel yazıyor şarabıyla, çiçeğiyle... Bunlara para buluyorsunuz...

Diyelim çok çok dar gelirlisiniz, şöyle bir hafta sonu, havalar da pek iyi gitti bu sonbahar canım, İstanbul tadından yenmedi her türlü pisliğine rezilliğine rağmen, hanımı çocuğu alıp uzansanız Kuledibi, Galata, ya da Dolapdere, Üsküdar çarşısı taraflarına... Bit pazarına bir göz atsanız, antika çarşılarına... Beş bine, on bine de birşeyler "düşürmeniz" mümkün.

Diyelim bir şapka, hanım için... Şöyle 1930 kokan... Tüllü, iğneli de fıyongası kordelyası yerinde...

Varsın giymesin hanım, o şapka onun olsun yeter... İnanmayacaksınız, altı yedi bin liraya edinmek kolay...

Çünkü siz almazsanız o şapka orada çürüyüp gidecek, hatırını soran çıkmayacak, çünkü o kadınlar artık yoklar, öldüler, kemikleri bile kalmadı, şimdi sağda solda tek tük şapkaları yaşıyor onların adına... O eski Beyoğlu kadınlarının o hüzünlü, boynu bükük şapkacıkları... Bu ne lezzettir bilir misiniz efendi?

Diyelim "oğlana" çalışma masası alacaksınız, akşamları dersini daha rahat, daha keyifli hazırlasın, ödevlerini, taksit ödemeleri yeni biten ve evde hiç kimsenin kapağını açıp bakmadığı bilmemne ansiklopedisini karıştıra karıştıra daha iyi yapsın diye...

Hemen cadde üzerindeki teneke büro mobilyası satan dükkâna koşacağınıza, bir zahmet Kuledibi'ne varıp "Amerikan yazıhane" sorsanız... Nasıl olsa belli bir para çıkacak cebinizden, hem belki daha ucuza da kapatırsınız 1880 malı yazı masasını.

Hani şu tahta kepenkli, tıkır mıkır açılıp kapanan, içerisinde bir

yerinde de mutlaka bir "gizli çekmecesi" olan Amerikan yazı masalarından sözediyorum... Malı almaya kararlıysanız, pazarlığı kesmişseniz, satıcı size mutlaka o gizli çekmecenin de yerini gösterecektir, endişe etmeyin!

Sizin mahdumun ya da kerimenin okulu böyle bir masada bitirmesi kimbilir ne keyifli olurdu!

Farkında olmadan tarih de öğrenirdi "namıssız"... O masada ufak ufak eski serüven romanlarına da uzanırdı, Arsen Lüpen, falan ha?

Okumanın tadına varırdı...

Siz de bu arada, iki şişe rakı eksik içip, arttırıp biriktirip bir köşeye koyduğunuz parayla satın aldığınız fakfon cıgara tabakasından eski usul bir tütün sarar, çubuğunuzu yakıp keyifle koltuğunuzun arkasına yaşlanırdınız, aferin hergeleye, bu yıl liseyi bitirdi, gelecek yıl üniversiteye başlayacak, büyüdü de adam oldu diye...

Onun büyüyüp adam olmasının tadını bir Art Nouveau koltukta çıkarmak hele... Ben de bütün bu tarihin, bütün bu sanat eserlerinin bir parçasıyım, onlarla bütünleştim, onlara sahibim, onları kullanıyorum, onlarla birlikte yaşıyorum, onlardan anlıyorum diyebilmek... Ve çoluğuna çocuğuna aktarabilmek bütün bunları...

Kız on sekizini doldurunca, tutup mesela, müzayededе iki milyon liraya acımayıp aldığın Rumeli işi gelinliği ona hediye etmek, kırmızı ipek şalvarı, kırmızı kadife sırmalı cepkeni, sim işlemeli yeleğiyle... Göz ucunda beliren iki damla yaşı da çaktırmadan silmek bir elinin tersiyle, öbür elini öptürürken...

Ah ne keyiftir efendi, ne keyiftir!

Ve o Rumeli işi gelinliğin, kızının da kızına, onun da kızına, onun da kızına kalacağını bilmek...

Ve diyelim yüz elli yıl sonra birdenbire birisi tarafından hatırlanmak, öyle, durup dururken... Kemiklerin bile yok, torununun torunu duvara asılı Osman Hamdi Bey imzalı yağlıboya portreye bakıyor da, deyiveriyor ki, bunu, 1991 yılında dedemin dedesi almış, bize kadar kalmış... Allah rahmet eylesin, ben kendisine yetişemedim, daha babam doğmadan ölmüşmüş, ama fotoğrafını gördüm, pek ince, pek düşünceli adammış rahmetli, bize bir miras, bir tarih, bir kültür bırakmış...

Antikayı seviniz efendiler. Bir tadını alsanız, kanınıza bir girse o

güzellik mikrobu, zaten bırakamayacaksınız ya, bir ucundan tutup başlayınız... Ufak ufak, paranız, gücünüz yettiğince şimdilik...

Sonrası kendiliğinden gelir.

Sağol Raffi Portakal, önümüzde yepyeni evrenler açıyorsun, bizi bize tanıtıyorsun, bizi biz yapıyorsun.

DÜNYA MI GÜNEŞİN ÇEVRESİNDE DÖNER, GÜNEŞ Mİ DÜNYANIN?

Aman biz hiç kendimizi üzmeyelim! Aman ha!

Gereksiz aşağılık duygularına hiç kapılmayalım!

Eloğlu bizden bin beter! Hem de Amerika Birleşik Devletleri'nde... Biz "küçük Amerika" olalım derken herifçioğulları "küçük Türkiye" oluvermişler!

Aaa, Allah'ın sopası var mı?

Amerika Birleşik Devletleri'nde geçenlerde bir araştırma yapılmış... Şimdi bunlar dünyanın en gelişmiş, en güçlü ülkesi ya, yaman ki yaman, eh vatandaşı da ona göre olmak gerek he mi? Her biri şeytanın yattığı yeri bilir allâme-i cihan adam ejderhaları ki, sular seller gibi cümle ilmi ezberine bir tamam almış da bülbül misali şakıyacak dokunuversen...

Ne ilimi, ne bilimi, ne bülbülü, ne şakıması yahu? Hergeleler körkütük kara cahil, kara! Bakın ne haltlar yemişler:

Şimdi siz Çernobil diye bir laf işittiniz mi hiç? Muhakkak işittiniz... İçinizde ümmisi bile Çernobil'in ne olduğunu bilir, hiç çıkaramasa bile üç sözü vardır edecek bu konuda, hadi diyelim Sovyetler Birliği haritasının Ukrayna taraflarında yerini gösteremez de, hani atom santralı patlamıştı da çevreye zararlı ışınlar saçmıştı falan der en azından... (Eh, nükleer enerji reaktörü demesi gerekmez, kendi dilinde, kendine göre işte atom santralı falan dese yeter de artar bile)

Ama herhalde gidip de kayak merkezi demez Çernobil için!

Amerikalılar demişler de efendim...

Hani o gözünüzde pek bir büyüttüğünüz Amerika Birleşik Devletleri yurttaşları, sakinleri, ahalisi...

Üstüne üstlük, Çernobil'i doğru bilenlerin oranı kaç dersiniz?

Yüzde 6. Yazıyla, altı. Evet, o kadarcık.

Geri kalanlar... Yani yüzde doksan dördü Amerikan halkının, Çernobil'i kayak merkezi sanıyor!

Aman hiç kendimizi küçümsemeyelim... Bunlar hâzâ hödük yahu! O pek bayıldığımız Amerikalılar!

Pekii, DNA diye bir şey duydunuz mu hiç?

Elbette duymuşsunuzdur. Tabii şimdi fakir de söyleyemez size tam açılımını, işte efendim desoxy ribo nükleik asit bilmemne, buna benzer birşeyler, (ne bileyim yahu, ben kimyacı mıyım?) ama hepiniz bunun canlıların genlerinde bulunan sarmal bir moleküller zinciri olduğunu hatırlarsınız... Ananızdan babanızdan, atanızdan "tevarüs ettiğiniz", edeceğiniz her şey, her bir özellik, temel bilgi halinde, "kodlanmış" olarak bu çok karmaşık moleküller zincirinde yatıyor... Saçınız kara mı olacak sarı mı, boyunuz uzun mu olacak kısa mı, zeki mi olacaksınız ahmak mı, hepsi bu çok minik, çok karışık, birbirine sarılmış iki zincir gibi uzayan moleküller dizisinin içinde.

Bizim o çok hayranlık duyduğumuz Amerikalılar, işte bu DNA'yı da yemeklerde kullanılan bir katkı maddesi sanırlarmış meğer, Ketçap gibilerden, sonracağıma, hazır salça gibilerden bir şey yani!

İnsanın "çüş" diyeceği geliyor da, "dost ve müttefik bir ülkenin hislerini rencide etmemek için" demiyoruz, hadi gene iyiler.

İşte bu Amerikan şaşkınları, ilk insanın dinozorlarla aynı zaman diliminde, yan yana yaşamış olduğunu da düşünürlermiş! Dinozorla insan arasında kaç milyon yıl var, sizin oğlana ya da kıza hatırlatınız, yarın sabah okula gidince öğretmene soruversin, ben şimdi tam çıkaramayacağım.

Ama Amerikan ahmakları kadar da değiliz şükürler olsun.

O yarın sabah okula göndereceğiniz, hani saçım tarayıp, örüp, beslenme çantasını eline tutuşturup yanağından öpüp yolcu edeceğiniz ufaklık var ya... Sorun bakalım, evladım, atomun çekirdeği mi daha küçüktür, kısacası atomun "kendisi" mi daha küçüktür, yoksa elektron mu diye... Ne cevap verecek?

Elektron daha küçüktür diyecek elbette.

Ama, Amerikalıların yüzde elli yedisine sorarsanız aynı soruyu, size, "hayır efendim, elektron daha büyüktür" diyecektir!

Bunlar Amerikalı ha, dikkat isterim ve de insaf isterim, hani o atomun çekirdeğini ilk parçalayan, ilk atom bombasını yapıp patlatan milletin çocukları, aya ilk ayak basanlar!

"Oha" demeyelim, NATO müttefikimiz alınır sonra, darılır.

Şimdi, sıkı durun... Söz konusu araştırmada, deneklere önce şu amansız soruyu yöneltmişler: Dünya mı güneşin çevresinde döner, yoksa güneş mi dünyanın?

Bu konuyu izlediğim kaynakta, "soruya doğru yanıt verenlere, başarıyla geçenlere ikinci soru soruldu" şeklinde bir "ibare" var,

North Illinois Üniversitesi'nden Profesör Doktor John Miller böyle dediğine göre, demek yanlış yanıt verenler de çıkmış!

Artık herhalde Profesör Miller utanmış da bunu açıkça böyle söyleyememiş, laf kalabalığına getirip geçiştiriyor vatandaşlarının rezilliğini, dolambaçlı açıklama yapıyor.

Evet, doğru yanıt verenlere şu ikinci, bağlı soruyu sormuşlar: Söz konusu dönme, bir günde mi, bir ayda mı, yoksa bir yılda mı gerçekleşir, tamamlanır?

(Çağırın sizin apartmanın kapıcısını, sorun, sorun da Mehmet Efendi'nin Amerikalıların yüzde elli beşinden daha kültürlü olduğunu görün... Görün de şaşakalın, eğer düşüp bayılmadıysanız henüz.)

Çünkü... Amerikalıların yüzde kırk beşi, evet, yazıyla kırk beş, rakamla 45'i, dünyanın güneşin çevresinde bir yılda döndüğünü bilememiş! Kimisi bir günde diyor, kimisi bir ayda!

"Yuh" yazmıyoruz buraya, George Bush'un aman yüzü kızarır mızarır da sonra...

Bakın, bizdeki yerli Amerikancıların kızarır demiyorum, onlarda nasıl olsa yüz surat mahkeme duvarı!

Bundan beş yıl önce, Fransa'da SNALC adında bir kuruluşun yaptığı bir araştırma elime geçmişti... Yetmiş ortaöğretim kurumunda bin beş yüz öğrenci arasında yürütülmüş bir araştırmaydı bu, bir genel kültür testi. Profesör John Miller'in araştırması daha çok bilim ve teknik alanını kapsıyor ya, SNALC'ın araştırması da genç Fransızların tarih, coğrafya, edebiyat ve Fransızca bilgilerini ölçmeye yönelikti...

Ne sonuçlar çıktı ortaya ne sonuçlar... Evlere şenlik!

Fransız öğrencilerinin büyük çoğunluğunun dünyadan haberi yoktu!

Bu da Mitterand dönemi ha, sosyalist iktidar, eğitime, kültüre büyük

önem veren yönetimin dördüncü yılı, 1984...

Jeanne d'Arc kimdir, Pasteur'ü tanıyor musunuz, Charles de Gaulle adı size bir şey hatırlatıyor mu, diye sormuşlardı çocuklara.

Veledin biri, hepsini birbirine karıştırmış, "Jeanne d'Arc'ın babası Pasteur'dür, Charles de Gaulle Fransa kralıdır, hapistir, Jeanne d'Arc da onu kurtarmaya çalışmıştır" şeklinde cevap vermişti!

Harita çizdirmişlerdi çocuklara, dünya haritası. İsviçre'yi alıp Pasifik Okyanusu'na yerleştirdiler!

Bir başka piçiko, sinemanın 14. yüzyılda icat edildiğini söyledi.

Başka biri, Voltaire'in hayatta olduğunu sanırmış!

Picasso'nun ölüm tarihini de 19. yüzyılda vermişler!

Gözünüzü seveyim, canım bize ne bütün bunlardan, demeyiniz... Şimdi sizin ufaklık kalkıp da "Namık Kemal, Kanuni Sultan Süleyman devrinde yaşamış büyük bir komutandır, Fuzuli de Atatürk'ün yakın çevresinde bulunmuş önemli bir devlet adamıdır" dese kızmaz mısınız?

Kan beyninize sıçrar, alıp elinize kızılcık sopasını bacaksızı eşek sudan gelinceye kadar bir güzel ıslatmaya mı kalkarsınız yoksa? Yoksa, daha uygun ve doğru bir yol tutup, o kızılcık sopasıyla çocuğun öğretmeninin mi hatırını sormaya koşarsınız?

Yoksa, yoksa, "çok akıllı, çok zeki, cin gibi kerata, ama çalışmıyor ki amcası, tembel işte, aklı fikri topta" deyip geçer misiniz? Ha?

Hadi o, çocuk... Bir tarihte, bundan beş yıl kadar önce, önemlice bir üniversitemizin Siyasal Bilimler Bölümü'nde öğretim görevlisi bir arkadaşım bana bir sınav kâğıdı göstermişti...

Son sınıf sınavı, herif o sınavı da geçince üniversiteyi bitirecek de siyasal bilimci olacak, Allah bilir birkaç ay sonra da "hâriciyeye" girecek, bizi, ülkemizi, devleti yurt dışında temsil edecek...

Soru: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin dış politikasını özetleyiniz...

Cevap, tek cümle, Aynen şöyle:

İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye, Atatürk'ün önderliğinde zaferden zafere koşmuştur!

Evet, aynen bu.

Şimdi bu eşek, Allah bilir, artık Londra'da mı, Paris'te mi, Washington'da mı, Moskova'da mı ne cehennemdeyse, Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil ediyordur...

Ya George Bush da, siz önce kendi gözünüzdeki merteği çıkarın bizim gözümüzdeki çöpe sataşmadan, derse, ne cevap vereceğiz?

Gene de, çok da fazla üzülmeyelim, boşu boşuna aşağılık duygularına kaptırmayalım kendimizi, eloğlu da bizden hiç aşağı kalmıyor benzer konularda, Fransızı da Amerikalısı da.

KİMİSİNİN SONU DEDELİK KİMİSİNİN SONU EBELİK

İkisi de kocakarı olmuşlar!

O çıtı pıtı, fıkır fıkır, tombiş sarışın gitmiş... Yerine gelen, burnunun iki yanından iki çizgi fena halde dudaklarının uçlarına inen, gözlerinin altı torba torba, kırış kırış, parmaklan artık buruşmaya koyulmuş, azıcık da şişmiş, (artık bilmem selülitten midir, uç gösteren gut belirtisi mi), orta yaşlı bir hatun kişi!

Saçlar gene saman sarısı, ama herhalde boyatıyor, yol yol kesilmiş gerdanda iki sıra inci, bacaklar daha bir ince, (jogging mogging yapıyordur), üzerine geçiriverdiği dallı güllü basma entari de pek şeker, haspa gene de güzel, gene de alımlı, aradan geçip giden, akan yirmi yedi yıla sultanlar gibi direniyor...

Kaşları incecik alınmış, yirmi yedi yıl önce daha mı kalındı? Dudaklar Carmen kırmızısı, hani o iki çocuk doğurup yaşı da kırkı dönünce kendini koyuveren Türk kadınını hiç andırmıyor Mandy, bunlar doksana da varsalar, kokona da olsalar gene allıklarını sürmelerini ihmal etmezler, kaşlarını gözlerini boyayıp "biz daha ölmedik, ölmek bir yana, daha yaşlanmadık bile" der gibi ortalıkta salınırlar...

Öteki... Esmeri... (O kadar esmer değildi canım, yirmi yedi yılın tortusu beni yanıltıyor, kumraldı, kumraldı da saçını kızıla boyatırdı galiba.)

Öteki yamulmuş resmen. Saçını dümdüz edip arkaya yatırıyor da ensesinde topluyor, bakımsız görünüyor, yorgun, yirmi yedi yıl ezmiş geçmiş onu, ya da yirmi yedi yıl önce yaşadığı amansız rezillik... Alnı kırış kırış, hayır, benim alnım gibi enine üç derin çizik değil onunkiler, dikine, evet, yukarıdan aşağıya sabanla sürülmüş tarla gibi... Burnunun ve ağzının iki yanından çenesine doğru yürüyen "yaş oyuklan" da daha derin. Gözleri hem hüzünlü, hem acıyla bakıyorlar, çokça da bezgin, benimle neden uğraşıyorsunuz, uğraştığınız yetmedi mi, yirmi yedi yıl sonra neden beni arayıp buldunuz, yirmi yedi yıl önce çektirdikleriniz yetmedi mi, der gibilerden bakıyor Christine...

İki orta yaşlı kadıncağız... Yirmi yedi yıl önce İngiltere'yi birbirine katan, dünyayı ayağa kaldıran iki kadın, bunlar mıdır?

Mandy şenlikli giyinmiş, renk cümbüşü, çiçekli basmalı, Christine boynundan aşağı bolca bir kazak geçirivermiş, üstelik külrengi, boz, kişiliksiz, bizim Ankara bozkırı, ya da Londra sisi kadar sevimsiz... Poposunda kara pantalon, bol, sıradan o da. Yatağın ucuna ilişmiş, bitse de kurtulsam, gazeteci gitse de kafamı dinlesem gibilerden resim çektiriyor... Esmer tatsız, sarışın gülümsüyor, sarışın hayatından memnun gibi, bacağını da açmış azıcık, "frikik vermiş" rospik, gerçi bunlar "gâvur", bunlarda cami mami yok ya, hani "cami yıkılsa da mihrap yerindedir gazeteci bey, işte ispatı" demek ister gibi, yoksa yoksa, "cami de sapasağlam ayakta bir Sinan eseri gibi" mi demek istiyor?

Sarışın 44 yaşında. Üçüncü evliliğini yapmış... Ken Foreman adında, sözüm meclisten dışarı, dümbük ruhlu bir İngiliz kocası... Eh, bunlarda Recep, Şaban, Ramazan diye sayılacak değil ya kocalar, George, Michael, James falan diye gidiyordur!

Demek bunları da alıp nikâhlayan çıkıyormuş, bulunuyormuş!

Ama "çocuk varlıklı", Londra'da şu ünlü Harrods mağazası yakınlarında fiyakalı bir apartman dairesi varmış, Amerika'da Florida'da da bir evi... Attwoods derler bir şirketin yönetim kurulu başkanıymış Bay Foreman, şirketin başkan yardımcısı da kim dersiniz? Dennis Thatcher, yaniya, Margaret'in kocası!

"Yıllardır Christine'le görüşmedim" diyor Mandy...

Vicdanı mı rahatsız? "Ahret kardeşiyle" arası mı bozuk?

Mandy "köşeyi dönmüş", üç koca eskitmiş, şimdi keyfi yerinde. Oysa, 1962 yılının o ünlü rezilliğinden sonra Christine "depresyona" girmiş, uzun süre doktorlara taşınıp durmuş, yoksul düşmüş, çok çekmiş... Mandy, 1963 yılında İsrail'den aldığı bir iş teklifini değerlendirip gidip şarkıcılığa soyunmuş, cukkaya attığı paracıklarla da bir lokantalar ve gece kulüpleri zinciri kurmuş...

Dana adında bir de kızı var, kaçıncı kocasındansa? Birtakım cavalacos filmlerde rol almış, West End taraflarında bir çarçur gazino-müzikhol kırması yerde sahneye de çıkmış.

Şimdilerde neyle iştigal ediyormuş biliyor musunuz?

Tarihi aşk romanları yazıyormuş!

Vay canına, eloğlunun orospusu bile okuryazar, kültürlü, üstelik eli kalem tutar oluyor!

Ama... Yeni kitabının piyasaya çıkışı, ("Kızıl İplik" adında bir aşk ve serüven romanıymış bu, Mandy, Barbara Cartland ninesi yolunda ilerliyor), tam da, o 1962 yılının skandalını anlatan filmin gösterime girmesiyle aynı günlere denk düşmüş! Profumo Skandalı, biliyorsunuz, iki kahramanı, Mandy Rice-Davies ile Christine Keeler nam hatunlar! Sosyete doktoru, muhabbet tellalı Ward'u da babaların babası John Hurt oynuyor hani...

"Kötü oldu" diyor Mandy, romanla filmin kesişmelerine, neden kötü olduysa... iyi ya işte, kitap daha da çok satar yahu!

İngiliz basınının fasafıso gazetelerinden Daily Mirror'u şöyle bir karıştırayım dedim geçen gün, laf ola diye de, ikisi' de karşıma çıktılar, Mandy ile Christine, Mandy sarışını, Christine esmeri, yirmi yedi yıl önce yeni yetme ruhumu allak bulak eden o kadınlar...

Daily Mirror muhabirine, bir de, "kocam benimle vücudum için değil, beynim için evlendi" buyurmaz mı?

İlahi Mandy, sen bir ömürsün.

Şimdi artık Marilyn Foreman adıyla tanınıyor, kızı Dana'ya da, zamanı gelince, usturubuyla, geçmişini, kim olduğunu oturmuş anlatmış. "Pek aldırmadı" diyor gülümseyerek, "şimdiki gençler galiba daha açık görüşlü oluyorlar, ana-babalarının geçmişiyle pek ilgilenmiyorlar!"

İngiltere'yi ve dünya kamuoyunu birbirine katan meşhur fahişe olduğunu açıklayınca, kızının tepkisi, "peki anneciğim, anladım, şimdi dışarı çıkıp oyun oynayabilir miyim?" olmuş da...

O 1962 yılı, ah o yıl...

Fransızca fiil çekimlerini sular seller gibi ezberliyor, daha doğrusu bir türlü ezberleyemediğim için parmaklarımın ucuna kenarı plastik şeritli cetvel yiyor, Beyoğlu'ndan, kimbilir, geçmiş gün, Lion Mağazası'ndan mı, Silvio'dan mı, "o zamanın parasıyla yüz elli liraya" alınmış lacivert empermeabl, ("Emperteks" midir), son günlerin gözde parçasını dinliyorum... Telstar! Şimdi de ne zaman o şarkı çalsa dönüp 1962'ye gitmiyor muyum? Sanırım bir uzay aracıydı bu, kıtalararası uydu, (tabii o sıralar "feza peyki" diyorlar!) bundan esinlenip "enstrümantal" şarkısını yapmışlardı, daha yeni yeni ortalığa çıkan elektronik sazlarla mı çalınıyordu, baştan sona gerçekten bir "feza" tadı...

İşte Profumo rezilliği tam bunun üzerine patladı.

Lord Profumo, o ara, Büyük Britanya İmparatorluğu Savunma Bakanı,

çapkın da bir hergele, evli barklı, çoluk çocuk sahibi de ikide bir fındık kırmaya meraklı, sonradan ortaya çıkacak, rezillik paçaları aşıp dizlere çıkınca, Stephen Ward derler bir sosyete dişçisi varmış zenginlere, yüksek sosyeteye, işte önde gelen politikacılara falan kadın kiralıyor... Mandy ile Christine de, biri çıtı pıtı sarışın, biri ince uzun, "mevzun", esmer, en gözde "sermayeleri"!

Bu Savunma Bakanı Lord Profumo, bu Doktor Ward'dan gider gider kız alırmış...

Eh, buraya kadarı hadi anlaşılır, katlanılır bir rezilliktir, en fazla Lord Profumo ile Lady Profumo arasında çözümlenecek bir mesele... Gel gör ki, aynı pezevenk doktordan "alışveriş edenler" arasında Sovyetler Birliği Londra Ataşemiliteri, askeri ataşesi de yok muymuş! Eee, n'oluyor o vakit? Profumo İngiltere'nin ve de NATO'nun sırlarını gecenin bir saati, yorgun argın, iki kadeh viskiyle iki "dinlenme arası" arasında bir güzel kızlara ötüyor...

Kızlar da ertesi gün gidip Sovyet ataşesine! Bunun böyle olduğu kesinlikle ispatlanamadı tabii, ispatlanması, kanıtlanması da pek olacak iş değil, kaydı kuydu yok ki meretin!

Ama olan bakana oldu, kızlar Lord Profumo'nun başını yediler, adamcağız bastı istifayı, silindi gitti...

Doktor Ward sorgu yargıcının karşısına götürülmeden önce çokça uyku hapı alıp terk-i dünya eyliyor, Mandy ile Christine de Ingiliz kamuoyunun tu kaka günah keçileri, dünya basınının da yıldızlan, açık saçık resimleri her gün birinci sayfalarda...

Ve de daha kadın denen yaratığın yeni yeni farkına varmaya başlamış fakir Ardıç kuşunun aklında, gönlünde!

Christine'in, o amansız kızıl saçlarını şöyle bir savurmuş, hani iskemleye ters oturmuş, uzun, upuzun bacakları iki yandan sallanır fotoğrafını yirmi yedi yıl sonra taptaze çekip çıkarabiliyorum hafızamın derinliklerinden, Mandy'nin tombul göğüsleri, kolları bacakları, kalçası göbeği dipdiri fikrimdedirler...

Bizim kuşaktan hangi erkeğin değildirler ki?

Ama işte, hani nasıl derler, bir laf vardır, bilmemneliğin sonu dedelik, bilmemneliğin sonu da ebeliktir diye, yirmi yedi yıl sonra hayli yıpranmış, hayli yorgun, kırk beşine varmış kadınlar olarak karşıma çıktılar..

Biri mutsuz, ezik, çok çekmiş, çok eprimiş, ötekinin hali vakti yerinde, işleri tıkırında, kalçası göbeği de maşallah 1962'ye rahmet okutuyor!

Eee, böyledir bu meslek, böyledir, kimini rezil eder, kimini vezir...

BAYAN JAJA ya da ÜVEY ANAN KOCA MI GÖRDÜ?

Yahu bizim Murat'ın üvey anası şimdilerde gene gündemde maşallah!

Murat Belge'nin babası Burhan Asaf Belge'nin ilk eşinden söz ediyorum... Bayan Jaja'dan...

Olmadı mı? Gene mi çıkaramadınız?

Zsa Zsa Gabor canım!

Ah, nerede öyle saltanatlı kadınlar şimdi? Bakıyorum da piyasaya yeni çıkan tazelere, sözüm meclisten dışarı, hepsi birer aptesane ibriği! Geçiniz efendim o Madonna'yı, Paula'yı, Gloria'yı falan bir kalem... (Belki bir tek Sabrina hariç! Sekiz mahallenin öksüz bebesinin, yetim çocuğunun süt ihtiyacını ferah ferah karşılar haspa... Hoş, bu konuda hiç kimse "meme özürlü" Cockney âfet-i suzanı Samantha Fox'un eline su dökemez ya...) Oysa bu bizim milli yengemiz hatun tastamam yetmiş üçüne basmış da, hani ne derler, mihrap olduğu gibi yerinde olduğundan maada, caminin kendisi de sapasağlam ayakta, daha uzun yıllar yıkılmaya mıkılmaya da hiç mi hiç niyeti yok!

Zsa Zsa Gabor, kabuğu kalın eski kaşarlardandır, o artık nesli tükenmiş "hökümat gibi" kadınlar fasilesinden... Göğüsleri bizim çocukluğumuzda "nükleer silahlara" benzetilen Jayne Mansfield (o zamanlar "nükleer" lafı daha pek geçer akça değil, "atom bombası" deniliyor kısaca), İtalyan ağır topları Sophia Loren ile nice akıllar uçurmuş, nice ocaklar söndürmüş Gina Lollobrigida takımından... Bunlara, artık herhalde "farımış", çoktandır ortalıkta görünmeyen Frenk fıstığı Mylene Demongeot'yu da ekleyeceksin, sarışının kıralıçasıydı "ellili yıllarda", bir de elbette, hakkını yemeyelim, İngiliz kadanası Diana Dors!

Eh, zamanın Basın Yayın Genel Müdürü, sonraları Adnan Menderes'in sağ kolu Burhan Asaf Bey de evlenip ayrıldığına bakılırsa, "hökümat gibi karı" benzetmesi çok da aykırı kaçmayacak!

Efendim bu Zsa Zsa Belge hanım, (ya da Zsa Zsa Hilton, Zsa Zsa Sanders, Zsa Zsa Hutner, Zsa Zsa Cosden, Zsa Zsa Ryan, Zsa Zsa O'Mara, Zsa Zsa d'Alba, Zsa Zsa Von Anhalt, artık hangi kocasının soyadıyla anarsanız), sağda solda anılarını anlatıp duruyor son zamanlarda...

Anı dediğin, koca listesi elbette... Hatun tutup da Normandiya Çıkartması'na nasıl katıldığım anlatacak değil ya...

Ali'den, Veli'den, üç de ondan evvelinden, Recep'ten, Şaban'dan, Ramazan'dan, bir de soruyu soran veletin rahmetlik babasından başka ömr-ü hayatında koca görmemiş zavallı kadıncağız misali, denizde kum, Zsa Zsa'da koca!

Birincisi de elbette merhum Burhan Asaf Bey... 1935'te evlenmişler, 1939'da boşanmışlar... Dört yıl iyi dayanmış rahmetli, Zsa Zsa adama kök söktürür yahu... Han hamam apartman ne varsa yer bitirir de, (o yıllarda daha "benzin istasyonu" modası yok), insanı Darülaceze'ye düşürür!

Böyle bir saltanatlı karının gerdeğine girmek bir Türk'e nasip olmuş ey ihvanlar, hem de bir Türk politikacısına, şişinip şişinip geziniz!

Amma ve lâkin, Bayan Jaja azıcık ayıp etmiş "hatıratında", diyor ki, evliliğimiz boyunca Burhan'ın eli elime değmedi!

Haydaaa... Oldu mu ya?

"Burhan kocadan çok amca gibiydi benim için... Tam anlamıyla koca değildi... Beni okula gönderdi, dişlerimi yaptırdı" demiş.

Rahmetlide "iş yok", kulak asma desek, bizim aslan gibi Murat gökten zembille mi indi leylek gagasından?

Fena halde ayıp etmiş Jaja Hanım.

Gözüne dizine dursun, Burhan Bey'in memur maaşından Ankara'da Baba Karpiç'in lokantasında yediği yemekler haram olsun...

Efendim, anılarına bakılırsa, Zsa Zsa Gabor ile Burhan Asaf Bey, 1935 yılında Budapeşte'de tanışıyorlar... Rahmetli, Türk elçiliğinde basın danışmanı o sıralar... Çıtı pıtı papatya sarısı Macar dilberine gönlünü kaptırmış, ama gel gör ki dilberde yaş daha on beş!

Boyuna posuna bakmadan güzellik yarışmasına girmiş de bacaksız, kazanmasına çeyrek kala "yaşının tutmadığı" anlaşılmış, çıkarmışlar.

On beş mon beş ama, yürek yakıp ocak söndürüyor...

Burhan Asaf Bey de tam yirmi sekiz yaş büyük kendisinden! İyi mi? O tarihte kırk üçüne varmış...

"Büyü de seni alayım kız" demiş, yatırım yapıyor merhum...

Aradan altı ay kadar geçmiş... Zsa Zsa'nın evinde köpekler varmış... Öyle bir, üç, beş de değil, tam on üç tane!

Tutmuş bir de Fox Terrier almış, adı Mişka... Babası da yeter demiş, bir eve on üç köpek yeter, istemem on dördüncüyü, sen artık uzattın ki tadını kaçırdın kızım!

Zsa Zsa da kızmış, bohçasını heybesini, hüccetini ve de Mişka'sını kaptığı gibi Burhan Bey'e kaçmış!

Anası istediği kadar, gitme kızım, bu Türkler köpek sevmezler, kedi tercih ederler, dese de nafile...

"Trenle İstanbul'a hareket ettik... O zaman, hemen hiç tanımadığım bir adamla evlenip ülkemi terk ettiğim için korkmaya başladım... Gece yatma zamanı gelince, onunla yatmak istemedim... Kompartımana girdiğinde, beni köpeğime sarılmış yatar buldu... Beni öyle görünce, alnımdan öpüp çıktı" diyor Bayan Jaja.

E aşkolsun!

(Yoksa milletçe yüzümüzü yere mi baktırdın Burhan Bey?)

Üstelik Bayan Jaja'nm anılarında ettiği ayıplar bununla da kalmıyor...

"Burhan hariç bütün kocalarıma âşık oldum" buyurmuş...

(Burhan'ın başı kel miydi yahu? Yakışıklı adam... Baksanıza, Murat Belge de "yumurta gibi" çocuk... Oğluna bak, babasını tasavvur et!)

Ve de bombayı patlatıyor:

"Evliliğimiz boyunca Burhan'la hiç yatmadım!"

Olmadı şimdicik... Hiç yakıştıramadık... Allah kuru iftiradan saklasın, ne demek bu?

"Ama," diyor Zsa Zsa Gabor, "Burhan'a saygı duydum ve ondan korktum... Benim kendisiyle yatmamama tepki göstermiyordu... Çünkü hem ondan çok küçüktüm, hem de Burhan'ın iki tane Türk sevgilisi vardı..."

Haşşöyle! Sen sana gel hanım!

Zsa Zsa Gabor, ya da Bayan Jaja, ya da "otuzlu yılların" Ankara sosyetesinin diliyle Bayan Jojo, iyi kahve yaparmış, önemli ev davetlerinde iyi ev sahipliği etmiş, buna karşılık Burhan Bey de onu

"eğitmiş", Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca öğretmiş...

At sırtında gezintiler yapıyorlar... Çankaya'da, Dikmen'de, Gazi Çiftliği'nde, Cebeci çayırında... Zsa Zsa Gabor Karpiç'te yemek yerken "Atatürk'le tanışıyor ve ondan çok hoşlandığı gibi, onu da büyülüyor"...

Kendisi böyle anlatmış.

1939 yılında da boşanıyorlar...

Zsa Zsa Londra'ya, kızkardeşi Eva'nın yanına göçediyor...

(Bu Eva da apayrı bir dilber-i rânâ, baldızın kaymağıdır vesselam!)

Sonra da Amerika'ya gidip yerleşiyor...

1942 yılında otelciler kralı Conrad Hilton'la evleniyor, 1946'da ondan da boşanmak üzere. 1949'da ünlü oyuncu George Sanders'a varıp 1954'te ayrılıyor. 1962'den 1966'ya kadar petrol kralı Joshua Cosden'in eşidir.

Elbette tek durmayacak, bir kere alışmış... 1975 yılında, şu bildiğimiz Barbie bebeklerinin yaratıcısı Jack Ryan'la evleniyor, ertesi yıl ayrılıyorlar tabii.

1976'dan 1982'ye kadar hukukçu Michael O'Mara'nın "ailesi".

1982'de Alba Dükü Philip ile bir yatta yıldırım nikâhı kıydırıyorlar...

Kıymetini bilse, artık kıçını kırıp ettehiyatüye otursa ya! Hayır, alışmış kudurmuştan beter, 1986'da Prens Frederick Von Anhalt ile evlenip haybeden prenses oluveriyor!

Sayın Belge de, sonradan Cumhuriyet Halk Partisi'ne sırt çevirip Demokrat Parti'ye yazılacaktır... 27 Mayıs'ın hemen öncesinde, dönemin o çok eleştirilen "iktidar borazanı" Radyo Gazetesi'nden hemen her akşam yükselen gür sesiyle Menderes diktasını savunması, bizim kuşağın hâlâ kulaklarında çınlar durur...

Yassıada'da yatmış mıydı? İşin orasını da Marksist oğlu Murat anlatsın...

Bayan Jaja, bütün bu evliliklerini birer "eğitim" olarak nitelemiş hatıratında... Gerdek yatağı değil, say ki "hayat mektebi"!

Hiçbir kocasından tek kuruş nafaka istememiş olduğunu da üzerine

basa basa belirtiyor... Ayrılmak üzere olduğu kocası milyarder emlakçı Donald Trump'dan, hani şu New York'ta ünlü Trump Kulesi'ni yapan müteahhitten iki yüz elli bin dolar, bir de kırk odalı köşk isterim diye tutturan jet sosyete dilberi Ivana Trump'ı çok ayıplıyor bu yüzden...

Ve ekliyor:

"Her zaman yeni bir koca bulmuşumdur" diyor, "bu, cinsel sağlık açısından çok yararlı..."

Allah bereket versin... Allah eksik etmesin... Allah Zsa Zsa Gabor'un koca sayısını daha da arttırsın!

Çok fazla açgözlülük etmez, azıcığını da evde oturmuş penceresinin kerevetinde koca bekleyen kızlara bırakırsa, eh o da artık Zsa Zsa'nın hanımefendiliği!

YENİDEN EMEL NÜEL

Sabah İşyerinize gidince dikkat edin...

Gözleri kan çanağı gibi gelip, akşama kadar hayal-i fener gibi ortalıkta gezinen arkadaşınız mı var?

Mutlaka yeni video almıştır evine!

Efendim, ayıptır söylemesi, biz de sonunda bir tane VHS uydurduk... Taksitle maksitle ama, sonuçta anasının nikâhı tutuyor tabii...

Ve de, evine yeni video almış her Türk vatandaşı, her görgüsüz seyirci gibi, sokağın köşesindeki kulüpten takım takım kasetler kiralamalar, kaset başına dört bin papelden neredeyse bir asgari ücret tutarında seyir paraları bayılmalar, o akşamın dünya kupası maçı biter bitmez hemen bir koşu gidip küçük suyunu döküp dönüp gelip yeniden televizyonun başına kurulmalar, sabahlara kadar uykusuz kalmalar başgösterdi!

İşin erbabı, deneyimli olanlar, geçer diyorlar, ilk günlerin görgüsüzlüğü, açlığıdır bu, zamanla daha az kaset kiralayıp üç-beş günde bir film seyretmeye düşer işin frekansı... Merak etme, alışırsın!

Tabii bir de olayın "miki" boyutu var!

Hadi hadi... Aranızda hanginiz, video kulübünün şabalak tezgâhtarına, dükkânın boşalmasını bekleyip, utana sıkala, "kardeş, sizde şöyle miki falan yok mu" diye sormadınız ha?

Çocuk size ısrarla, Amerika'da bile kimseciklerin izlemediği, mahallenin sinemasında oynasa gidip bilmem kaç bin lira verip görmeyi aklınızın ucundan geçirmeyeceğiniz beşinci sınıf boktan Warner Brothers serüvenlerini kakalamaya uğraşıyor... Aaabi, şöyle şahane film, böyle accayip macera avantür komedi polisiye falan diye dil döküyor... Sizin aklınız fikriniz, tezgâhın altından çıkacak kayıdı kötü, başı belirsiz kıçı belirsiz rezil Alman yapımlarında!

Bandrol çıktı çıkalı, mertlik icat olundu, kulüpçülük lüpçülüğü bozuldu ya, porno film işi de zora bindi elbette... Yok öyle zırt pırt "miki"... Bulunduranın anasını ağlatıyorlar!

O zaman ne edeceksin! Eşe dosta haber salıp yalvarmalara koyulacaksın, aman arkadaş, amanı bildin mi, sende nasıl olsa vardır

kıyıda köşede birkaç kaset, bre medet!

Bizim hanım duyarsa kafamı kırar, ben de öyle yaptım.

Gele gele bildiğimiz Emmanuelle geldi!

Bre biz onu mu dedik? Biz, California mallarından Marilyn Chambers istedik, ya da, sarı saçlı Seka... (Bu Seka, İzmit Kağıt Fabrikası değil, gâvur karısının adı!)

Hayır öyle dememişiz, karşımıza çıka çıka eski kaşarlardan Silvia Kristel çıkıyor...

Oturduk, şu kadar yıl sonra bir daha gözledik.

İyi ki de öyle etmişiz, Emmanuelle'in ne rezil film olduğuna gençliğimizde uyanamamışız, besbelli "cahallık" işte, şimdi dank dedi kafamıza...

Bin dokuz yüz yetmiş dörtler mi? Cılkı çıkmış Beyoğlu'nda, elleri pantalon ceplerinde it kopuk takımı, Emel Nüel tesmiye ederdi... (Sinemada çıt çıkmıyor, bomboş sanırsın, on dakika arada ışıklar yanınca ortaya dökülüyor salonun "lebalep" doluluğu, kimisi sırıta sırıta yalanıyor ya asıl ömür iş, tanıdık manıdık çıkar da rezil-i rüsva olurum korkusuyla kimseyle göz göze gelmemeye çalışan mütekait bürokrat, şube müdürü, servis şefi falan filan kalabalığı! "Daireden" kırıp gelmişler, ya da emekliler kahvesinde Maça Kızı'nı tadında bırakıp kuyruğa takılmışlar... Yanaklar kimisinde alı al moru mor, kimisinde hafif pembe...)

Meğer ne rezillikmiş!

Yok, yanlış anlamayın, Silvia'nın poposu görünüyor diye etmiyorum bu lafı... Foku foku üzerine bu sıfatı yapıştırmış değilim...

Benim midemi bulandıran, filmin düşünce temeli...

Kuzum, "Miki" filminin, "erotik sanat" ayağının da düşünce temeli mi olurmuş demeyiniz...

İmdi, bu zillinin kocası olacak dümbük mühendis, Bangkok'ta çalışıyor ya, hani tropik bekârlığı canına tak edince Paris'e telefon açıyor da, aman hanım tez vakitte yetiş diyerekten mızmızlanıyor...

Karıdır, eh, hatun kişinin yeri kocasının yanı, madem ki helalim çağırdı, elbet bize tayyareye atlayıverdiğimiz gibi koşup varmak

yetişmek, nikâhlım herifimin yüreğini soğutmak düşer yakışır diyerekten hamle edip uçuyor ya...

(Hadi o arada, gâvurun cet tayyaresi inişe geçene kadar Emel Nüel Hanım'ın birisi yanı başında koltukta oturan hergele, ötekisi arkalardan kalkıp bunu kucağına alıp aptesaneye götüren serseri olmak üzere cem'an iki eski kulağı kesikle halvet olmasını da kaale almayalım... "Yolluk" mu diyorlar buna, "for the road" hani...)

Ya, kocası olacak dümbük bu zilliyi gelip havaalanından arabasıyla aldığında, eve giderlerken etraflarını çeviren yerlilere, Tayland çocuklarına nefret kusmalarını nerelere sığdırmalı?

Efendim, hanım "medeni memleketten" ya, gürültüye patırtıya dayanamıyor... Yalın ayak başı kabak, sümüğünü çeker yarasının kabuğunu kaşır Bangkok kopilleri bunların löküs arabalarının önünü kesip üç-beş kuruş ekmek parası dilendiklerinde, elleriyle yüzünü kapatıyor bayan...

Hayır, kendi orospuluğundan utandığından değil, koyu sefaleti görmemek için, midesi bulandığından!

Frenk kepazesi, geri kalmış ülkeye medeniyet öğretecek ya...

Uygarlık adına öğrettiği, körpe Frenk fahişesiyle yatıp kalkan kart Frenk zamparasının, yatağa bir de tüyü bitmedik, bıyığı çıkmadık gariban yerli çocuğu sokması!

Yok, töbe, yatakta bile değil... Bir Tayland Boksu maçında, ringde! Yetmiş iki kişinin faltaşı gibi açılmış gözleri önünde!

Bu Emmanuelle'in kocası olacak boynuzlu deyyus, Bangkok'ta Devlet Su İşleri'nde çalışıyor da, sevabına, sevinsin fakir fukara diye boru moru döşüyor hani... Hep sırıtkan, Çinli kılıklı yıvışık kompradorun ağzından da aferinini alıyor, "sizin sayenizde artık su meselemiz halloldu sahip!"

Mükemmel bir sömürge malikânesini, İngilizlerin Hindistan'da yaptırıp, giderlerken de arkalarında bıraktıkları o bahçe içinde köşkleri hiç aratmayan evlerinde de, kart geyik mühendis efendi refikasıyla peşrev tutuyor da, onları gören yerli bahçıvanla hizmetçi aşka geliyorlar, birbirlerinin üzerine hamle ediyorlar...

Öyle ya, nereden bilecek elin yamyam Taylandlısı sevişmeyi, aşkı meşki... Onu da Fransız öğretir sevabına!

Fransızca öğretiyor ya, uygarlık öğretiyor, sevişmeyi de öğretecek!

Şimdilerde, kulağımıza ulaştığına göre, komünizm rejiminden kurtulan ülkelerde, sözgelimi Çekoslovakya'da bu tür filmler ortalığa serilmiş...

Prag sinemalarında ilk kez gösteriliyormuş Emmanuelle, Çekler kapıları kırıp koltukları parçalıyorlarmış girip görebilmek için, kuyruk kıyametmiş...

"Serbest piyasa ekonomisi" geri döndü mü elbette olanca çirkefiyle de dönecek, ya ne sandınızdı siz?

Bir de O'nun Hikâyesi vardır, bileceksiniz, o daha da rezil...

Sado-mazo muhabbetleri... Bir kadının, ne bir kadını, büyük harfle Kadın'ın bundan mükemmel aşağılanması görülebilemez!

Feminist hemşirelerimiz, entel barlarında cin-tonik içip tırnak yiyeceklerine, neden şu filmi gösteren sinemalara, makaralarını bulunduran depolara saldırıp yakıp yıkmazlar, anlamam(!)

"Erotik Sanat", merotik sanat numaralarını yutmayız.

Pazarlanan, düpedüz pisliktir.

Çıplak kadın bedeninden sözetmiyorum, o ayrı, o tartışılır. Tezgâhlanan, Batı'nin Üçüncü Dünya'yı aşağılama pisliği.

Nedir alt tarafı Emmanuelle?... Oralarda bir zamanlar kocasıyla birlikte bulunmuş bir tövbekâr fahişenin, önüne gelenle, üstelik kocasının gözünün önünde, üstelik kocasının kabulü ve de tasdikiyle hatta hatta teşvikiyle yemediği halt kalmamış bir konsolos karısının, yıllar sonra Paris'e döndükten, Allah bilir kocası emekli olduktan sonra kaleme aldığı hatırat gibilerden romanı...

Yazarın adı, güya Emmanuelle Arsan... Takma adı elbette, gerçeğini yalnızca yayıncısı biliyor... Biliyor da, yirmi yıla yakındır, açıklamaya yanaşmadı... Eminim, "kitabını basacağım, seni meşhur edeceğim" dümeniyle haspanın tadına da bakmıştır...

Kitap elbette peynir ekmek gibi satmıştı 1960'larda... Sonra baktılar bu rezillikte ekmek var, Just Jaeckin derler üçüncü sınıf bir rejisör bozuntusuna filmini de yaptırdılar...

Emmanuelle'i de, Hollanda'nın namlılarından Silvia Kristel'e

oynattılar. İşte bu.

Ona göre seyrediniz, ve de köşedeki video kulübünün tezgâhının altından, eşten dostan ona göre isteyiniz...

Bildiğimiz "sert porno" denilen film türüne kurban olayım, onu yapanlar hiç olmazsa açık açık ve de göğüslerini gere gere kabul ediyorlar ne nane yediklerini...

Hiç olmazsa kadın eti satarken araya bir de emperyalizm sıkıştırmıyorlar... Onlar daha dürüst ve de daha namuslu!

POPOLARI KIRBAÇLANAN KIZLAR

Yok canım, belden aşağı yazı yazacak değiliz buraya.

Hani şu papaz mekteplerinde falan okumuş hanımların pek masum bildikleri bir yazardan, Comtesse de Segur'den söz edeceğiz. Hakkında neler öğrendik neler.

Segur Kontesi'nin pembe romanları vardır, ergenliğe yeni geçen kızlara zorla okuturlar, Fransızca aslından sökecek de yabancı dil bilgisini geliştirecek, hani şu Saint-Benoit Providence, Notre Dame de Sion gibi okullarda.

(Yani "bizim zamanımızda" öyleydi, şimdilerde ne olup bitmede bilmem. Lafım, kendi kuşağımın, artık azıcık "geçmekte" olan koca kızlarınadır; biz o zamanlar bu pembe romanlara burun kıvırırdık elbette oğlan çocukları olaraktan, işte Jules Verne'i falan çoktan katlayıp kenara koymuşuz ama, bir "yeşil diziyi" izliyoruz... Yeşil dizi ne mi? Hachette'in, kızlara yönelik pembe dizisinin yanı sıra çıkardığı oğlanlara yönelik dizisi bu sefer: Şövalye Lancelot, afacan beşler, o evlerinin bahçesinde "kulüp" kurup da kapısına "kızlar giremez" yazan piçikoların masum serüvenleri. Ya da 1920'lerin keyifli çocuk romanları, genellikle "esrarlı" Normandiya şatolarında geçen serüvencikler, kahramanı, bir yeniyetme, "esas kızla" arasında henüz gönül köprüleri kurulmamış ama azıcık da eğilimler var birbirlerine karşı tabii, şatoda gizli geçitler, şöminenin ardında kovuk, bir de karanlık yaşlı kadın... Tarihten kalma sırlar, gizler, Berry Kontesi'nin mücevherleri şatonun bir yerinde saklı da, bakalım esas çocuk bulabilecek mi? "Yeşil Mühürlü Mektup", "Jennifer Teyze'nin Anahtarları"... Otuz şu kadar yıl sonra satır satır ezberden çekip çıkaracağınız ayrıntılar... Tadına doyulur mu?)

İşte kızlar da, Segur Kontesi'nin "Sophie'nin Başına Gelenler", "General Durakin", "Gaspard'ın Kısmeti" gibilerden kitaplarını okurlardı...

Şimdi büsbütün bambaşka "beyaz dizi" takılıyorlar, yüzde doksanı "Jane Eyre"den tornistan, bu sefer İngiliz şatosu romanları, genç kız pek yoksul, şatonun yakışıklı ve dul sahibinin çocuklarına öğretmen yazılıyor da başına gelen bir sürü esrarlı maceradan sonra adamı kafakola alıp nikâhı bastırıyor!

Eh, sanki Daphne du Maurier'nin o enfes "Rebecca"sı da aynı ana kaynaktan arak değil midir?

Şimdi beyaz dizi var, tabii bütün bu cavalacos edebiyatın babaannesi Barbara Cartland ninemizi de unutmayalım, anmadan geçmeyelim.

(Bizim Serpil'i her gördüğümde kızdırırım "nasıl gidiyor senin hizmetçi romanları?". Serpil Demirtaş canım, o deliler gibi kapış kapış aldığınız beyaz dizinin genel yayın yönetmeni kızcağız, pek iyi, pek cici bir arkadaştır. Boğaziçi'nden tanırım, şimdi evlendi, çoluk çocuğa karıştı da, "ne işin var şu sefil romancıklarla" deyince kızardı...)

Yaa, işte bu Segur Kontesi hanımefendi, (asıl adı Sofiya Rostopşina, Rus göçmenidir), yeniyetme kızlar için yazıp durduğu romanlarına, meğer bolca dayak sahnesi katarmış... Hem de poposuna poposuna, ve de kırbaçlı cinsinden!

Evet ya, Segur'un her romanında, romanın kahramanı küçük kız, mutlaka sık sık birilerinden kırbaç yiyor kıçına!

Şimdi Fransa'da bütün eserleri topluca yeniden yayınlanınca gündeme geldi: Eleştirmenler, Sofiya Rostopşina'nın kaleminin bu rezil yanını farkedip dehşete kapıldılar...

Çünkü, toprağı bol olsun, kendisi de öyle büyümüşmüş meğer.

Paris'te Segur Kontu'yla evlenip barklanacak olan Rus kızı Sofiya, 1799 doğumlu. Napoleon Moskova önlerine dayanıp Ruslar şehri ateşe verdiklerinde on üç yaşında. Babası Fiyodor Rostopşin, aileyi kırlık bölgedeki malikânelerine, Voronovo'ya taşıyor apar topar. Orada elli bin hektarlık bir arazi satın almış tam 1800 yılında, topu topu da üç yüz bin ruble ödemiş, alt tarafı iki milyar frank edermiş bu para!...

Anası küçük Sofiya'yı sürekli azarlıyor, aç bırakıyor, dövüyor, her yanını morartıyor. Hem de sık sık, kırbaçla.

Sofiya da, on sekiz yaşında, aile Paris gurbetine göçüp yerleştiğinde, peşinde dolaşıp duran Kont Eugene de Segur'e varıyor, pek de istemeden. Meğer kont zilmiş, sıradan bir servet avcısı.

Bir sürü çocuk, çok para içinde yüze yüze mutsuz geçen bir ömür... Segur Kontesi, elli altı yaşında, evet, ancak elli altı yaşına geldiğinde, genç kızlar için pembe romanlar yazmaya koyulmuş; meğer kocası kont o sıralar demiryolu müdürü olmuş da, Hachette Yayınevi de tren istasyonlarında yolculara satmak üzere yeni bir dizi başlatmak istermiş. Bugün bütün garlarda ve havaalanlarında sürüsüne bereket o dandik kitapların ağababaları.

İşte, mektep medrese görmüş her kızın bayıla bayıla okuduğu, daha

doğrusu asık suratlı, kaknem hocalar ya da kimisi sevici, katır suratlı rahibeler tarafından matah bir şey niyetine onlara dayatılıp okutulan Segur romanları böyle doğmuş.

Her sayfasında başka bir kızın kıçına ayrı bir kırbaç vurulan pembe romanlar!

Haa, unutuyordum... Rostopşin ailesi, yani büyük yazarımız hanımefendi, Moskova'da geçen çocukluğu sırasında, anasıyla, babasıyla nerede oturmuş biliyor musunuz?

Lubyanka'da!

Lubyanka mı? Orası da neresi acep?

Neresi olacak, gidin bugün de yerinde duruyor. Devrimden sonra Sovyet gizli polisinin yuvası yapılan koskocaman kâşane. Sırasıyla Çeka, NKVD falan, şimdi KGB'nin genel merkezi!

Yaaa. Meğer Rostopşin ailesinin Moskova'daki kışlık konağı, o iri ve sevimsiz işkencehaneymiş: Lubyanka. (Bizim Sansaryan Hanı'na tekabül ediyor.)

Hanı yaptıran Osmanlı tebaı Ermeni Bay Sansaryan, ölümünden sonra adının seksen doksan yıl kadar nefretle anılacağını hiç aklıma getirir miydi?...

Kıssadan hisse: Aşk meşk romanıdır, kızım okusun diye, öyle her önünüze gelen kitaba saldırmayınız.

Yazarı manyak, sapık çıkabilir.

Her ne kadar kontes montes olursa olsun ve her ne kadar küçük kızlar için yazmış bulunursa bulunsun.

HANSESTADT İÇRE HANZOŞTAD!..

Buraların Türk'ü az...

Daha tam ele geçirememişiz buraları, gettomuzu kurup ayyıldızlı bayrağımızı burçlarına dikememişiz!

Hansestadt Lübeck... Alman İmparatorluğu'ndan bağımsız dört şehirden biri, ötekiler Hamburg, Frankfurt, Bremen... Baltık kıyısının ticaret şehri... Weimar Cumhuriyeti'ne katamamışlar, Hitler bile ancak 1937 yılında şehrin bağımsızlığına son verip Schleswig-Holstein eyaletine tutturabilmiş.

İşte bu Hansestadt içinde bizimkiler de bir Hanzoştad kuramamışlar henüz, Berlin, Münih, Frankfurt, Köln, Hanover gibi şehirleri ele geçirdikleri, içinden fethedip düşürdükleri gibi... Ne güzel yakışırdı, şöyle Holstentor'un, ya da Sankt Jacobi kilisesinin üzerinde nazlı nazlı dalgalanan kan kırmızı bayrağımız.(!)

Burası Lübeck... Almanya'nın belki de en güzel şehri... Gazeteden ve İstanbul'dan ve de Türkiye'den kaçtım, iki günlüğüne Lübeck'in tadını çıkarıyorum...

Sessiz sedasız bir şehir burası, insanın kulağına gelen tek höykürtü, katedrale yakın çarşı sokağında, Karadeniz Bakkaliyesi'nin önüne çıkıp dolmalık biber satan bizim soydaşın gırtlağından fırlayıp Lübeck boyunca yankılanan garip çığlık...

Sonra, tek tük, Samsun GmbH, Şen Kardeşler Aktiengesellschaft, Pala Dönercisi...

Yok, Pala'nın döner kebap salonu Altona'daydı galiba, Hamburg'un kıyı semti Altona'da... Hani gençliğimizde Jean-Paul Sartre modasına uyup üstadın kitaplarını hatmederken o arada ünlü Altona Mahpusları oyununu da okumuştuk da, günün birinde yolumuzun Altona'ya düşeceği aklımıza düşmemişti... Filmini de yapmışlardı, savaşın bitiminde evinin tavanarasına saklanan genç ve yakışıklı SS subayını Maximilian Schell oynuyordu hani...

Burası Hamburg değil, Lübeck... Şirin mi şirin... Hamburg da bir hoş, insanın kafasında yer etmiş o bildik Hamburg resmine hiç uymuyor, hani sisler içinden limana süzülen iri tankerler, kocaman kara suratlı dokların ara sokaklarında akordeon çalıp tütün çiğneyen kaba sakallı gemiciler, kırmızı fenerler altında müşteri bekleyen yaşlı liman

orospuları falan...

Lübeck Baltık kıyısında... Doğu Alman sınırına birkaç kilometre yakın... Lübeck sokaklarında bir örnek kaba kötü anoraklı Doğu Alman vatandaşları, kara dumanlar ve iç kaldırıcı kokular savuran düşük oktanlı benzin yakan Lada'larını kaldırım kıyılarına yaslamış, bugüne kadar ancak gizli gizli Batı Alman televizyonunda suretini görebildikleri tüketim maddelerini aval aval seyrediyorlar... ille de portakal ve çukulata alıp yiyorlar hapır hupur gariplerim... Çünkü içlerinde, ömr-ü hayatında bunları ilk kez yiyebileni de var! (Yıl 1989'du: Almanya daha birleşmemiş...)

Lübeck'te Hotel Excelsior'da kalıyorum, aşağısı kurtarmıyor! Odamda, elimde uzaktan komuta aracı, fırt fırt televizyon kanalı değiştiriyorum, Doğu Alman televizyonunda kılıksız bir sunucu kadın, tekdüze ve sevimsiz bir sesle haberleri okudu, sonra kalktı iskemlesinden, kameranın çerçevesi dışına, yürüdü gitti...

Ekran, uzunca bir süre öylece boş, bomboş kalakaldı!

Bizim TRT'nin günahını alıyoruz galiba, meğerse beterin beteri varmış da haberimiz yokmuş!

Sonra da, hani o dipten yukarıya kayıp çıkan yazılar, "jenerik" başladı, "ikinci kanal çalışanları yoldaşlara iyi geceler diler" ibaresi! Komünist memleket ya! O arada Lübeckliler deliler gibi sağa sola seğirtip Noel alışverişine koyulmuşlar, ortalık Marzipan kıyamet... Marzipan, buraların ünlü badem ezmesi... Tatsız bir kepazelik ki, bizim misler gibi Bebek Badem Ezmesi'ne kurban olur!

Ama, o dapdaracık ortaçağ sokaklarından birinde küt diye karşına çıkan bir antikacıda, 1818 yılından kalma Meissen porseleni çay fincanım görünce, aradaki farkı anlıyorsun, kavun karpuz ve badem ezmesiyle övünmenin yetmediğini...

Meissen pahalı geldiği için, altmış-yetmiş Deutsche Mark'ı gözden çıkarıp, 1886 tarihli bir suluboya, aquarelle alabiliyorsun ancak, ressamı, Toulouse-Lautrec'in arkadaşıymış, Lübeck'in dapdaracık ortaçağ sokaklarından, hani o kırmızı tuğlalı, kapısının üzerinden çiçekler fışkıran evlerinin görüntüsü...

Sonra gidip, Thomas Mann'ın Buddenbrooks romanında anlattığı ailenin evinin önünde fotoğraf çektiriyorsun, içinde hafiften bir eziklik, şimdi memlekete dönüp bunu yazsam bana ukala derler mi demezler mi?

Ve iki katlı, sivri çatılı, çatı katları minik minik pencereli evlerin önünden içlerim çekerek, burunları sızlayarak geçen Gastarbeiter vatandaşlarına bakıyorsun, bu Alamanlar keriz abi, vereceksin şu evleri mitaayide, yıkacaksın bir güzel, dikivereceksin yerine hanı! Paraya bak paraya!

Savaşta yarısına yakını yıkılmış Lübeck şehrinin, binbir özenle, binbir zahmetle yeniden, tıpkısının aynısını yapmışlar evlerin... Bize Lübeck'i gezdiren dostum Klaus, bir-iki nasılsa imar planından kaçmış betonarme yapıyı gösterip, bu ne rezilliktir diye yakınıyordu, kim izin verdi bu çirkin yapılara? Canım Lübeck'i katlediyorlar! '

Müttefikler, daha doğrusu, İngilizler, RAF, Royal Air Force yani, İngiliz Krallık Hava Kuvvetleri ilk kez şansını Lübeck'te denemiş, daha 1942... İleride dümdüz edecekleri Alman şehirlerinin provasını, siftahını Lübeck'ten başlatıyorlar... Katedralin girişinde, bombardıman sonrası Lübeck fotoğrafları, kiliselerin kulelerinin yerlerinde yeller esiyor, o kırmızı tuğladan şirin sivri çatılı evler ancak birer yıkıntı yığını...

Biz konuğuz, töremizde evsahibine terslenmek yazmaz... Klaus'u üzmemek için Londra'yı 1940'ta, Lübeck'in bombalanmasından iki yıl önce yakıp yıkanın düpedüz Luftwaffe, Mareşal Göring'in filoları olduğunu hatırlatmıyorum...

Üstelik, Lübeck'i Coventry'ye karşılık bombalamış İngilizler, Göring'in bir gecede dümdüz ettirdiği şehire... Yattığı yer cehennem olası Mareşal, Almanca'ya bir de kelime hediye etmişti hani, Coventrizierung, Coventryleştirme!

Hiç "ona takılmıyor" tabii bizim Klaus...

"Savaşı boş yere uzattı müttefikler" diyor, "bu kadar gaddarca bombalanınca bizler, daha savaş bitmeden böyle davranırlarsa kim-bilir teslim olursak ne eziyetler ederler deyip direndik..."

Klaus'un babası sanırım Hitler'e düzenlenen 20 Temmuz 1944 suikastı işine bulaşmış, Gestapo'nun elinden canını kurtarmayı başarmış ama savaşın sonuna kadar "içeride yatmış"... 1535 yılından kalma gemiciler meyhanesinde oturup şarap içiyoruz Klaus'la, Albay Von Stauffenberg o saatli bombayı Rastenburg karargâhındaki toplantı odasında masanın ayağının dibine bıraktığında, acele edip çıkmasaydı da ölümü göze alıp bombanın patlamasını bekleseydi, birisi ayakkabısının burnuyla bombanın içinde bulunduğu çantayı itip Hitler'den uzaklaştırmasaydı, Hitler o 20 Temmuz 1944 günü birkaç önemsiz

sıyrıkla atlatmasaydı suikastı, Almanya'nın, dünyanın kaderi ne olurdu, tartışıyoruz...

Thomas da katılıyor tartışmaya... Dönüp, "sizin yeni Anschluss ne zaman", diyorum, "Doğu'yla birleşme?"

"2000 yılına kadar tamam bil o işi", diyor Thomas. (Oysa bir yılda tamamdı!)

"Ulan hergele," diyorum, "siz o vakit gene kıçı kırık bir onbaşı eskisi bulursunuz peşine takılacak!"

Sonra da tutup o meyhanede uzun tahta sıralarda tahta masalara oturup şarap içen eski gemicileri konuşuyoruz, herkes kendi limanına göre yerleşirmiş masalara, her masanın başında da limanın arması, tavandan sarkan yelkenli gemi maketleri, 1607! Sonra, Thomas Mann Baba'nin pek sevdiği, gençliğinde sık sık uğradığı Schabbelhaus'da akşam yemeği, tereyağlı dil balığı, Riesling şarabı, patates salatası (elbette, Kartoffelsalat Allah'ın emri!), ekşi kremalı böğürtlen...

Önce, içine cin, evet ya mis gibi Gordon Cin katılmış domates çorbası ki, akla ziyandır, göze fer, batna cila, topuğa derman, zihne küşayiş vermede bizim babadan kalma işkembe çorbasından hiç aşağı değil! (Schabbelhaus akşamında işin içinde Carmen, Nina ve Peggy de var ama, zamanı da değil zemini de değil şimdi ateş gözlü, iri göğüslü Kuzey Alman dilberleriyle dokunsan kırılacak ince papatya sarışını Stockholm kızlarından dem vurmanın! Onlar da fakirin gizli gönül defterine yazılıp kalsınlar, her yediğimiz naneyi aktaracak değiliz ya...) Ertesi gün, Meryem Ana'ya adanmış sipsivri kuleli büyük kiliseye gidip, Hans Memmling'in ermiş tasvirlerine bakacağız, on üçüncü yüzyıldan kalma muhteşem orgu dinleyeceğiz, oradan Travemünde'ye, Baltık boyunca çıkıp bir gecede İskandinavya'ya uzanan gemiler iri beyaz balinalar gibi süzülecekler Trave nehri deltasının ağzından...

Thomas Mann'ın yazlık evi de orada...

Uzaktan uzağa da, artık gerilerde kalmış korkulu bir düş gibi, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin dikenli telleriyle sınır gözetleme kuleleri seçiliyor sisler arasından... Bir yıla kadar ortadan kalkacak hudut...

Vay canına, kısmette bunları da görmek varmış, bu günü de!

EFELEK, EBU CEHİL KARPUZU, ISPATAN, KUZUKULAĞI, EBEGÜMECİ, DEVEDİKENİ, ISIRGAN, HOROZİBİĞİ, PİSİ PİSİ...

Çok uzun süre üzerine kimseciklerin basmadığı asfaltın içinden ot nasıl fışkırır? Donmuş zifti, beton parçacıklarını çatlata çatlata... İnce toprak nasıl örter yavaş yavaş kaldırımları, mazgallardan nasıl yaban otları fışkırır, efelek, Ebu Cehil karpuzu, ıspatan, kuzukulağı, ebegümeci, devedikeni, ısırgan, horozibiği, pisi pisi otu!

Ve nasıl hüzünlüdür terkedilmiş şehirler... Hani tıpkı, Tom Miks'in, can dostları Konyakçı ve Doktor Sallaso'yla birlikte bir Meksika kasabasına, belki General Kalavera'nın aylar önce yakıp yıktığı bir dağ köyüne varınca karşılaştığı manzara gibi: Duvarların çatlak sıvaları, kurumuş bahçe kuyusu, içinde artık su bulunmayan yalak, nedense hep gıcırdayan ya da biteviye çarpıp duran kapı...

Ya da, bildiğin Kaleköy... Çan sesleri altmış sekiz yıl önce susmuş kilise kulesinin yalnızlığı, pencereden oyuğa dönüşmüş, boş ve ağlamaklı gözler gibi ev delikleri. Sessizlik. Koyu sessizlik. Rumların, bir kısmının bozgunda bırakıp kaçtıkları, çoğunun savaştan ve barıştan sonra "mübadelede" terkettikleri eski Rum köylerinin boyunları bükük ıssızlıkları.

Şimdi önümde bir Beyrut görüntüsü var. Yok, iki fotoğraf. Kocaman alanlar, sokaklar, kıyılar. Birkaç resim. Birinci dizi, iç savaştan önce, ikinci dizi geçenlerde çekilmiş.

Balkon parmaklıkları baştan aşağı pasa kesmişler, dökme demirdirler. Şimdi, boz yalnızlıklarının arasından, elektrik direklerinin diplerini adam boyu otlar bürümüş meydana bakıyorlar, beton çok yerinden çatlamış, asfaltın içinden çalılar fışkırıyor. Ortalıkta kimsecikler yok. Koyu sessizlik. (Belki, arada sırada, uzaktan bir yetmiş yedilik ya da seksen sekizlik ya da yüz elli beşlik top mermisi, makineli tüfek "tarrakası", ama fotoğraf bunları saptayamıyor, sen kafanda kendin ekleyeceksin...)

Bir zamanlar, iç savaştan önce, "mutlu günlerde" cıvıl cıvıl kocaman balkonlardan, kafatası gözü boşluğu gibi karanlıklar sırıtıyorlar.

Bir zamanlar şıkır şıkır denizin, mavi mavi Akdeniz'in yıkadığı, iri palmiyelerle çepeçevre süslü, ılık ılık kumların yayıldığı kıyıda, göz alabildiğine toprak, çiğ, külrengi toprak şimdi ve çöpler. Boş mermi kovanları, postal tekleri, kutu biralarının tam ortalarından ezilip bükülmüş, cırk diye ikiye sıkılmış kalıntıları, cıgara izmaritleri, patlak çoraplar, üzerlerinde kara sinekler uçuşuyorlar, ve kovanlar, boş kovanlar, Sovyet yapısı Suriye kovanları, Amerikan yapısı İsrail kovanları, Fransız yapısı Hıristiyan Arap kovanları.

Eskiden tıklım tıklımdı, işte fotoğrafı meydanda, bu meydan: Kırmızılı beyazlı otobüsler, üzerlerinde sağdan sola Arapça yazıların koşturduğu, nazar boncuklu kamyonlar, 1964 model Chevrolet Impala'lar, troleybüs "boynuzları", tramvay telleri, gece kulüplerinin, kaçak eşyanın, uyuşturucunun parasıyla şımarmış Lübnan bitirimleri, yetmiş iki milletten orospular, hovardalar... Şimdi denizden esen ılık yel, çıt çıkmayan o meydanda ince tozu önüne katıp sürüklüyor, kaldırımla caddenin bitiştiği köşelerden bitmiş efeleğin, ıspatanın, devedikeninin, ısırganın, pisi pisi otunun arasından derleyip topladığı pisliği alıp havalandırıyor, artık kimseciklerin yaşamadığı koca koca ölü evlerinin camsız, pervazsız, çekilmiş diş gibi oyuk pencere boşluklarına vuruyor, koyu sessizlik.

Hadi oradan Berlin.

Ama hangi Berlin?

Keyfinize göre. Siz hangi Berlin'e isterseniz oraya gideceğim, söz. Sizi kırmayacağım. Hangisini seviyorsanız. Ya da dilerseniz, önce sizin Berlin'i bir dolanalım, sonra benimkinde karar kılalım, ne yazarın içinde kalsın ne okuyucunun gönlü kırılsın, tamam mı?

İşte sizinkisi dostlar: Yavaş yavaş yokolan "duvarın" yeri, boşluğu. Upuzun uzanan bir çalı dibi, bir zamanlar burada belli ki beton, bitüm, asbest bir yükselti varmış, şimdi oyuğu daha yeni yeni çalı bürümekte, birkaç motosiklet, bir-iki Mercedes, Opel, BMW falan, belki ara ara Trabant, hani o tapon, benzini leş kokar Doğu arabası.

Yer yer, öbek öbek toprak, minik minik kırılmış duvar parçaları (Laf aramızda, beş santimetre kadar bir parçası da bende, gözüm gibi saklıyorum, yanlış hatırlamıyorsam son müzayededе azıcık irisine iki yüz elli bin lira saymıştınız Yıldız'da!)...

Hüzün olduğu gibi yerli yerinde. Stalin zamanında domaltılmış kenef suratlı Doğu yapıları öylece duruyorlar. Duvar yıkılmış ama hüznün neşeye dönüşmesi daha zaman alacak. Hani o karın toz toz attığı,

sokak lambalarının donuk donuk parladığı, ıslak asfaltın üzerinde usulcacık yansıdığı eski Berlin sabahlarını hatırlayınız, tam sabah da değil, gecenin üçü, dördü gibi. Friedrichstrasse'de Checkpoint Charlie mi? İsterseniz buna, Elizabeth Taylor'un eski kocası Richard Burton'un yorgun, tıraşı uzamış suratını da katınız bir köşeden, çok gizli bir görevle gönderilmiş, başına gelmedik kalmamış Ingiliz gizli servis görevlisini oynuyor, "soğuktan geliyor", ya da belki Sir Alec Guiness, George Smiley'in o gözü torbalı, maçları çoktan ağarmış, gene yorgun çizgileriyle (nedense hep yorgun oluyorlar bu gizli görevliler), biricik kızının acısına dayanamayan Sovyet casus reisi, KGB Başkanı, kod adı "Karla" olan hergeleyi teslim almak üzeredir... Şimdi benimkine dönelim mi artık? Bakın gönlünüzü ettim, kuzum hoşgörünüz, benimki daha da hüzünlü, belki seveceksiniz.

Önce neresinden tutayım? Anhalter Bahnhof tan mı? İşte "babanız" Adolf, yanında şişman Göring serserisi, ışıl ışıl yürüyorlar Anhalt Tren İstasyonu'nun kapısından içeri, bir SS bandosu Horst Wessel Lied'i vurmaktadır, hay Allah, Molotov'un Berlin'e gelişiymiş, 1940. Paylaşıp yuttukları Polonya ve Baltık ülkeleri üzerine mi görüşecekler? Stalin itiyle Hitler itinin iki lokmaya böldükleri toprakların haritasında son "rötuşlar" mı ha, yoksa yoksa, Moskova'ya sığınmış Alman komünistlerinin Gestapo'ya devir-teslim protokolü mu imzalanacak, onları Hitler'e satan Stalin köpeğinin kuçukuçusu Molotov durup dururken neden gelsin Berlin'e de, Anhalter Bahnhofda insin treninden?

Yok canım, Kaiser Wilhelm, İtalya kralı Umberto'yu karşılıyor, 1889... Ya da, 1918 sonbaharı, savaş bitmiş, yenilgi ağır, Spartakistler grev düzenliyorlar, silahlı ayaklanma deneyecekler iki ay sonra; kalkık şapkalı, yakalı plastronlu, yağmurluklarının eteği aşağı doğru genişleyen ("evaze"), Wilhelm bıyıklı adamlar burada toplanıyorlar. (Wilhelm çoktan tacı tahtı bırakıp Hollanda'ya kaçtı ama bıyığının modasının geçmesi için daha kaç yıl gerekiyor)...

Hayır. Bildiğiniz 1990'mış. Anhalter Bahnhoftan geriye kalan, kocaman yarım kubbeli ana binanın cümle kapısının ufacık bir köşesi, üç kemerli giriş. Giriş yerinde duruyor da durmasına, arkası boş.

Arkası boş alan, toprak, dümdüz, metrelerde toprak, Anhalter Bahnhof un kapısından girmenle çıkman bir oluyor, kapının arkası, uzaklarda çok uzaklarda bir otoparka bakıyor. Bir zamanlar vızır vızır tren geçen yolu düzlemişler, millet sağına soluna arabasını bırakıyor.

İlle de, çok ararsan, demiryolu kalıntısı bulman mümkün. Rayların arasında otlar bitmişler, gene hep o efelekler, ıspatanlar, kuzu-

kulakları, ısırganlar, devedikenleri, pisi pisi otları... Peronun bir köşesinin kalıntısının içinden kaim gövdeli bir ağaç yükseliyor, 1945'den bu yana epey boy atmış namussuz, kolay mı, tam kırk beş yıl!

Hitler'in ayağını bastığı şu köşe, şimdi artık bir çalı dibidir, Kaiser Wilhelm'in durup emir subayından ateş istediği, cıgarasını yaktığı şu nokta, bugün yarım metre yüksekliğinde boz toprak yığını, Doktor Goebbels'in dönüp yanındaki adamını haşladığı şu peron ucu, uzun süredir çevresine upuzun bir sarmaşık sarmış ladin...

*

Potsdamer Platz.

Adı var yalnızca. Kendisi, kırk beş yıldır çorak bir tarla irisidir. Bir ucundan baktın mıydı öbür ucunda kara kara suratsız yapılar seçiliyor, iki kilometre, dümdüz toprak.

Peki, bir de 1924 yılına bakalım: Bir ıhlamur ağacı, burunlu Daimler-Benz, elektrikli tramvay, oturak şapkalı kadın cümbüşü! İğne atsan yere düşmez, etekleri botlarının bileklerine inen 1924 kadınları, melon şapkalı beyefendiler, kırık yaka, plastron gene, incili boyunbağı, baston. 1924 arabaları, hani o stepnesi sağ yanında, dışarıda, takım taklavat, alet edavat kutusu tamponunun üzerinde, ön camı yarım, tekerleği hava değil, sıkıştırılmış kauçuk dolu 1924 arabaları.

Spandau tramvayı geçiyor, tepesinde Odol reklamının tabelası, belki de Osram ampulleri. Sonra, kalabalık ağır ağır uçup kaybolacak, ortalığı, burunlu askeri kamyonların tepesinde, tamburlu Maxim mitralyözlerini çıkarmış, palabıyıklı, Bolşevik kasketli Spartakistler alacaklar, arkalarından onları silip süpüren Freikorps birlikleri, aşırı sağcı Ehrhardt taburu, Kapp bölükleri, iki yanı boynuz gibi çıkıntılı miğferlerinin üzerinde kurukafa çizili... Birkaç yıl sonra da Potsdamer Platz, dört koca sandık içinde el arabasıyla milyarlarca marklık banknotlar taşıyan kamu görevlilerine kalmıştır: Bütün hepsiyle iki somun ekmek ancak alınabiliyor!

Boz gömlekli SA çizmeleri, işte onun için Potsdamer Platz'm kesme taşlarını ufak ufak inletmeye koyuluyorlar...

Çok daha da sonra, Kızılordu'nun kaba mujik çizmeleri, çiğnemeye kaldırım bulamadılar: Ortalığı, ya düpedüz çiğ toprak, ya kırık kiremit, parçalanmış tuğla yığınına çevirmişlerdi.

Şehir ikiye bölündü. Potsdamer Platz, artık yeşil yeşil otların bürüdüğü gepgeniş bir tarla oldu, işte gene hep o efelek, ıspatan, kuzukulağı, ebegümeci, ısırgan, devedikeni, horozibiği, Ebu Cehil karpuzu... Arada birkaç metre telörgü kalıntısı, kırık tuğla, kaldırım kenarı parçası, belki geceden bir de, boş şarap şişesi, buruşturulup atılmış hamburger peçetesi, üzeri salçalı ve hardallıdır, bir tavuk budu kemiği, sıyrılmış, bir bira kutusu, hani teneke de tam ortasından cırk diye ezilip bükülmüş, bir de prezervatif. Kullanılmış!

Soğuk bir Berlin sabahı. Potsdamer Platz, daha doğrusu, kırk beş yıl öncesine kadar Potsdamer Platz olan boşluk, kırk beş yıl öncesine kadar Berlin olan, geçen yıl gene yeniden, sonunda gene yeniden Berlin olmaya yeltenen şehirde.

Beyrut ılık oysa. Beyrut'ta, General Michel Aoun pes edip Fransa Büyükelçiliği'ne sığındı. Suriye yanlısı örgütlerle İran yanlısı örgütler, Hristiyan Araplar'ın can düşmanları, silahlarını düzenli ordu birliklerine teslim edip çekiliyorlar, barış değilse bile sessizliğe, ateşkese benzer birşey var.

Beyrut ılık, oranın sonbaharı serin olacak değil ya, pek pek amansız yakıcı güneş gitmiş de yerine ılık hava gelmiş. Ama orada da, yarısı yıkılmış minarelerde henüz müezzinler haykırmıyorlar daha, içeri göçmüş çan kuleleri daha tangırdamaya başlamadılar. Bir zamanlar, iç savaş öncesi, Beyrut'un "mutlu günlerinde" (magazin basını resimaltlarında hep öyle der ya), edepsiz taksi klaksonlarının, şirret otobüs kornalarının, Arapça çığırtıların yankılandığı geniş caddelerde, daha hâlâ koyu sessizlik: Toz toprak, boş mermi kovanları, çoktan yıkılmış, kurumuş kalmış bulvar ağaçları, paslı mazgallar, dikenli tel parçaları.

Ve elbette yaban otları, asfaltı çatlatmış, üzerinden yıllardır ve yıllardır hiçbir arabanın geçmediği yollarda bitmiş, kaldırım kenarlarından "serapa" fışkırmış, ortalığı bürümüş yaban otları: Efelek, Ebu Cehil karpuzu, ıspatan, kuzukulağı, ebegümeci, devedikeni, ısırgan, horozibiği, ve pisi pisi...

KUZEYLİLER!

Kuzeyliler bunlar yahu, şakaya gelirler mi?

Canım "kuzeyli" derken, daaeevrimci arkadaşlarımızın anladıkları şekliyle "kuzey-güney çatışmasını", zengin ülkeler-yoksul ülkeler ayrımını falan gündeme getirmiyoruz; düpedüz kuzeylilerden sözediyoruz, "mavi ceketlilerden", Amerika Birleşik Devletleri ordusundan yani. Vardı ya hani grilere karşı maviler, gri ceketli güneylilere, Amerika Konfedere Devletleri ordusuna karşı "yankee"ler... İşte onlar.

İç savaşta güneyi ezmişlerdi ya... Ondan sonra bir Amerikan-İspanyol savaşı, birkaç ufak tefek "yerel" çatışma (Granada, Panama falan filan, leblebi çekirdek!), daha irice bir Kore dövüşü, asıl önemlisi iki büyük dünya savaşı kazandılar. Son olarak da Irak'ı rezil kepaze ettiler. Kuzeyliler bunlar, lamı cimi yok.

(Tamam tamam, hemen zıplama; Amerikan emperyalizmine hayranlık etmiyoruz, CIA'ya falan da satılmış değiliz, olanı biteni hatırlatıyoruz yalnızca).

Oysa Vietnam'ı yüzlerine gözlerine bulaştırmışlar, bu sefer kendileri sefil olmuşlardı; şimdi ancak, Başkan Bush, Dışişleri Bakanı Baker, Savunma Bakanı Cheney gibi "dirayetli" yöneticiler elinde, General Powell ve General Schwarzkopf gibi, öyle pek havası, afrası tafrası olmayan ama gerçekten büyük kurmaylar yönetiminde Vietnam bozgununun bungunluğunu atabildiler üzerlerinden...

Evet, kuzeyliler bunlar... Yankiler.

Kimilerinin Körfez Savaşı'nin stratejik planı ve taktik uygulamasını, Amerikan İç Savaşı'yla karşılaştırmaya kalkmaları boşuna mı?

Gerçi Amerikan İç Savaşı'nda altı yüz binden fazla genç insan ölmüştü... Şimdi Körfez'den gelen haberlerde yer alan "müttefik kayıpları" insana gülünç gelse, ve bu son boğuşmanın bir savaş değil, olsa olsa bir "polis operasyonu" sayılması gerektiğini düşündürse de...

Geçenlerde bir refikimizde çıktı, artık hangi yabancı yayın organından tornistandır bilmem ama, üşenmemiş bir tablo yapmışlar: Amerikan silahlı kuvvetlerinin strateji ve taktiği, iç savaşta kuzey ordusunun plan ve harekâtını pek andırıyor!

Bir "Amerikan savaş doktrininden" sözedenler galiba yanılmıyorlar.

İki savaş arasında önemli benzerlikler var: İç savaşın hemen başında da isyancı güney devletleri denizden ablukaya alınmıştı, ambargo gibi. Güney, altın değerinde pamuğunu Avrupa'ya, özellikle İngiltere'ye satmak için kıvranıyordu. "Blocade runner" tabir edilen tek tük kaçakçı gemileri, ablukayı yarıp kuzey donanmasının ateşinden kurtulabilirlerse kapağı Atlantik Okyanusu'nun doğu kıyılarına atıyorlar, orada da gene karşılarına, açık denizde özgürce dolanıp batıracak Konfederasyon gemisi arayan kuzeyliler çıkıyordu.

Kuzey, deniz ablukasıyla yetinmedi. Mississipi Irmağı boyunca sarkıp güneyin kıtanın yarısıyla bağlantısını buradan da kesti; Texas gibi eyaletler Virginia merkezinden koparıldı, nehir ağzında bulunan New Orleans gibi çıkış noktaları zaten iç savaşın başında ele geçirilmişlerdi!

Dört bir yandan "bohçalanan" güney, dört yıl boyunca içten içe çürüyüp çöktü...

Ama 1861'den 1865'e kadar dört yıl yiğitçe dövüşmekten de geri durmadı (Saddam'ın ordusu gibi katakofti çıkmadı yani); ayakta kalan son kuvvetlerin başında kuşatılan General Robet E. Lee, General Ulysses S. Grant'a teslim olduğu, Appomattox'da teslim belgesini imzaladığı zaman da saygı gördü.

(O kadar gördü ki, bir-iki yıl sonra bazı kuzeyli senatörler General Lee'yi "savaş suçlusu" olarak yargılamaya kalktıkları zaman, Grant "ben Lee'ye kovuşturmaya uğramayacağına dair asker sözü verdim, kılına dokunursanız basar istifayı giderim" şeklinde karşı çıktı). Dokunmadılar.

Teslim oldukları zaman, güneyli subaylara da, altıpatlar Colt tabancalarım ve binek hayvanlarını koruyup saklama özgürlüğü tanınmıştı... Gereken şekilde askerce selamlanarak sancakları ellerinden alındı ama, aşağılanmadılar. (Güney ordusunda bulunmuş olan bir subay eskisinin silah taşıması serbest, yalnızca herhangi bir vatandaşın üzeri CSA yazılı düğme, sırma, şerit, apolet vesaire taşıması ve bulundurması şiddetle yasaktı savaştan sonra.)

Kuzey, ezdiği, ama yiğitçe dövüşmüş olan düşmanına saygı gösteriyordu.

Bakalım Iraklı baldırıçıplaklara da gösterecek midir?

Böyle "düşmanın -savaş bir iç savaş da olsa, karşıdaki kardeş de olsa-, askeri gücü ve bunu oluşturup destekleyen kaynakları tükenene kadar

aman vermemek" doktrini oldu kazanan.

Bu stratejinin babası Grant'sa, "anası" da, General Sherman'dır. (Hani bir tank modeline adı verilecek olan Sherman.)

Sherman, güneyin bir ucundan girip bir ucundan çıkmış, Georgia, Güney Carolina, Kuzey Carolina gibi eyaletleri, çok uzun süre bir daha belini doğrultamayacak şekilde yakıp yıkmıştı; asker, sivil, demiryolu, fabrika, pamuk tarlası, şaraphane, buğday tarlası dinlemeden...

Benzerlikler bu kadar.

Kulağımıza geldiğine göre, General Norman Schwarzkopf da General George B. MacClellan'la karşılaştırılıyormuş...

Yanlış. Vahim yanlış.

"Çöl ayısı Karakafa"nın aşırı temkinli ve tedbirli olduğu sanılıyor ya, kara çarpışmalarına başlamak için otuz beş gün hava bombardımanı sürdürdü ve düşmanın "yumuşamasını" bekledi, McClellan da öyle yapmışmış...

Hayır.

Kuzeyin ilk başkomutanı McClellan (ki kısa sürede görevinden alınacaktır, mıymıylığı yüzünden), o zamanlar "genç Napoleon" diye anılırdı. Burası tamam. Tamam da, McClellan'ın güneye saldırmak üzere sürekli ayak sürümesi, kimi tarihçiler tarafından açıklanmaya çalışılıyor; Lincoln'ın Cumhuriyetçi iktidarına karşı Demokrat muhalefetin önde gelen simalarından olduğu için aslında güneye sempati beslediği öne sürülüyor, gereksiz kan dökmek istemiyormuş, hele "kardeş kanı", falan da filan.

McClellan düpedüz korkaktı.

Schwarzkopf, saldırmak için Irak'a karşı "bire üç oranında" güç toplamayı bekledi ya, (sevkülceyş ve tabiye mevzuunda, taarruzun esas kaidesi diye tedris edilir Mekteb-i Harbiye'de!), McClellan'a bu da yetmiyor, sürekli güneyin çok daha güçlü olduğunu sanıp (ya da bahane edip) neredeyse bire on gibi oranlar arıyordu...

Lincoln'u "verem ettiği" bilinir. ("Bana savaşacak generaller lazım" diye bas bas bağırıyordu, hay Allah, bu size bir şey hatırlatmıyor mu?)... Kimileri de, iç savaş süresince kuzeyin gizli servisi (o zamanın CIA'sı) gibi çalışan ünlü Pinkerton Detektiflik Bürosu'nun yanlış bilgi toplayarak McClellan'ı sürekli yanıltmış olduğunu söylerler...

Sonra nice başkomutanlar geldiler gittiler, General Burnside, General Meade falan.

Zaferi kazanacak adam, iç savaştan dört yıl kadar önce "ayyaş" diye ordudan ayrılmak zorunda bırakılıp sonra işler sarpa sarınca geri çağırılmış General Grant olacaktı... (Valla kardeşim, ne varsa içkici generalde var galiba!)

TOKA GOLA VİİR TEPSİ GOLA AAÇ

Söyleyin bakalım, Coca'cılar dan mısınız, Pepsi'çilerden mi?

Birini içen ötekini ağzına sürmez genellikle çünkü... Hani kalenderler de yok değildir, hangisini bulursa onun kapağını açar ama, tüketicinin çoğunluğu birinin ya da ötekinin tadına alışıp bir daha da tercihini değiştirmiyor.

Coca daha kekremsidir, "tok içimli!" Pepsi şekerli kaçıyor, daha bir "sulu" gibi geliyor insana... Bendeniz Coca'cıyım, ama yanlış anlaşılmaya, ötekini de karalıyor değiliz burada, herkes kendi meşrebine göre takılır alt tarafı.

İki büyük dev... Milyarlarca dolar döndüren, reklama promosyona milyarlarca dolar döken iki Cola devi... Üst tarafına da kulak asma, önüne gelen Cola çıkarıyor piyasaya ya, Coca'nin ve Pepsi'nin düzeyini tutturamıyorlar...

Geçenlerde Bakırköy Belediye Başkanı Yıldırım Aktuna "taktı" Coca'ya da, bu yazı da oradan benim aklıma düştü.

Doktor Aktuna, Bakırköy sanayi bölgesinde özellikle gıda maddesi üreticilerine düzenlediği yıldırım baskınları sürdürüyor... Coca Cola da nasibini almış bundan, Doktor Yıldırım İncirli'deki fabrikayı pis bulmuş da kendilerine kırkbeş gün süre tanımış derlenip toparlanmaları için...

Kullanılmış cam şişeleri toplayıp yıkamak ve onları yeniden doldurmak artık dünyanın neresinde kaldı, diye sormuş.

Fabrikanın yöneticisi de, cam şişenin terk edilmesinin uzun iş olduğunu belirtmiş.

Vatandaşlar da içinden "yabancı cisim" çıkan Coca Cola şişelerini getirip getirip Doktor Yıldırım'm önüne atıyorlarmış, bunları toplayıp Coca'cılara götürmüş göstermiş belediye başkanı, "kasıtlı yapmışlardır" demiş yöneticiler, içine bir şey atıp sonra çaktırmadan kapağını kapamışlardır herhal!

"Böyle şey olmaz" diye kükremiş belediye reisi. Bilgisayarla kontrol sistemine geçmeleri için de onlara kırk beş gün mehil vermiş.

Oradan Efes Pilsen'e gitmiş ama, biracılarda bir "yamuk"

yakalayamamış, kendilerine teşekkür etmiş.

İç sayfalarından birkaçını SHP'li belediyelerin reklamına ayıran bir refikimiz, muhabirleri ve bazı hanım köşe yazarları eliyle Doktor Nurettin'in ve de Doktor Yıldırım'ın propagandasına yatan arkadaşlar, böyle yazıyorlar...

Bu arada bazı münafıklar da, Doktor Yıldırım'm bir takım gıda maddesi üreticileriyle içli dışlı olduğunu, bu yüzden bazı rakipleri sık sık denetimden geçirip onları bunalttığını ileri sürüyorlar... Elalemin ağzı torba değil ki büzesin! Demokrasi içinde çıkacak böyle söylentiler artık...

Sabah sabah nereden daldık politikaya, size ne güzel Cola'nın tarihçesini anlatacaktım...

John S. Pemberton adında bir Amerikan gâvurunun icadıdır Coca Cola.

1880'ler...

Amerika'nın güneyinden, Georgia eyaletinin Atlanta şehrinden bu adam. Mesleği de eczacılıkmış...

Bunun Atlanta'da bir eczanesi varmış, o zamanlar böyle hazır ilaç yok piyasada, dükkânın arkasına geçip tezgâhında kendin hazırlıyorsun müşterinin getirdiği reçeteyi... işte bu Pemberton derler adamcağız da, harıl harıl kavanozu imbiği, havanı dibeğiyle saç ilacı, öksürük şurubu falan yapıp dururken günün birinde Coca Cola adını vereceği harika içeceği üretivermiş.

Bir yıl sonra da, dükkânında üretip sattığı Coca Cola içeceğinden ne kazandığını hesaplamış oturup...

Tam 50 dolar!

Başlarım böyle işe, deyip, top atmak üzere bulunan eczaneyi kurtarmak, ekmeğini savunmak amacıyla Coca Cola'nin formülünü ve de patentini bir başkasına devretmiş!

Şimdi, yüz yıl sonra, Pemberton'un torunları dizlerini dövüp duruyorlarmış, ah dede bey, ettin mi bize edeceğini diye... Kaç milyar dolar kaçıyor elden!

Birkaç yıl önce Atlanta şehrinde Coca Cola'nm yüzüncü doğum yıldönümü kutlamalarına 155 ülkeden 14 bin konuk katılmıştı...

Coca Cola'nm yıllık cirosu 7 milyar 300 milyon dolar! Hisse senetleri Wall Street'te beheri 15 bin dolardan gidiyor... Coca Cola fabrikalarında 36 bin işçi çalışıyor... Coca Cola'nın piyasada satıldığı 155 ülkede günlük tüketim miktarı 300 milyon şişe!

Ah Pemberton ah... Ne halt etmişsin meğer!

Bırak gazozu bir yana, Coca Cola şirketi Columbia film şirketine de sahipti üstelik!

Ah be Pemberton... Satılır mıydı o patent, Asa Candler derler bir başka eczacı arkadaşına?

Formül basit: Kola ağacının cevizi, koka bitkisinin yaprakları, kafein, şeker.. "Hall-i hamur" edip dolduracaksın şişeye...

Ayrıca içinde birtakım başka bitkiler de var ki, işte işin püf noktası da burada, çünkü yüz yıldır devlet sırrı gibi saklanıyor... Devlet sırrından da öte, hatta derler ki, formülü iki kişi biliyormuş da, bunlar hiçbir zaman aynı uçağa binmezlermiş, birinin uçağı düşüp de ölürse öteki hayatta kalsın, ikisi birden terk-i dünya eyleyip formülü mezara götürmesinler diye...

Coca Cola formülüne, "7 X" adı veriliyor, içinde yedi çeşit gizli hassa varmış... Formülü bilen, Atlanta'daki laboratuvar şefiyle onun yardımcısı, aynı uçağa binemedikleri gibi aynı evde de birlikte kalmaları yasak, yıldırım mıldırım düşer, yangın çıkar korkusuyla, gene aynı nedenden ötürü...

Bu formüle göre üretilip hazırlanan "Coca Cola hülasasını" gönderiyorlar yabancı ülkelerdeki şubelere, orada sulandırıp sulandırıp tıkıyorsun şişeye. Olay bu.

Coca Cola'nm o ünlü ve de herkesin belleğinde "logosunu" da, içeceğin üretim hakkını satın alan eczacı Candler'in muhasebecisi çizmişmiş. 1886 yılında... Pemberton, Cola'yı Candler'a satmadan önce kendi eczanesinde yaptığı üretimde bildiğimiz musluk suyu kullanırmış, Candler da böyle yapıyor ama... Bir gün dalgınlıkla Cola'nın suyunu musluktan dolduracağına ya da maşrapadan dökeceğine, şişenin, ya da açıkta sattığı bardağın içine Selz suyu katmış, karbon dioksitli gazoz suyu? Bunu içen müşteri, ertesi günü gene gelmiş, "düz" Cola'yı dayamış tabii buna Candler, "nerede bunun foşur foşur köpüğü" diye tutturmuş beriki... Böylece, bizim bugün tanıdığımız, içtiğimiz şekliyle doğmuş olmuş Coca Cola.

Hayır, pardon. Candler, içeceğe daha bir fiyakalı olsun diye karamela

da katıyor! Böylelikle, önceleri yeşil renkli olan Coca Cola, gene bizim bugün bildiğimiz kızıl kahverengine dönüşüyor!

Candler, zavallı Pemberton'un şaşkın bakışları arasında, 1904 yılına kadar 3 milyon 500 bin litre Coca Cola satmış.

1915 yılında taklitleri kaplamış piyasayı Amerika'da. Takola, Cola-Sola, Cola-Nova gibi birtakım markalar... Candler bakmış ki önüne gelen, aklına esen, aynı harika formülü tutturamasa bile, pekâlâ kendisininkine benzeyen Cola'lar üretip sürüyor pazara, "öyle bir şişe yapalım, öyle bir dizayn bulalım ki" demiş, "bir kör bile eliyle tuttuğu zaman anlasın bunun bizim asıl, gerçek Coca Cola'mız olduğunu"...

İşte o bütün dünyanın bir kilometre uzaktan tanıdığı, gerçekten de bir âmanın bile dokunduğu zaman teşhis edeceği boğum boğum tombul Coca Cola şişesi de böyle doğuyor... Nereden ilham aldıklannı da biliyor musunuz? 1900 yıllarının pilili etek patronundan!

1920 yılında o ünlü "içki yasağı" başlayınca Amerika Birleşik Devletleri'nde, o güne kadar şarap ve viski üzerine çalışan İtalyan ve İrlanda asıllı göçmenler de Coca Cola'ya talim etmeye koyulmuşlar... İçeceğin tüketimi de böylece altı milyon şişeye vurmuş!

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Coca Cola şirketinin yeni patronu Bob Woodruff içeceğe o "milli Amerikan içkisi" görüntüsünü kazandırıyor... Demiş ki Woodruff, "her Amerikan askeri, dünyanın hangi köşesinde bulunursa bulunsun, ve de bizim Coca Cola'yı oraya ulaştırma maliyetimiz ne olursa olsun, bir şişe Cola'yı beş sente içecektir!"

Savaş boyunca Amerikan askerleri de böylelikle 5 milyar şişe Coca Cola tüketmişler! Başlıca reklam da, şişeyi boğazına diklemiş müttefik orduları başkomutanı General Dwight D. Eisenhower'ın fotoğrafı...

1953 yılında hiç beklenmedik bir rakip atağa kalkıp Coca'nin başına başlıca bela kesiliyor... Coca fabrikalarından ayrılmış eski müdürlerden birinin ürettiği Pepsi derler, o güne kadar pek adı sanı bilinmeyen küçük bir marka!

İşin o kadar Amerikan usulü kakası çıkmış ki sonra, seçimlerde Coca Cola Demokratları destekliyor, Pepsi Cola da Cumhuriyetçileri!

Coca kendi başına yılda 130 milyon dolar reklam harcaması yapıyor bildiğimiz kadarıyla... Yirmi milyon "billboard" kullanıyormuş bütün dünyada... Japonya'da eğitim burslarından Unicef'e mali yardıma, İngiltere'de yüzme yarışı kupasından Fransa'da tarihi eserlerin onarımma kadar el atmadığı alan, para dökmediği yer ve köşe yok.

Uzaya bile uzanmışlar, Amerikan astronotları Coca Cola içiyorlar aya giderken!

Hınzırlık bu ya... Bakın benim de aklıma ne takılıyor?

Acaba, toprakları bol olsun, şu Pemberton ile Candler, Arap televizyonunda Pepsi Cola'yı mideye indirdikten sonra gaarrrk diye geğirip ardından da "Istağfirullah!... Pepsiii" diyen herifin reklam filmini seyretselerdi ne yaparlardı?

Ya da, bizim İstanbul hamamlarına gelip de, her tarafından buram buram buhar fışkıran, kese ve "masaçtan" sonra dayak yemiş gibi sersemlemiş müşteriye çıkma verilip sarıldıktan sonra, hamamcının "sıhhatler olsun" yerine "saatler olsun" dileğini sarkıtması üzerine bir de "Ne içecen abüü? Toka Gola mı? Yoğusam Tepsi Gola mı?" sorusunu işitselerdi...

Mezarlarında dönerler miydi acaba?

Ya bir de, sevgili içeceklerinin o ünlü şişesinin bazı ülkelerin bazı güvenlik kuvvetleri mensupları tarafından birtakım "özel amaçlarla" kullanıldığını duysalardı?

Kemikleri sızlamaz mıydı dersiniz?

Yoksa bu hergeleler bizatihi Amerikalı olduklarından, adaaam sen de, biz açılan kapak sayısına, kasamıza gelen dolar tutarına bakarız, sen Coca Cola'yı tüket de nasıl tüketirsen tüket, içini iç, dışıyla da işkence yap, bize ne?... Mi derlerdi?

EN KRALINDAN…

Nedir? Bize demokrasi dersi vermeye çalışan Batı ülkelerine, hele Avrupa Topluluğu üyesi devletlere bakıyorum da, on ikisinden altısı, yani yarısı krallık yahu!

Öyle ya, başta İngiltere daha doğrusu resmi adı zaten Birleşik Krallık olan İngiltere, Iskoçya ve Galler, ardından Hollanda, Belçika, İspanya, Danimarka. Lüksemburg bile "büyük dükalık." Sen bunlara İsveç'i, Norveç'i de kat.

Tamam tamam, bunlardaki demokrasi bizimkinden fersah fersah eski, köklü ve oturmuş. Onu biz de biliyoruz. Ama "meşruti" de olsa, düpedüz monarşiyle yönetiliyorlar işte, yalan mı?

Kraliçe Elizabeth mesela... Her hafta Bay Major'la olağan görüşmesini yapıyor, köşke değil de saraya "çıkıyor" başbakan. Evet, kraliçe "ülkede yalnızca hüküm sürüyor, idare etmiyor ülkeyi." Ama şunun faturasına bir göz atar mısınız?

Majestelerinin serveti, tam 12 trilyon 650 milyar lirayı buluyormuş bizim paramızla!

Bu parayı yediğini sanırsanız yanılırsınız. Çünkü, devletten ayrıca yılda 24 milyar 750 milyon lira da ödenek alıyor...

Yani, "vergi mükellefinin" cebinden...

Majesteleri sabahları boru sesiyle uyandırılırlar, yılda üç bin "ferman" imzalarlar, bir seferde otuz bin kişiye "garden-party" verirler, sarmısaktan ve operadan nefret ederler, buna karşılık cin-tonik, viski ve çay severlermiş...

Bir de kalkmış, otuz milyar küsur lira alıyor diye Turgut Özal'ı eleştiriyorsunuz(!)

Çocukluğumuzda şaşardık, bu krallık dedikleri, Batı'nın işi "gâvur müeessesesi" yani, peki o zaman Arap kralları "ne iş"? Bunun olsa olsa halifesi, padişahı, sultanı olur...

Hani insanın hoşuna da gitmiyor değil ha, kral dediğin Louis, George, Charles, Richard, Philippe, Edward falan da, arada tanıdık bildik isimler çıkınca: Hüseyin, Faruk, Halit... Sanki babamızın oğulları!

Bunun da bir Batı tezgâhı olduğunu, Osmanlı'dan koparıp aldıkları topraklarda kurdukları kukla devletlere, "emperyalist uşaklarına" kendi kurumlarını taşıyıp ortaya "Arap krallığı" gibi ucubeler çıkarmış olduklarını daha sonra öğrenecektik elbette.

Faruk'un Mısır'da, Kahire'de yemiş olduğu ve Necip ile Nasır tarafından kovulduktan sonra bu sefer İtalya'da, Roma'da yemekte olduğu haltları Hayat Mecmuası'ndan izlerdik pek pek, evde de muhabbeti yapılırdı.

Ama gene de hükümdar deyince, ya taçlı ya asalı, kimisi keçi sakallı kimisi pudralı perukalı birtakım kefere tayfası aklımıza gelirdi. Nereden bilecektik İngiliz krallık ailesinin 1769 tonluk Britannia yatıyla gezip, iki jet uçağı (Hawker Siddeley), iki helikopter kullandığını?

Postaya para vermezlermiş meğer! Çevre Bakanlığı da, sarayın telefon, su, elektrik faturalarını karşılıyor!

(Ankara Büyükelçisi Ekselans Sir Timothy darılmasın, lafımız yalnız Birleşik Krallık taraflarına değildir: Hollanda ana kraliçesi Juliana, toprağı bol olsun Wilhelmina, prens Bernhard ve kraliçe Beatrix'in Shell'de önemli hisseleri varmış, onlar daha bir iş adamı ya da kadını takılıyorlar...)

Ama bu, Bernhard'ın yolsuzluklara karışmasını da önleyememişti... Şu Lockheed skandalında, Hollanda Krallık Hava Kuvvetlerine alınacak F-104 uçakları işini bağlaması karşılığı Amerikan firmasından milyon dolar rüşvet götürmüş olduğu ortaya çıktı prens hazretlerinin!

Bunun üzerine Juliana tahtından kızı Beatrix adına feragat ettiğini bildirmişti hani...

Bunlar Avrupa Topluluğu'nun önde gelen üyeleridirler. Bizim barbar olduğumuzu düşünenler, ve demokrat bulmayanlar.

Haa, bir de sürgündeki krallarla, ülkesinde cumhuriyet zagonu yürürlükte bulunup da taht bekleyen ama sürgünde olmayan "vatandaş krallar" var.

Birinci bölüğe örnek, Arnavut Kralı Leka. Ünlü Ahmet Zogo'nun oğludur, ve de bildiğiniz gibi mütevvefa Ahmet Zogo da Galatasaraylı ağabeyimiz olur! Tahtına tacına kavuşmak için Arnavutluk'un iyice karışmasını, komünistlerin büsbütün çuvallayıp pes etmelerini bekliyor... Başa geçince ilk icraatı da Kosova bölgesini Yugoslavya'dan koparıp almak olacakmış!

(Oğlu da var, ama şimdiden veliaht, adı da uzunca: Leka Enver Zogo Rıza.)

Buna karşılık Yugoslav tahtının varisi Aleksandr, Leka'nin restini görüyor: Avucunu yalar o diyor, yok öyle Kosova Mosova!

Sırplarla Arnavutlar da, Kosova'da birbirlerini kırmada... Beklerken...

Bulgar kralı Simeon, Sofya'ya dönmek için tıpkı Leka gibi memleketinin büsbütün sıkışmasını bekleyenlerden, çağırırlarsa gelirim demiş. Romen kralı Michel, dayananamış, Çavuşesku ailesi devrilince uçağa atlayıp soluğu Bükreş'te almış ama, kendisine büyük saygı göstermişler, hatta "haşmetmeap" diye hitap etmişler, gerisin geri de uçağa koyup postalamışlar...

İkinci bölüğün başını çeken, Avrupa Parlamentosu üyesi, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun varisi, son imparator Kari ile iki yıl önce ölen imparatoriçe Zita'nın oğlu Otto Von Habsburg ama, (daha şimdiden Budapeşte'de, yeniden Avusturya'yla birleşelim, başımıza da otto'yu getirelim diyenler türedi); en ünlüleri de, tastamam iki adet Fransız kralı adayı: Bourbon soyundan gelen Luis Alfonso biri, öteki de Orleans soyundan gelen Jean... Bazı Fransızlar, ileride başımıza Louis XIX mu, yoksa Jean IV mü geçecek diye tartışıyorlar.

Bourbon soyu, biliyorsunuz, kafası kesilen Onaltıncı Louis'nin önce büyük kardeşi Onsekizinci Louis, sonra küçük kardeşi Onuncu Charles ile sona ermiş, tahta 1830 yılında, ailenin Orleans kolundan Louis-Philippe geçmişti... Uzun yıllar boyunca da, bu iki soyun birbiriyle kavgası sürdü gitti.

(Osmanoğulları canibinde de, Abdülmecid kolundan gelenlerle Abdülaziz kolundan gelenler birbirlerinden düpedüz nefret ederler, yalan mı?)

Bourbon'lar şu anda İspanya'nin başındalar. Kral Juan Carlos, biliyorsunuz, soyadı da "de Borbon y Borbon" şeklinde, iki defa Bourbon yani! Şu Ondördüncü Louis'nin büyüklüğüne bakınız ki, 1713'te İspanya tahtına oturttuğu akrabalarının torunları, bugün, 1991 yılında hâlâ oradalar..

İşte, aynı koldan, üstelik bir yandan da General Franco'nun da torunu prens Juan Alfonso de Borbon, asıl varis Alfonso'nun Colorado'da bir kayak kazasında ölmesi üzerine, Fransa tahtını istiyor!

Öte yandan da, diğer varis Henri Robert Ferdinand Marie Louis Philippe D'Orleans, yani kısaca Paris Kontu Henri, oğlunu da

verasetten men edip, tahta aday olarak torunu Vendome Dükası Jean'ı gösterdi. Çocuk, Blois şatosunda düzenlenen bir törenle taç bile giydi, yaaa!

Jean, tahta çıkmayı beklerken bir yandan da bir çikolata fabrikasında işletmeci olarak çalışıyor... Hatta, patronunun çok hoşuna gitmişti de olay, "vaay, kral oldu köftehor" diyerekten müdür yapmıştı onu, hatırlarsınız!

(François Mitterand da bütün bu olup bitenlere poposuyla gülüyordur.)

Ya bizde durum ne merkezdedir?

Bildiğimiz kadarıyla Osmanlı tahtının varisi Şehzade Orhan Efendi, yakın zamana kadar Avrupa'da bir yerlerde aptesane bekçiliği yapmaktaydı. Şeriatçıların "meşveret" sistemini tercih ettiklerine, padişahlığa sıcak bakmadıklarına bakılırsa, Osmanoğulları, daha çok uzun süre tıpkı bizler gibi vergi vererek, askere giderek "cumhuriyet vatandaşlığını" sürdürecekler...

EN BÜYÜK ROMABAHÇE!... BASTIR ROMASARAY!

Adam bütün spor hayatı boyunca tam 4257 yarışmaya katılmış, bunlardan tam 1462'sini kazanmış. Son anda kaybettiği karşılaşmalardan 815'ini uzun süre önde götürmüş, 67 kere ikinci gelmiş. Bütün bunları da oturup bir mezar taşına yazmışlar.

Cukkasına attığı para da tam 35 milyon papel!

Demek daha o devirde, "yağlıymış" bu iş... Çünkü günümüzün Maradona, Gullit, vesairesinden, efendim, Rıdvan gibi, Tanju gibi "ilahlarından" değil, Roma İmparatorluğu'ndan söz ediyoruz.

4257'sinden 1462'si kazanılan, futbol maçı değil, araba yarışı.

Para, Türk lirası, mark, dolar, florin değil. Sesters. Eski Roma parası.

Bu işi beceren de, gelmiş geçmiş en ünlü araba yarışçılarından Diocles. Öyle yaman adamdır ki, Emerson Fittipaldi'sine, Alan Prost'una, Walter Senna'sına rahmet okutur.

Diocles, "aslen" Portekizliymiş. 18 yaşında imparatorluk merkezine, Roma'ya gidiyor (hadi birazcık da sululuk; zaten nereye gitse kendini Roma'da bulacak, o çağda bütün yollar Roma'ya çıkmıyor mu? Şimdilerde bizim buralarda da bütün yolların İstanbul'a çıktığı gibi!)

İşte bu Diocles, yatağı yorganı sırtlayıp "Roma'nın taşı toprağı altın" diyerekten gencecik yaşında büyüle şehire düşüyor, önce zonta yazılıyor.

Gel zaman git zaman, yeteneğini keşfetmişler, araba yarışçısı olup köşeyi dönmüş. Siz ne diyorsunuz yahu, o zamanlar otuz beş milyon sesterslik servet Julius Caesar'da bile yok!

Diocles'in yarış arabalarına sürdüğü atlar da o zamanların efsane isimleri, gözde beygirleri ki, namları Roma'dan çıkmış, imparatorluğun dört bir ucunu tutmuş, hayvanlar taa Filistin'de, Pontus'ta, Bitinya'da, Daçya'da tanınıyorlar da ağzında kaç dişi bulunduğu, soyu sopu, "pedigree"si biliniyor... Bunlar, Illuminator, Triumphator, Gloriosus, gibi bugünün araba markalarının çeşitlerini andırır birtakım isimler...

Bu Diocles denen çocuğun en büyük rakibi de, Scorpus adında ' bir delikanlıymış... O da, Diocles'e inat, kazandığı her yarıştan 15 torba altın götürüyor, say ki Rıdvan-Tanju çekişmesi...

Araba yarışları nerede olup bitiyorlar? Elbette Ali Sami Yen ya da İnönü-Mithatpaşa taraflarında değil, bugün hani o Roma'nın ortasında koskocaman bir çürük diş gibi dikilip duran Coliseum'da.

Kırk bin kişiyle elli bin kişi arası seyirci alıyor Coliseum, o zamanlar "yüz bin kişilik stad isteriz" diye ortalığı birbirine katan spor servisi şefleri de var mıymış acaba?

Herhalde varmış ki, Coliseum'dan çok daha büyük bir alan yapmışlar günün birinde, Circus Maximus, yüz elli bin kişi alırmış.

Ama gerçek olan bir şey de var ki, Roma, araba yarışı diye birbirini yiyor... Ortalık inliyor... Ünlü tarihçi Juvenalis, "günümüzde Roma baştan aşağı koskocaman bir sirke döndü yahu, kafamız şişti, rezillik diz boyu" diye acı acı dert yanıyor eserlerinde. Millet geceden gidip yağmur çamur demeden kapılarda kuyruklara giriyor, elbette üzerlerinde bıçak, çakı, muşta değilse bile fasa Roma kılıcı, "gladio". (Gizli örgütün de adı da bundan geliyor ya, duymuşsunuzdur).

O zamanlar sarı-kırmızı, sarı-lacivert, siyah-beyaz, bordo-lacivert yok. "Başka büyüğü olmayan en büyükler" de, kırmızı-beyazlar, ve, mavi-yeşiller. Doğu Roma İmparatorluğu, yani Bizans, bu çift renkli "çağdaş" uygulamayı tek renge indirecektir: Bilirsiniz, İstanbul'da önde gelen "iki büyüklerin" biri maviler, öteki yeşiller. Bunlar birbirlerine girecekler, şimdiki gibi bıçağı, çakıyı bir yana bırakıp ciddi ciddi kılıç, kalkan, mızrak üzerine çalışacaklar, kan gövdeyi götürecek de çatışmaları, çarpışmaları tam sekiz gün sekiz gece sürecek ünlü Nika ayaklanması patlayacaktır. Bilanço: Otuz bin ölü! Eh, biz hiç olmazsa Sivas-Kayseri maçında işin bu kadar bokunu çıkarmamıştık...

Tarihçi Juvenalis, balmumu tabletlerinin üzerine çelik kalemiyle günlüklerini yazarken dayanamamış, şöyle bir "saplama" yapmış, bakın:

"Şimdi ben bunu yazıyorum ya, dışarıdan kulağıma birdenbire bir uğultu geldi... Anlaşıldı, gene yeşiller kazanmış! Yandık desenize, şimdi bu serseriler bu gece sabaha kadar Roma'nın altını üstüne getirirler, uyku uyunmaz!"

Allah Allah...

Hani biz çağ atlıyorduk. 1995 yılında, İtalya'nın bugünkü düzeyine

erişecektik ya...

Sakın, daha henüz İtalya'nın bin dokuz yüz yıl önceki düzeyinde bulunmayalım!

BEN DE SÖYLÜYÜM MÜ?

Araba dediğin Bugatti'dir arkadaş Bugatti.

Şimdi bu markayı hatırlayan kaldı mı?

Peki, ya Voisin'i?... De Dion-Bouton'u?... Hispano-Suiza'yı?...

Söylüyüm mü, daha söylüyüm mü? Delaunay-Belleville, Panhard-Levassor, Delahaye, Atalante, Hotchkiss, Lister, Cord, Tatraplan, Aston Martin...

Ama... Bence Bugatti... Ettore Bugatti'nin çizip ürettiği o muhteşem araç...

Batının çok zenginleri, bilirsiniz, öteden beri paralarını böyle nesli tükenmiş arabalara yatırırlar. Apayrı bir "hava basma" vesilesi oluyor oralarda antika arabalarla gezmek; kıyıdan köşeden, eski garajlardan, köy samanlıklarından bulup bulup çıkarıyorlar... Kimbilir kaç yıl önce bir kenara atılmış, her nasılsa otomobil mezarlığına bırakılmamış ya da prese konup ezilmemiş de işte böyle kalakalmış, tekeri patlak, koltukları delik deşik, farları kırık, toz toprak, örümcek ağı içinde döküntü arabalar alınıp elden geçiriliyor, silinip temizleniyor, motoru ya "rektifiye" ettiriliyor, ya da hepten değiştirilip daha güçlü, yepyeni bir motor takılıyor...

Sonunda, diyelim 1923 model Hispano-Suiza, 1928 model Voisin, 1934 model Delahaye kız gibi olup çıkıyor sana! Kromu nikeli pırıl pırıl, stepnesi yan tarafta, açıkta, dışarısında da, "alet edavat kutusu" kapısının dibinde, basamağının üzerinde, eski usul!

Bir zamanların büyük markaları... Sonra, yıllar geçtikçe her biri bir başka otomobil tröstü tarafından yutulmuş, ortadan kalkmış, nesilleri tükenmiş, artık uzak birer anı olarak kalmış arabalar...

Böyle bir arabaya kurulmuş, Paris, Londra, Roma caddelerini harmanlamak az fiyaka mıdır, düşünün... Yetmiş iki milletin kızı dönüp sana bakar, göğüs geçirir...

Öyle ya, araba demek, hele eski araba demek, fazlasıyla deri kokusu, kadın kahkahası, şampanya kadehi demek! Üniformalı şoförler, açık arabalarda şapkaları çiçekli ve geniş kenarlı hanımlar üşümesinler diye giyilen kürkler, rüzgârdan etkilenmemek için takılan koca koca gözlükler, bütün bir mitoloji!

Ya da isterseniz, domuz derisi koltuktan kayan ipekli çorabın hışırtısı, kapının kulpuna takılan jartiyerin çat sesi, buz kovasmdan yükselen çıtırtılar, ha? Dilerseniz, arkaya doluşup hep bir ağızdan rock and roll parçaları söyleyen kırmızı dudaklı kızlar ve de direksiyonda saçları kısacık kesilmiş Elvis mesela!

Yok. Yelken yaka paltolu, ayakkabısı iki renk (yarısı kahverengi de yarısı beyaz) gangster muhabbeti daha keyifli... Adamların arabanın iki yanında o yolgeçen hanı gibi geniş basamaklarda duracaklar da tutunacaklar, bir ellerinde tamburlu mitralyöz!

Araban da ille sekiz silindirli Bugatti, 1934, ve de ille krem rengidir, başkası uymaz...

Batı'da işin piyasası epey yüksek, Sothebys'de, Christie's'de, antika mobilya ya da tablo satar gibi açık arttırmayla eski araba satıyorlar da bilmem kaç milyon sterlinden gidiyormuş... Üstüne üstlük, Amerika'da, ısmarlama, sipariş üzerine "eski araba" imal eden fabrika var! Gidiyorsun, ben T modeli Ford isterim diyorsun mesela, bilmem kaç milyon doları da bastırıyorsun, altı ay sonra gel, hazır! Tepeden tırnağa özel yapılmış, yeniden üretilmiş senin için!

Ama asıl tadı, eskisinin gerçeğini bulup allayıp pullamada... Çok çok eskiler, diyelim 1896, 1903, 1912 modelleri falan iyiden iyiye bulunmaz kesildiklerinden, on yıl, yirmi yıl öncesinin malı bile pek değerli sayılıyor... Bırakın 1920'lerin modellerini, bu fakir 1973 yazında Münih'te Leopoldstrasse kaldırımlarını, Schwabing köşelerini arşınladığı sıralar, bir tarafa parkedilmiş 1949 model Mercedes-Benz görmüştü de, elin Alaman'ı nasıl da çevresini sarmış, ağzının ucunda haset pırıltılarıyla, arabanın o patlak göz gibi eski usul çıkık farlarını uzaydan gelmiş uçan daire duyargası gibi süzüyordu...

Gülesim gelmişti... Yahu bunlardan bizde tonla! Gel ben sana 1946 yapımı mükemmel De Soto, 1948 ürünü kral Packard göstereyim İstanbul'da. Taksim-Bostancı dolmuşu yapıyor da kimsenin dönüp baktığı yok!

(Tabii, cam çıkmış artık, ahı gitmiş vahı kalmış... Kimbilir kaç yıl önce kopup kaybolmuş kapı kulpunun yerine bağlanan çay kaşığı iple tutturulmuş, ön koltukla arka koltuk arasına, Türkiye'de "ıstrapente" tabir edilen "strapontin" eklenmiş... Benzin, yağ göstergelerinin hiçbiri çalışmıyor...)

Çok dırlanırsan, fabrikasından Hitler için özel çıkarılmış da sonradan Atatürk'e hediye edilmiş 1938 Mercedes yakın yıllara kadar trafikteydi

bizim buralarda!

Hem dehşete kapılıyorlardı... Yolu İstanbul'a düşen yabancının suratına tokat gibi ilk çarpan, resimlerini ancak kitaplarda, yürüyenini de "retro" modasına uygun kostümlü mostümlü televizyon dizilerinde gördüğü Nuh Nebi zamanmdan kalma arabalar!... 1956 Chevrolet, o bütün zamanların ve bütün ülkelerin gelmiş geçmiş en baba otomobili bile bulunmaz Hint kumaşı gibi turistin nazarında, kendi memleketinde arasın ki rastgelebile!... Ne mümkün!

Sonra yavaş yavaş öldüler ve ortalıktan çekildiler... Meydan, teneke yerlilere kaldı... Aldığının üçüncü günü kapısı ses yapan, sağı solu paslanan, kaportası çürüyen, motoru tekleyen yerlilere... Hem de anasının nikâhı fiyata!

Oysa, bir yerlerden -bulursan elbet- düşürsen şöyle 1954 model Chevrolet, 1957 Buick, 1959 Plymouth falan... (Ki, bizim çocukluğumuzda, Demokrat Parti devrinde bunlardan ikincisine halk arasında, İstanbul argosunda "Bıyık" üçüncüsüne "Palamut" tesmiye ediliyor... Şimdi unutuldular gittiler, oysa baba "Şavrule" hâlâ koç gibi "Şavrule"dir vesselam!)

Bir elden geçirsen iyice... Kaportasına iki çekiç attırsan, boyatsan baştan aşağı... Motoruna baktırsan, gerekirse indirip toplatsan...

Çok daha ucuza, çok daha "hasosu" işte sana arabanın!

Yok... İlle de sıfır kilometre, hayatı daha sıfır kilometrede kaymış, ya da daha motor rodajdan çıkar çıkmaz kaymaya aday teneke!

Bu "ortadirek" tavrı elbette, ha deyince su içinde otuz-otuz beş milyon papeli bastırıp araba alacak ortadirek üyesi kaldıysa memlekette...

Ensesi daha kalınımız, gidip haram parasını ya Mercedes'e yatırır, ya BMW'ye! Aşağısı kurtarmıyor! Bir ara "Capon" modası çıktı, millet Honda Monda takıldı ama kulak asma... Züğürde yönelik Topolino Mopolino da tutmayınca, Türk dediğin parası yoksa Murat, Renault, parası varsa Mercedes, BMW kullanır.

Öyle kısır, öyle dar, öyle tekdüze kesildi ki hayatlarımız ve onları yaşayanlar, yahu şöyle değişiklik olsun için gidip Citroen, Ferrari, Maserati falan alan zengin bulsam alnından öpeceğim, haramdan kazanmış da olsan helal-i hoş olsun hemşerim yediğin para, sen ki dönüp dolaşıp Mercedes'e BMW'ye yüz vermedin!

Azıcık çeşitlilik olsun yahu... Azıcık gusto bilinsin, bir nebze

değişiklik, farklılık olsun... Ulan hani siz "burcuva" olacaktınız?

I-ıh... Oturaklısı Mercedes, az daha zıpırı BMW... Öldür Allah üçüncü bir marka tanımıyor!

Qysa, gâvurun, cebinde senin kadar çok parası olmayanı bile, iş edinip arayıp bulup neler çıkarıyor bak... Tutuyor, 1922 model De Dion-Bouton'un "nostaljik" güzelliğine, 1933 model Delaunay'in görkemli çizgilerine binip geziyor...

Tamam anladık, parayı kazanmak marifet de, yemesini bilmek daha bir çok marifet, hey oğlum!

INDIANA JONES NEYİN PEŞİNDEYDİ?

O hiç büyümemiş ve de hiç büyümeyecek çocuk, o derin Amerikan kopili, Steven Spielberg, yapmış gene numarasını!

Otuz iki kısım tekmili birden, Indiana Jones dizisinin üçüncü ve yeni bölümünde ne ararsan var...

İlki de böyle değil miydi? Kahire'nin göbeğinde takır tukur toprak kazan Nazi'ler, çarşı ortasında çatır çutur kız kaçıran, adam vuran sürme gözlü fellahlar, iki bin yılan, beş bin çıyan, yedi bin kertenkele... Çağlayanlar, çavlanlar, uçurumlar dağlar taşlar, atlamalar zıplamalar hoplamalar... Güzel kızlar, toplu tabancalar, kamçılar ipler çengeller, gizli mağaralarda ya da Firavun mezarlarında gömülü, tılsımlı, yanına ulaşmak için üç bilmece çözmek zorunda kaldığın defineler...

Çoğu ilkinde, bir kısmı ikincisinde tatlı candan oluyor da, sonunda üçünü de çözüp defineyi ele geçiren hep "esas çocuk" hani... Indiana Jones, burada, yakışıklı ve gözüpek yiğit, ama aynı zamanda bilim adamı, arkeolog! Aradığı da öyle çanak çömlek kırığı, heykel kolu bacağı, lahit kapağı mozayik parçası değil ha, ya Yehova'nın Hazret-i Musa'ya tarif üzerine yaptırdığı Mukaddes Kefaret Sandığı, ya Tanrıça Kali'nin olmazları olduran gözü!... Şimdi de Holy Grail, İsa'nın son yemeğinde içinden şarap içtiği kâse!

Yaşı hep on üç-on dört dolaylarında kalmış nice milyon yeniyetmenin gönlünü okşayacak, tutkularını kabartacak, hayal gücünü gıdıklayacak her şey, tarih, arkeoloji, safsata, serüven, tehlike, henüz ulaşılamamış, yatılıp kalkılamamış ama fena halde iç gıcıklayan güzel kadınlar... Dünyanın dört köşesi... Atladın mıydı "deniz tayyaresine" kendini Afganistan'da, Hindistan'da, Mısır'da, Bolivya'da, Antakya'da buluveriyorsun! Üstelik, birbiri üzerine binen görüntüler arasında, ışıklı bir ok, nereden nereye gittiğini izliyor sinema perdesinde... Mükemmel 1930 kokuyor Indiana Jones dizisi, o yılların işte o tam da otuz iki kısım tekmili birden gösterilen, her parçası bir hafta oynatıla oynatıla bütün bir sinema mevsimi süren dizileri... Hani tam Tarzan Jane'i kapmış, Çita arkasından seğirtiyor da, uçurumdan atlayacak, pat, devamı haftaya!

Tadına doyulur keyif midir?

Dizinin ilk bölümünde, Tevrat'ta uzun uzadıya anlatılan Kefaret

Sandığı'nı arıyor ve buluyordu "Indy"... Sina Dağı'nda ne hikmetse ateşten bir top şeklinde Musa'ya görünen Tanrı Yehova'nın, (ikide bir adını zikrediyorum, Musevi okuyucular lütfen sinirlenmesinler, onların itikadınca yasaktır ve de günahtır Yehova adını yerli yersiz anmak), Musa'ya uzun uzun sağını solunu, ölçüsünü, tahtasını bakırını tarif edip bir adet yapılmasını emrettiği sandık... İçinde güya Tora sayfaları saklanacakmış, Ahd-i Atik'in, yani Tevrat'ın ilk bölümlerinin yazılı olduğu papirüs ya da deri tomarları...

Hatırlayacaksınız, Erich Von Daeniken, bu kutuda bir alıcı-verici telsiz aracı bulunduğunu, Musa'nın, aslında bir uzaylı olup da Tanrı sandığı kimbilir hangi uzak gezegenden gelme gezginle bu araç vasıtasıyla konuştuğunu ileri sürmüştü!

Indiana Jones dizisinin ikinci bölümünde gözüpek kahramanın peşine düştüğü Hindu Tanrıçası'nın gözü sayılan elmas parçası hadi büsbütün palavra ya, gelelim şu Kutsal Maşrapa meselesine...

Batı kaynaklarında, Saint Graal, ya da Holy Grail deniyor bu merete... Söylencesi çok, çok eskidir, Hıristiyanlık kadar. Hatta, Hıristiyanlık'tan da eski... Önceleri, bir "bereket simgesiymiş" bu alet, derler ki, İsa'dan yüzlerce, binlerce yıl önce kâse biçiminde bile değilmiş de, kimi zaman bir mızrak ucu, kimi zaman bir çanak şeklinde gösteriliyormuş... Burada elbette, mızrak "erkeklik" simgesi, çanak da "kadınlık" göstergesi yerine geçiyor, eh, Çin işi Japon işi bunu yapan iki kişi olduğuna göre, çoğu zaman ikisi birlikte kullanılırmış törenlerde, ayinlerde!

İsa'nın zuhurundan sonra da kilise bu simgeyi bir güzel sahiplenmiş, Graal ya da Grail denen bu meret, olmuş sana peygamberin son yemeğinde içinden şarap içip havarilerine de tattırdığı kadeh!

Kilise azıcık da ileri gitmiş bu safsatayı uydurup yaymakta, söylenceye, bir de İsa'nın çarmıhtan akan kutsal kanının bu çanağa toplanıp saklandığını eklemiş.

(İdam cezasının infazına nezaret eden Romalı askerlerden biri, kargısının ucuyla İsa'nın böğrünü deşmiş... El ve ayak bileklerine çakılan temel çivileri, o kızgın güneşin altında saatlarca çektiği azap yetmiyormuş gibi, kafasına zorla oturtulan dikenli tacın akıttığı oluk oluk kan az geliyormuş gibi, bir de bu gaddarlığı reva görmüşler o güzel insana...)

Böyle bir çanağın varlığı iddiası, Arimathos'lu Ermiş Josephus tarafından uzak ülkelere, İngiltere, İrlanda taraflarına taşınmış... O

zamanlar oralarda yaşayan vahşi kıroları imana getirmek, Hıristiyan edip ruhlarını öbür dünyada azaptan kurtarmak amacıyla yollara düşen gezgin ermişler, dağarcıklarında kilisenin çoktanrılı dinlerden devralıp el koyduğu, sahiplendiği efsaneleri de taşımışlar... Bu çanağın varolup olmadığı bilinemediğinden, kesinlikle saptanamadığından da, uzun yüzyıllar boyunca özellikle Anglo-Saksonlar, ona bir "ideal" gözüyle bakmışlar, erişilmez bir saflık, temizlik, mükemmellik simgesi, ancak bu düzeye ulaşabilen mümin Hıristiyan'm elde edebileceği bir hazine!

Britanya adalarının ünlü destanı Kral Arthur ve Yuvarlak Masa Şövalyeleri öyküsüne de girmiş sonunda bu Graal ya da Grail meselesi... Güya, Kral Arthur bu kâseyi eline geçirmişmiş de, mükemmel, dini bütün, halkının mutluluğu için çalışan örnek kral olduğundan, sonra onu çalmışlar... Arthur ve şövalyelerinin bütün serüvenleri, birtakım yan motiflerin, güzel hanımlarla aşk öykülerinin yanı sıra, temelde işte Graal'ı yeniden ele geçirip krala sunmak üzere içine balıklama dalman olaylardan meydana geliyor...

Sonunda, ne yiğitler yiğidi Lancelot ele geçirebiliyor kâseyi, ne de o yuvarlak masanın çevresinde toplanıp muhabbet eden başkaları... Nasip kısmet, içlerinde en pırlantası şövalye Percival'a oluyor.

Ortaçağın ortalarında, Arthur Destanı'nı sözlü edebiyat düzeyinden kurtarıp, hani Homeros'un İliada ve Odisseia'ya yaptığı, Elias Lönnrot'un on dokuzuncu yüzyılda Fin destanı Kalevala'ya yapacağı hizmet gibi kâğıda döküp geçirmek isteyen Batı ozanları, mesela Chretien de Troyes, mesela, Wolfram von Eschenbach, mesela Sir Thomas Malory türünden adamlar, şu kutsal maşrapa öyküsünü de enine boyuna bol bol işliyorlar...

Son yıllarda Graal ya da Grail üzerine birtakım dehşetengiz açıklamalar da türetildi.

Saint Graal adının, aslında ortaçağ Fransızcasıyla "Sang Real" deyiminden türetilmiş olduğu savı ortaya atıldı... Yani, "gerçek kan".

Hadi bunu anladık. Ama, bir de şu görüşü öne sürenler var:

Sang Real, aslında, İsa'nın, Maria Magdalena'dan doğmuş oğlunu simgeliyormuş!

(Bu lafın sonu artık Kazancakis'in romanından uyarlanıp ortalığı birbirine katan, bütün Katolik yobazların nefretini çeken "Günaha Son Çağrı" filmine, orada anlatılanların dökümüne kadar gider mi bilmem!)

Efendim, çarmıhta can veren, Hıristiyan inanışına göre göğe uçan, hem de cesediyle, yani etiyle kemiğiyle dirilip göklere çıkan İsa'nın, bizim Mecdelli Meryem sanıyla bildiğimiz Maria Magdelena'dan, düpedüz orospuluk ederken yardımına koşup kurtardığı kadıncağızdan bir oğlu olmuş güya!

(Maria'nın mesleği, İsa'nın onu insan yerine koyması üzerine ilk Hıristiyan'lardan olup peşine takılması tarih gerçeği, bundan sonrası spekülasyon, üstelik dini bütün Hıristiyanları pek kızdıran spekülasyon...)

İsa çarmıhta can verince, kadıncağız oğlunu alıp yollara düşmüş, çünkü Yahudiler de, onların hemen koşup haberi yetiştireceği Romalılar da yaşatmayacaklar çocuğu, bir öğrenirlerse...

Avrupa taraflarına gidiyor... Kadının ve çocuğun sonu pek bilinmiyor...

Ama derler ki, bu sırrı bilen Templier tarikati, hani on dördüncü yüzyıl başında diri diri yakılan rahip-şövalyeler, (Katharlar değil, bunlar da başka), akıl almaz servetlerini, amansız güçlerini, bütün kralların, hani o domuz huylu kuzey Fransa baronlarının, tabii en başta Papa Hazretleri'nin hışmını çeken bütün ihtişamlarını bu güçten almışlar...

Laf ola işte...

Graal'ın içinden su içene ölümsüzlük sağladığı da, bizim o hiç büyümeyecek Spielberg hergelesinin efsaneye kattığı yeni bir boyut!

Ama, maşrapayı bekleyen yedi yüz yaşındaki İngiliz şövalyesi Sir Richard da pek ilginçti doğrusu. Kurmuş olduğu tuzak da...

Cafcaflı fiyakalı altın kupayı seçen ayvayı yiyor... En gösterişsiz toprak çanağı alıp dudaklarına götüren ödülüne kavuşuyor...

Bundan çıkarılacak ders yok mu sanırsınız?

PAZARTESİNİN O RENGİ KAN KIRMIZISI

Yirmi yedi yıl sonra dönüp geldi. Yanında, karısının ona yirmi yedi yıldır gönderdiği mektupları da getirdi. Hiçbiri açılmamıştı mektupların. İki bini aşkın mektup, alınış tarihlerine göre sıralanmışlar, renkli kurdelelerle demetler halinde bağlanmışlar.

Ha bir de çamaşır dolu bir bavul, öbür elinde.

Bayardo San Roman, kasabaya, yirmi yedi yıl önce terkettiği Angela Vicario'ya dönüyordu.

Santiago Nasar derler saz benizli bir çocuğun ölümüne yol açtığı kasabaya. Tam yirmi yedi yıl önce.

Ki ustamız Gabriel Garcia Marquez, o çocuğun ölümünü anlattığı romanında, lafa, "öldürüldüğü gün, piskoposun geldiği vapuru beklemek için sabah saat beş buçukta kalkmıştı" diye girer.

Romanın adı, "Önceden Bildirilmiş Bir Ölümün Öyküsü" şeklinde tercüme edilebilir. İspanyolca, Chronica de Una Muerte Anuticiada.

Kırmızı Pazartesi adıyla dilimizde okumuş olacaksınız... Hatırlarsınız canım; "barsaklarına yapışan tozu toprağı eliyle silkelemeye bile çalıştı, sonra, saat altıdan beri açık olan arka kapıdan içeri girmiş, boylu boyunca mutfağa yığılıp kalmıştı" diye bitiyor.

Filminde, Santiago Nasar'ın önceden bildirilmiş ölümü azıcık farklıdır. Francesco Rosi elbette daha etkili bir son aramış, hani nasıl derler, daha "sinemasal" mı ne karın ağrısıysa, Santiago'yu oynayan, Alain Delon'un yakışıklı oğlu Anthony Delon'u kendi evinin kapısının önünde bıçaklıyorlar ama, oracığa düşüp kalıyor, mutfağa sığınmaya çalışmıyor.

Günün birinde, uzun boylu, bitirim kılıklı, ama her genç kızın pek bayıldığı şekilde hem it hem yakışıklı bir herif düşüyor kasabaya. Adı, Bayardo San Roman'mış. (Oynayan Rupert Everett). Parası da kum gibi.

Kasabanın kızları huryaaa Bayardo'nun peşindedirler ama, onun gözü Angela'da. En güzellerinde. Angela'yı, bizim Hülya Avşar'ımızın iki gömlek altı Ornella Muti "canlandırıyor" efendim.

Allem edip kallem edip evlenecektir. Gerdek gecesi, Bayardo'nun sinir krizleriyle, rom şişesine sarılmasıyla, karıyı sille tokat dövmesiyle geçecektir.

Ertesi günü Angela'yı bir kenara çeken kardeşleri, kazık gibi iki oğlan, üstelik ikizler, Pablo ile Pedro, kısa ve kesin, bir tek soru soruyorlar. Kim?

Angela, hiç beklemeden, "Santiago Nasar" diyecektir.

Ve Pablo ile Pedro'ya da, Santiago'yu öldürmekten başka yapacak şey kalmıyor.

Töre gereğince.

Çünkü dünyanın öbür ucundaki Kolombiya'nın Türkiye'den daha ileri olduğunu kimse iddia etmiyor ki!

Onu bıçaklayacaklar.

Kasap bıçağıyla. Kocaman, saldırma gibi. Önce sağ elinin ayasına, sonra sapına kadar kaburgalarının içine, sonra aynı yere ikinci kez dalacak kasap bıçağı.

Pedro duruşmada, "üç kere vurdum, hiç kan çıkmadı" diyecek. Tuhaf şey! Evinin cümle kapısını yumruklayacak, ama hizmetçi kadın kapıyı inadına kapamış, (çünkü ondan nefret ediyor, çünkü gencecik kızının peşinde dolanıyor Santiago, uçkuru çok gevşek, çünkü Santiago'nun babası da yıllarca önce kendisinin ırzına geçmişti!), bıçak sırtına inince bu kez artık fışkıracak kan, koyu kırmızı, pis kokulu kan, tıpkı pazartesi gününün rengi gibi kıpkırmızı, ve Santiago artık kaçmayacak, "işini bitirmelerine yardım etmek istiyormuş gibi" kapıya yaslanıp bekleyecek son darbeyi, artık kendisini öldürecek olan domuz kasabı bıçağını...

Çünkü, geleneğe göre, kızın erkek kardeşlerinin, bacılarını "bozan" adamı öldürmeleri gerekiyor.

Ama onlar istemiyorlar Santiago'yu öldürmeyi.

İstemedikleri için de, davul zurnayla bangır bangır açıklıyorlar neredeyse onu öldüreceklerini, her önlerine çıkana söylüyorlar, "bildiriyorlar önceden".

Ama koca kasabada hiç kimse tınmıyor. Hiç kimse gidip Santiago'yu uyarmaya kalkmıyor.

Çünkü töre, kan istiyor. Kim demiş Kolombiya Türkiye'den daha çok kalkınmış?

İkizleri ellerinde o ürkütücü domuz kasabı bıçaklarıyla kasabanın geniş, toprak alanına yürürken görenler de önlerini kesmeye kalkışmıyorlar.

Aslında istemiyor ki çocuklar Santiago'yu öldürmeyi...

"Elleri mecbur". Birisi çıksın engellesin, onları örneğin içeri atsınlar da Santiago'yu öldürmek görevinden kurtulsalar diye didiniyorlar, boşuna.

Santiago'nun da boşuna mı öldüğü, aslında Pablo ile Pedro'nun ecelini aradıkları adamın Santiago mu yoksa bir başkası mı olduğu, yirmi yedi yıl boyunca anlatıcının kafasını kurcalayacaktır. Santiago'nun en yakın arkadaşı, kasabadan büyük şehire göçüp doktor çıkacak, yirmi yedi yıl sonra dönüp arkadaşının anısını soruşturacak olan adamm. (Fumde Gian Maria Volonte'nin yorgun, hüzünlü suratı.)

Gidip Angela'yı bulacak. Bayardo dönmeden az süre öncedir.

Angela, gene hiç duraksamadan, "evet oydu", diyecek arkadaşına, yirmi yedi yıl sonra, "Santiago Nasar"dı.

Namus uğruna cinayet, hiç de yabancısı olduğumuz bir konu değildir. Ülkemizde örnekleri sürüyle.

Yazarlarımız da yazıyorlar elbette, "işliyorlar".

Da... Marquez el atınca başka türlü oluyor galiba.

Yahu ilaç için bir tek Türk yazarı çıksın da, ahlak dersi vermeye kalkmadan, devrim mevrim propagandası yapmadan, Stalin'in sanat işlerini çekip çeviren Jdanov adlı hırtın koyduğu "toplumcu gerçekçilik" ilkeleri uyarınca ortaya öyle "olumlu tip" molumlu tip atmaya kalkışmadan bir namuscu romanı yazsın. Katilin, aslında cinayeti işlemek istemediği bir cinayet romanı. Maktulun, aslında "suçlu" olduğu bir cinayetin romanını.

Yazabiliyorsan, 1982 Nobel Edebiyat Ödülü'nü sana veriyorlar mesela.

Yazamıyorsan da, memleketi kurtarmaya çalışıyorsun. İşçi eylemlerine takılıyor, grevlere katılıyor, demeçler verip bildirilere imza atıyor, panellere açık oturumlara imza günlerine çağrılıyorsun, akşamları da barda iki tek atarsın, sarsma işte, böyle gelmiş böyle gider,

tutturmuşsun bir dümen, idare et. Hay Allah... Beğenmediğimiz Kolombiya Türkiye'den ileri mi yoksa?

APTAL KUTUSUNU BİLDİN Mİ?

Televizyonda reklamları izliyor musunuz?

Bana artık iyiden iyiye nefret geldi ama gözüm kayıyor ister istemez...

Hadi yabancı isimleri yanlış okuyan, Türkçeleri de bozuk spikerleri, Sayın Cumhurbaşkanı'nı Çankaya'da ziyarete gidip kendisiyle memleket meselelerini tartışan İşkembeciler, Kelleciler ve Paçacılar Konfederasyonu üyelerini, başbakanın o içlerinden zekâ fışkıran demeçlerini, soruları ilkokul bilgisi düzeyinde kıro yarışmalarını, iki yüz seksen altı kısım tekmili birden kelek Brezilya dizilerini sineye çektik de... Reklam filmlerinin çizdiği o gerçekte varolmayan yapay ve aptal dünya artık midemi bulandırmaya başladı...

Evet, öyle bir dünya ki bu, nabzı gerçeklikte değil, yazar olmak isteyip de olamamış birtakım entel zibidilerin bol Nescafe ve akşam beş viskisiyle tütsülenmiş megaloman beyinlerinde atıyor ancak...

Kadınlar, "ülke sorunlarını tartışırmış" gibi "çamaşır sorunlarını" anlatmıyorlar mı deterjan satıcısı bayana, nevrim dönüveriyor mesela... Kocasının gömleğinin yakasının kiri çıkmadığından gözü yaşlı da, yeni formüllü bilmemne kullanınca gömlek yumuşacık, bembeyaz, hanım da takmış takıştırmış, süslenmiş püslenmiş, aaa, nedir bu diyor, bunu bana verin!

"Bi de süprizimiz var" sizi filme aldık... Hanım da, sanki bu reklam dizisini televizyonda hiç seyretmemiş gibi, "ay valliyi, sayi mi kardiş" deyip fıkırdıyor...

Bunun gibi zırtapozluklar işte...

Şofben filmi... Şarıl şarıl kaynar sular akıyor musluklardan, çoluk çocuk girip yıkanıyorlar da ufaklık bir de ördek yüzdürüyor banyonun içinde... Millet susuzluktan kırılır, pislikten kokarken şofben reklamında sıcak sular soğuk sular...

Anamıza küfür etseler daha iyi yahu!

Sen, ay sonunu nasıl getireceğim diye kara kara düşünürken, pat, bilmemne bankasının özel altını çıkmış, millet alıp alıp ona buna, eşe dosta takıyormuş... Aman babaaa, bu Avrupa'da da geçer mi? Servisimizin altın kızına altın yakışır dedik... Bozdurup, kocan olacak ayının kumar parasına katarsın!

Yeter be! Ayıptır!

Daha sabah kalkınca tıraş olmasını, dişini fırçalamasını bilmeyen insanlara, saça sürülünce kazık gibi yapan jöle reklamı... Islak görünüm! Acciip hava veriyo aabi yaaa... Çılgınsın moruk!

Bu arada köylüleri kazıklamak için de, elma yanaklı, kiraz dudaklı dilberlerin üzerinde yuvarlandığı halılar... Kamyon sürücülerini, şehirlerarası otobüslerin "kaptan şoförlerini" kafakola alabilmek amacıyla, eskiden Ferdi, şimdi Ibo!

"Ev işi zor şekerim, çocuklar da bir âlem" ayağından, şirin yumurcaklara yumuşatıcı krem sürmeler... Yersen!

Biri altı dokuzluk vesikalık, biri keltoş, iki karta kaçmış "yuppie" kılıklı işadamı, banka reklamına çıkıyorlar, "üfff, karıya bak" der gibi, üfff, ne biçim güven veriyo, çok acaip güven sağlıyo abi, soona alıyosun bu güveni verimli işlere yatırıyosun, ayyy, bir güven bir güven kıyamet!

Beşinci sınıf türkücülerle de margarin reklamları... Onları, parası pulu az, cebi delik "alt sınıf' tüketiyor ya, anlasa anlasa bu çaçuladan anlar!

Yüz yirmi okkalık komik hatunlarla daha başka margarin reklamları... Onlar da orta tabakaya sesleniyorlarmış!

Sağa sola sert bakışlar fırlatan, dönüp eteğini açan menekşe gözlü manken kızlarla daha fiyakalı "mamuller" sunuluyor, yerli üretim teneke otomobiller mesela...

Bu arada, fonda "auuu auuu" ney üflenip mübarek Ramazan-ı Şerif pazarlanıyor, koşun ey müminler koşun, gazeteniz falanca otuz kupona İslam dini satıyor, haberiniz ola!

Agâh Hün'ün sert imam sesi elbette dış ses olaraktan... Allah selamet versin, bilumum otuz kuponluk Müslüman reklamlarında oynar hazret sesiyle, insanda hemencecik ak sakallı ulu hocaları çağrıştırıyor ya...

Arkasından foto-roman reklamı... İla maşallah fotoromanı neredeyse baştan sona oynayıp gösterecekler... Yahu şunu Haselblad'la çekeceğinize otuz beşlik Arriflex kullansaydınız, iki plan daha ekleseydiniz de, gazetede yayınlayacağınıza birinci ayaktan vizyona soksaydınız sinemada!.

Karmakarışık çukulata çiklet filmleri... Çocuklar, hayvanlar, şaklabanlar, kalabalık gürültü kıyamet, kat kat tat, içi bilmemneli dışı bilmemneli, ortası da bilmemneli bilmemne gofretleri...

Türkiye’nin hiçbir şehrinin hiçbir sokağında varolmayan "sanatçı stüdyolarında" yaşayıp da birbirine hediye niyetine kredi kartıyla Hermes büstü, inci gerdanlık falan alıp veren gençler, kız çello çalıyor, oğlan genç ve yakışıklı bir işadamı galiba, saçları uzun, arkadan fıyongalı, paltosu siyah, gözlükleri William Hurt kırmızısı! Ah, kıçıım...

Oğlanı kafakola alıp hemen evlenmek, hemen bir buzdolabı, bir çamaşır makinesi, bir bulaşık makinesi, bir video almayı tüketici kredisine bağlamak isteyen tazeler...

Bankalarının kendilerine ne kadar iyi baktığını kameraya anlatan zavallı emekliler...

Reklamları izlediniz... Immmıın... Arkasından haberler... Güneydoğu Anadolu bölgesinin kopup ayrılması için çalışanların son başarıları... Trafik kazalarında hurdahaş olmuş gariban görüntüleri... Ekmeğe, cıgaraya, rakıya, elektriğe, suya, otobüse, tayyareye zam müjdeleri...

Allah sonumuzu hayır etsin!